

LUND UNIVERSITY

Sverige och den västeuropeiska arbetslösheten 1970-1990

Johansson, Tony

2021

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Johansson, T. (2021). *Sverige och den västeuropeiska arbetslösheten 1970-1990* (1 uppl.). [Doktorsavhandling (monografi), Ekonomihögskolan]. Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Sverige och den Västeuropeiska Arbetslösheten 1970-1990

TONY JOHANSSON

LUND STUDIES IN ECONOMIC HISTORY 103 | LUND UNIVERSITY

SVERIGE OCH DEN VÄSTEUROPEISKA ARBETSLÖSHETEN 1970-1990

Tony Johansson

LUND
UNIVERSITY

DOCTORAL DISSERTATION

by due permission of the School of Economics and Management,
Lund University, Sweden.

To be defended at School of Economics, Lund EC2:101. 20211119 at 10.00.

Faculty opponent
Lennart Erixon

Organization LUND UNIVERSITY Department of Economic History Author(s) Tony Johansson	Document name DOCTORAL DISSERTATION	
	Date of issue: 2021-10-28	
	Sponsoring organization	
Sverige och den västeuropeiska arbetslösheten 1970-1990		
<p>Abstract</p> <p>This dissertation studies the labor market development of fourteen Western European countries during the years 1970-90, focusing on the relatively low Swedish unemployment. The variation in unemployment over time and between countries has proved difficult to explain with the most influential theoretical models, which are usually categorized as New-keynesian and Post-keynesian respectively. The dissertation shows that the latter can to some extent explain the development over time for each country, but leaves much unexplained in terms of differences between countries. To explain these differences, a structural analytical framework is constructed. The composition and growth of employment are analyzed for each country. It is shown that there are underlying structural explanations for the development of unemployment. Unemployment increased as a consequence of declining growth (in some cases negative growth) in total employment, which in turn is explained by the structural crisis giving rise to a gap between the decline of the industrial sector and the service sector's ability to create new employment. This gap was not as pronounced in all countries and through analysis of the structural change, information is obtained on what explains variations in unemployment. It is shown that the relatively good Swedish development in the labor market during this period is partly explained by a relatively milder employment crisis in industry and a higher degree of compensatory employment growth in the welfare services sector.</p>		
Key words unemployment, structural change, NAIRU, New Keynesian, Post Keynesian		
Classification system and/or index terms (if any)		
Supplementary bibliographical information		Language Swedish
ISSN and key title 1400-4860		ISBN 978-91-87793-80-6 (print) 978-91-87793-81-3 (pdf) 2021-09-16
Recipient's notes	Number of pages 220	Price
	Security classification	

I, the undersigned, being the copyright owner of the abstract of the above-mentioned dissertation, hereby grant to all reference sources permission to publish and disseminate the abstract of the above-mentioned dissertation.

Signature .

Date 2021-10-11

SVERIGE OCH DEN VÄSTEUROPEISKA ARBETSLÖSHETEN 1970-1990

Tony Johansson

LUND
UNIVERSITY

Lund Studies in Economic History is a series of doctoral dissertations and edited volumes of high scholarly quality in subjects related to the Department of Economic History at the School of Economics and Management, Lund University. All volumes have been reviewed and approved prior to publication.

Copyright Tony Johansson

School of Economics and Management
Department of Economic History

ISBN:

978-91-87793-80-6 (print)

978-91-87793-81-3 (pdf)

ISSN 1400-4860

Printed in Sweden by Media-Tryck, Lund University, Lund 2020

Till Janna, Alda och Oskar

Författarens tack

Ett särskilt tack riktas till Jan Wallanders och Tor Hedenius stiftelse samt Vetenskapsrådet som har finansierat projektet under 34 månader. Jonas Ljungberg och Josef Taalbi har varit handledare respektive biträdande handledare och deras synpunkter och handledning har varit ovärderliga. Under en tid i projektets inledning var även Lennart Schön biträdande handledare. Han lämnade oss tyvärr allt för tidigt, men som läsaren ska se har hans arbete gett en hel del avtryck i hur jag själv förhåller mig till ämnet ekonomisk historia och till frågan om ekonomisk utveckling. Ekonomisk-historiska institutionen vid Lunds universitet har varit mer än en arbetsplats, och de kollegiala diskussionerna under ett högt tak har gett utrymme för den intellektuella utveckling som en avhandling som denna förutsätter.

Innehållsförteckning

1	Inledning, metod, syfte	13
1.1	Inledning och syfte.....	13
1.2	Huvudmodellernas tillkortakommanden.....	16
1.3	En strukturanalytisk ansats.....	20
1.4	Studiens disposition	26
1.5	Avhandlingens bidrag	27
1.6	Data	27
1.7	Studerade länder.....	28
1.8	Valet av tidsperiod	28
2	Investeringar eller institutioner – vad bestämmer arbetslösheten?	30
2.1	En doktrinhistorisk återblick.....	31
2.2	Jämvikt utan marknadsklarering	35
2.3	”The NAIRU-Story”	38
2.4	Kritiken mot NAIRU-storyn	44
2.5	De oklara resultaten borde vara förväntade	47
2.5.1	Förhandlingsmodellens effekter och mekanismer	47
2.5.2	Om arbetslöshetsförsäkringens effekter.....	49
2.5.3	Positiva effekter av anställningsskyddslagstiftning	51
2.5.4	Kausalitetsproblemet.....	51
2.5.5	Hysteresis – en mindre modifikation?	53
2.6	Post-keynesianernas alternativa förklaring	55
2.6.1	Ingen knivsegg	55
2.6.2	Kapital och arbete är inte fullständiga substitut.....	56
2.6.3	Produktivitetstillväxten är inte exogen	56
2.6.4	Eftefrågedriven tillväxt och endogenisering av NAIRU	57
2.6.5	Multipla jämviktslägen	60
2.7	Summering.....	62
3	De två konkurrerande paradigmen inför verkligheten	64
3.1	Modellspecificering	64
3.1.1	Operationalisering.....	65

3.2	Data	66
3.3	Resultat.....	67
3.4	Sverige och den europeiska utvecklingen.....	72
3.4.1	Arbetslöshetsersättning	73
3.4.2	Anställningsskyddslagstiftning	75
3.4.3	Löneförhandlingsmodell	76
3.4.4	Summering.....	77
3.4.5	Nettokapitalstockens tillväxttakt och realränta.....	78
3.5	Appendix.....	83
3.5.1	Om modellspecifikationerna.....	84
4	Strukturcykler och arbetslöshet.....	86
4.1	Schumpeters cykelteori för tillväxt och arbetslöshet.....	86
4.2	Komplementariteter istället för svärmar	91
4.3	En integrerad modell för långa vågor och endogen NAIRU	93
4.3.1	Variationer i aggregerad investeringstakt	93
4.3.2	Olika strukturella betingelser.....	94
4.3.3	Om strukturbetingelser.....	97
4.3.4	Avsaknaden av jämvikt.....	97
4.3.5	Arbetskraftens och befolkningens roll.....	99
4.3.6	Landspecifika strukturella aspekter	100
4.4	Åter till den klassiska ekonomins kompensationsmekanismer.....	101
4.4.1	Kompensationsmekanismerna i den klassiska ekonomin ..	103
4.4.2	Neoklassikernas och keynesianernas kompensationsmekanismer.....	106
4.5	Analytiskt ramverk.....	109
5	Det heterogena Europa	111
5.1	Metod och data.....	111
5.2	Arbetslöshetens förändring	112
5.2.1	Sysselsättning och arbetskraft.....	112
5.2.2	Arbetslöshetsbokföring	113
5.2.3	Arbetskraft och befolkningstillväxt	121
5.3	Sammanfattande slutsatser.....	128
6	Sysselsättningsstruktur och arbetslöshet	129
6.1	Inledning	129
6.2	Arbetade timmar och arbetslöshet.....	132
6.3	Strukturell förändring förklarar aggregatets u-form	133
6.3.1	Övergripande trender	133
6.3.2	Glapphypotesen.....	137

6.4	Krisens djup påverkades av ekonomisk struktur.....	145
6.4.1	Ekonomisk levnadsstandard och industrins utveckling	145
6.4.2	Industribranschens sammansättning	149
6.4.3	Jordbrukets roll	152
6.5	Växande offentliga åtaganden.....	155
6.6	Sammanfattande slutsatser	158
6.7	Appendix	160
7	Sveriges strukturkris och omvandling.....	162
7.1	Olikheter i sysselsättningsstruktur	162
7.2	Övergripande utveckling.....	163
7.2.1	Perioden 1970-74	167
7.2.2	Perioden 1975-83	167
7.2.3	Perioden 1984-90	168
7.3	Sverige jämfört med fem högarbetslöshetsländer.....	169
7.4	Sverige och andra länder med relativt positiv utveckling.....	173
7.5	Strukturkrisen för fem länder med relativt lägre BNP per capita ...	175
7.6	Slutsatser	178
8	Avslutande diskussion	179
8.1	Huvudmodellerna vid vägs ände.....	179
8.2	Ekonomisk utveckling och arbetslöshet.....	180
8.3	Sveriges relativa fördelar	182
8.4	Begränsningar	183
9	Summary in English	184
9.1	Introduction.....	184
9.2	Shortcomings of the two most influential views.....	185
9.3	The emergence of the dominant view	187
9.4	Testing the models	190
9.5	A structural analytical framework.....	190
9.6	Unemployment accounting	191
9.7	Structural change and employment.....	192
9.8	Main findings	193
10	Referenser	195

Figurförteckning

Figur 1-1 Arbetslöshet 1960-1990 i Sverige och EU14.....	15
Figur 3-1 Faktisk och modellpredikerad arbetslöshet i Sverige 1970-90.....	73
Figur 3-2 Arbetslöshetsersättning (NRR) 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet	74
Figur 3-3 Anställningsskyddslagstiftning 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet	75
Figur 3-4 Centraliseringsgrad 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet.....	76
Figur 3-5 Koordinationssgrad 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet	77
Figur 3-6 Nettokapitalstockens tillväxttakt i EU14 (ovägt) och i Sverige	78
Figur 3-7 Realränta i EU14 (ovägt) Sverige och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet.....	79
Figur 3-8 Nettokapitalstockens tillväxttakt och arbetslöshet i Sverige och EU14 (ovägda genomsnitt) 1970-90.....	80
Figur 4-1 Schematisk bild över utvecklingsblock under efterkrigstiden och perioden 1970-90	98
Figur 5-1 Förändring per år i arbetslöshet, arbetskraft och sysselsättning 1975-83.....	118
Figur 5-2 "Förändring i förändring" per år i arbetslöshet, arbetskraft och sysselsättning 1975-83 jämfört med 1970-74	119
Figur 5-3 Förändring per år i arbetslöshet, sysselsättning och arbetskraft 1984-90.....	120
Figur 5-4 "Förändring i förändring" per år i arbetslöshet, sysselsättning och arbetskraft 1984-90 jämfört med 1975-83.....	121
Figur 6-1 Tillväxt i arbetade timmar och förändring i arbetslöshet 1971-90 i EU14 (vägt).....	132
Figur 6-2 Sysselsättningstrender totalt och per sektor 1970-1990 i EU14, index (1970=100).....	134
Figur 6-3 EU14 Årliga sektorsvisa bidrag till total sysselsättningstillväxt 1971-1990.....	144
Figur 6-4 Årligt bidrag till total sysselsättningstillväxt per år och bransch i EU14, 1971-90.....	144
Figur 6-5 Årligt bidrag per år från indistribranschen och industrierna 1971-90.....	145
Figur 6-6 Industribranschen, summerad procentuell förändring 1970-83 och BNP/c 1970	146
Figur 6-7 Förändring i arbetslöshet och årligt bidrag från industribranschen till total sysselsättningstillväxt	148
Figur 6-8 Textil- och beklädnadsindustrins andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c 1975	150
Figur 6-9 Stål- metallindustri som andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c 1975	150
Figur 6-10 Transport- och fordonsindustrin som andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c 1975	151
Figur 6-11 Bidrag till total sysselsättning 1975-83 från industribranschen och dess industrier rangordnat efter BNP/c-nivå 1975.....	152
Figur 6-12 BNP/c och jordbrukets andel 1975	154
Figur 6-13 Jordbrukets bidrag till total sysselsättningstillväxt och initial BNP/c.....	155
Figur 6-14 LMN-branschernas andel och BNP/c 1975	156
Figur 6-15 LMN-branschernas tillväxttakt 1975-83 och BNP/c 1975.....	157
Figur 6-16 LMN-branschernas och industribranschens bidrag till total sysselsättning och total sysselsättningstillväxt.....	158
Figur 7-1 Industribranschen 1970-90, index, 1970=100	170

Tabellförteckning

Tabell 1-1 Arbetslöshet i procent av arbetskraften, periodgenomsnitt.....	16
Tabell 3-1 Beskrivning av variabler.....	66
Tabell 3-2 Regressionsresultat.....	68
Tabell 3-3 Regressionsresultat, ytterligare specificeringar.....	70
Tabell 3-4 Landvisa regressioner med kapitalstockens tillväxttakt.....	81
Tabell 3-5 Variabelstatistik.....	83
Tabell 3-6 Korrelationer.....	83
Tabell 3-7 Test för enhetsrötter.....	84
Tabell 3-8 VIF-statistik, modell 2 i tabell 3-1.....	85
Tabell 3-9 VIF-statistik, modell 5 i tabell 3-1.....	85
Tabell 5-1 Arbetslöshetsbokföring: förändring per år i sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet ...	116
Tabell 5-2 Tillväxt i befolkning i arbetsför ålder, arbetskraftsdeltagande och arbetskraft.....	125
Tabell 5-3 Arbetskraftsdeltagande per kön, deltagande vissa år.....	127
Tabell 6-1 EU-KLEMS kategoriseringar.....	130
Tabell 6-2 Sektorers och branschers andel av total sysselsättning 1970 och 1990 i EU14 (%).....	135
Tabell 6-3 Indexnummer per sektor 1970=100, samt andel av total sysselsättning 1970 och 1990 ...	136
Tabell 6-4 Årlig förändring i sysselsättning samt årliga bidrag till total sysselsättningstillväxt.....	138
Tabell 6-5 Årlig förändring i sysselsättning per år och period i EU14.....	140
Tabell 6-6 Bidrag till total sysselsättningstillväxt i EU 14, genomsnitt per period (%-enheter).....	141
Tabell 6-7 Jordbrukssektorn och initial BNP/c.....	153
Tabell 6-8 Andel av total sysselsättning 1975 för industribranschen och industrier (%).....	160
Tabell 6-9 Förändring per år 1975-83 (%).....	160
Tabell 6-10 Bidrag per år till total sysselsättningstillväxt 1975-83 (procentenheter).....	161
Tabell 7-1 Sysselsättningsstruktur i Sverige och EU14 1970 och 1990.....	163
Tabell 7-2 Förändring per år i EU14 och Sverige.....	165
Tabell 7-3 Bidrag per år per period Sverige och EU14.....	166
Tabell 7-4 Årlig förändring och årliga bidrag till total sysselsättningstillväxt för industribranschen.....	172
Tabell 7-5 Årlig förändring och årliga bidrag till total sysselsättningstillväxt för LMN-branscherna.....	173
Tabell 7-6 Årlig genomsnittlig förändring i arbetade timmar (%).....	175

1 Inledning, metod, syfte

1.1 Inledning och syfte

När 1960-talet gick mot sitt slut hade Västeuropa upplevt två decennier av hög tillväxt som saknar historiskt motstycke. BNP per capita i Västeuropa växte i genomsnitt 3,8 procent per år 1950-73. Levnadsstandarden hade efter kriget återställts mycket snabbt. I flera västeuropeiska länder hade BNP per capita reducerats kraftigt under kriget, men redan i slutet av 1940-talet var den i de flesta länder åter på samma nivå som 1939, och 1955 var även Västtysklands BNP per capitainivå förbi 1939 års nivå. Den höga tillväxten under den tidiga återuppbyggnadens år kom att fortsätta under 1960-talet. Perioden har kallats "kapitalismens gyllene tid" och utmärks av hög tillväxt i BNP och produktivitet samt historiskt låg arbetslöshet. Det senare fick Korpi (2002) att använda uttrycket "The Great Trough in Unemployment". Kontrasten var tydlig till mellankrigstidens och depressionens höga arbetslöshet, liksom till den tillväxttakt per capita som rått i Västeuropa 1870-1939, vilken legat på endast drygt 1 procent i genomsnitt per år. På samma sätt var skillnaden också markant till den period som följde under 1970-talet och början 1980-talet, då tillväxttakten i det närmaste halverades.¹ Samtidigt fyrdubblades arbetslösheten i genomsnitt i de västeuropeiska länder som studeras i denna avhandling.

Tillväxten i efterkrigstidens Västeuropa drevs fram av det teknologiska gapet till USA (Abramovitz, 1986) och skedde under en period då utbudet av arbetskraft kunde expandera snabbare än den genomsnittliga tillväxten av befolkning i aktiv ålder, detta främst som en följd av kvinnors ökade deltagande i arbetskraften. Under 1960-talet trädde också efterkrigsgenerationen in i arbetslivet. Den höga produktivitetstillväxten, de höga investeringsnivåerna, stora utbudet av arbetskraft och höga efterfrågan på varumarknaderna pressade de västeuropeiska ekonomierna mot hög sysselsättning och i flera länder mycket låg arbetslöshet. En möjlig

¹ Med Västeuropa avses här Maddisons aggregat för 12 västeuropeiska stater: Österrike, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Italien, Nederländerna, Norge, Sverige, Schweiz samt Storbritannien. BNP-capita tillväxttakt har beräknats på Maddisons BNP/capita-serie för 12 västeuropeiska länder, genom linjär trendskattning på de logariterade serierna (Maddison, 2008). Se också Maddison (1991, p. 49ff). Angående produktionskapacitet, har det noterats att Europas produktiva kapitalstock redan 1947 befann sig på samma nivå som tio år tidigare, detta trots det totala krigets förödelse (Eichengreen, 2007, p. 52)

förklaring är att den höga tillväxten och snabba ökningen av kapitalstocken minskade risken för så kallad konfliktinflation. Inflationstrycket dämpades på varje nivå av faktisk arbetslöshet till följd av att löntagare och företag lättare kunde nå sina respektive inkomstanspråk (Rowthorn, 1977; Lavoie, 2009).

Emellertid var denna situation betingad av dels det teknologiska gapet till USA, dels det teknologiska gapet till framförallt Asien. När det teknologiska gapet till USA minskade föll produktivitetstillväxttakten i Västeuropa, vilket ledde till att det blev allt svårare att undvika inflation vid de nivåer på arbetslöshet som rått tidigare. Samtidigt pågick samma process som präglade den västeuropeiska efterkrigstiden nu i Asien i förhållande till USA och Västeuropa, varvid de stigande löneandelarna i Västeuropa blev ett allt mer påtagligt problem i den intensifierande konkurrensen med länder med väsentligt lägre lönenivåer (Eichengreen, 2007). Centrala industribranscher som burit fram tillväxten i Västeuropa – varven, bilfabrikerna, stål- och metall-, textil- och beklädnadsindustrierna – blev nu utsatta för en intensifierad internationell konkurrens som gav till effekt att produktionskapaciteten inom dessa och flera andra industrier i växande grad kom att flytta från Västeuropa (Dicken, 1998). Den industrikras som Västeuropa genomgick under 1970-talet och i början av 1980-talet var således inte orsakad av oljeprischocken – även om, såsom Maddison (1982, p. 142-144) noterar, denna förklarar varför recessionen blev så djup åren 1974-75 – utan betingades av de speciella omständigheter som det teknologiska gapet till USA utgjorde.²

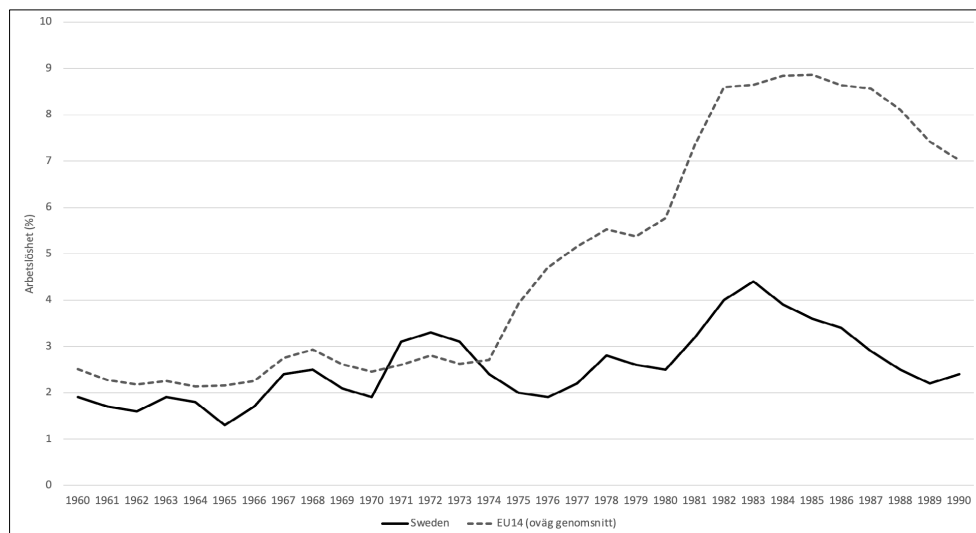
Arbetslöshetens utveckling följde ett övergripande mönster motsvarande det som kan observeras för tillväxttakten. Även om arbetslösheten under 1960-talets andra hälft började öka långsamt, låg den 1970 i de fjorton länder (fortsättningsvis EU14) som studeras i denna avhandling på endast 2,5 procent.³ Samtidigt som tillväxten

² Det är dock möjligt att göra en annan, eller möjligen komplementär, tolkning av perioden. Temin (2002) lägger fram hypotesen att skillnaderna i produktivitetstillväxt mellan de västeuropeiska länderna kan förstås genom analys av sektoriella skift av arbetskraft. De båda världskrigen hade gjort att Västeuropa befann sig i ojämvikt, i betydelsen att jordbruket i många länder var relativt för stort i förhållande till den sektorsfördelning som den rådande teknologiska utvecklingsnivån och graden av utrikeshandel möjliggjorde. Efterkrigstidens tillväxtboom var ur detta perspektiv ett återställande av jämvikt. Då denna ojämvikt var olika påtaglig i olika länder kom vissa länder, företrädesvis de med stora jordbrukssektorer, att genomgå en period med snabb överföring av sysselsättning från jordbruk till industri och med åtföljande produktivitetstillsvinster. Jordbrukets arbetsproduktivitet ökade och samtidigt kom fler att sysselsättas till en högre produktivitetsnivå i industrin. Detta perspektiv kan bidra till att förklara den höga produktivitetstillväxten. Perspektivet kan även skänka ljus till varför vissa länder gick påtagligt sämre under de gyllene åren. Samt även bidra till en förklaring av den fallande produktivitetstillväxten under 1970-talet, då dels de stora överföringsvinsterna minskade när sysselsatta i jordbruket gick till industrin, och då vi dels istället fick se sysselsättningsöverföring från den högproduktiva industrin till tjänstesektorer med lägre produktivitetstillväxt. Jag betraktar Temins perspektiv som ett bra komplement till den bredare historia som kan beskrivas med hjälp av det teknologiska gapet. För att förstå industrikrasen i Västeuropa krävs dock ett perspektiv med teknologiska gap.

³ EU14 består av Österrike, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Västtyskland, Grekland, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Sverige samt Storbritannien. Källa är Ameco (2020), använda serier för respektive land är arbetslöshet, variabel ZUTN. Ameco rapporterar data för Danmarks arbetslöshet först från

mattades av började, som åskådliggörs i Figur 1-1, arbetslösheten stiga brantare. År 1980 låg den på 5,8 procent och när den var som högst i mitten av 1980-talet var den nära nio procent, varefter den föll tillbaka under slutet av 1980-talet.

Det finns två utmärkande drag i denna utveckling som det finns anledning att fästa uppmärksamheten på. För det första det faktum att de flesta länder följer ett likartat mönster: tidserierna för arbetslösheten har formen av ett inverterat "u", med stigande arbetslöshet under främst 1970-talets andra hälft och 1980-talets första hälft och därefter fallande arbetslöshet.

Figur 1-1 Arbetslöshet 1960-1990 i Sverige och EU14

Det andra utmärkande draget är, att även om de flesta länder delar denna karaktäristika är skillnaderna i nivå mycket stora. Samtidigt som vissa länder uppvisar en arbetslöshet på några få procent, passerar flera länder tio procent och ett par av dem även femton procent. Periodgenomsnitt har sammanställts i Tabell 1-1, och länder kategoriserats efter en samlad bedömning av de två sista delperioderna.

1964, och från detta år ingår landet i det här beräknade genomsnittet för EU14. I tabell 1-1, utgörs periodgenomsnittet för Danmark i kolumn 1960-69 således av perioden 1964-69.

Tabell 1-1 Arbetslöshet i procent av arbetskraften, periodgenomsnitt

	1960-69	1970-74	1975-79	1980-84	1985-90
Låg arbetslöshet					
Austria	1,5	1,0	1,4	2,8	3,5
Sweden	1,9	2,8	2,3	3,6	2,8
Finland	1,8	2,0	5,1	5,1	4,2
West Germany	0,7	0,9	3,1	5,2	6,2
Greece	5,1	2,7	1,9	5,4	6,7
Relativt hög arbetslöshet					
Italy	4,8	5,4	6,5	7,6	9,2
Portugal	2,4	2,4	6,6	7,7	7,6
Denmark	1,0	1,2	5,3	8,1	6,1
France	1,7	3,1	5,7	8,5	8,5
Netherlands	0,9	2,0	5,6	9,3	7,3
United Kingdom	1,6	2,4	4,5	9,4	9,2
Belgium	1,9	2,0	6,0	10,0	8,8
Extremt hög arbetslöshet					
Ireland	5,4	6,2	8,8	12,1	15,8
Spain	2,5	2,9	6,1	14,9	17,6
EU14 (oväg genomsnitt)	2,4	2,6	4,9	7,8	8,1

Avhandlingens syfte är att ge svar på varför arbetslösheten först steg och därefter sjönk samt till att förklara de stora skillnaderna i arbetslöshetsförändringen mellan länderna. Det sistnämnda med ett fokus på Sveriges relativt positiva utveckling.

1.2 Huvudmodellernas tillkortakommanden

Som framgår av Tabell 1-1 handlar det inte om *en* västeuropeisk arbetslöshets-historia, utan om många. Trots detta blev i policydebatten under 1980- och 90-talen föreställningen om ett "sklerotiskt" Europa präglad av hög arbetslöshet populär. I denna beskrevs ett Europa som förstenats till följd av regleringar och expanderande offentlig sektor, ett Europa som därmed stod i bjärt kontrast till den nya världen (se exempelvis Siebert, 1997).

Denna föreställning har sin grund i det paradig som vuxit fram kring idén om att det existerar en långsiktig jämviktsarbetslöshet (*Non-Accelerating Inflation Rate of Unemployment*) som bestäms av institutionella förhållanden, såsom utformningen av anställningsskyddslagstiftning, löneförhandlingsmodell och arbetslöshetsförsäkring. Idén om en långsiktig jämviktsarbetslöshet kom att flytta fokus ifrån att upprätthålla en aggregerad efterfrågan som var förenlig med de uppsatta målen om full sysselsättning. Nytt fokus blev arbetsmarknadsinstitutioner och välfärdssystem, och kring detta växte en ny berättelse om Västeuropas kräftgång fram. Arbetsmarknaden hade blivit mer reglerad under de gyllene åren och 1970-talet, och arbetstagarnas rättigheter hade på olika sätt stärkts samtidigt som arbetslöshetsförsäkringarna blivit mer generösa. Detta ledde, enligt det nya paradigmet, till att jämviktsarbetslösheten steg. När den faktiska arbetslösheten föll under jämviktsarbetslösheten ökade inflationstakten. Det gjorde att samtidigt hög arbetslöshet och inflation uppstod – så kallad stagflation. Oljeprishockerna och fallet i produktivitetstillväxt utlöste eller förvärrade denna situation. Under 1980-talet inleddes vissa avregleringar och generositeten i exempelvis arbetslöshetsförsäkringarna minskade i flera länder. Följaktligen föll jämviktsarbetslösheten och den faktiska arbetslösheten minskade som en följd. Även skillnader mellan enskilda länder ansågs förklaras med olikheter i institutioner. Denna övergripande förklaring till 1970-talets och 1980-talets utveckling blev mycket inflytelserik och under 1990-talet dominerande den såväl i den ekonomiska forskningen som i policyformerande sammanhang i OECD och IMF (IMF, 2003; OECD, 1994; Elmeskov, et al., 1998).

Det sklerotiska Europa var, i denna berättelse, mindre kapabelt att hantera nedgången i ekonomisk tillväxt och de strukturella förändringarna som följde efter oljeprishockerna än det mer liberalt, marknadstillvända USA. Följden blev att Västeuropa drabbades hårdare med högre arbetslöshet. Emellertid var dikotomin mellan ett reglerat Europa och liberalt USA, som Nickell (1997) påpekat, förenklad och troligen missledande. I själva verket var den västeuropeiska utvecklingen heterogen. Många länder hade lägre arbetslöshet än USA och skillnaderna mellan länderna med de högsta arbetslöshetstalen och de lägsta blev, som framgår av Tabell 1-1, mycket stora. Snarare än ett enhetligt Västeuropa är det rimligare att utifrån den arbetslöshetsnivå som rådde under 1980-talets första hälft tala om tre grupper av länder: Österrike, Sverige, Finland, Västtyskland och Grekland upprätthöll relativt låg arbetslöshet⁴. En grupp av länder fick under 1980-talet uppleva relativt hög arbetslöshet. Dessa var Portugal, Danmark, Frankrike, Storbritannien, Nederländerna, Belgien och Italien. Irland och Spanien utmärkte sig med extremt hög arbetslöshet, över 15 procent. Den västeuropeiska arbetslöshetshistorien är således heterogen, varvid föreställningen om en dikotomi mellan ”liberalt USA” och ”reglerat Västeuropa” måste lämnas. Den grundläggande hypotesen om

⁴ Både Grekland och Västtyskland får betraktas som gränsfall. Detta mot bakgrund av att de får väsentligt högre arbetslöshet under den sista delperioden.

institutionsdriven arbetslöshet kan ändå vara giltig, givet att graden av reglering av arbetsmarknaderna och graden av generositet i socialförsäkringssystemen korrelerar med arbetsmarknadsutfallet i de olika länderna. Det är ämnet för de två kommande kapitlen, men redan här kan noteras att länderna i gruppen ”relativt låg arbetslöshet” inte tillhör de mest liberalt inriktade. Detta är ett tämligen uppenbart problem för ansatsen som söker förklaringen till hög arbetslöshet i regleringar och generösa välfärdssystem. Det är således inte att förvånas över att det sedan länge är välkänt att resultaten vid skattningar av modeller med institutioner som förklarande variabler är känsliga för modellspecifikationen (Baker, et al., 2003) samt att förklaringskraften för de institutionella variablerna faller väsentligt när investeringsvariabler inkluderas i modellen (Stockhammer & Klär, 2011). Därutöver tenderar själva regressionsförfarandet, vilket är den vanligaste metoden vid analys av variationer i arbetslöshet mellan länder och över tid, leda till att fokus läggs på den genomsnittliga effekten av specifika institutioner, medan så kallade *outliers* av samma skäl ofta hamnar i bakgrunden.

En uppenbar sådan outlier under perioden var Sverige som upprätthöll låg arbetslöshet och samtidigt hade hög regleringsgrad av arbetsmarknaden, hög facklig organisationsgrad samt generösa välfärdssystem. Förflyttar vi oss framåt ett par år, bortom den i denna avhandling studerade perioden, ökade den svenska arbetslösheten mycket drastiskt, utan att motsvarande förändringar gjorts i institutionella ramverk. Därefter har institutionella reformer genomförts i en riktning som borde ha genererat lägre arbetslöshet. Men arbetslösheten har under hela 2000-talet, trots dessa reformer och sänkt generositet i välfärdssystemen, legat på en väsentligt högre nivå än under 1980-talet.

Om Sveriges relativt positiva utveckling, jämfört med många andra länder i Europa under 1970- och 1980-talen, ska kunna förklaras inom ramen för modeller som fokuserar på institutionella variabler får man vända sig till den litteratur som fokuserar på löneförhandlingsmodell. Det är ett mycket brett och omfattande forskningsfält, men i dessa sammanhang brukar utgångspunkten vara Calmfors-Driffill-hypotesen (Calmfors & Driffill, 1988). Den sätter fokus på löneförhandlingsmodeller och på fackföreningars förmåga och intresse av att ta ett bredare samhällsekonomiskt ansvar genom lönemodererande agerande. Sambandet antas vara icke-linjärt. Decentraliserade löneförhandlingsmodeller, som ligger nära de fria marknadslösningarna, och centraliserade löneförhandlingsmodeller, i vilka fackföreningarna tvingas ta ett bredare samhällsekonomiskt ansvar för sitt agerande, antas båda kunna ge hög effektivitet i termer av låg arbetslöshet. Löneförhandlingsmodeller som är av mellanliggande karaktär, där fackföreningarna har tämligen stor marknadspåverkande kraft men inte tvingas ta ett övergripande samhällsekonomiskt ansvar som i fallen med de centraliserade modellerna, torde ge upphov till de mest ineffektiva resultaten i termer av arbetslöshet.

Men dels finns det, som vi återkommer till, skäl att ifrågasätta om en ackommoderande lönepolitik i alla historiska lägen är att föredra ur ett sysselsättningsperspektiv. Om en sådan politik tillämpas kan det leda till lägre

strukturrationaliseringstakt och därmed till lägre produktivitetstillväxt. Lägre produktivitetstillväxt tenderar att skapa tryck uppåt på jämviktsarbetslösheten (Hein & Lavoie, 2015). Dels, och mot bakgrund av att Sverige hade ”fel” värde på andra viktiga institutionella variabler, måste förhandlingsmodellen tillmätas en mycket central roll, för att det ska vara möjligt att förklara Sveriges bättre utveckling jämfört med länder med ”rätt” värde på övriga institutionella variabler.

Genomgången här har varit anekdotisk och en systematisk analys måste göras innan slutsatser kan dras. Det står emellertid klart att förklaringar som grundas i teorier som stipulerar att arbetslöshetens utveckling över tid kan förklaras med förändringar i jämviktsarbetslösheten, vilken i sin tur antas bestämmas av institutionella faktorer, har en utmaning när det kommer till att förklara den svenska utvecklingen.

Ansatser som bygger på att jämviktsarbetslösheten bestäms av institutioner kommer fortsättningsvis att benämnas *exogena* NAIRU-modeller eller *exogen* NAIRU. Ofta kategoriseras dessa modeller som ny-keynesianska. Detta för att skilja dem från de ansatser som bygger på att jämviktsarbetslösheten är endogent bestämd av ekonomiska processer. Sådana ansatser kommer att benämnas *endogena* NAIRU-modeller eller *endogen* NAIRU. Ofta kategoriseras dessa modeller som post-keynesianska.

Under de senaste två decennierna har exogena NAIRU-modeller, utmanats av modeller som istället antar att NAIRU är endogent bestämd (se Hein & Stockhammer, 2011 för en översikt). I fokus som förklarande faktorer står olika variabler som mäter investeringstakten eller påverkar investeringarna, såsom räntenivåer. Det finns en överväldigande mängd studier som söker och finner stöd för existensen av en exogent bestämd NAIRU. Post-keynesianerna argumenterar dock för att resultaten inte är robusta. När investeringsvariabler och ränta inkluderas i modellerna, faller de institutionella variabelernas förklaringspotential (Stockhammer & Klär, 2011). Vid empiriska tester är korrelationen mellan investeringar och arbetslöshet hög (Stockhammer, 2004; Storm & Naastepad, 2012; Stockhammer & Klär, 2011). Uppgången i arbetslöshet i Västeuropa förklaras, enligt dessa modeller av att golden-ageperiodens höga tillväxt i BNP och produktivitet hade burits fram av höga investeringstakter. Dessa föll drastiskt under 1970-talet. Därmed föll efterfrågan på arbete och samtidigt bidrog den fallande produktivitetstillväxten till att det blev svårare att sluta gapet mellan arbetstagarnas och företagets motstridiga inkomstanspråk. Stigande realräntor drog utvecklingen i samma riktning. Detta höjde jämviktsarbetslösheten, som i denna ansats förstås som en endogent driven inflationsbarriär. Det empiriska stödet för denna ansats är starkt när länderna studeras var för sig. Men som visas i kapitel 3 är utväxlingen mellan nedgången i investeringstakt och ökad arbetslöshet väsentligt lägre i Sverige än i många andra länder. Det innebär att även om vi skulle acceptera investeringstakten som en förklaring till variationer i arbetslöshet över tid, kvarstår frågan om varför effekten på arbetslösheten i Sverige blev lägre än i andra länder.

Det är mot bakgrund av detta lätt att dela Olivier Blanchards uppgivna slutsats:

“One might have hoped that, with thirty years of data, with clear differences in the evolution of unemployment rates and policies across countries, we would now have an operational theory of unemployment. I do not think that we do.” (Blanchard, 2005, p. 2)

Blanchard gjorde sin reflektion över trettio år av utveckling och forskning inom det fält han själv varit med om att i hög utsträckning forma. Men vad som orsakar arbetslöshet och variationer över tid och mellan länder har i själva verket gäckat ekonomivetenskapen i mer än två århundraden. Från, som vi visar i kapitel 4, Says tilltro till marknadsmekanismernas förmåga att lösa problemen, till Ricardos ambivalenta hållning ifråga om ”maskinproblemet”, till Marx teori om hur den industriella reservarmén hela tiden återskapas som en del i kapitalismens funktionssätt. Vidare till jämviktsparadigmets genombrott och Keynes kritik av detsamma. Keynes teori, som sedan inkorporerades med det neoklassiska paradigmet, ledde vidare till 1960-talets finjusteringskeynsianism under en tid som präglades av ambitioner om full sysselsättning, fram till den period som är i fokus för denna avhandling med stigande arbetslöshet och ny teoriutveckling kring jämviktsarbetslöshet. Denna senare utveckling, liksom kritiken av jämviktsarbetslöshetsparadigmet, skildras i kapitel 2.

Trots över två århundraden av ekonomisk doktrinutveckling har ingen konsensus inom ekonomisk teori nåtts om vad som förklarar arbetslöshet. Samtidigt är arbetslöshetsfrågan inte endast ett intressant teoretiskt problem, utan framförallt ett centralt samhällsproblem. Arbetslöshet är dels ett uttryck för icke använda resurser och är således ur ett effektivitetsperspektiv ett bekymmer för alla samhällen. Dels leder arbetslöshet till sociala problem och ojämlikhet i ekonomiska resurser och i hälsa och är förknippat med många psykologiska och existentiella frågor om känsla av mening, upplevd lycka och syfte med tillvaron.

Den period vi här fokuserar på sammanfaller även med den tid vars erfarenheter kom att leda till ett skifte av dominerande teoretiskt paradigmet inom nationalekonomin. Tolkningen av vad som skedde har därför implikationer för såväl förståelsen av perioden ur ett ekonomi-historiskt perspektiv som för hur doktrinhistorien ska skrivas. Mot bakgrund av nationalekonomins ställning i policyformerande sammanhang har detta också betydelse för hur ekonomisk politik utformas och arbetsmarknadens parter agerar.

1.3 En strukturanalytisk ansats

De dominerade modellerna kan på sin höjd ge partiella förklaringar till utvecklingen under 1970-80-talen. Ett skäl är att de i så hög grad fokuserar på aggregat som varit lätta att processa i ekonometriska modeller, vilka sedan testats på historisk tid, med utgångspunkt i att det går att finna allmängiltiga ekonomiska lagar för alla länder och perioder.

Jag förordar istället den strukturanalytiska ansatsen att ekonomiska principer är strukturbetingade (se Åkerman, 1939). Av det följer att skeendet under en definierad period måste analyseras utifrån periodens strukturella egenskaper och hur denna struktur förändras. Detta är ett fält som inte är tillräckligt beforskat. Redan när jag skrev min magisteruppsats om olika teoretiska ansatser till långa vågor i den ekonomiska utveckling (Johansson, 2005), slog det mig att medan en inte ringa del av den moderna diskussionen om långa vågor rör sysselsättning, dess variationer och sammansättning, förblev med några undantag, som Freeman, et al. (1982), analysobjektet långsiktiga variationer i BNP-tillväxt. Ett exempel är Lennart Schöns stora arbete om Sveriges ekonomiska utveckling som använder en långa-cykelmodell som ramverk (Schön, 2007). Trots att hans arbeten spänner över väldigt många fält finns, till skillnad från frågan om BNP-tillväxt, ingen samlad analys av hur arbetslösheten kan tänkas påverkas av de långa vågorna. Men det finns goda skäl att närma sig analysen av arbetslöshet genom samma strukturanalytiska glasögon som Schön använde för analysen av den långsiktiga omvandlingen och tillväxten.

I Schöns historieskrivning utgör 1970- och 80-talen en period bestående av slutet av en rationaliseringsfas, en strukturkris och början av en omvandlingsfas. Det övriga Västeuropa genomgick vad som tycks vara en period med liknande karaktäristika, vilket utifrån olika perspektiv har studerats inom långavåg-litteraturen (för en översikt, se Johansson, 2005). Redan vid en första betraktelse står det klart att med en strukturanalytisk ansats för studiet av arbetslöshetens förändring följer i det närmaste förödande konsekvenser för det dominerande NAIRU-paradigmet. Schöns långa-våg-modell drivs av investeringar, vilka i sin tur varierar över tid som ett resultat av strukturella förhållanden som är stadda i ständig förändring och förstås med hjälp av Erik Dahmén's begrepp utvecklingsblock (Dahmén, 1950, 1988). Grundtanken är att omvälvande utvecklingsblock ger upphov till långa vågor i tillväxttakt och inrymmer en period av omvandlande investeringar som etablerar ny verksamhet och rationaliserande investeringar som ökar när utvecklingsblocken mognar och konkurrensen stärks. Till slut uppstår dock en strukturkris då de centrala delarna i det dominerande utvecklingsblocket inte längre är lönsamma, detta som en effekt av stigande löneandel och internationell spridning av utvecklingsblocket. I takt med att strukturkrisen avtar, kommer nya utvecklingsblock att kunna expandera. Samma mekanism – stigande löneandel – som i nykeynesiansk NAIRU-teori genererar ökande inflationstakt i det att den är ett uttryck för att den faktiska arbetslösheten måste ligga under jämviktsarbetslösheten är i Schöns strukturhistoriska perspektiv en effekt av de utvecklingsprocesser som är inneboende i en ekonomi. Denna process genererar ökad produktivitetstillväxt, vilken därmed måste konceptualiseras som en endogen variabel i förhållande till löneökningstakten. Med ett sådant perspektiv undergrävs, som visas i kapitel 2 och 5, ett centralt antagande i exogen NAIRU-teori, i vilken

produktivitetstillväxten är en exogen variabel i förhållande till lönetillväxten.⁵ Utan att i för hög grad föregripa den diskussion som kommer att ske där, måste här konstateras att en av implikationerna är att det omöjliggör existensen av *en* jämviktsarbetslöshetsnivå som en stark gravitationspunkt för den faktiska arbetslösheten.

Strukturkrisen är en utdragen process i Schöns cykelmodell och den ger upphov till såväl överdrivna nedåtgående konjunkturella banor, det som Schumpeter (1939a) benämnde den sekundära vågens depressionsfas, som till potentiella konflikter mellan intressegrupper i stat, civilt samhälle och näringsliv. De institutionella ramverk som uppstått med den långa vågen – i Sverige vad gäller denna period sådant som Saltsjöbadsavtalet, den solidariska lönepolitiken, välfärdsstatens utbyggnad, stärkta arbetsrättslagstiftningar m. m. – kan hamna i konflikt med de behov och intressen som präglar de nya utvecklingsblock som under strukturkrisen kommer in i nya sammanhang. Här finns således inbyggt i den strukturhistoriska analysen även en viss syn på institutionell förändring som i högsta grad är relevant för mycket av den litteratur som betraktar jämviktsarbetslösheten som exogent bestämd av institutionella förhållanden. I Schöns strukturmodell blir institutioner endogena variabler i förhållande till den ekonomiska utvecklingen, och inverkar på densamma samtidigt som de utvecklas och till slut hamnar i konflikt med den ekonomiska strukturen. Denna dialektiska process mellan ekonomisk struktur och institutionella ramverk har tydliga beröringspunkter med Marx välkända beskrivning av hur produktivkrafterna utvecklas och hamnar i konflikt med överbyggnaden (Marx, 1969 [1859]). Ur ett ekonomiskt-historiskt perspektiv finns det många exempel på denna typ av processer som i det närmaste betraktas som självklara. Ur ett nationalekonomiskt modell-perspektiv leder emellertid sådana dialektiska processer till centrala metodologiska problem. Såsom berörts tidigare definieras i jämviktsarbetslöshetsmodellerna ett antal institutioner som bestämmer jämviktsarbetslösheten, vars effekter sedan testas i ekonomiska modeller där dessa institutioner definieras som oberoende variabler. Men om institutioner och ekonomi utvecklas i en dialektisk historisk process blir risken för “spurious regressions” uppenbar. I kapitel 3 kommer denna typ av modeller att testas, trots det som noterats här, men vi betraktar resultaten med stor försiktighet och låter dem endast utgöra ett av flera bidrag till den historiska analysen, och inte, såsom fallet är i många studier inom detta fält, en slutpunkt. Detta är dock inte endast ett metodologiskt problem, utan främst en fråga om relationen mellan ekonomi och institutioner. Betraktar vi denna relation som en dialektisk process, där ekonomiska förhållanden i sista hand är bestämmande, följer att institutioner som uppstått eller förändrats under en historisk period och som haft vissa typer av effekter givet den ekonomiska struktur som då rådde, kan få andra effekter i en

⁵ Detta grundar jag på den ”standard NAIRU Model” som Storm & Naastepad (2012) lägger fram, i vilken företagen sätter sina priser som ett påslag över enhetsarbetskraftskostnaden och med antagandet att produktivitetstillväxten är exogen. Detta utvecklas i kapitel 2.

senare period när den ekonomiska strukturen förändrats. Det är således möjligt att tänka sig att en institution som arbetsrättslagstiftning hade andra typer av effekter i en tid då den ekonomiska strukturen fortfarande dominerades av stora industriföretag jämfört med en tid då ett växande inslag i ekonomin utgörs av mindre tjänstebaserade företag.

Men den centrala metodologiska implikationen av att välja en strukturanalytisk ansats för studiet av arbetslöshetsutvecklingen är att vi måste identifiera periodens strukturella betingelser och studera dem. Vi gör detta genom att tillämpa Schöns strukturcykelmodell på perioden, och anta att liksom dessa tidsmässiga trögheter som ligger inbyggda i modellen ger upphov till variationer i investeringstakt, inriktning på investeringarna, produktivitetstillväxt och BNP-tillväxt, ger de också upphov till variationer i sysselsättningstillväxt, vilket leder till variationer i arbetslöshet.

Detta kan ske genom primärt tre kanaler:

- i) På den högsta aggregationsnivån följer av Schöns modell att investeringstakten varierar med den långa cykeln, och investeringstakten har visat sig, såsom noterades ovan, vara nära korrelerad med arbetslösheten. Givet att detta även är ett orsakssamband, och det finns det teoretiskt stöd för (Rowthorn, 1995, 1999), kan en långa-vågmodell som baseras på investeringsvågor göra anspråk på att förklara såväl variationer i tillväxt som i arbetslöshet.
- ii) Schöns strukturförändringsmodell implicerar att en ekonomi karaktäriseras av perioder då den ekonomiska strukturen genomgår kraftfulla förändringar, så kallade strukturkriser, och genom de trögheter som präglar utvecklingsblocken samt de kortare konjunkturella effekter som strukturkrisen sätter igång skapas ett tidsmässigt *glapp* innan de nya utvecklingsblocken kan expandera. Detta har Schön beskrivit för tillväxtprocesserna, men det finns utforskade aspekter rörande sysselsättningen. Effekten torde visa sig i att sysselsättning *strömmar ut* ur de dominerande utvecklingsblocken, men utan att motsvarande mängd sysselsättning nödvändigtvis *simultant strömmar in* i de nya utvecklingsblocken. Följaktligen faller sysselsättningstillväxten under strukturkrisen, vilket allt annat lika leder till att arbetslösheten ökar för att sedan minska under omvandlingen. Det är dock kvalitativt olika sysselsättning vi här talar om. Under strukturkrisen strömmar sysselsättning ut ur branscher som dominerat de gamla utvecklingsblocken, medan den sysselsättning som tillskapas under omvandlingsperioden strömmar in i branscher där de nya utvecklingsblocken dominerar. Olika perioder präglas således av olika grad av press uppåt eller nedåt på

sysselsättningstillväxten. Det medför i sin tur att även arbetskraftstillväxten kan få förklarande kraft i förhållande till arbetslösheten.

- iii) Denna schönska rörelse genom tiden ger därutöver upphov till variationer i relationen mellan arbetslöshet och inflation via en annan kanal. Dynamiken i Schöns modell för rationaliseringsfasen och dess övergång i strukturkris bygger på att produktivitetstillväxten endogeniseras i förhållande till arbetstagarnas lönekrav. Denna problematik berördes ovan, men som kommer visas i detalj får detta långtgående konsekvenser för NAIRU-begreppet. Här konstateras dock endast att en långvägmodell av Schöns typ ger upphov till en inflationssäker arbetslöshet som är stadd i ständig förändring. Någon långsiktig jämviktsarbetslöshet som fungerar som en stark attraktor för den faktiska arbetslösheten kan inte finnas i en sådan modell.

Av detta följer också att jämviktsbegreppet blir föga användbart. Strukturförändringsmodellen innebär att ekonomin förändras i en evolutionär process där olika delar av ekonomin utvecklas språngartat. I efterhand kan naturligtvis trendlinjer beräknas för olika ekonomiska aggregat och de faktiska rörelserna kring dessa trendlinjer kommer då att kunna betraktas som rörelser kring en jämvikt. Men dessa trender är i själva verket endast summan av evolutionära och språngartade processer som i sig själva inte kan beskrivas som rörelser kring en jämvikt.

Med detta konstaterat måste vi försöka definiera vad som utmärker den här studerade perioden. För svenskt vidkommande präglades den av kris i flera industribranscher och vi vet att detta är erfarenheter som delas av flera andra europeiska länder, men att det under 1980-talet växte fram nya utvecklingsblock, inte minst inom tjänstebranscherna. Även om det finns likheter mellan de västeuropeiska länderna, vet vi vidare att kriserna var olika djupa och att olika länder drabbades olika hårt (för översikter, se Scharpf & Schmidt, 2000a, 2000b; Eichengreen, 2007; Maddison, 1982, 1991; Dyker, 1992). Vidare skönjer vi samma mönster i arbetslöshetsserierna av ett inverterat "u" i de flesta av de här undersökta länderna men med mycket stora skillnader i amplitud. Frågan som därmed inställer sig är om dessa skillnader i arbetslöshetsutveckling snarare avspeglar skillnader i den ekonomiska utvecklingen, såsom vi förstår den inom ramen för en strukturmodell av Schöns typ, än av skillnader i institutionella förhållanden?

Empiriska analyser genomförs i kapitel 5-7 som visar att för att kunna förklara arbetslöshetsutvecklingen i Västeuropa måste ett strukturperspektiv tillföras. De strukturella egenskaperna och den strukturella förändringen spelar roll. För att nämna ett exempel: ett land med mycket stor jordbrukssektor och låg genomsnittlig inkomstnivå kommer att påverkas annorlunda av globala skift i

industriproduktionen än ett land som har hög genomsnittlig inkomstnivå och stor industrisektor. Vanligtvis utelämnas dessa aspekter i analyser som utgår ifrån såväl de endogena som exogena NAIRU-modellerna, vilka använder variabler på hög aggregationsnivå och olika index för de institutionella variablerna. Med aggregaten går viktig information förlorad. Sådan informationsförlust sker redan vid användandet av arbetslöshet som analysobjekt. Arbetslöshet är en kvot och förändras beroende på den respektive tillväxten av sysselsättning och arbetskraft. Redan när vi går till att studera täljaren och nämnaren i beräkningen av andel arbetslöshet kan vi, som visas i kapitel 5, erhålla information som är viktig för analysen av utvecklingen under denna period. Och som vi visar i kapitel 6 och 7 erhåller vi än mer viktig information om denna historiska utveckling när sysselsättningen disaggregeras till sektorer, branscher och industrier.

Genom analys av strukturförändring med disaggregerade serier kan vi i kapitel 6 och 7 visa att det övergripande mönstret av först ökande och därefter minskande arbetslöshet betingades av stora utflöden ur industrin under en tio-årsperiod från mitten av 1970-talet och framåt som inte komparerades för av de trendmässigt växande tjänstebranscherna. Först när industrikrisen gick mot sitt slut, förmådde tjänstebranscherna kompensera för jobbförlusten i industrin. Slutsatsen är att den övergripande arbetslöshetsutvecklingen speglar de obalanserade tillväxtprocesser som utvecklingsblock ger upphov till. Skillnader mellan länder kan också till en del förklaras av olikheter i ekonomisk struktur. Sveriges relativt goda utveckling på arbetsmarknaden speglade en avseende sysselsättningsminskningen relativt mild kris inom industrin i kombination med att den offentliga sektorn expanderade på ett sätt som komparerades för friställd arbetskraft inom minskande sektorer. Därtill tycks Sverige haft en relativt god utveckling inom de privata tjänstebranscherna under 1980-talets andra hälft. Sveriges låga arbetslöshet sammanhänger således med att den strukturella förändringen hade en hög grad av balans mellan växande och minskande sektorer. Sverige skiljer sig därmed från länder som Belgien och Storbritannien som genomgick djupare industriella kriser med hög grad av obalanserad strukturell utveckling och från exempelvis Spanien som genomgick dubbla sysselsättningskriser i jordbruk och industri.

Med denna ansats ses långsiktiga variationer i arbetslösheten som en effekt av vad vi kommer att benämna *obalanserad strukturell förändring*, med vilket vi avser att olika delar av ekonomin växer och minskar på ett sätt som ger upphov till variationer i total sysselsättningstillväxt och därmed, men beroende på arbetskraftstillväxten, transmittar till variationer i arbetslösheten.

Det ska dock påpekas att ett fokus på strukturell förändring inte nödvändigtvis står i motsatsförhållande till de ansatser som understryker institutioners och investeringars roll. Institutionella ramverk påverkar såväl arbetsmarknadens funktionssätt som den strukturella förändringen. Hur stat och arbetsmarknadens parter förhåller sig exempelvis till en industriell kris har självfallet betydelse och likaså har arbetslöshetsförsäkringen betydelse för såväl lönenivåer och sökbetaende som individers syn på strukturell förändring. Institutioners effekter är dock, som vi

kommer att diskutera i kapitel 2, mer komplexa än vad som ofta har antagits i modeller som fokuserar på exogent bestämd NAIRU. För att exemplifiera med arbetslöshetsförsäkringen: om arbetslöshetsförsäkringen görs mer generös kan det, i enlighet med vad exogena NAIRU-modeller postulerar, ge upphov till lägre löneflexibilitet nedåt samt högre reservationslöner. Men av det följer inte att den nivå av arbetslöshet som är förenlig med oförändrad inflationstakt därmed kommer att öka. Flera andra effekter kan nämligen förväntas av sådana förändringar i löneflexibilitet och reservationslöner, däribland ökad produktivitetstillväxt. Ökad produktivitetstillväxt leder, allt annat lika, till en press nedåt på den inflationssäkra arbetslöshetsnivån. Liknande resonemang kan härledas ur modeller som har flera jämviktsslagen (jfr. Manning, 1990).

På samma sätt kan noteringar göras om de ansatser som lägger fokus på investeringar. De postkeynesianska modellernas förespråkare kan ha rätt i så måtto att investeringstakten är en central determinant för arbetslösheten, men samtidigt förhåller det sig sannolikt så att de korrelationer mellan investeringar och arbetslöshet som de finner (och som vi också finner, se kapitel 3), avspeglar djupare liggande rörelser i den ekonomiska strukturen och att förändringar i denna förklarar variationerna i investeringstakt. Därutöver är de stora skillnaderna i utväxling mellan förändring i investeringstakt och förändring arbetslöshet, som vi finner i kapitel 3, något som dessa modeller måste förhålla sig till. Den höga aggregationsnivån i dessa modeller – oberoende variabler är vanligen nettokapitalstockens tillväxttakt eller investeringar som andel av BNP – gör att information om den faktiska historiska utvecklingen går förlorad, och förklaringskraften faller då aggregaten inte fångar de underliggande förändringarna i den ekonomiska strukturen.

1.4 Studiens disposition

Den ny-keynesianska ansatsen med fokus på institutionella förhållanden har idag en dominerande ställning inom nationalekonomin och har i tre decennier varit dominerande i såväl den akademiska som i den policyformerande debatten. Under det senaste dryga decenniet har den dock utmanats av den postkeynesianska ansatsen. Det är därför först nödvändigt att utvärdera dessa ansatser förklaringspotential för den här studerade perioden. Detta görs i kapitel 2 som innefattar en doktrinhistorisk genomgång och i kapitel 3, i vilket det empiriska stödet för dessa ansatser analyseras. Jag har valt att göra den doktrinhistoriska genomgången i kapitel 2 tämligen omfattande, eftersom flera av de begrepp och variabler som varit i fokus inom de olika teorierna om arbetslöshet och som lagts fram under decenniernas lopp ingår som byggstenar i det analytiska ramverk som

jag lägger fram i kapitel 4. Där formuleras även ett antal hypoteser. Dessa hypoteser prövas därefter empiriskt i kapitel 5-7. I kapitel 8 förs en diskussionen om resultaten.

1.5 Avhandlingens bidrag

Avhandlingens huvudsakliga bidrag är att förklara variationer i arbetslöshet mellan länder och över tid för en specifik historisk period, genom att kombinera ett perspektiv med hög aggregationsnivå (institutionella förhållanden samt aggregerade investeringsvariabler) med analys av historisk data för arbetskraft och disaggregerad sysselsättningsdata. Jag visar att genom analys av disaggregerad sysselsättningsdata och med ett strukturanalytiskt perspektiv, erhålls en bättre förklaring av vad som orsakade den stora variationen i arbetslöshet än vad enkom analys av institutionella variabler och ekonomiska aggregat ger. Det doktrinhistoriska tillvägagångssättet som anläggs i två av avhandlingens kapitel syftar dels till att bredda den nuvarande arbetsmarknadsforskningens perspektiv, dels till att visa att det dominerande paradigmet inte ger tillfredsställande förklaringar till förändringar och variationer i arbetslöshet mellan länder och över tid. Därutöver använder jag det doktrinhistoriska tillvägagångssättet för att bygga ett ramverk för den empiriska analysen. Även denna doktrinhistoriska aspekt av avhandlingen bör betraktas som ett av dess bidrag.

Resultaten som presenteras i denna avhandling ger oss ökad kunskap om perioden som kompletterar de resultat som erhålls vid test av främst post-keynesianska modeller.

1.6 Data

Statistik för arbetslöshet erhålls genom arbetskraftsundersökningar, i vilka serier för sysselsättning och arbetskraft också erhålls. De dataserier som används i denna avhandling är huvudsakligen hämtade från Ameco (Ameco, 2020), som rapporterar data enligt Eurostats definition, i vilken arbetslöshet mäts som andel av aktiv befolkning 15-74 år. I vissa fall har också data hämtats från OECD:s Annual Labour Force Statistics Archive, (OECD, 2017) vilka följer de definitioner som återges i OECD (2011). I kapitel 3 används ett antal variabler vars syfte är att spegla institutionella förhållanden samt variabler som mäter investeringstakt eller förutses viktiga för investeringstakten. Data för arbetslöshetsförsäkringen är huvudsakligen hämtad från Vliet & Caminada (2012), anställningsskyddslagstiftning från Allard (2005), löneförhandlingsmodell från Nickell (2010). Data för nettokapitalstock, inflation och realränta har hämtats från och eller beräknats på data från Ameco. Variabler och källor beskrivs i detalj i kapitel 3.

I kapitel 6-7 genomförs en analys baserad på arbetade timmar, såsom dessa rapporteras i EU-KLEMS databas (EU-KLEMS, 2008, 2009). EU-KLEMS dataserier är huvudsakligen baserade på nationalräkenskaperna, men för många länder, i synnerhet för perioden före 1976, har uppskattningar baserade på andra källor gjorts. För detaljer därom se Timmer et al. (2007a, 2007b). Syftet med EU-KLEMS-projektet var att skapa mellan länder jämförbara och konsistenta tidsserier. EU-KLEMS-serierna täcker perioden tillbaka till 1970, baserat på 71-industrinivå och enligt klassificeringar enligt NACE revision 1. För flera av länderna finns dock inte data för en sådan detaljeringsnivå tillbaka till 1970. Den huvudsakliga analysen i denna avhandling görs på vad jag definierar som sektorsnivå (primär-, sekundär och tertiärsektor) och branschnivå. Inom industribranschen används även data på industrinivå eller aggregat av industrier. Vad gäller det sistnämnda följer jag de aggregeringar som EU-KLEMS rapporterar, och så även i de fall då det också finns rapporterade serier på lägre nivå. Detta då jag inte bedömt det meningsfullt, till följd av brister i tidsserierna, att använda data på lägre aggregationsnivå vid jämförelser mellan länder. Vissa sammanslagningar görs, bland annat för att fånga de tjänster som i hög grad i många länder är offentlig finansierad eller subventionerad. De svenska beskrivningarna följer SCB:s standard för svensk näringsgrensindelning (SCB, 2020), men i de flesta fall i avhandlingen kommer en kortform att användas för att få bättre flyt i texten. Detta beskrivs vidare i anslutning till analysen i kapitel 6.

1.7 Studerade länder

I avhandlingen studeras fjorton europeiska länder: Österrike, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Västtyskland, Grekland, Irland, Italien, Nederländerna, Portugal, Spanien, Sverige samt Storbritannien. Det är samma länder som sedermera kom att utgöra, tillsammans med Luxemburg, EU15. Något anakronistiskt kallas de i avhandlingen för EU14.

1.8 Valet av tidsperiod

Den period som är i analysens fokus är 1970-90, även om 1960-talet i vissa fall används som en referenspunkt. Perioden har valts av tre skäl. För det första är det en central frågeställning att förstå vilka mekanismer som gjorde att massarbetslöshet uppstod i länder som tidigare präglats av låg arbetslöshet och varför vissa länder klarade sig väsentligt bättre än andra. För det andra är erfarenheterna av denna period fortfarande betydelsefulla för teorierna om jämviktsarbetslöshet. De uppkom och utvecklades under denna tid, med syftet att förklara den utveckling som pågick,

varför deras första prövning borde vara just denna period. För det tredje, omfattar med Schöns begreppsapparat perioden slutet av en rationaliseringsfas, en strukturkris och en början på en omvandlingsfas. Startåret 1970 motiveras vidare av tillgången av dissaggregerad sysselsättningsdata, och vad gäller 1990 kan utöver vad som just noteras om Schöns periodiseringar noteras att därefter skedde den tyska återföreningen. Det skulle kräva en särskild studie bara för att hantera återföreningen och dess följd effekter, och därutöver utgör Tyskland en stor del av de vägda aggregaten. Mot bakgrund av avhandlingens syfte ter sig således 1990 som ett bra slutår. I de empiriska kapitlen görs även indelningar i delperioderna: 1970-74, 1975-83 samt 1984-90. Att göra indelningar i delperioder är vanskligt och rymmer ett mått av godtycke. Utgångspunkten har varit arbetslöshetsutvecklingen och med en samlad bedömning för Sverige och EU14-aggregatet. År 1974 har valts som slutår för den första delperioden då det är det sista året då arbetslösheten i EU14 kan betraktas som relativt låg. Sveriges arbetslöshet fortsätter att ligga kvar på låg nivå några år till. 1983 har valts som slutår för den andra delperioden, då det är det år då Sveriges arbetslöshet är som högst. EU14 har då ännu inte nått sin toppnotering. Men Sveriges utveckling har fått styra detta val av slutår för den andra delperioden, eftersom vi i annat fall skulle riskera att underskatta arbetslöshetsutvecklingen i Sverige.

2 Investeringar eller institutioner – vad bestämmer arbetslösheten?

Forskningen om variationer i arbetslöshet över tid och mellan länder domineras idag av ny-keynesianska skolbildningar. I centrum står föreställningen om jämviktsarbetslöshet eller NAIRU – Non Accelerating Inflation Rate of Unemployment – vilken antas utgöra en stark gravitationspunkt för den faktiska arbetslösheten. Jämviktsarbetslösheten bestäms i standardformuleringarna av modellen av institutionella förhållanden, såsom arbetslöshetsförsäkringens utformning, anställskyddslagstiftning, löneförhandlingsmodell samt konkurrensförhållandena på produktmarknaderna (Layard, et al., 1991; Elmeskov, et al., 1998; Layard & Nickell, 1999; Lazaer, 1990; Bassasini & Duval, 2006). Generellt steg arbetslösheten under 1970- och 80-talen, vilket enligt dessa modeller förklaras av tilltagande institutionella rigiditeter och ökad generositet i välfärdssystemen. Det empiriska stödet för en sådan förklaring har av policyformerande organisationer som OECD och IMF ansetts vara starkt (se IMF, 2003; OECD, 1994, 2006).

I detta kapitel visas genom en översikt av litteraturen att det empiriska stödet för att samhällsekonomin och arbetsmarknaden verkligen fungerar på det sätt som antas i NAIRU-modellen i själva verket är omtvistat. I kapitlet identifieras möjliga teoretiska förklaringar till varför det empiriska stödet för en teori som är så dominerande tycks, i bästa fall, vara oklart. Därefter presenteras en alternativ NAIRU-modell, i vilken jämviktsarbetslösheten bestäms av investeringstakten. Detta alternativ brukar benämnas post-keynesianskt, men redan här i inledningen bör det understrykas att viss försiktighet med kategoriseringar och gränsdragningar mellan skolbildningar bör tillämpas. Exempelvis är teorier om multipla jämviktslägen, vilket är ett centralt koncept i den post-keynesianska litteraturen (Lavoie, 2009), vare sig något som är särdeles nytt i den ekonomiska teorin eller endast förekommande i post-keynesianska modeller (se Hegelund (2020) för en översikt av litteraturen).

Vidare bör det understrykas att inga anspråk görs på att göra en heltäckande litteraturöversikt. Arbetslöshetsforskningen löper över många discipliner, vilket gör att ett urval av relevanta perspektiv och teorier har gjorts. Dessa båda ansatser har valts av två skäl:

- i) Det ny-keynesianska paradigmet växte fram som ett svar på den ekonomiska utvecklingen under 1970- och 80-talen och blev den dominerande förklaringsmodellen i såväl ekonomivetenskapen som i policyformerande sammanhang. En studie av denna period bör därför börja med en diskussion om, och i så fall i vilken utsträckning, som det är möjligt att med denna modell som utgångspunkt förklara de västeuropeiska ländernas arbetslöshet under den här aktuella perioden.
- ii) En av de mest markanta förändringarna under den studerade perioden jämfört med de gyllene åren var fallet i investeringstakt. Denna utveckling skedde parallellt med ökningen i arbetslöshet. Det finns solid teoretisk grund för att detta är ett kausalt samband. Vidare, när vi har att analysera förändringar i en variabel i ett komplext system är, som Keynes (1937) noterade, en god utgångspunkt de mest föränderliga faktorerna, och den del av den aggregerade efterfrågan som tenderar att förändras snabbast är investeringarna. De post-keynesianska modellerna utgår från detta perspektiv och har variationer i investeringstakt som huvudsaklig förklaring till variationer i arbetslöshet.

Dessa båda förklaringsmodeller, som enligt min bedömning är de klart dominerande i den ekonomiska forskningslitteraturen, gör således anspråk på att kunna förklara utvecklingen under den period som studeras här. Det är därför rimligt att ta avstamp i dessa modeller för den fortsatta diskussionen och analysen.

2.1 En doktrinhistorisk återblick

När 1960-talet gick mot sitt slut hade Västeuropa upplevt två decennier av hög tillväxt och låg arbetslöshet. Under denna period av ”gyllene tillväxt” gick den västeuropeiska arbetslösheten ned till mycket låga nivåer (Korpi, 2002). Men samtidigt kom under det att 1960-talet förlöpte alltfler tecken på att bistrare, eller åtminstone mer ”normala”, tider var att vänta. Brettonwoodssystemet fungerade ännu men obalanserna blev allt tydligare (Davidson 2009; Eichengreen, 2008), industrialiseringen i den så kallade tredje världen ansatte den europeiska industrin (Dicken, 1998) samtidigt som vinstmarginalerna även pressades av stigande löneandel (Eichengreen 2007). Efter den första oljekrisen följde ett decennium av över lag låg och volatil tillväxt, och även om tillväxttakten steg under 1980-talets andra hälft stannade den genomsnittliga årliga tillväxten per capita på 2,0 procent

för perioden 1973-90.⁶ ”Den fulla sysselsättningen” existerade inte längre i något europeiskt land – med Sverige och Österrike som möjliga undantag.

De förändrade tillväxtförutsättningarna, påverkade den ekonomisk-teoretiska och ekonomisk-politiska utvecklingen. Under 1960-talet hade den ”keynesianska” förklaringsmodellen till arbetslöshet och variationer i arbetslöshet (Keynes, 1973 [1936]) kommit att bli dominerande. Det var dock i en modifierad form som denna ”keynesianism” spreds över världen, en form som brukar benämnas Hicks-Samuelsons neoklassiska syntes (Minsky, 2008). Arbetslösheten kunde, enligt denna modifierade keynesianska modell, genom *finjustering* av den aggregerade efterfrågan pressas ned mot vad som ofta beskrevs som ”full sysselsättning”. Med den samtidiga höga tillväxt och låga arbetslöshet som präglade 1960-talet framstod det för många samtida betraktare som en självklarhet att detta hängde samman med denna makroekonomiska regim. Dudley Dillard (1970, p 589) skrev, för att återge ett exempel på detta synsätt, om att den höga tillväxten i USA ”åstadkoms genom att man i praktiken omsatte vad många nationalekonomer hade predikat sedan Keynes General Theory”. Människan hade rentav lärt sig att bemästra konjunkturcyklerna. Robert Solow noterade 1970 att “[t]he old notion of a fairly regular self-sustaining ‘business cycle’ is not very interesting anymore. Today’s graduate students have never heard of Schumpeter’s apparatus of Kondratieffs, Juglars, and Kitchins, and they would find it quaint if they had” (citerad i Maddison 1991, p 125).

Finjusteringsparadigmet hade dessutom fått ytterligare eldunderstöd av det statistiskt negativa samband som Phillips (1959) fann för inflationstakt och arbetslöshet i Storbritannien (1861-1957).⁷ Året efter att Phillips artikel utkommit, publicerade Samuelson och Solow (1960) en artikel som visade att samma samband gick att finna också för USA. Denna så kallade ”Phillipskurva” inkorporerades i den neoklassiska syntesen (Lipsey, 2008). Kurvan kunde tolkas som att det var möjligt att ”välja” arbetslöshetsnivå genom den nivå av inflation som kunde anses acceptabel. Klas Eklund har beskrivit denna tolkning som ett ”smörgårdsbord” (Eklund 1992, p 307), men ett bättre perspektiv på denna ekonomisk-politiska utveckling ger Goodhart och Pradhan:

”Quite quickly economists working in the Civil Service [...] saw their function as to help their political masters to set demand, mainly via fiscal policy, to achieve that point on the Phillips curve that would minimize the political disutility of

⁶ Med Västeuropa avses här Maddisons aggregat för 12 västeuropeiska stater: Österrike, Belgien, Danmark, Finland, Frankrike, Tyskland, Italien, Nederländerna, Norge, Sverige, Schweiz samt Storbritannien. Egna beräkningar på Maddisons Historical Statistics of the World Economy: 1-2008 AD (Maddison, 2008).

⁷ Irwin Fisher menar dock att han ”upptäckt” detta samband för USA för perioden 1915-25 tre decennier före Phillips upptäckte kurvan för Storbritannien (Fisher, 1973).

unemployment on the one hand and inflation on the other.” Goodhart och Pradhan (2020, p. 118).

Det var, noterar Goodhart och Pradhan, en gyllene tid inte endast för ekonomisk tillväxt utan också för makroekonomisk politik.

Det är emot föreställningen att det existerar en sådan över tid stabil utväxling mellan arbetslöshet och inflationstakt som Phelps (1967) och Friedman (1968) inleder vad som kom att bli en revolution inom ekonomisk teori. Det kan inte, argumenterade de, existera en långsiktig utväxling mellan en nominell variabel – inflationstakt – och en real variabel – arbetslöshet. Aktörerna kommer att börja ta hänsyn till inflationsförväntningarna när de formulerar sina inkomstkrav, eller som Phelps (1967, p 255) pedagogiskt sammanfattar: ”[T]he participants in product and labour markets will learn to expect inflation [...] and that, as a consequence of their rational, anticipatory behavior, the Phillips curve will gradually shift upward (in a uniform vertical displacement).”

När dessa invändningar kom mot det dominerande keynesianska paradigmet, befann sig ”kapitalismens gyllene tid” på sin höjdpunkt, och även om såväl inflationstakt som arbetslöshet under 1960-talet hade rört sig i samma riktning och stigit, skulle det dröja ytterligare några år innan de nya idéerna fick fullt genomslag. Men under 1970-talets då inflationen och arbetslösheten steg samtidigt, avtog snabbt keynesianismens attraktionskraft.

Milton Friedman lanserade teorin om en naturlig arbetslöshet i sin Presidential Address vid American Economic Associations årliga möte 1967. Temat i talet var penningpolitikens roll, men det var i frågan om arbetslöshetens bestämning och huruvida penningpolitiken kan påverka arbetslösheten som talet fick störst betydelse. Ramverket är walrasianskt:

”At any moment of time, there is some level of unemployment which has the property that it is consistent with equilibrium in the structure of real wage rates. At that level of unemployment, real wage rates are tending on the average to rise at a ”normal” secular rate, i e at a rate that can be indefinitely maintained so long as capital formation, technological improvements, etc., remain on their long run trends.” (Friedman, 1968, p. 8)

Och vidare:

“The ”natural rate of unemployment,” in other words, is the level that would be ground out by the Walrasian system of general equilibrium equations, provided there is imbedded in them the actual structural characteristics of the labor and commodity markets, including market imperfections, stochastic variability in demands and supplies, the cost of gathering information about job vacancies and labor availabilities, the costs of mobility, and so on.” (Friedman, 1968, p. 8)

I strikt bemärkelse kan inte arbetslöshet existera i en walrasiansk jämvikt – ty då är inte systemet i jämvikt. En tolkning av Friedmans resonemang är att marknadsprocessen är kontinuerlig och att nya transaktioner tar vid innan de föregående avslutats varför jämvikt aldrig nås. På en walrasiansk marknad med kontinuerligt utbyte är således den naturliga arbetslösheten friktionsarbetslöshet – och den skulle försvinna om marknadsprocessen inte var kontinuerlig. På de reellt existerande arbetsmarknaderna är dock inte villkoren för en fri marknad uppfyllda. Det gör att arbetstagarna kan kräva högre löner än vad marknadsklarering kräver. Friedman (1968) betonar lagstiftning som stärker löntagarnas ställning och fackföreningarnas styrka. I sin Nobelföreläsning (Friedman, 1977) lägger han vikt vid arbetslöshetsförsäkringens generositet. Detta är faktorer som ökar den naturliga arbetslösheten genom att pressa upp lönerna över jämviktslönen så att marknaden inte kan klarera.⁸

Måltavlan för Friedmans båda tal var den ”keynesianska” Phillipskurvan. Om ett sådant utbytesförhållande mellan inflation och arbetslöshet existerade, kunde centralbanken sänka räntan och därmed stimulera efterfrågan. Resultatet skulle bli att ekonomin rörde sig långsamt Phillipskurvan så att inflationstakten blev högre, men arbetslösheten lägre. Emellertid, noterade Friedman, kunde detta endast gälla på kort sikt, eftersom ekonomins aktörer förändrar sina inflationsförväntningar. Centralbanken kan fortsätta den monetära expansionen, men effekten blir att processen börjar om igen, nu med en högre inflationstakt som utgångspunkt. Endast genom att accelerera inflationstakten kan arbetslösheten hållas under den naturliga arbetslösheten. Phillipskurvan har därmed negativ lutning endast på kort sikt och den faktiska arbetslösheten graviterar mot den naturliga arbetslösheten vilken därmed utgör den punkt i vilken Phillipskurvan blir vertikal. På lång sikt återvänder den faktiska arbetslösheten till den naturliga arbetslösheten eftersom förväntningarna anpassas till den faktiska utvecklingen, såvida centralbanken inte väljer att fortsätta expandera den monetära basen och öka inflationstakten (De Vroey, 2001). Slutsatsen är att penningpolitiken inte kan ”pegga” den faktiska arbetslösheten över eller under den naturliga arbetslösheten utan att skapa accelererande deflation eller inflation. Det ”keynesianska” finjusteringsparadigmet, vars mål var att upprätthålla full sysselsättning, var därmed kontraproduktivt. När den faktiska arbetslösheten pressades under den naturliga arbetslösheten och löntagare och fackföreningar stärktes av såväl den höga efterfrågan på arbetskraft som av olika regleringar och nya välfärdspolitiska mål steg den arbetslöshetsnivå som krävdes för att få ner löneökningsskruven till en nivå som var förenlig med oförändrad inflationstakt, dvs. den naturliga arbetslösheten steg.

⁸ Det ska dock noteras att den naturliga arbetslösheten, enligt Friedman, inte enbart är bestämd av sådana institutionella karaktäristika. Om en del av den naturliga arbetslösheten är resultatet av kontinuerligt marknadsutbyte, då kan denna del variera över tid. Friedman lyfter i sin Nobelföreläsning fram strukturella förändringar som en sådan faktor. En annan faktor är demografi. En yngre arbetskraft med fler kvinnor – två kategorier som är mer rörliga, enligt Friedman – leder till ökad jobbskiftetakt och därmed till högre naturlig arbetslöshet.

”Upptäckten” av denna naturliga arbetslöshet och uppkomsten av stagflation i flera västliga länder under 1970-talet – vilket antogs bekräfta Friedmans teori – gjorde att ”keynesianismen” kom att betraktas som död. Att den långsiktiga Phillipskurvan hade negativ lutning hade visats felaktigt genom teoriutveckling och falsifierats av den historiska utvecklingen. När inte längre centralbankerna antas kunna påverka den långsiktiga arbetslösheten följer att den mest effektiva strategin för en centralbank är att stabilisera inflationstakten. En centralbank som lyckas upprätthålla ett inflationsmål kommer därmed också att kunna tillse att den faktiska arbetslösheten graviterar mot den naturliga arbetslösheten. Detta genom att tillämpa expansiv penningpolitik när inflationstakten understiger inflationsmålet, vilket sammanhänger med att den faktiska arbetslösheten är högre än den naturliga arbetslösheten, och restriktiv penningpolitik när inflationstakten överstiger inflationsmålet, dvs då den faktiska arbetslösheten ligger under den naturliga arbetslösheten. Centralbankernas uppgift blir mekanisk i betydelsen att dess agerande saknar politiska dimensioner. Detta är bakgrunden till den utveckling som skett under de senaste decennierna med ökat centralbanksberoende.

Friedman och Phelps kom på så sätt att lägga grunden för en ny era som ledde bort från det ”keynesianska” finjusteringsparadigmet och som istället kom att präglas av nyklassisk makroteori och experiment med monetaristiskt influerad politik (Blinder, 1988; Gordon, 1990).

Det faktum att Phillipskurvan sågs som ett användbart verktyg för en av Keynes inspirerad makroekonomisk politisk praktik har enligt en del kritiker lett till en förenklad historieskrivning, där den ekonomiska utvecklingen, och då primärt uppkomsten av stagflation, antas falsifiera Keynes teorier. Lipsey (2008, p 12) påpekar att bland de som varit Keynes medarbetare var kritiken mot Phillipskurvan stark och att ”[t]he curve aroused great hostility. The Keynesian establishment at Cambridge, Joan Robinson and Richard Khan, among others, rejected the curve completely.”

2.2 Jämvikt utan marknadsklarering

Naturlig arbetslöshet uppstår i en i övrigt perfekt walrasiansk värld till följd av det kontinuerliga marknadsutbytet och imperfektioner i den verkliga världen. Den naturliga arbetslösheten är således ett ojämviktsfenomen. NAIRU är dock konceptualiserat som ett jämviktsfenomen (Stockhammer 2006), och definieras som den arbetslöshetsnivå vid vilken inflationstakten förblir oförändrad. Marknadsmekanismen är ersatt med kollektiva förhandlingsprocesser och arbetsmarknaden antas inte vara klarerande varför ofrivillig arbetslöshet kan existera – marknadsklarering är dock en teoretisk möjlighet, det ska understrykas,

men det får betraktas som ett specialfall av föga intresse i verkligheten. Detta är ett keynesianskt drag i dessa modeller. Samtidigt är arbetslösheten inflationshämmande och graviterar mot en vertikal långsiktig Phillipskurva. Det är ett drag som dessa modeller delar med Friedmans modell. "Naturlig arbetslöshet", såsom Friedman definierade den, bör således skiljas från jämviktsarbetslöshet. Emellertid är, såsom Lavoie och Hein (2015) konstaterar, de politiska implikationerna snarlika. Naturlig arbetslöshet och jämviktsarbetslöshet används ofta, trots deras skilda teoretiska fundament, synonymt (för exempel på detta, se Ball och Mankiw, 2002, p. 115; Blanchard, 2000).

Jämviktsarbetslöshetsmodellerna växte fram från slutet av 1960-talet.⁹ Phelps härledde en jämviktsarbetslöshet, då benämnd "equilibrium steady state unemployment", från en situation där de enskilda företagen drivs in i en lönespiral och bjuder över varandra för att motverka att deras anställda söker nya jobb. Löntagarnas incitament att säga upp sig och söka nya jobb, minskar med stigande arbetslöshet. Vid någon punkt kommer företagen kunna erbjuda lönepåslag som är förenliga med oförändrad inflationstakt, det definierar "equilibrium steady state unemployment" (Phelps, 1968).

Den mest inflytelserika formuleringen av en modern NAIRU-modell torde vara Layard-Nickell-Jackman-modellen (Layard et al., 1991, 1994). Antag att arbetslösheten faller. Företagen börjar konkurrera om arbetskraften och löntagarna ökar sina lönekrav. De ökande lönekraven hamnar i konflikt med företagets vinstanspråk, varvid företagen ökar försäljningspriserna i syfte att upprätthålla avkastningen. De ökande försäljningspriserna gör dock att arbetstagarna försöker kompensera sig genom ytterligare ökade löner. Effekten blir en löne-pris-spiral. Spiraler av detta slag orsakas således av att löntagarnas löneanspråk inte är förenliga med företagets vinstanspråk, det vill säga de summerade anspråken på de totala inkomsterna är högre än de förväntade inkomsterna. Företagen höjer därför försäljningspriserna i syfte att tillförsäkra sig om att de når sina vinstanspråk, med resultatet att inflationstakten ökar. Därmed reduceras det reala värdet av den nominella löneökningen, vilket löntagarna söker kompensation för. Inflation orsakas således av oförenliga inkomstanspråk, ett förhållande som Rowthorn (1977) benämnde "konfliktinflation". Arbetslösheten utgör, enligt modellen, den variabel som kan sammanföra dessa inkomstanspråk. "Inflation", skriver Layard et al (1991, p. 13) "will be stable only if unemployment is at the appropriate equilibrium level. By the same token, if financial policy ensures that inflation *is* stable, then unemployment will adjust to its equilibrium level. Thus, unemployment is the mechanism which ensures that the claims on the national output are compatible".

När den faktiska arbetslösheten understiger jämviktsarbetslösheten ökar inflationstakten och när den överstiger den, faller inflationstakten. Detta kan betraktas som en kortsiktig negativt lutande Phillipskurva, vilken korsar en vertikal långsiktig Phillipskurva (liksom i Friedmans modell). Den mekanism som pressar

⁹ Se Phelps (1994) för en översikt av den tidiga teoriutvecklingen av jämviktsarbetslöshets-begreppet.

den faktiska arbetslösheten mot sitt jämviktsläge är antingen den reala balanseffekten eller räntepolitiken, om centralbankspolitiken syftar till att hålla inflationstakten stabil. På lång sikt graviterar därför den faktiska arbetslösheten mot denna jämviktsarbetslöshet. Alla faktorer som ökar löntagarnas löneanspråk vid varje nivå av arbetslöshet leder till att denna jämviktsarbetslöshet ökar.

Den grundläggande förklaringen till arbetslöshet är således alltid att löntagarna eftersträvar en för hög reallönenivå i relation till den existerande sysselsättningsnivån:

“Thus the problem is not that real wages are too high, but that too high real wages are desired at a given unemployment [...] the ultimate cause of both unemployment and higher real wages is the wage pressure. Unemployment and real wages are jointly determined.” (Layard et al. 1991, p. 19)

Av detta följer, som Storm och Naastepad (2012) understryker, att om vinstanspråken som andel av nationalinkomsten antas vara konstanta, utgör jämviktsarbetslösheten den nivå på arbetslöshet som är nödvändig för att åstadkomma en reallönetillväxt som är identisk med produktivitetstillväxten. En reallönetillväxt som överstiger produktivitetstillväxten tvingar företagen att höja priserna, medan en reallönetillväxt som understiger produktivitetstillväxten, kommer, givet konkurrens på produktmarknaderna, att ge upphov till fallande priser. Således är jämviktsarbetslösheten den arbetslöshet som är nödvändig för att upprätthålla oförändrad inkomstfördelning mellan produktionsfaktorerna.

På lång sikt bestäms arbetslösheten av NAIRU, på kort sikt varierar dock arbetslösheten till följd av variationer i aggregerad efterfrågan och kortsiktigt aggregerat utbud. Vid efterfrågechocker rör sig inflation och sysselsättning i samma riktning – det vill säga på det sätt som Phillipskurvan implicerar – medan vid utbudshocker rör sig sysselsättning och inflation i motsatta riktningar, dvs. med samtidigt ökad inflation och minskad sysselsättning. Med detta som ramverk förklarar Layard et al. (1991) utvecklingen under 1970- och 80-talen med att efterfrågan hade drivits upp under slutet av 1960-talet, delvis som en effekt av Vietnamkriget, inflationen ökade när arbetslösheten föll under långsiktig NAIRU. Detta följdes av oljeprischocken 1973 som, tillsammans med ökad ”facklig militans” drev upp NAIRU, dvs. den inflationssäkra arbetslösheten steg samtidigt som inflationstakten ökade. Inflation och arbetslöshet betedde sig således inte enligt förväntningarna utifrån den traditionella Phillipskurvan. Utbudshocken gav därmed upphov till stagflationen. Den andra halvan av 1970-talet präglades således av samtidigt hög inflation och stigande arbetslöshet. I samband med den andra oljeprischocken 1979 följde dock mer restriktiv ekonomisk politik syftande till att reducera inflationen. På detta följde ytterligare stigande arbetslöshet, men inflationen föll inte i den utsträckning man förväntat sig. Det berodde på persistensmekanismer. Inflationstakten faller inte omedelbart när arbetslösheten stiger och arbetslösheten tenderar falla i lägre takt än den steg. Detta fenomen

orsakas av ”insidermakt” och av att långtidsarbetslösas ”anställningsbarhet” faller. Detta gör att även om det finns en långsiktig NAIRU-nivå till vilken den faktiska arbetslösheten graviterar, finns det också en kortsiktig NAIRU-nivå som är beroende av den föregående periodens arbetslöshet. Pondera att en grupp av de som blivit arbetslösa förlorat i anställningsbarhet, då kommer de att ha mindre inflationshämmande effekt än övriga arbetslösa. Således kommer den nivå på arbetslöshet som är nödvändig för att stabilisera inflationstakten att ha stigit. Layard, et al. konceptualiserar detta som en kortsiktig NAIRU. Att arbetslösheten ligger på den långsiktiga NAIRU-nivån är således ingen garant för att inflationstakten ska förbli oförändrad. Om arbetslösheten samtidigt ligger under den kortsiktiga NAIRU-nivån kan inflationstakten ändå komma att stiga. På lång sikt måste dock den faktiska arbetslösheten gravitera mot den långsiktiga NAIRU-nivån. Frågan om kortsiktig NAIRU och persistensmekanismer kan dock ha mycket omfattande effekter på själva NAIRU-konceptet. Till detta återkommer vi. Nu ska vi dock först studera närmare vad som bestämmer långsiktig NAIRU.

2.3 ”The NAIRU-Story”

Även om det modellbygge som Layard et al (1991) gör är imponerande, är de grundläggande idéerna ganska okomplicerade och går, som Pollin (1998) noterar, tillbaka åtminstone till Marx och den industriella reservarméns funktion som reglerare av mervärdekvoten. Att de grundläggande idéerna är förhållandevis enkla, är förmodligen en del av förklaringen till att modellen har blivit så dominerande. Den kunde på grund av antagandet om ensidig kausalitet testas i ekonometriska modeller och den kunde av samma skäl enkelt transformeras till policyrekommendationer. Det förstnämnda förhållandet har gett upphov till en uppsjö av studier med likartad uppbyggnad som synes bekräfta de förutsägelser som gjorts på basis av modellen, medan det senare gett upphov till vad Stockhammer (2006, 2011) benämner för ”The NAIRU-story” och Howell et al (2005) kallar ”OECD-IMF-ortodoxin”. När denna appliceras på Europa har den ibland också kommit att benämnas ”eurosklerosis” (se Siebert, 1997). Stockhammer (2006) understryker dock att NAIRU-storyn bör skiljas från NAIRU-teorin. Den senare kan ges olika tolkningar. Den ny-keynesianska är endast en av dessa, argumenterar han. Till detta återkommer vi.

NAIRU-storyn/OECD-IMF-ortodoxin/eurosklerosis är den förklaring till den europeiska periodvisa kraftgången som under 1990-talet började dominera i olika policyformerande organisationer, såsom OECD och IMF (för exempel, se OECD, (1994, 1999, 2006) och IMF (2003)). Budskapet är att arbetslösheten ökade varaktigt under 1970-talet som en följd av förändringar i institutionella förhållanden som stärkt löntagarna. Denna hållning sammanfattas väl av IMF som i World

Economic Outlook för år 2003 rekommenderade sina medlemmar att liberalisera anställningslagstiftningar och öka gapet mellan inkomst vid arbete och inkomst vid arbetslöshet:

“The persistence of high unemployment in a number of industrial countries— notably in continental Europe—is arguably one of the most striking economic policy failures of the last two decades. A wide range of analysts and international organizations—including the European Commission, the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD), and the International Monetary Fund (IMF)—have argued that the causes of high unemployment can be found in labor market institutions. Accordingly, countries with high unemployment have been repeatedly urged to undertake comprehensive structural reforms to reduce “labor market rigidities” such as generous unemployment insurance schemes; high employment protection, such as high firing costs; high minimum wages; noncompetitive wage-setting mechanisms; and severe tax distortions.” (IMF 2003, p. 129)

Fokus har således i hög grad kommit att läggas på arbetsmarknadsinstitutioner och arbetslöshetsförsäkringar. Arbetsmarknadsinstitutioner och jämviktsarbetslöshet kan liknas vid de båda skålarna på en balansvåg: för att skålarna ska hamna i våg – vilket konstituerar oförändrad inflationstakt – krävs att nettovikten i den förstnämnda (det vill säga när vikten av faktorer som trycker upp lönerna dragits ifrån vikten av lönemodererande och allokeringsfrämjande institutioner) balanseras av en tillräckligt hög arbetslöshet i den andra skålen.

I Layard et al. (1991) listas sex institutionella variabler. Förväntad effekt anges inom parentes, och det ska noteras att när vi framledes skriver om positiva effekter på arbetslösheten avses att arbetslösheten stiger/förväntas stiga och omvänt gäller när vi skriver om negativa effekter: Ersättningsgrad i arbetslöshetsförsäkringen (+), arbetslöshetsersättningens längd (+), utgifter för arbetsmarknadspolitik (-), organisationsgrad (+), facklig koordinering i löneförhandlingarna (-) arbetsgivarkoordinering i löneförhandlingarna (-). Genom regressionsanalys bekräftar därefter författarna i huvudsak att deras förväntningar varit korrekta. Detta forskningsfält har sedan dess präglats av en sådan forskningsmetodik. Förändringarna har i huvudsak bestått av att nya mer kraftfulla datorer och program medger regressioner på paneldata, utveckling av förfinade och förbättrade index och beräkningar av variabelvärden för olika länder samt att i vissa fall inkludera chockvariabler (Blanchard & Wolfers, 2000 och Bassanini och Duval, 2006 är två exempel på det senare) samt produktmarknadsregleringsvariabler (Bassanini och Duval 2006), men huvudsakligt fokus läggs, liksom i paradigmets barndom, på arbetsmarknadsinstitutioner. Nickell et al. menar att huvuddelen av arbetslöshetsutvecklingen kan förklaras med enkom arbetsmarknadsinstitutioner: ”[B]road movements in unemployment across the OECD can be explained by shifts in labour market institutions” (Nickell et al. 2005, p.1).

Hur generös arbetslöshetsförsäkringen är lyfts vanligen fram som den viktigaste variabeln. Ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringarna ökade i många länder

under 1970-talet och 1980-talet (Vliet & Caminada, 2012). Arbetslöshetsförsäkringen påverkar såväl utbudssidan som efterfrågesidan. Men bilden är inte entydig om genom vilka mekanismer som arbetslöshetsförsäkringen verkar. Layard et al (1991, p. 211) understryker att "there is little evidence of benefit levels on wages", men då de funnit genom tvärsnittsregressioner (se Layard et al 1991, p. 55) att ersättningsnivån "is a crucial factor in explaining differences in the unemployment experiences of various countries", drar de slutsatsen att dess effekt måste föras till utbudssidan som helhet "via the impact of the benefit system as a whole on the effectiveness of the unemployed in reducing wages, and on the duration structure of unemployment". Det är således primärt de arbetslösas beteende som förändras och förlänger arbetslöshetsperioderna till följd av att de antas, som en följd av ersättning från arbetslöshetsförsäkringar, föredra ytterligare arbetslöshetstid när de gör kalkyler över fördelarna med arbetslöshet (mer fritid) och dess nackdelar (lägre inkomst). Nicholson och Needels förklarar:

"Workers will choose a utility maximizing duration of unemployment depending on their preferences for consumption versus leisure/.../ Increases in either the duration of benefits (d) or the replacement rate (r) will create both substitution and income effects that tend to increase the duration of unemployment duration u." (Nicholson och Needels, 2006, p. 58)

En annan institution som har framhållits som viktig är anställningsskyddslagstiftningen (Lazaer, 1990). Denna antas påverka jämviktsarbetslösheten genom delvis andra kanaler. Syftet med anställningsskyddslagstiftning är att ändra maktrelationerna mellan anställda och företag, och på så sätt reducera den ekonomiska osäkerheten för anställda. I de flesta länder stärktes arbetsrättslagstiftningen under 1960 och 70-talen och liberaliserades senare, främst från 1990-talet och framåt (Allard, 2005). Effekterna på sysselsättningen är dock komplexa. Som Bentolila och Bertola (1990) noterar tenderar anställningsskyddslagstiftning å ena sidan minska nedgången i sysselsättning i lågkonjunkturer, vilket då skulle kunna dämpa arbetslösheten, men å andra sidan minskar det företagets flexibilitet och ökar kostnaderna, vilket torde sänka investeringstakten och därmed påverka sysselsättningen negativt.

Löneförhandlingsmodellen förväntas ha komplexa effekter. Starka fackföreningar i modeller med medelhög grad av centralisering i förhandlingsstrukturen torde leda till högre lönetryck och därmed högre jämviktsarbetslöshet, medan starka fackföreningar i en centraliserad förhandlingsstruktur bör leda till att de tvingas ta samhällsekonomiskt ansvar, vilket därmed kan bidra till att sänka jämviktsarbetslösheten (Calmfors och Driffill, 1988; Eichengreen, 2007; OECD, 2006; Bassanini & Duval, 2006).

Andra institutioner kan förbättra allokeringen på arbetsmarknaden. Exempel på detta är aktiv arbetsmarknadspolitik som Layard et al. (1991) fann hade negativ effekt på jämviktsarbetslösheten. I en nyligen publicerad studie som i huvudsak

täcker senare perioder än denna avhandling rapporteras också negativa effekter, dvs. att aktiv arbetsmarknadspolitik leder till lägre arbetslöshet (Fredriksson, 2020). Andra studier har funnit mer blandade resultat. Exempelvis finner den analys som Calmfors et al. (2001) gör av det svenska 1990-talet att effekterna av storskalig, aktiv arbetsmarknadspolitik överlag är små och icke effektiva.

I vissa studier ligger fokus på interaktionen mellan ”chockvariabler” och institutionella förhållanden. Blanchard & Wolfers (2000) får betraktas som ett pionjärarbete. I denna förklaring framhålls att den institutionella strukturen påverkar ett lands möjligheter att hantera chocker. När chocker inträffar kommer effekterna att bestämmas av i vilken utsträckning som arbetsmarknadsinstitutionerna tillåter nödvändig grad av flexibilitet och anpassningsförmåga. Beroende på ett lands ekonomiska struktur och utrikeshandelns karaktär kan chocker – såsom oljeprisökningarna under 1970-talet – variera i storlek för olika länder, men chockernas effekter transmitteras genom arbetsmarknadsinstitutionerna. Hur varaktiga effekterna blir är därför beroende av arbetsmarknadsinstitutionernas karaktär. Under 1970-talet drabbades Västeuropa av ett antal chocker – framför allt oljeprischockerna och fall i produktivitetstillväxten. Detta sänkte utrymmet för löneökningar, men dessa chocker kom samtidigt som lönekraven ökade till följd av sociala och institutionella förändringar och effekten blev ökande jämviktsarbetslöshet. Den kom dock att öka olika mycket i olika länder till följd av ”reala stelheter” – hur snabbt reallönetillväxten justerades till de nya realekonomiska omständigheterna – och ”nominella stelheter” – hur snabbt nominella löner anpassades till förändringar i inflation. Stora reala stelheter ökar jämviktsarbetslösheten, medan stora nominella stelheter ger utrymme för centralbanken att genom inflation sänka reallönerna. Detta skulle kunna förklara olikheterna mellan länderna i fråga om hur hög arbetslösheten blev. Genom persistensmekanismer förblev arbetslösheten hög under lång tid. Eichengreen (2007) har ett liknande perspektiv i sin analys av Västeuropas utveckling under den gyllene tiden och den nedgång i ekonomisk tillväxt som följde därpå. De korporativistiska inslagen hade, enligt denna historieskrivning, gynnat de europeiska ekonomierna under återuppbyggnadsfasen efter andra världskriget och under den upphinnarfas som följde, men sedan hade de blivit en hämsko. Den låga arbetslösheten hade stärkt arbetarnas ”militans” och vinstandelen pressades ned, vilket ledde till att investeringarna föll. De korporativistiska europeiska modellerna, med generösa socialförsäkringssystem, facklig makt och arbetsrättsliga lagstiftningar, kom att förhindra en nedjustering av löneanspråken när produktivitetstillväxten föll och förhindrade på så sätt arbetslösheten från att falla tillbaka. Siebert har en liknande analys och sammanfattar väl denna historieskrivning och drar slutsatsen att ”institutional changes affecting Europe’s labor markets over the last 25 years are a central reason for Europe’s poor labor market performance. Moreover, institutional differences between Europe and the United States can explain their different employment pictures” och policyrekommendationen som följer blir därmed att “the specter of unemployment

that is haunting Europe will not be exorcised unless governments are prepared to undertake major reforms of the institutional setup of the labor market” (Siebert, 1997, pp. 39, 53).

Policy-reformerna är en bitter medicin, men den måste sväljas. Några alternativ finns ej, eller för att återge vad OECD-ekonomerna Elmeskov, Martin och Scarpetta skrev:

“Some of the medicine prescribed under the OECD recommendations is bitter and hard for many countries to swallow, especially insofar as it appears to raise concerns about equity and appears to threaten some of the rents and privileges of insiders. As a result, there is naturally a tendency in many countries to delay needed reforms in certain areas and/or to search for alternative, sweeter remedies.

It requires strong political will and leadership to convince electorates that it is necessary to swallow all the medicine, and that it will take time before this treatment leads to improved labour market performance and falling unemployment. But the success stories show that it can be done.” (Elmeskov, et al., 1998, p. 242)

Detta perspektiv delades av många studier vid denna tid, och inte minst av OECD som på 1990-talet kom att bli en stark röst för förändringar av arbetsmarknads- och välfärdspolitiken. I sin inflytelserika *Jobs Study* (OECD, 1994, p. 178) drar organisationen följande slutsats:

”In Finland, entitlements rose in 1972 and unemployment rose sharply (in contrast to its Scandinavian neighbours) through to 1978; in Ireland changes increasing entitlements occurred over 1971 to 1985, and its rise in unemployment was particular large (as compared to other European countries) from 1980 to 1985. In Norway, major increases in entitlements occurred in 1975 and 1984 (although also before and after these dates), and unemployment rose exceptionally around 1989. Entitlements rose in Sweden in 1974 and in Switzerland in 1977, with major rises in unemployment in 1991 in both cases. These experiences suggest lags between rises in entitlements and later sharp increases in unemployment of 5 to 10 years for... Ireland and Finland, but perhaps 10 to 20 years in Norway, Sweden and Switzerland”.

Samtidigt ska det noteras att många uppfattade denna typ av argumentation som förenklad. Manning (1998) kallade den rentav ”absurd”, och baserat på ett logiskt

felslut.¹⁰ Risken för omvänd kausalitet bör inte heller underskattas.¹¹ Men många av dessa tidiga studier utmärks just av sina djärva slutsatser. Lazaer (1990), som utgör en pionjärstudie om anställningslagstiftningens effekter på arbetslösheten, är ett sådant exempel. Men de skattade effekterna av anställningslagstiftningen på arbetslösheten är så stora att de måste anses som orimliga.¹²

Dessa djärva slutsatser och förenklingar ledde dock till en motreaktion, också inom det ny-keynesianska paradigmet. Mest prominent bland dem torde vara Stephen Nickell, som argumenterade emot den enkla dikotomin *liberalt USA med låg arbetslöshet – sklerotiskt Europa med hög arbetslöshet*. Han skriver: "This variation means that about 30 percent of the population of OECD Europe lives in countries and operates in labor markets with average unemployment rates lower than that of the United States". Han drar följande slutsats: "It is clear that the broad-brush analysis that says that European unemployment is high because European labor markets are 'rigid' is too vague and probably misleading" (Nickell, 1997, p. 56-7, 73).

Detta ledde vidare till att en litteratur växte fram inom paradigmet som strävade bort från det som Nickell beskrev som en "broad-brush analysis", men som samtidigt har utgångspunkten att långsiktig NAIRU är bestämd av institutionella förhållanden. Resultatet blev förbättrade metoder, bättre datamaterial och mer nyanserade slutsatser. De flesta av dessa studier har en likartad uppbyggnad och baseras på estimering av modeller med arbetslöshet som beroende variabel. Som oberoende variabler används ett antal index som mäter graden av institutionell reglering och variabler som mäter generositeten i arbetslöshetsförsäkringen. Förändring i inflationstakt eller BNP-gap används för att kontrollera för avvikelser i den faktiska arbetslösheten från jämviktsarbetslösheten. Senare studier använder vanligen paneldatamodeller, istället för tvärsnittsmodeller. I en del studier interageras variabler. I vissa studier inkluderas olika typer av chockvariabler,

¹⁰ "Taken on its own, I think that we would all agree that this is absurd. In fact, one could write a very similar paragraph relating performance in the Eurovision Song Contest to unemployment. Sweden won in 1991 (as well as 1974) and Switzerland in 1988, so this alternative hypothesis would seem better able to explain the rise in unemployment in 1991 in both countries. The clincher would seem to be that Norway notoriously got 'null points' on more than one occasion and has a particularly low level of unemployment" (Manning 1998, p. 144).

¹¹ En sida tidigare skriver OECD: "reverse causality may be present. For example in Southern European countries", där hög arbetslöshet kan ha understött uppfattningen "that comprehensive benefit entitlements would be unaffordable or unmanageable" (OECD 1994, p. 177). Emellertid torde den omvända situationen också vara möjlig, nämligen att ökande arbetslöshet i länder som Finland och Sverige ledde till ökande krav på mer generösa försäkringar.

¹² Lazaer (1990, p. 721) "förklarar" nästan 60 procent av ökningen i den franska arbetslösheten och 205 procent av ökningen i den italienska arbetslösheten med sin variabel "severence pay" för perioden 1956/59-1981/84. Bean (1994, p. 595) som genomför en noggrann studie av olika förklaringsmodeller för den europeiska arbetslösheten konstaterar om Lazaers slutsatser att "this must be at best a partial story."

exempelvis för realränta och faktorproduktivitet. Blanchard & Wolfers (2000) och Bassanini och Duval (2006) är exempel på det senare. Inflytelserika studier i denna tradition som analyserat hela eller delar av den period som är aktuell i denna avhandling är Layard et al (1994), Nickell (1997), Elmeskov, Martin och Scarpetta (1998), Belot & van Ours (2004), Bassanini och Duval (2006), IMF (2003), OECD (2006).

Den skattade effekten av ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen varierar, men några av studierna finner tämligen stora sådana effekter. Bassanini & Duval (2006), vars studie omfattar perioden 1982-2003, fann exempelvis att en ökning i ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen med 10 procentenheter i genomsnitt gav omkring 1 procentenhet högre jämviktsarbetslöshet. Dessa resultat är emellertid långtifrån oomtvistade, vilket vi återkommer till nedan. Vad gäller de övriga institutionella variablerna är resultaten mer oklara och mycket tyder på att olika institutionella lösningar kan ge likartade utfall. Detta är en del av bakgrunden till att OECD kom att revidera den hållning rörande arbetslöshetens ökning under 1970- till 90-talen som organisationen intog i Jobs Study. OECD har gjort flera uppföljningar. Två sådana studier kan särskilt nämnas. I Employment Outlook 1999 (OECD, 1999) presenterades ett förbättrat index över anställningsskyddslagstiftningen (EPL) i OECD-länderna. OECD lyckades dock inte belägga något samband mellan striktheten i anställningsskydd och jämviktsarbetslösheten. "The Basic finding appears robust: overall unemployment is not significantly related to EPL strictness" (OECD, 1999, p. 77). Den andra studien som särskilt bör omnämnas är Employment Outlook 2006 (OECD, 2006). Den baseras i de för denna avhandling relevanta delarna i hög utsträckning på den ovan nämnda studien gjord av OECD-ekonomerna Bassanini och Duval (2006). Studien omfattar 20 länder för perioden 1982-2003 i en panel med årlig data. Arbetslöshetsförsäkring och skattenivå rapporteras ha stor positiv (det vill säga förväntad) effekt, medan anställningsskyddslagstiftning och facklig organisationsgrad inte har några signifikanta effekter. Den dikotoma variabeln "High corporativism" har signifikant negativ effekt. På basis av detta drar OECD (2006, p. 190) slutsatsen att "some European countries appear to achieve equally good employment outcomes with extremely different policy settings". Detta innebär en positionsförflyttning jämfört med Jobs Study, men inte ett övergivande av ansatsen som sådan: institutionella förhållanden, men betraktat som helhet, bestämmer arbetslösheten på lång sikt.

2.4 Kritiken mot NAIRU-storyn

Men positionsförflyttningen hänger troligen också samman med den allt starkare kritiken som kom mot vad som uppfattades som politiskt, snarare än empiriskt

dragna, slutsatser. Som Lavoie & Hein (2015) påpekar må NAIRU-storyns förespråkare var dominerande, men de har sedan första stund varit ifrågasatta.

En lång rad studier ger vid handen att resultaten som presenterats till stöd för en långsiktig NAIRU, bestämd av institutionella variabler, är icke-robusta och framtagna på sätt som är behäftade med allvarliga metodologiska problem. Baker et al. (2003, 2004) granskar ett antal av de mest inflytelserika studierna. De finner inte några enkla samband mellan faktisk arbetslöshet och institutioner. Dessa samband erhålls främst vid multivariata panelregressioner, vilket, argumenterar de, är ett skäl att förhålla sig åtminstone initialt skeptisk. Det medför också att enkla politiska rekommendationerna av den typ som OECD och IMF utfärdat inte är möjliga att göra, eftersom effekterna av en förändring i enskilda arbetsmarknadsinstitutioner är avhängiga den institutionella kontexten. Baker et al (2003, p. 41) konstaterar vidare att de rörande 1990-talet fann ”no meaningful relationship between labor-market deregulation and shifts in the NAIRU”. De visar också att storleken på de estimerade koefficienterna för flera centrala variabler varierar kraftigt mellan olika studier, trots att datamaterialet som används har liknande karaktär och sammanfattar att ”[o]ur interpretation of this literature is that the results are decidedly not robust” (Baker et al., 2003, p. 35). Vidare rapporterar de resultat som indikerar att det föreligger omvänd kausalitet vad gäller ersättningsgradsvariabeln i arbetslöshetsförsäkringen. Liknande problem med icke robusta estimat finns med studien av Bassanini och Duval (2006), det vill säga de estimat som ligger till grund för de slutsatser som OECD drar i sin Employment Outlook 2006 (OECD 2006). Bassaninis och Duvals estimat är känsliga för modellspecifikation, och det är särskilt värt att notera att Sverige, Finland och Tyskland exkluderas för åren 1990-91 och skilda landspecifika fixed effects för perioden före respektive efter dessa år tillämpas när modellerna estimeras. Effekten blir att dessa länder behandlas som vardera två länder, före och efter den kraftiga uppgången i arbetslöshet under dessa år. Därmed förklaras inte uppgången i arbetslöshet i dessa länder under 1990-talet, varför modellen för dessa länder förklarar variationerna i arbetslöshet kring ett relativt lågt genomsnitt före 1990 och variationerna kring ett relativt högt genomsnitt efter 1992. Detta förfarande motiveras av Bassanini och Duval uttryckligen med att uppgången i arbetslöshet inte kan förklaras med någon av de variabler som inkluderas i regressionsmodellerna, det vill säga att institutionella förhållanden inte förklarar uppgången i arbetslöshet under 1990-talet i dessa länder.¹³ Denna slutsats kan verka

¹³ Bassanini och Duval (2006, p. 12) skriver: “One important adjustment made to the data sample and specifications should be mentioned at the outset. In both the descriptive and panel data analyses below, observations for Finland, Germany and Sweden in 1990 and 1991 are removed from the sample, and different country fixed effects are used for each of these three countries over the two sub-periods 1982-1989 and 1992-2003. In practice, this approach is equivalent to splitting Finland, Germany and Sweden into two subcountries, pre- and post-1990/1991. This reflects the view that for these three countries, neither the institutions considered in this section, nor the set of macroeconomic shocks which will be included at a later stage, are able to capture the highly country-specific factors – including inter alia, the collapse of the Soviet Union, the unification and the banking crises, respectively – which were behind the upward shift in unemployment over this two-year period.”

rimlig, men icke desto mindre bör det noteras att deras tillvägagångssätt är ateoretiskt och godtyckligt. Om det förhåller sig så att själva uppgången i arbetslöshet under 1990-talet i dessa länder inte kan förklaras av institutionella variabler (eller av de chockvariabler som författarna inkluderar), vad finns det då för skäl att anta att dessa variabler kan förklara förändringar i arbetslöshet perioderna före och efter 1990-talskrisen? I detta sammanhang kan det dessutom erinras om att Sverige och Finland utgör två av exemplen i Jobs Study på länder vars höga arbetslöshet vid denna tid sades kunna förklaras med förändringar i arbetslöshetsersättningen som genomförts nästan två decennier tidigare.

Baccaro och Rei (2007, p. 528), som genomför en mycket gedigen studie för arton OECD-länder för perioden 1960-1998, prövar många olika modeller och drar slutsatsen att trots att de metoder som de använder "gives changes in labor market institutions a fair chance to explain changes in unemployment", finner de att "[y]et little support for the deregulatory view emerges from the analysis." Biegert (2017) finner i en studie för perioden 1992-2009 för 20 europeiska länder samt USA att ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen i vissa institutionella kontexter är negativt korrelerad med arbetslöshet, dvs. att generös arbetslöshetsförsäkring sänker arbetslösheten. Allvarlig kritik mot att det skulle finnas empiriskt stöd för en av arbetsmarknadsinstitutioner bestämd NAIRU framförs även av Esping-Andersen och Regini (2000), Howell och Rehm (2009), Howell (2011), Storm och Naastepad (2012, 2015), Stockhammer och Klär (2011) samt Zettergren (2013). Den sammantagna bilden av denna kritik är att det är en rimlig bedömning att stödet för exogen NAIRU, bestämd av arbetsmarknadsinstitutioner, i bästa fall kan betraktas som mycket bräckligt. Därutöver är det slående att forskare som är positivt inställda till exogen NAIRU-teori också i så hög utsträckning lyckas finna empiriskt stöd för denna teori, medan forskare som är kritiska till exogen NAIRU-teori inte finner empiriskt stöd. Det är således inte utan att man åtminstone måste snegla åt Blanchard & Wolfers varning om "research darwinism", d v s att det finns en tendens bland forskare inom ett paradigm att fästa större uppmärksamhet vid resultat som bekräftar de uppfattningar som följer forskarens värde- och teoripremisser än på de resultat som falsifierar eller inte bekräftar dem:

"When constructing a measure of employment protection for Spain, it is hard to forget that unemployment in Spain is very high... Also, given the complexity in measuring institutions, measures which do well in explaining unemployment have survived better than those that did not." Blanchard & Wolfers (2000, p. C22)

Storm och Naastepad går ännu längre. De gör en omfattande översyn av litteraturen, varefter de konstaterar att resultaten snarare tyder på att det inte finns någon exogen, långsiktig NAIRU, och att det vetenskapliga förhållningssättet vore att betrakta teorins hypoteser som falsifierade, vilket, menar de, dess försvarare vägrar att göra:

”[D]e dominerande skolorna i nationalekonomin accepterar inte vetenskaplig praxis, vilken vore att betrakta NAIRU-modellen som empiriskt falsifierad (och följaktligen förkasta den)” (Storm & Naastepad, 2015, p. 97). Lavoie och Hein går ytterligare ett steg och anklagar de dominerande skolorna för att bedriva ”trosbaserad nationalekonomi” (Lavoie & Hein, 2015, p. 138).

I slutändan avgörs naturligtvis denna infekterade strid av fakta. Men det ska noteras att bland forskare inom det som Storm och Naastepad benämner ”de dominerande skolorna” har uppfattningen sedan länge varit spridd, att empirin inte ger ett så entydigt stöd som man kan förvänta sig om effekterna av institutionella förhållanden vore så starka som teoretiska arbeten som Layard et al (1991) gör gällande. Ett sådant exempel är Olivier Blanchard som uppgett konstaterar:

“One might have hoped that, with thirty years of data, with clear differences in the evolution of unemployment rates and policies across countries, we would now have an operational theory of unemployment. I do not think that we do.” (Blanchard 2005, p. 2)

2.5 De oklara resultaten borde vara förväntade

De oklara och icke-robusta resultaten, borde egentligen inte överraska någon. Arbetsmarknadsinstitutioner och välfärdssystem har komplexa effekter, av vilka en del motverkar varandra, och i många fall är det högst oklart vilket nettoresultat som vi bör förvänta oss. Det kan därför vara klokt att resonera utifrån teoretiska och empiriska iakttagelser snarare än stipulera vilka effekter som kan förväntas av de olika institutionerna.

2.5.1 Förhandlingsmodellens effekter och mekanismer

Parallellt med att de moderna jämviktsarbetslöshetsmodellerna utvecklades växte en syn fram att sambandet mellan förhandlingsmodell och arbetslöshet inte är linjärt. Den mest kända varianten är den så kallade Calmfors-Driffillhypotesen (Calmfors & Driffill, 1988), men liknande perspektiv finns inom ramen för Varieties of Capitalism-ansatsen (Hall och Soskice 2001). Gemensamt är att modeller som grundas på antagandet om en single-peak-effektivitetskurva ifrågasätts till förmån för multiple-peak-ansatser (Freeman, 2000). Calmfors och Driffill formulerade en kritik mot den då vanliga uppfattningen att mer korporativa system ger den högsta effektiviteten, och argumenterade istället för att länder med hög grad av centralisering av löneförhandlingarna och länder med decentraliserade löneförhandlingsmodeller är de som klarar sig bäst. I fallet med decentraliserade förhandlingar är situationen nära den renodlade marknadslösningen och antas

följaktligen ge upphov till hög effektivitet, i det andra fallet med centraliserade löneförhandlingar tvingas fackföreningarna ta hänsyn till såväl inflations- som sysselsättningseffekter av sitt agerande. Grundtanken är som Kenworthy (2002) noterar att fackföreningarna tillämpar en återhållsam strategi i löneförhandlingarna, vilket leder till lägre tillväxt i reallönekostnaderna, vilket i sin tur bör vara gynnsamt för profitabiliteten och därmed sysselsättningen. System med starka fackföreningar, men förhandlingar på industrinivå, leder däremot till suboptimala lösningar till följd av att fackföreningarna är starka nog att driva upp lönerna, men saknar samtidigt möjlighet eller intresse av att ta ansvar för de makroekonomiska effekterna av sitt agerande. Sambandet mellan centraliseringsgrad i löneförhandlingsprocessen och arbetslöshet blir därför icke-linjärt. Denna infallsvinkel kan även användas mot andra "single-peak"-ansatser, såsom traditionell neoklassisk teori eller Friedmans naturliga arbetslöshetsteori som stipulerar en situation – den perfekta konkurrensmarknaden i en walrasiansk värld – som den mest effektiva lösningen.

Denna kritik växte fram parallellt med utvecklingen av jämvikts-arbetslöshetsmodellerna, varför den måste betraktas som en del av denna ansats. Samtidigt kan det noteras att i policyformerande sammanhang höll "single-peak"-perspektivet kvar sitt grepp länge. En tydlig brytning sker dock med Employment Outlook 2006, i vilken OECD medger att skilda institutionella strukturer kan generera likartad makroekonomisk effektivitet, det vill säga att löneuppdrivande arbetsmarknadsregleringar, kan neutraliseras med hjälp av ansvarstagande fackföreningar som agerar genom centraliserade förhandlingsprocesser. För översikter av empiriska studier, se Calmfors (2001, table 6) samt Boeri & Ours (2013, ch 3).

Det finns dock åtminstone två problem med denna ansats. För det första, anta att det är möjligt att definiera vad som är centraliserad respektive decentraliserad löneförhandlingsmodell. Följer det därav att samma grad av centralisering i två olika länder ger upphov till samma typ av beteende? Inte med nödvändighet. Detta kan förvisso anföras i förhållande till alla dessa institutionella variabler som individer reagerar på, men i fråga om förhandlingsmodeller är det svårt att undkomma farhågan att systemets historia har mer långtgående effekter. Detta mot bakgrund av att organisationer såsom fackföreningar torde ha ett historiskt minne i det att de har formats i en specifik historisk kontext som spänner över större tidsrymder än enskilda individers liv och inte kan antas svara på liknande sätt gentemot incitament som individer. Organisationer kan därför knappast förstås utan en bred analys av de specifika historiska omständigheter som format dem. Det är med andra ord ett djärvt antagande att två länder som har samma grad av centralisering i förhandlingsprocessen kommer att ha ett likartat utfall i fråga om hur ländernas fackföreningar agerar.

För det andra baseras ansatsen om att lönemodererande institutioner är positivt för sysselsättningstillväxten på det teoretiska antagandet att ackommoderande lönepolitik har långsiktigt positiva effekter för arbetsmarknadsläget. Senare i detta kapitel samt i kapitel 4 kommer detta antagande att ifrågasättas.

2.5.2 Om arbetslöshetsförsäkringens effekter

En invändning som rests rörande arbetslöshetsförsäkringens effekter gäller om det är möjligt att i ekonomiska termer mäta nyttan respektive onyttan som individen upplever vid arbetslöshet. Holmlund noterar att "economists know virtually nothing about a reasonable estimate of the leisure value of unemployment. A liberal interpretation of some empirical evidence on unemployment and psychological well-being suggests that the value may well be negative" (Holmlund, 1998, p. 124-25). Howell och Rehm argumenterar för att effekten just kan vara negativ. Arbete tillför individen mer än inkomst och arbetslöshet innebär fler negativa effekter än lägre inkomst. Hänsyn måste tas till hälsoeffekter av arbetslöshet samt till att individer även är kapabla att förhålla sig till de långsiktiga effekterna av tillfällig arbetslöshet, såsom risken att förlora attraktionskraft på arbetsmarknaden. De konstaterar att om "workers get utility from work and disutility from unemployment independently from income, or if they recognize that unemployment spells are likely to produce long-term costs in terms of future wages and employment" följer att det enkla positiva samband mellan arbetslöshetsförsäkringens generositet och arbetslöshet inte nödvändigtvis existerar (Howell & Rehm, 2009, p. 64). Robert Solow (1990, p 12) har på samma sätt ifrågasatt om det finns enkla samband mellan å ena arbetslöshet och jobsökande och å andra sidan inkomst och det "tröttsamma" (irksomeness) med att ha ett jobb. Studier på vad som påverkar upplevd lycka stärker den slutsatsen. Resultaten i Blanchflower & Oswald (1997) tyder på att den upplevda lyckan minskar till följd av arbetslöshet. Hanappi & Lipps (2019) visar att osäkerhet vad gäller möjlighet till arbete påverkar familjebildningen. En sådan effekt torde rimligen ur ett psykologiskt perspektiv vara svår att mäta i en nyttokalkyl. De konstaterar också i en litteraturgenomgång att "numerous studies confirm that job insecurity threatens positive emotions associated with stable employment such as self-fulfillment and joy, a sense of meaning or purpose, and personal growth [...] and thus correlate with lower levels of well-being." (Hanappi & Lipps, 2019, p. 900). Om sådana psykologiska effekter är förknippade med att ha ett arbete eller vara arbetslös, då kan å ena sidan konstateras att en mer generös arbetslöshetsförsäkring kan minska den osäkerheten, varför arbetslöshet inte torde ha lika omfattande psykologiska effekter. Men det är också uppenbart att vissa positiva effekter som följer av att ha ett arbete inte påverkas av arbetslöshetsförsäkringens utformning. Om sådana aspekter av livet som självförverkligande, socialt sammanhang och syfte har stor effekt på människors val och sökbeteende, då kan följa att "nyttan" med arbetslöshet i termer av fritid är väsentligt lägre än de negativa psykologiska och sociala effekterna av arbetslöshet.

Men även om vi accepterar att onyttan/nyttan av att arbeta/vara arbetslös kan mätas i ekonomiska termer, följer inte med nödvändighet att en mer generös arbetslöshetsförsäkring leder till högre genomsnittlig arbetslöshet. Holmlund (1998, p. 116) konstaterar efter en diskussion om Mortensen (1977) att "for some workers, in particular those who are not qualified (or have ceased to be qualified), higher

benefits will make work more attractive relative to unemployment. The effect of higher benefits on the duration of unemployment is therefore, in general, ambiguous.” Mortensen visade bland annat att för arbetslösa som inte har kvalificerat sig till arbetslöshetsersättning, ökar benägenheten att ta ett jobb för att kvalificera sig, och denna effekt – benämnd ”the entitlement effect” – torde bli större ju generösare arbetslöshetsersättningen är.

Arbetslöshetsförsäkringen är inte endast en faktor som kan bidra till ökande lönekrav, längre söktid och högre reservationslöner, dvs. sådant som brukar framhållas som dess negativa effekter. Den återverkar på ekonomin även på andra sätt. Således måste från de jämviktsarbetslöshetsökande effekterna dras ifrån de jämviktsarbetslöshetssänkande effekterna för att vi ska få en uppfattning om vilken nettoeffekt som vi kan förvänta. Fujita (2010) gör en översikt av de olika typer av effekter som arbetslöshetsförsäkringen har. Två av de negativa effekterna (det vill säga sådana effekter som reducerar jämviktsarbetslösheten) som han noterar är *likviditetseffekten* och en *jobbskapande effekt*. Med likviditetseffekt avses att arbetslöshetsersättning minskar likviditetsbegränsningar för arbetslösa, vilket gör att de kan tacka nej till arbeten som inte är optimala i förhållande till deras kompetens. Detta ökar förvisso arbetslöshetstiden, men effekten för ekonomin i stort kan bli positiv, eftersom detta förbättrar matchningen i allokeringsprocessen och därmed ökar den aggregerade produktiviteten. Denna effekt sammanhänger även med en jobbskapande effekt. Företag får i ett system med generös arbetslöshetsförsäkring ökade incitament att skapa högproduktiva arbeten, eftersom arbetssökande då till en högre sannolikhetsgrad säger nej till lågproduktiva arbeten. På så sätt har arbetslöshetsförsäkringen en strukturrationaliserande effekt. Detta resonemang bygger på ett arbete av Acemoglu & Shimer (2000), vilka dock betonar att effekten på arbetslösheten i form av längre sökperioder alltså tycks giltig. Samtidigt, vilket vi kommer att återkomma till, vet vi att produktivitetstillväxt har en dämpande effekt på jämviktsarbetslösheten. Det är även möjligt att anföra ett mer generellt argument om arbetslöshetsförsäkringens produktivetsökande effekt. Agell (1999) diskuterar arbetslöshetsförsäkringens effekter ur perspektivet av Rehn-Meidnermodellen. Den modellen förutsatte visserligen att det fanns tydliga incitament att söka jobb, dvs generös arbetslöshetsförsäkring skulle då ha en negativ effekt. Men om vi bygger vidare på Agells resonemang, skulle en slutsats bli att i den mån som arbetslöshetsförsäkring bidrar till en sammanpressad inkomstruktur torde den ge upphov till en strukturrationaliserande effekt med åtföljande produktivetsökning.

Till dessa effekter kan även läggas en konjunkturstabiliserande effekt genom den automatiska stabilisering som arbetslöshetsersättning leder till, vilket i kombination med hysteresis i arbetslösheten (se nedan) även kan ha effekter på längre sikt.

2.5.3 Positiva effekter av anställningsskyddslagstiftning

Anställningsskyddslagstiftningen antas ha en kostnadsökande effekt för företagen. Emellertid är det knappast den enda effekten som sådan lagstiftning har. Anställningsskyddslagstiftning kan antas ha positiva externaliteter, vilka är problematiska att modellera och kvantifiera. Sådana externaliteter berör hur anställningsskyddslagstiftning påverkar relationerna på arbetsplatsen. Genom anställningsskyddslagstiftning kan en högre grad av samhörighet mellan företag och anställda uppstå, så att anställda börjar identifiera sin egen välfärd med företagets framgång. Detta kan tänkas leda till bättre samarbete och bättre informationsutbyte samt till att företagen blir mer benägna att investera i exempelvis kompetensutveckling (OECD, 1999, p. 68). Det finns vidare en empirisk litteratur som pekar på att när företag tar till sig sina anställdas erfarenheter och kunskaper ökar produktiviteten. I system med hög grad av anställningstrygghet borde anställda vara mer benägna att dela med sig även av kunskap som leder till att produktionen kan rationaliseras, än i system med låg grad av anställningstrygghet där ett sådant agerande kan hota det egna arbetet och därmed vara irrationellt ur den anställdes perspektiv. Ichniowski et al. sammanfattar denna tankegång:

“Worker ideas for improving productivity may result in the elimination of jobs. An employment security policy is therefore likely to be a necessary complement to employee participation in problem-solving teams or in other productivity improvement programs.” (Ichniowski et al. 1995, p. 6)

I vilken utsträckning som företag förmår att understödja och ta del av anställdas kunskaper kan, såsom Milgrom and Roberts (1995) noterar i en diskussion om General Motors misslyckanden under 1980-talet, vara helt avgörande. Relationerna på arbetsplatsen är avgörande för detta och anställningsskyddslagstiftningen torde påverka dessa relationer.

2.5.4 Kausalitetsproblemet

Som noterats i den ovan förda diskussionen har flera studier rapporterat tämligen stora positiva effekter av arbetslöshetsförsäkringen på arbetslösheten. Flera invändningar har dock redan rests kring robustheten i dessa estimat. En viktig problematik återstår dock, och den rör frågan om kausalitet. Holmlund (1998, p. 115) skriver att “such policies [sänkt generositet i arbetslöshetsförsäkringen, m.a.] have also been motivated by the need to offset the rise in budget deficits that has been associated with the rise in unemployment.” Detta torde var en korrekt beskrivning av exempelvis det svenska 1990-talet då arbetslöshetsförsäkringen gjordes mindre generös som en del av saneringen av statsfinanserna. I skrivande stund har vi ett liknande exempel i den svenska utvecklingen. Som ett svar på coronapandemins effekter genomfördes under 2020 flera förändringar som gjorde

arbetslöshetsförsäkringen mer generös (Arbetsmarknadsdepartementet, 2020). Problemet är dock att modeller, i vilka arbetslöshetsförsäkringen definieras som en oberoende variabel, blir misspecificerade.

Ponera att arbetslöshetsersättningen höjs under en period av låg arbetslöshet. Arbetslösheten börjar då stiga, på grund av förändringar i en variabel som inte inkluderats i modellen. Resultatet blir ökande statsfinansiella kostnader. Den politiska lösningen blir att minska ersättningsgraden. Om sedan arbetslösheten faller, också nu på grund av den variabel som vi inte inkluderat, kommer en estimering av denna modell med arbetslöshet som beroende och arbetslöshetsersättning som oberoende variabel att finna att den höjda ersättningsgraden orsakat den stigande arbetslösheten och den därefter fallande arbetslösheten orsakats av att arbetslöshetsförsäkringen gjorts mindre generös. Skulle denna utveckling äga rum – och det är, ska noteras, fullt möjligt att argumentera för att just detta inträffade under den här studerade perioden 1970-90 – är således kausaliteten omvänd och de oberoende variablerna som berörs av detta blir endogena. Resultaten i Elmeskov et al (1998, table B3) indikerar flera sådana fall av omvänd kausalitet. De tar förvisso upp detta problem, men tonar ner det, trots de tämligen tydliga resultaten och menar att de inte ger ”strong backing to the hypothesis of reverse causation” (Elmeskov et al. 1998, s 248). Forskare som är mer kritiska till paradigmet tenderar däremot att lyfta fram detta problem. Zettergren (2013) är ett sådant exempel. Han fokuserar på svenska förhållanden och finner för perioden 1960-2011 att i den mån det överhuvudtaget finns någon korrelation, tyder Granger-kausaltetstesten på att kausaliteten kan vara omvänd och i så fall att ökad arbetslöshet leder till sänkt a-kassa. Amable et al (2006) diskuterar möjligheten att kausaliteten är omvänd och ställer upp en hypotes om att efterfrågan på bättre sociala skyddsnet ökar när risken för arbetslöshet ökar för de enskilda individerna, men att den omvända reaktionen också kan gälla, nämligen att hög arbetslöshet, som orsakats av någon annan faktor (dvs. det exempel som vi använde ovan), tvingar fram offentliga besparingar vilket ger upphov till sänkta ersättningsnivåer. De testar därefter sin hypotes empiriskt för 18 länder 1981-99 och finner stöd för den omvända effekten, att “[u]nemployment has a significantly negative effect on replacement rates [...] the consequences of a high number of unemployed are high social expenses and strong budgetary pressures, which translate into the necessity of structural spending cuts. Together with the comparatively weak political power of the unemployed [...] this explains the negative effect of unemployment on replacement rates” (Amable et al., 2006, p 439).

2.5.5 Hysteresis – en mindre modifikation?

Hysteresis¹⁴ inkluderas ofta i standardmodellerna i läroböckerna som om detta vore en mindre modifikation av grundmodellen (Layard et al. (1991) är ett exempel). Men implikationerna är beroende av vilka ”hysteresismekanismerna” är. Endast under förutsättning att samma variabler som förklarar jämviktsarbetslösheten i modeller utan hysteresis också förklarar graden av hysteresis, utgör detta mindre modifikationer av grundmodellen. Om det däremot är andra variabler som orsakar hysteresis, riskerar hela grundmodellen att undergrävas. Men oavsett detta är implikationerna stora för policyrekommendationerna.

Roed (1997) diskuterar implikationer av hysteresis ur tre aspekter. För det första noterar han att själva föreställningen om en naturlig arbetslöshet som en stark gravitationspunkt undergrävs:

”The potential power of the natural rate hypothesis emanates from the proposition that all these structural characteristics [de villkor som Friedman ställer upp när han definierar villkoren för den naturliga arbetslösheten m.a.] are exogenous. If that proposition turns out to be invalid, i. e. if cyclical deviations from the natural rate embody the seeds of destruction of the structural characteristics underlying that same natural rate, then there is not much natural about the natural rate at all.” Roed (1997, p 395)

För det andra, om det förhåller sig så att avvikelser från jämviktsarbetslösheten eller den naturliga arbetslösheten vid en tidpunkt, kan påverka jämviktsarbetslösheten vid en senare tidpunkt, då kan det finnas skäl att ge helt andra policyrekommendationer. Ball (1996, 1999, 2009), som befinner sig inom den ny-keynesianska traditionen, är en välkänd representant för ett sådant synsätt. I sina studier studerar han bland annat uppgången i arbetslöshet under 1980-talets första år. Ball identifierar penningpolitiken, som i flera länder inriktades på att sänka inflationen, snarare än arbetsmarknadsinstitutioner som den primära orsaken till den stigande jämviktsarbetslösheten: ”In most cases the United States and Canada cut nominal rates sharply during recessions, whereas the European countries held them steady or raised them slightly”, vilket enligt Ball förklarar uppgången i arbetslöshet i flera västeuropeiska länder under 1980-talet (Ball 1999, p. 196). Regleringar och generösa socialförsäkringar kan förvärra situationen, men generellt sett, är effekterna av dessa faktorer överskattade, enligt Ball. Hans analys flyttar fokus bort från arbetsmarknadsinstitutioner till penningpolitiken och undergräver strikt inflationsmålsbaserad penningpolitik under recessioner till förmån för större flexibilitet i målen med avseende på sysselsättning och tillväxt. Policyrekommendationen som följer är motsatsen till den Friedman (1968, p. 11)

¹⁴ Hysteresis definieras av Roed (1997, p. 393) som att ”transitory shocks may have permanent effects. The distinguishing feature of a hysteric model is that its solution cannot in general be derived with reference to the present state of explanatory variables only. The past history of the system under consideration must be invoked, and the position of any contemporary equilibrium is path dependent”.

gav för penningpolitiken när han slog fast att "[t]here is always a temporary tradeoff between unemployment and inflation; there is no permanent trade off". Istället skulle, som Blanchard och Summers (1986, p. 11) understryker, "policies to decrease the actual rate, if successful, [...] probably also lead to decreases in the equilibrium rate". För det tredje är hysteresis inte i sig en orsaksförklaring. Det är mekanismerna som leder till att hysteresis uppstår som måste identifieras och förstås.¹⁵ Emellertid råder det inte konsensus om vilka dessa mekanismer är. Blanchard och Summers undersökte de två inriktningar som de fann mest "lovande". Dessa var insider-outsider-teorier och duration-teorier. I den förstnämnda kan hysteresis bli effekten om fackföreningarnas handlande i huvudsak bestäms av insiders, det vill säga de som har arbete, vilka antas vara intresserade av att maximera reallönetillväxten för sig själva utan hänsyn till dem som är arbetslösa. Resultatet blir att fackföreningen maximerar reallönen för insiders, vilken är beroende av tidigare faktisk sysselsättning. En temporär chock som ökar arbetslösheten kan därför, genom att minska antalet insiders som företräds av fackföreningarna, få effekter även efter att chocken är över. I duration-teorier är fokus istället på de långtidsarbetslösa som inte antas utöva samma press nedåt på lönerna som personer som varit arbetslösa endast en kort tid. Ett skäl kan vara att deras kompetens och allmänna attraktionsförmåga på arbetsmarknaden faller efter en tid i arbetslöshet. Hur starka dessa mekanismer är, sammanhänger dock med hur reglerade arbetsmarknaderna är, hur starka fackföreningarna är samt vilken typ av arbetsmarknads- och utbildningspolitik som förs samt hur omfattande socialförsäkringssystemen är. Mer liberala modeller borde, om dessa mekanismer är vad som genererar hysteresis, prestera bättre än mer reglerade. Hysteresis blir, vad gäller teorins kärna, därmed endast en förlängning av grundmodellen, eller med andra ord en mindre modifikation. Mekanismerna är förenliga med kärnan i ansatsen med exogent bestämd jämviktsarbetslöshet, även om det alltså kan vara så att policyrekommendationerna påverkas.

Men flera andra mekanismer har föreslagits (se (Roed 1997) för en översikt), och en av dessa är inte förenlig med de axiom institutionsbestämd jämviktsarbetslöshet utgår ifrån, åtminstone inte på medellång sikt: om den bestående höga arbetslösheten efter en recession är resultatet av brist på kapital (jfr. Bean 1989). Ponera att en ekonomisk recession leder till att företag läggs ned i en sådan omfattning att det efter recessionen inte, ens om fullt kapacitetsutnyttjande råder, kan genereras efterfrågan på arbetskraft som är tillräcklig för att möta utbudet av arbetskraft, oberoende av vilket pris som detta utbud bjuds ut till. I ett sådant läge kommer arbetslösheten inte att kunna återvända till den nivå som rådde före recessionen, såvida inte arbetsintensiteten på befintlig kapitalstock faller i tillräcklig utsträckning. Detta är förvisso en situation som antas ej existera i modellen som läggs fram i Layard et al. (1991), eftersom de förutsätter perfekt faktorsubstitution

¹⁵ "[T]he past itself cannot have an influence upon the present over and above the influence that is mediated by the traces left by the past in the present", Elster (1976, p. 373).

(Rowthorn 1995). Men om ex post faktorsubstitution inte är perfekt, då kommer, som Rowthorn noterar, variationer i kapitalstockens tillväxttakt att utgöra en möjlig hysteresismekanism. Om kapitalbrist är hysteresismekanismen ansätts kärnan i exogent bestämd jämviktsarbetslöshet.

2.6 Post-keynesianernas alternativa förklaring

Vi har därmed kommit till den punkt i framställningen då en alternativ förklaring, som det senaste dryga decenniet vunnit allt större inflytande, kan introduceras. Vanligen beskrivs den som post-keynesiansk och huvudfrågeställningarna berör a) makroekonomiska återkopplingsmekanismer på företagen genom ökad efterfrågan på produktmarknaderna till följd av ökad lönetillväxt; b) investeringarnas effekter på arbetslösheten när längre tidsperspektiv än de korta perioder som Keynes (1973 [1936]) utgick ifrån tillämpas; samt c) frågan om produktivitetstillväxtens relation till lönetillväxten. Vi har benämnt de NAIRU-modeller som utgår från att jämviktsarbetslösheten bestäms av institutioner som *exogena NAIRU-modeller* och *exogen NAIRU*. De modeller som här nedan kommer att presenteras benämns som *endogena NAIRU-modeller* och *endogen NAIRU*.

Modeller med exogent bestämd NAIRU baseras på tre avgörande antaganden som kritiseras och förkastas inom ramen för de post-keynesianska ansatserna.

2.6.1 Ingen knivsegg

Det första sådana antagandet är att ekonomin antas operera på en knivsegg. När arbetslösheten faller under jämviktsarbetslösheten antas resultatet bli omedelbart accelererande inflation. Men, för att citera Galbraith (1997, p. 104), ”almost no one working seriously on this issue seems to believe in this hairtrigger-version of the NAIRU anymore.” Det första som sker med högre löneökningstakt är inte ökad inflation. Utläggen för löner för företagen kommer att öka. Det skapar press uppåt på löneandelen av nationalinkomsten, vilket allt annat lika i en exogen NAIRU-modell ger upphov till konfliktinflation. Detta gäller emellertid endast under antagandet att företagen opererar med fullt kapacitetsutnyttjande. Om kapacitetsutnyttjandet är lägre, följer att vi måste ta hänsyn till den makroekonomiska återverkningsmekanismen genom ökad efterfrågan på företagets produkter. Med ökande löneinkomster, och med antagandet att den marginella konsumtionsbenägenheten ur löneinkomster är högre än ur vinster, måste följande en ökad efterfrågan på företagets produkter som i sin tur ökar kapacitetsutnyttjandet och därmed vinsten på investerat kapital. Ökande nominella löner har på kort sikt och under förutsättning att företagen opererar under fullt kapacitetsutnyttjande inte en omedelbar effekt av att accelerera inflationstakten. Därmed förkastas även det

underliggande antagandet om en enkel relation mellan förändring i lönetillväxttakt och förändring i inflationstakt. Ekonomin balanserar inte på en knivsegg, enligt post-keynesianerna. Huruvida detta också gäller för öppna ekonomier där nettoexporten påverkas negativt av ökad lönetillväxt, är en empirisk fråga. Men för de flesta europeiska länder tyder empiriska studier på att ekonomierna är ”löneledda”, det vill säga även när hänsyn tas till effekterna på nettoexporten, följs ökade löner av ökad tillväxt och sysselsättning (Stockhammer, et al., 2009; se också Lavoie, 2009 och Lavoie och Hein, 2015).

2.6.2 Kapital och arbete är inte fullständiga substitut

I exogen NAIRU-teori antas att arbete och kapital är nära substitut. Utan detta antagande skulle kapitalstockens tillväxttakt påverka arbetslösheten även på längre sikt (Layard et al 1991, p. 107, 369 samt appendix 8.1). Layard et al (1991, p. 369) motiverar detta antagande med att det inte finns någon trend i arbetslösheten ”over the centuries”, samtidigt som det finns en ökande trend i kapital-arbete-kvoten. Det kan därför inte finnas något samband på lång sikt mellan kapitalstock och sysselsättning, argumenterar de. Kapitalstockens storlek påverkar reallönens nivå, men inte andelen som är sysselsatta. Blanchard & Wolfers (2000, p. C8) invänder att ”[t]he elasticity of substitution may be equal to one in the long run, but is surely less than one in the short run”.

En tidshorisont på hundratals år är helt enkelt inte relevant vid studier som berör perioder som omfattar decennier eller kortare tid – vilket utgör nästan alla arbetslöshetsstudier som är omnämnda i denna avhandling. Frågan om kapitalstockens betydelse måste således prövas empiriskt. Det finns teoretiska skäl till varför variationer i kapitalstockens tillväxttakt kan antas påverka jämviktsarbetslösheten på medellång sikt. Vi återkommer till detta nedan.

2.6.3 Produktivitetstillväxten är inte exogen

En minst lika viktig invändning mot exogen NAIRU har rests av Storm & Naastepad (2012, 2015). De understryker att produktivitetstillväxttakten inte kan antas vara exogen i förhållande till lönebildningsprocessen. I exogen NAIRU-teori är jämviktsarbetslösheten en disciplinerande mekanism som tillser att reallönetillväxten är i nivå med produktivitetstillväxten. Om produktivitetstillväxten plötsligt stiger, minskar gapet mellan löntagarnas och företagarnas anspråk på de totala förväntade inkomsterna, eftersom företagen kan möta högre löneanspråk utan att behöva höja priserna, vilket är förenligt med en lägre arbetslöshet. Detta är problematiskt för exogena NAIRU-modeller endast om denna förändring i produktivitetstillväxt sker oberoende av lönebildningsprocessen och utvecklingen av aggregerad efterfrågan. Men ponera att produktivitetstillväxten inte är exogen utan påverkas av den aggregerade efterfrågan i ekonomin (via den s k Kaldor-

Verdoorneffekten), av tillväxten i kapitalstocken (vilket blir fallet om investeringarna kan antas innehålla nyare teknologi som medför högre arbetsproduktivitet än den existerande kapitalstocken) samt av att kapitalarbetekvoten påverkas av relativpriset på arbete (via den s k Marx-Hickseffekten). Om detta gäller, existerar inte längre någon långsiktig exogen bestämd jämviktsarbetslöshet. Endogeniseringen av produktivitetstillväxten i relation till lönetillväxten och till den aggregerade efterfrågan och till investeringarna, leder till att det vid varje tillfälle i tiden existerar flera möjliga framtida produktivitetstillväxtlinjer. En av dessa kommer att realiseras, men vilken av dem påverkas av vilken lönetillväxt som blir verklighet. Det får i sin tur som resultat att påståenden om att det existerar *en* långsiktig jämviktsarbetslöshet, vid vilken reallönetillväxten hamnar i nivå med produktivitetstillväxten måste förkastas a priori, på teoretisk grund. Det vill säga: NAIRU-teorin måste, såsom Storm och Naastepad (2015) konstaterar, betraktas som falsifierad på teoretisk grund.

Att lönetillväxten påverkar produktivitetstillväxten är inte en ny insikt. Redan Ricardo (2001 [1821]) förde denna diskussion i anslutning till ”maskinproblemet” och för Marx var det en del i förklaringen till teknologisk utveckling (se Vivarelli (1995) för en översikt). Denna insikt har även en särskild roll i den svenska ekonomiska historien. Rehn och Meidners ansats till lönebildning och makroekonomisk politik (Landsorganisationen, 1951) tar sin utgångspunkt i en sådan problemställning. Med ett institutionellt ramverk och en lönebildningsprocess som gynnar strukturomvandling, i kombination med aktiv arbetsmarknadspolitik och återhållsam ekonomisk politik kunde, argumenterade de båda fackföreningsekonomerna, hög sysselsättning kombineras med låg inflation (se Erixon (2015) för en översikt av Rehn-Meidnermodellen samt forskningsläget om densamma). Med våra nutida ögon, skulle man kunna betrakta detta som att den klassiska Phillipskurvan genom makroekonomiska och institutionella åtgärder samt lönebildningen kan skjutas mot origo. En av de faktorer som är avgörande är just lönebildningen och det som förordas är inte en ackommoderande lönebildning – vilket följer av exogen NAIRU-teori – utan en lönebildning som aktivt verkar för ökad produktivitetstillväxt genom att öka incitamenten för strukturrationalisering. Det går därför att i Rehn och Meidners texter se tidig kritik av modern NAIRU-teori. Erixon (2008, p. 370) noterar om Rehn-Meidner-modellen, att dess ”recommendation concerning both labour and product markets can be interpreted as attempts to reduce the non-accelerating inflation rate of unemployment (NAIRU) and increase GDP”.

2.6.4 Eftefrågedriven tillväxt och endogenisering av NAIRU

Variationer i investeringarna intar en central roll i post-keynesianska modeller. Ett skäl är den empiriska iakttagelsen att den kraftiga reduktion som skedde i investeringstakt under 1970-talet jämfört med 1960-talet sammanfaller med

uppgången i arbetslöshet, och att det finns en teoretisk grund för att det förra orsakar det senare. Den grundläggande teorin går tillbaka till Keynes (1936 [1973]). Keynes underströk att den mest volatila delen i den aggregerade efterfrågan utgörs av investeringarna, varför han benämnde dem som "the causa causans":

"The theory can be summed up by saying that, given the psychology of the public, the level of output and employment as a whole depends on the amount of investment. I put it in this way, not because this is the only factor on which aggregate output depends, but because it is usual in a complex system to regard as the *causa causans* that factor which is most prone to sudden and wide fluctuation." Keynes (1937, p. 221)

Den aggregerade efterfrågan korresponderar med en viss nivå av sysselsättning och givet att konsumtionsutgifterna och nettoexporten varierar relativt lite, blir investeringarnas volatilitet till den huvudsakliga förklaringen till variationer i sysselsättning. Emellertid var den undersökningsperiod som Keynes studerade en kort period, mindre än ett år. Att länka samman korta perioder till långa perioder har visat sig mycket problematiskt (Asimakopulos, 1991). Men i en första instans och utan att förändra antagandena om en exogen långsiktig NAIRU, kan vi konstatera att om det finns persistens i arbetslösheten till följd av exempelvis insider-outsider-förhållanden eller av att arbetskraften förlorar kompetens under en period av arbetslöshet, kan en uppgång i arbetslöshet över långsiktig NAIRU, orsakad av ett fall i investeringstakten, generera variationer i arbetslösheten bortom den av Keynes undersökta korta perioden.

Men den post-keynesianska förklaringen går längre än så. Rowthorn (1977) analyserar effekterna av ökande tillväxttakt i kapitalstocken utifrån den klassiska Phillipskurvans perspektiv. Han argumenterar för att Phillipskurvan kommer skifta inåt respektive utåt när tillväxttakten i kapitalstocken ökar respektive minskar. Det är två kanaler genom vilka dessa effekter verkar, enligt Rowthorn. Den första är att en högre tillväxttakt i kapitalstocken ökar tillväxttakten i BNP. Därmed ökar de totala förväntade inkomsterna, om vilka parterna har att förhandla. Snabbare växande totala förväntade inkomster gör det lättare i en förhandlingssituation att samtidigt tillfredsställa vinst- och löneanspråken. Efterfrågan "functions as a regulator of class conflicts", sammanfattar Rowthorn (1977, p. 237). Den andra mekanismen består i att det prispåslag som företagen gör – och genom vilken löneökningar transmitteras till prisökningar i exempelvis modellen som utvecklas i Layard et al (1991) – kan antas öka när ekonomin närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande. Logiken är som följer: när ekonomin närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande, kommer de enskilda företagen bli mer benägna att höja priserna. Detta då möjligheterna för konkurrenterna – som också närmar sig fullt kapacitetsutnyttjande – att expandera sitt utbud och vinna marknadsandelar från det prishöjande företaget, minskar då det höga kapacitetsutnyttjandet förhindrar en snabb expansion av produktionen i dessa företag. Allt annat lika innebär en snabbare växande kapitalstock ett lägre kapacitetsutnyttjande och därmed en minskad tendens

till ökade prispåslag. En snabbare växande kapitalstock kommer därmed att pressa ned jämviktsarbetslösheten, medan ett fall i dess tillväxttakt ökar jämviktsarbetslösheten. Dessa båda mekanismer gör att Phillipskurvan skiftar med kapitalstockens tillväxttakt.

Rowthorn (1995, 1999) har även föreslagit en tredje kanal genom vilken variationer i investeringarna påverkar arbetslösheten bortom den av Keynes antagna korta perioden. Detta rör den ovan nämnda frågan om faktorsubstitution och formuleras av Rowthorn som en direkt kritik av Layard et al (1991), i vilken det antas att elasticiteten i substitutionen mellan produktionsfaktorerna är 1. Rowthorn visar genom att utvidga deras modell att jämviktsarbetslösheten blir beroende av kapitalstockens tillväxttakt om en lägre elasticitet än 1 i faktorsubstitutionen tillämpas. Han refererar även ett antal empiriska studier som indikerar att elasticiteten är väsentligt lägre.

Blanchard sammanfattar ansatsen att kapitalackumuleringen förklarar utvecklingen under 1970- och 80-talen på följande sätt:

“If, in response to a slowdown in productivity growth or an increase in the price of non labor inputs, bargained wages did not adjust fast enough, employment decreased. If employment decreased, so did the profit rate. And as long as the profit rate was below the user cost, capital decreased over time, leading to a further decrease in employment. The dynamics of capital accumulation could therefore lead to a long and deep increase in unemployment.” (Blanchard 2005, p. 14)

Om det hade rått fullständig, omedelbar substituerbarhet mellan arbete och kapital, skulle effekten av den relativt lägre kapitalstockstillväxten ha kompenenserats för genom en lägre tillväxt i arbetsintensiteten. Men om så inte sker, leder lägre kapitalstockstillväxt till högre jämviktsarbetslöshet.

Slutligen finns en fjärde kanal genom vilka investeringarna kan påverka jämviktsarbetslösheten, som vi diskuterade ovan, nämligen om variationer i investeringarna ger upphov till variationer i produktivitetstillväxt. Detta är en förväntad effekt om investeringarna avspeglar den senaste teknologin (Storm & Naastepad, 2012).

Det empiriska stödet för att jämviktsarbetslösheten bestäms av investeringar, snarare än institutioner är tämligen starkt. Stockhammer (2004) får betraktas som ett pionjärbete på området. Stockhammer & Klär (2011) är en annan central studie i vilken en robusthetskontroll görs på Bassanini och Duvals data, genom att bland annat inkludera nettokapitalstockens tillväxttakt. De visar att det främst är kapitalstockens tillväxttakt som bestämmer jämviktsarbetslösheten, medan de institutionella variablerna generellt är icke-signifikanta.

2.6.5 Multipla jämviktslägen

Teorier om multipla jämviktslägen finns såväl i den post-keynesianska traditionen som i den neoklassiska. Om den neoklassiska traditionen kan vi konstatera att hysteresis implicerar existensen av flera jämviktslägen, åtminstone på medellång sikt (Blanchard & Summers, 1986). Pissarides (1992) diskuterar förlusten av kompetens under arbetslöshet som hysteresismekanism och visar att detta kan ge långsiktiga effekter och ge upphov till nya jämviktslägen. Blanchard & Summers (1988) argumenterar för vad de benämner "fragile equilibrium", där chocker kan ge långsiktiga effekter på arbetslösheten genom flera olika kanaler. Manning (1990) visar att om man antar tilltagande skalavkastning, blir effekten uppkomsten av två jämviktslägen. Det är alltså inte så att teorier om multipla jämviktslägen endast finns i den post-keynesianska traditionen. Dessa idéer finns väl representerade inom olika traditioner.

Inom den post-keynesianska traditionen brukar Kaleckis (1971) "kostnadsparadox" tjäna som utgångspunkt. Varje enskild arbetsgivare önskar sänkta löner för sina anställda, men de vill samtidigt ha en så hög lönesumma som möjligt för löntagare i andra företag då denna bestämmer efterfrågan på varumarknaderna:

"Now, one of the main features of the capitalist system is the fact that what is to the advantage of a single entrepreneur does not necessarily benefit all entrepreneurs as a class". (Kalecki 1971, p. 29)

I en sluten ekonomi är det lätt att se giltigheten i Kaleckis kostnadsparadox. I en öppen ekonomi blir frågan empirisk. Om ekonomierna är löneledda får vi en situation där efterfrågan på arbete ökar med stigande reallön. I en löneledd ekonomi kommer sänkt nominell lönetillväxt, syftande till sänkt reallönetillväxt att reducera sysselsättningen. Hur förhåller sig detta resonemang till modern NAIRU-teori? Det enkla svaret är att det inte nödvändigtvis är i motsättning till långsiktig exogen NAIRU, eftersom kostnadsparadoxen berör korta perioder. Vi kan, inom en exogen NAIRU-modell, föreställa oss en situation i vilken sänkning av den nominella lönetillväxten, syftande till att nå en reallönetillväxt som är i takt med produktivitetstillväxten på kort sikt kan ge upphov till precis det som Kalecki befarade. Reduktionen av den nominella lönetillväxten kommer då att öka arbetslösheten mer än nödvändigt, dvs den blir högre än den långsiktiga jämviktsarbetslösheten, men när tillräcklig tid har förflutet kommer arbetslösheten att gravitera mot denna långsiktiga jämvikt och ekonomin återgå till jämviktslönetillväxt.

Men resonemanget kan föras ett steg längre. Låt oss dra ut Kaleckis kostnadsparadox över en längre period. Antag att den marginella konsumtionsbenägenheten är högre i löntagargruppen än bland gruppen företagsägare. Antag vidare att kapacitetsutnyttjandet av befintlig kapitalstock i normallägen inte är fullständigt. Antag för det tredje att ekonomin befinner sig i en

situation av stabil inflationstakt. Detta avspeglar ett läge då den faktiska arbetslösheten, givet ett institutionellt ramverk, ger upphov till löneanspråk och vinstanspråk som exakt summerar till de totala förväntade inkomsterna. Denna produktion säljs på marknaden och köps på marknaden av gruppen företagsägare och gruppen löntagare. Antag nu att en institutionell förändring genomförs som ökar löntagarnas förhandlingsstyrka, alternativt att en exogen faktor gör så att arbetslösheten faller under sin jämvikt. Effekten blir att löntagarna ökar sina löneanspråk. De enskilda företagens lönekostnader ökar därmed så att företaget måste höja sina försäljningspriser och därmed skapa inflation. Men då har vi förbisett att den relativt högre marginella konsumtionsbenägenheten i löntagargruppen resulterat i en högre efterfrågan på produktmarknaden. Detta gör att samtidigt som företagets vinst per enhet faller, ökar antalet försålda enheter. Företaget kan därmed realisera samma vinstsumma som det kunde tidigare utan att höja priserna och skapa inflation, trots att lönerns andel av produktionsvärdet stigit. Vi ser därmed att det samtidigt existerar två löneanspråksnivåer som korresponderar med två jämviktsarbetslöshetsnivåer och två sysselsättningsnivåer. Den variabel som är avgörande är kapacitetsutnyttjandet. Under förutsättning att detta inte är fullständigt finns det inte vid någon tidpunkt i tiden *en* nivå av arbetslöshet som är förenlig med stabil prisökningstakt (Lavoie 2009, Stockhammer 2011).

Det är således inte med nödvändighet så att en arbetslöshet som ligger under den initiala jämviktsarbetslösheten kommer att leda till högre inflationstakt, förutsatt att den högre löneökningstakten resulterar i ökad efterfrågan och förutsatt att företaget kan öka sin produktion på given kapitalstock. Effekten av att lämna den ovan diskuterade liknelsen med en ekonomi som balanserar på en knivsegg är således, och givet de antaganden som gjorts här, att vi har en situation av flera olika arbetslöshetsnivåer som är förenliga med stabil inflationstakt. Vilken av dem som realiseras är beroende av efterfrågan på produktmarknaderna, vilken, allt annat lika, styrs av löneandelen i ekonomin. En högre löneandel ger i denna modell upphov till en högre sysselsättningsnivå och lägre arbetslöshet än vad en lägre löneandel gör. Men båda nivåerna av arbetslöshet kan vara förenliga med stabil inflationstakt. Den lägre sysselsättningsjämvikten är en *s k* stabil jämvikt, det vill säga det är mot denna jämvikt som ekonomin kommer att röra sig om marknadskrafterna får råda fritt. Den högre sysselsättningsjämvikten, vilken är förenlig med en högre BNP och således är att föredra ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, är instabil och beroende av institutionella ramverk – såsom generös arbetslöshetsförsäkring och starka fackföreningar – som förhindrar löneökningstakten att falla tillbaka när tillfälligt hög arbetslöshet uppstår (Lavoie och Hein 2015). Implikationerna för den ekonomiska politiken och för fackföreningarnas förhandlingsstrategi är tämligen tydliga, och skiljer sig på avgörande sätt från de implikationer som följer av exogena NAIRU-modeller.

Emellertid har inte alla aspekter vägts in. Pondera att ekonomin befinner sig i ett högsysselsättningsjämviktsläge, med hög kapacitetsutnyttjandegrad. Gapet mellan löntagarnas anspråk på löneökningar och företagets vinstanspråk sluts vid en lägre

arbetslöshetsnivå (jämfört med lågsysselsättningsjämvikten) genom den ökande efterfrågan som detta tillväxtspår erbjuder. Den kortsiktiga Philipskurvan har därmed skiftat mot origo. Emellertid konstaterades ovan att ett sådant läge riskerar att leda till ökade prispåslag – inte som en konsekvens av löntagarnas löneanspråk, utan som en konsekvens av att företagen kan höja priserna utan att riskera att förlora marknadsandelar (Rowthorn 1977). Således kommer å ena sidan det högre kapacitetsutnyttjandet att leda till att profitabiliteten på befintlig kapitalutrustning ökar när löneandelen av nationalinkomsten ökar, vilket är förenligt med lägre jämviktsarbetslöshet. Å andra sidan tenderar prispåslaget att bli högre vid högre kapacitetsutnyttjande, varför inflationstakten, trots den förstnämnda mekanismen, kommer att öka, varvid löntagarna kommer att justera upp sina löneanspråk för att skydda sin förväntade reala lönetillväxt. Centralbanken kommer, givet att den har ett inflationsmål, att höja räntan. En sådan argumentation förs fram av Dumenil och Levy (1999), och dess effekt är att ekonomin ändå tenderar röra sig mot en långsiktig jämvikt som är exogen bestämd.

Det finns emellertid ytterligare aspekter att ta hänsyn till. För det första, om ekonomin är öppen, kommer världsmarknaden att fungera som en disciplinerande faktor gentemot det prishöjande företaget. För att Dumenil och Levys argument ska vara giltigt krävs således att hela världen befinner sig nära fullt kapacitetsutnyttjande. För det andra, ska det noteras att i denna situation är det inte löneanspråken som är drivkraften till ökad inflationstakt utan vinstanspråken. Lavoie och Hein (2015) argumenterar för att dessa kan underblåsas eller tryckas tillbaka genom penningpolitiken. En stram penningpolitik, syftande till att upprätthålla låg inflation, ökar företagets kostnader medan en mer expansiv penningpolitik sänker desamma. Det innebär, paradoxalt nog, att en stram penningpolitik kan ge upphov till högre inflationstryck i ekonomin genom att företagen försöka skydda sina vinstanspråk och därför höjer prispåslaget för att kompensera för ökade kapitalkostnader. Ur NAIRU-teorins synvinkel blir därmed – och utan att hysteresisargument behöver anföras – den ekonomiska politiken en variabel med potential att påverka jämviktsarbetslösheten, vilket ytterligare underminerar argumenten för exogen NAIRU.

2.7 Summering

Vi har redogjort för framväxten av jämviktsarbetslöshetsparadigmet och hur detta sätter fokus på arbetsmarknadsinstitutioner. Det växte fram som ett svar på den ekonomiska utvecklingen och med ambitionen att förklara denna. Vi har dock noterat att de empiriska resultaten när dessa modeller testas är högst oklara och att mycket tyder på att de är icke-robusta. Vi har identifierat flera olika faktorer som kan förklara varför de i teoretiska arbeten framhävda institutionerna inte verkar ha den förklaringspotential som ny-keynesiansk teori implicerar. Vi konstaterade att

institutioners effekter är komplexa och att den till synes dåliga förklaringspotentialen i ny-keynesianska modeller är förväntad. De refererade empiriska studierna har analyserat olika länder och tidsperioder, och det återstår att se i vilken utsträckning ny-keynesianska modeller kan förklara utvecklingen för de länder och den period som studeras i denna avhandling.

Det kan emellertid förhålla sig så att problemen i de ny-keynesianska modellerna går djupare än att de inte korrekt förmått konceptualisera de komplexa effekterna av olika institutioner. Det är i varje fall vad den post-keynesianska teoribildningen gör gällande. Denna erbjuder en annan förklaring till variationer i arbetslöshet. Innebörden av jämviktsarbetslöshet förändras med de antaganden som görs i post-keynesiansk teori. Det finns ingen exogen bestämd arbetslöshetsnivå vid vilken inflationstakten förblir oförändrad och som fungerar som en stark attraktor av den faktiska arbetslösheten. Jämviktsarbetslöshet i en post-keynesiansk modell måste förstås som en kortsiktig inflationsbarriär, vilken drivs av i ekonomin endogena processer. I fokus står investeringar, snarare än institutioner, som den främsta arbetslöshetsbestämmande variabeln. Men konceptet med en hög- respektive lågsysselsättningsjämvikt, leder även till andra slutsatser om arbetsmarknadsinstitutionerna och välfärdssystemen. Högsysselsättningsjämvikten är att föredra ur ett samhällsekonomiskt perspektiv, men den är instabil och kräver vissa institutionella ramverk för att upprätthållas. De institutioner som i ny-keynesiansk teoribildning identifierats som *wage-push-faktorer* och därmed som jämviktsarbetslöshetshöjande institutioner, har i en post-keynesiansk kontext motsatta effekter. Generösa välfärdssystem, starka fackföreningar och utbyggt anställningsskydd bidrar i en sådan teoretisk kontext till att stabilisera högsysselsättningsjämvikten. Vidare blir inte ackommoderande lönepolitik eftersträvansvärt, eftersom en sådan löneförhandlingsstrategi torde minska produktivitetstillväxten och därmed höja jämviktsarbetslösheten, såsom denna förstås inom ramen för post-keynesiansk teori.

Vi ser således att de båda paradigmen ger upphov till olika historieskrivningar för den här analyserade perioden. Till syvende och sist är detta dock en empirisk fråga, vilket är temat för nästa kapitel.

3 De två konkurrerande paradigmen inför verkligheten

I det föregående kapitlet presenterades det dominerande nykeynesianska paradigmet och dess exogena NAIRU-modell och utmanaren, det postkeynesianska paradigmet och dess endogena NAIRU-modell. I den förstnämnda postuleras institutioner bestämmer jämviktsarbetslösheten, i den sistnämnda investeringar och ränta. I kapitlet diskuterades de institutionella variablerna och att effekterna av dem kan antas vara betydligt mer komplexa än vad som ofta förutsätts i ny-keynesianska modeller. I slutändan är detta dock en empirisk fråga, och i detta kapitel ska vi analysera Västeuropas arbetslöshetsutveckling utifrån dessa båda perspektiv.

3.1 Modellspecificering

Den ny-keynesianska och post-keynesianska ansatsen ger upphov till två kategorier av variabler. Även om, som vi noterade i slutet av föregående kapitel, de båda paradigmen gränser inte är klart definierade, kan ändå konstateras att i den ny-keynesianska ansatsen är de institutionella variablerna som antas förklara förändringar i jämviktsarbetslöshet, medan investeringar är den primära variabeln i den post-keynesianska ansatsen. Förväntningarna som följer av en ny-keynesiansk modell är att ökad generositet i arbetslöshetsförsäkringen och ökad grad av anställningsskydd har positiva effekter, dvs. höjer jämviktsarbetslösheten. Förväntningarna på löneförhandlingsmodellernas effekter är beroende av vilken teoretisk utgångspunkt som väljs. Om utgångspunkten är en neoklassisk marknad, blir förväntningen stigande arbetslöshet ju längre den faktiska arbetsmarknadens lönesättning kommer från den perfekta konkurrensmarknaden. Ny-keynesiansk teori tar dock utgångspunkt i att arbetsmarknaden präglas av kollektiva förhandlingsprocesser och att högt centraliserade och koordinerade sådana ger förutsättning för parterna att ta ett samhällsekonomiskt ansvar. Utifrån denna utgångspunkt blir förväntningen att ökad centralisering sänker jämviktsarbetslösheten. Men sedan Calmfors & Driffill (1988) antas ofta ett icke-linjärt samband, där högt centraliserade och koordinerade löneförhandlingsmodeller har en likartad effekt som situationer som närmar sig den fria

konkurrensmarknaden, medan mellanliggande situationer förväntas ge de sämsta arbetsmarknadsutfallen.

I den postkeynesianska ansatsen bestäms jämviktsarbetslösheten av investeringarna och räntan. Ökade investeringar förväntas ha negativ effekt, dvs detta sänker jämviktsarbetslösheten. Realränta förväntas ha positiv effekt. Den verkar genom två kanaler, dels påverkar den investeringstakten, varför modeller som innehåller både investeringar och realränta måste kotrolleras för kolinjäritet, dels påverkar den företagens kapitalkostnader och kan därigenom påverka företagets prispåslag och därmed inflationstakten vid en given arbetlöshetsnivå.

3.1.1 Operationalisering

I grundmodellen är arbetslöshet som procent av arbetskraften beroende variabel och som oberoende variabler inkluderas två variabler för arbetslöshetsersättning: ersättningsgrad, förkortat NRR (kort för Net Replacement Rate), samt ersättningslängd, förkortat BD (kort för Benefit Duration). Därutöver görs skattningar som robusthetskontroll med ytterligare två mått på ersättningsgrad, benämnda ARR (genomsnittlig ersättningsgrad, hämtad från Bassaninis och Duvals dataset (Bassanini & Duval, 2006)) och GRR (OECD:s Gross Replacement Rate). OECD redovisar index för såväl centralisering som koordination i löneförhandlingarna. Idealt borde båda dessa variabler inkluderas i modellen. Emellertid har vi funnit att modeller med båda variablerna leder till hög grad av kolinjäritet som tenderar att göra att båda variablerna får icke-signifikanta koefficienter i modellskattningarna, samtidigt som flera skattningar som endast inkluderar en av de båda variablerna ger signifikanta koefficienter. Av den anledningen används endast centraliseringsvariabeln i skattningen av huvudmodellerna, vilken på teoretisk grund bedöms vara den viktigaste. I en av robusthetskontrollerna görs dock en skattning med en variabel, benämnd Regim, som beräknats som ett medeltal för koordinations- och centraliseringsindexen. För arbetsrättslig reglering använder vi det index som Allard (2005) konstruerat, baserat på OECD:s metodologi, vilket förkortas EPL (kort för Employment Protection Legislation).

För de post-keynesianska variablerna använder vi nettokapitalstockens tillväxttakt, och förkortat Netcap samt en variabel som mäter lång realränta, vilken vi, i enlighet med EU-kommissionens begreppsapparat, benämner ILRV.

I syfte att kontrollera för den faktiska arbetslöshetens förhållande till sin jämvikt inkluderas en variabel för förändring i inflationstakt, vilket följer metodologin i Layard, et al. (1991), för teoretisk grund, se Ball & Mankiw (2002). Vi benämner denna variabel $chInflation$.

Därutöver kontrolleras för icke-linjära effekter av förhandlingsmodellen, genom att en kvadrerad term av centraliseringsvariabeln inkluderas i en av modellskattningarna.

Tidsdummies och laggade variabler av beroende och oberoende variabler inkluderas i några av modellspecifikationerna. Modellen estimeras med paneldata för perioden 1970-90 för de länder som ingår i vår studie.

Den ekonometriska huvudmodell som estimeras har formen

$$U_{it} = \beta_1 AMI_{it} + \beta_2 Netcap_{it} + \beta_3 ILRV_{it} + \beta_4 chInflation_{it} + \beta_5 FE_i + \beta_6 FE_t + \varepsilon_{it}$$

där arbetslösheten (U) i land i under år t förklaras av arbetsmarknadsinstitutioner (AMI), nettokapitalstockens tillväxttakt ($Netcap$) och realränta ($ILRV$) samt med förstadifferensen av inflationstakten ($chInflation$), med fixa lands- och tidseffekter (FE_i och FE_t) samt en felterm (ε).

Vår bedömning är att serierna är stationära, varför vi följer den metod som blivit standard i litteraturen med beroende variabler i nivå, snarare än första-differenser av beroende och oberoende variabler. Men vi kan inte heller helt utesluta icke-stationäritet (se diskussion i appendix). Av denna anledning görs även estimeringar av felkorrigeringsmodeller (*error corrections models*) och ovan beskrivna huvudmodell testas också med första-differenser av beroende och oberoende variabler.

3.2 Data

Tabell 3-1 Beskrivning av variabler

Variabel	Variabelnamn	Beskrivning	Källa
Arbetslöshet	Unemp	Arbetslöshet enligt eurostats definition, 15-74 år som procent av arbetskraften.	Ameco
Arbetslöshetsersättning	NRR	Nettoersättningsgrad vid arbetslöshet för ensamhushåll uttryckt i procent. Serien börjar 1971. För vissa länder saknas data för enskilda mellanliggande år. Sådana år har interpolerats: För Österrike har 1974, 1976 interpolerats, för Danmark 1972, 1974, 1978, 1984. För Belgien har 1972, 1974, 1976 och 1980 interpolerats. För Grekland finns data från 1979. Åren 1980, 1982 och 1990 har interpolerats. Italiens serie börjar 1972. För Portugal och Spanien finns data från 1979. År 1980 och 1982 har interpolerats.	Vliet & Caminada (2012) och egna beräkningar
Arbetslöshetsersättning	GRR	Gross Replacement Rate för ensamhushåll används vid robusthetskontroll. Finns för samma år som NRR och interpoleringar har gjorts för samma år och länder.	Vliet & Caminada (2012) och egna beräkningar
Arbetslöshetsersättning	ARR	Average Replacement Rate, Bassanini och Duvals beräkning	Bassanini och Duval (2006)

		av genomsnittlig ersättningsgrad. Används vid robusthetskontroll.	
Arbetslöshetsersättning, längd	BD	Ersättningslängdsindex, baseras på OECD:s bruttoersättningsmätt efter ett år eller mer och fångar ersättningsgraden under dessa senare år jämfört med ersättningen under det första året.	Nickell (2010)
Förändring i inflationstakt	chInflation	Förändring i inflationstakt, beräknad som förstaddifferensen. Beräknad på Amecos data för KPI. Noteras ska att det inte finns harmoniserade KPI-serier för perioden.	Ameco, egna beräkningar
Arbetsrättsliga regleringar	EPL	Allards serie som baseras på OECDs metodologi.	Allard (2005)
Löneförhandlingsmodell	Coord_OECD	Koordinationsindex som avspeglar graden av koordination i löneförhandlingarna på såväl arbetsgivarnas som löntagarnas sida. Indexet löper från 1-5, där 1 är den lägsta graden av koordination.	Nickell (2010)
Löneförhandlingsmodell	Cent_OECD	Centraliseringsindex som avspeglar graden av centralisering i löneförhandlingarna. Indexet löper från 1-5, där 1 är den lägsta graden av centralisering.	Nickell (2010)
Löneförhandlingsmodell	Regim	Medeltal beräknat på centraliserings- och koordinationsindexen.	Egna beräkningar.
Investeringsstakt	Netcap	Beräknad på Amecos serier för nettokapitalstocken och uttrycks i procentuell förändringstakt.	Ameco, egna beräkningar
Realränta	ILRV	Lång realränta, nominell ränta deflaterad med BNP.	Ameco, egna beräkningar

3.3 Resultat

I Tabell 3-2 redovisas resultaten från tio estimerade modeller. I Tabell 3-3 redovisas ytterligare sex estimerade modeller, vilka tjänar som robusthetskontroller samt skattning av icke-linjäritet avseende centraliseringsgrad i löneförhandlingarna. Syftet med de olika modellspecifikationerna är inte att finna en optimal modell, utan snarare att ge såväl den nykeynesianska som den postkeynesianska modellen goda förutsättningar, att förklara arbetslöshetsförändringen under perioden, men också att utmana desamma med robusthetskontroller. Men mot bakgrund av den ansats som följer av teoridiskussionen, är estimering 5 i Tabell 3-2 huvudmodellen. Den inkluderar de variabler som på teoretisk grund kan antas vara de mest centrala: institutionella variabler som täcker arbetslöshetsförsäkringens generositet, arbetsrättslig lagstiftning och löneförhandlingsmodell samt därutöver

nettokapitalstockens tillväxttakt, realränta samt förändring i inflationstakt. Modellen estimeras med fixa land- och tidseffekter.

Estimeringarna i Tabell 3-2 är OLS med poolad data (regression 1-2) samt med fixa landeffekter (regression 3-10). Estimeringarna har gjorts med robusta standardfel. I två av estimeringarna inkluderas tidsdummies (regression 5 och 10), två av estimeringarna görs med förstaddifferenser (regression 6-7). Estimering 8 görs med laggade oberoende variabler. Estimering 9-10 är felkorrigeringsmodeller.

Tabell 3-2 Regressionsresultat

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)	(8)	(9)	(10)
		Pooled OLS AMI	FE AMI	FE AMI	FE AMI	FE	FE first differences log unemp AMI	FE		
VARIABLES	Pooled OLS AMI	INV	FE AMI	INV.	INV + time dummies	first differences AMI INV.	INV.	INV med lag	ECM	ECM + time dummies
Cent_oece	-0.993*** (0.162)	-0.669*** (0.190)	-1.161*** (0.334)	-0.851** (0.282)	-0.541** (0.240)	-0.126* (0.0633)	0.00433 (0.00752)		-0.331** (0.109)	-0.254*** (0.0735)
NRR	-0.00151 (0.00871)	-0.0191** (0.00869)	-0.0158 (0.0312)	-0.0302 (0.0308)	-0.0252 (0.0240)	0.0116** (0.00469)	0.000645 (0.000763)		0.00127 (0.00907)	0.00281 (0.00752)
BD	-0.371 (0.960)	-3.718*** (1.232)	2.648 (2.272)	-0.157 (1.785)	-1.369 (1.503)	-0.374 (0.289)	-0.0223 (0.131)		-0.296 (0.312)	-0.593 (0.375)
EPL	0.547* (0.321)	-0.313 (0.366)	1.588** (0.615)	-0.347 (0.597)	-1.252* (0.582)	-0.426*** (0.139)	-0.112*** (0.0275)		-0.401* (0.196)	-0.620** (0.218)
Netcap		-0.609** (0.275)		-1.485*** (0.180)	-0.978*** (0.303)					
ILRV		0.357*** (0.0820)		0.202** (0.0738)	0.155* (0.0721)					
chInflation	-0.367*** (0.0722)	-0.226*** (0.0777)	-0.234*** (0.0408)	-0.0388 (0.0473)	0.0336 (0.0478)	-0.0585** (0.0232)	-0.00517 (0.00567)	-0.138*** (0.0285)	-0.0525 (0.0333)	-0.0321 (0.0354)
D.Netcap						-1.057*** (0.176)	-0.221*** (0.0498)		-1.009*** (0.196)	-0.726*** (0.180)
D.ILRV						0.0151 (0.0430)	0.00566 (0.00853)		0.00312 (0.0412)	0.00201 (0.0326)
L.cent_oece								-0.966** (0.328)		
L.NRR								-0.0163 (0.0296)		
L.BD								-0.496 (1.366)		
L.EPL								-0.448 (0.543)		
L.Netcap								-1.368*** (0.175)	-0.489*** (0.116)	-0.325** (0.121)
L.ILRV								0.156** (0.0527)	-0.0209 (0.0168)	0.0113 (0.0215)
L.unemp									-0.225*** (0.0508)	-0.211*** (0.0471)
Constant	8.509*** (1.322)	12.87*** (1.729)	6.154*** (2.411)	15.71*** (2.046)	12.58*** (2.215)	0.977** (0.327)	0.251** (0.0982)	15.57*** (2.125)	5.122*** (1.074)	4.072*** (1.084)
Observations	243	237	243	237	237	235	235	224	235	235
Adjusted R-squared	0.154	0.263	0.376	0.699	0.741	0.304	0.314	0.712	0.443	0.575
Country FE	No	No	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year FE	No	No	No	No	Yes	No	No	No	No	Yes
Number of country code			13	13	13	13	13	13	13	13

Robust standard errors in parentheses
***p<0.01, **p<0.05, *p<0.1

I de två estimeringarna med poolad data är centraliseringsgrad i löneförhandlingarna signifikant och med förväntad effekt. De båda variablerna för arbetslöshetsersättning är icke-signifikanta i estimering 1, men får signifikanta negativa effekter i estimering 2 när investeringsvariabler inkluderas. Utöver investeringsvariabeln, har realränta förväntad positiv effekt och är signifikant.

Därefter estimeras sex modeller med fixa landeffekter. Vår utgångspunkt är de teorier som presenterades i föregående kapitel. Av den anledningen är modell nummer fem vår huvudmodell. Den inkluderar såväl de centrala arbetsmarknadsinstitutionerna som en investeringsvariabel samt realränta och fixa lands- och tidseffekter. Löneförhandlingsregim och investeringsvariabeln har signifikanta förväntade effekter på 95- respektive 99-procentsnivån. Realräntan har förväntad signifikant effekt på 90-procentsnivån. Därutöver har arbetsskyddslagstiftning en icke-förväntad och stor negativ effekt, som är signifikant på 90-procentsnivån. Enligt denna estimering sänker ökad centraliseringsgrad och investeringstakt jämviktsarbetslösheten, högre realränta höjer den och, något oväntat, sänker ökad reglering i arbetsrättslagstiftningen jämviktsarbetslösheten. En ökning i nettokapitalstockens tillväxttakt om 1 procentenhet leder till att jämviktsarbetslösheten faller med knappt 1 procentenhet och en procentenhet högre realränta leder till 0,15 procentenheter högre arbetslöshet. Varje steg mot ökad centralisering i löneförhandlingarna, såsom det mäts med indexet, sänker jämviktsarbetslösheten med drygt en halv procentenhet. Inkluderandet av tidsdummies kontrollerar för att det inte är så att gemensamma chocker för länderna är vad som driver såväl förändring i arbetslöshet som oberoende variabler. Modellen förklarar 74 procent av variationen i arbetslöshet.

Det kan, vilket teoridiskussionen i föregående kapitel gav viss grund för, förhålla sig så att arbetslösheten påverkar kapitalstockens tillväxttakt. Dock noterar vi i modell 8 att resultaten är robust även när tids-laggar inkluderas. Kapitalstockens tillväxttakt föregående år har en effekt på årets arbetslöshet. Detta utesluter dock inte att det är fråga om dubbelsidig kausalitet, där fall/ökning i kapitalstockens tillväxttakt genererar ökad/sänkt arbetslöshet, vilket i sin tur återverkar på investeringstakten, dvs. självförstärkande spiraler genereras. Den teoretiska diskussionen i kapitel 3 om låg- respektive högsysselsättningsjämviktslägen pekar i denna riktning. Men om det finns en sådan självförstärkande mekanism mellan investeringar och arbetslöshet, förblir likväl nettokapitalstocken en central variabel för arbetslöshets bestämning.

Mot bakgrund av dessa estimeringar är det rimligt att dra slutsatsen att det är centraliseringsgrad i löneförhandlingarna, kapitalbildningstakt och realränta som är de centrala determinanterna av jämviktsarbetslösheten. Vissa frågetecken bör dock sättas för realräntan som inte har signifikanta resultat i felkorrigeringsmodellerna som vi strax kommer till.

Vad gäller de övriga arbetsmarknadsinstitutionerna är det tydligt att de är känsliga för modellspecificering. Resultaten för arbetslöshetsförsäkring och anställningsskydd kan svårigen ses som robusta.

Som nämndes tidigare kan vi inte utesluta att det finns icke-stationära serier. Med modellerna 6-7 och 9-10 vill vi förhålla oss till denna problematik. Skillnaden mellan regression 6 och 7 är att i regression 6 är beroende variabel förstadiifferenser av arbetslösheten, dvs. i procentenheter medan i regression 7 har förstadiifferensen av logaritmerad arbetslöshet använts som beroende variabel och differenserna är

således procentuell förändring. Variabeln för förstadiifferenserna av nettokapitalstocken har alltså signifikanta koefficienter och med förväntad effekt. Visserligen fångar förstadiifferenser endast kortsiktiga relationer, men dessa båda estimeringar förstärker trots det bilden att resultaten för kapitalstocken är robusta, och ger starka indicier för att det är nettokapitalstocken som är den centrala variabeln för jämviktsarbetslöshetens bestämning.

Regression 9 och 10 är error corrections models. Felkorrigeringsmodeller har fördelen att man kan fånga samband mellan variabler på både kort och lång sikt samt samband mellan variabler som är icke-stationära. Felkorrigeringsmodellen använder förstadiifferensen av arbetslöshet som beroende variabel och som oberoende variabler föregående års kapitalstockstillväxt och realränta samt förstadiifferenser av dessa. Övriga variabler är kontrollvariabler. Regressionerna görs med fixa landeffekter. Det centrala resultatet är att nettokapitalstocken är fortsatt signifikant i båda estimeringarna, även den som inkluderar tidsdummies. Både koefficienten för kortsiktiga effekter (D.netcap) samt koefficienten för långsiktiga effekter (L.netcap) är signifikanta och negativa. Det stärker ovan slutsats om att detta är den centrala bestämningsfaktorn för jämviktsarbetslösheten.

I Tabell 3-3 redovisas ytterligare regressionsresultat som tjänar som robusthetskontroller.

Tabell 3-3 Regressionsresultat, ytterligare specificeringar

VARIABLES	(1) DK FE AMI INV	(2) DK FE AMI INV	(3) FE AMI INV	(4) FE AMI INV	(5) FE AMI INV	(6) FE AMI INV
cent_oecd	-0.541** (0.203)	-0.546** (0.210)	-0.715** (0.236)	-0.644** (0.228)	-2.649** (1.125)	
NRR	-0.0252*** (0.00770)	-0.0170 (0.0104)			-0.0310 (0.0206)	-0.0227 (0.0221)
BD	-1.369 (1.004)	-1.472 (0.994)	-0.679 (1.562)	-1.824 (1.301)	-1.428 (1.567)	-1.461 (1.569)
EPL	-1.252** (0.464)	-1.176** (0.440)	-1.290* (0.628)	-0.968 (0.567)	-0.946 (0.581)	-1.205* (0.587)
Netcap	-0.978*** (0.157)	-0.659** (0.232)	-0.923** (0.307)	-0.903*** (0.255)	-1.090*** (0.290)	-1.006*** (0.285)
ILRV	0.155* (0.0800)	0.160* (0.0773)	0.207** (0.0924)	0.215** (0.0942)	0.154* (0.0725)	0.158* (0.0729)
chInflation	0.0336 (0.0600)		0.0418 (0.0546)	0.0639 (0.0571)	0.0507 (0.0410)	0.0409 (0.0482)
Gap		-0.161* (0.0844)				
ARR			-0.0489 (0.0558)			
GRR				-0.0612** (0.0248)		
cent_oecd2					0.334* (0.173)	
Regim						-0.616*** (0.195)
Constant	12.58*** (1.369)	10.71*** (1.630)	12.15*** (1.585)	13.21*** (1.465)	15.90*** (2.757)	12.88*** (2.330)
Observations	237	237	249	249	237	237
Number of groups	13	13				
Country FE	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes	Yes
Year FE	Yes	yes	yes	yes	yes	yes
Number of country_code	13	13	13	13	13	13
Adjusted R-squared	0.770 ^a	0.775 ^a	0.753	0.775	0.759	0.746

Robust standard errors in parentheses
*** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

^aAvser ej justerad R²

Vid estimering av modell 1, vilken är identisk med vår huvudmodell (modell 5, i Tabell 3-2), används Driscroll-Kraay standardfel för att hantera heteroskedasticitet och autokorrelation i panelerna. Den centrala skillnaden jämfört med huvudmodellen är att ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen får signifikant negativ effekt, dvs en högre ersättningsgrad i arbetslöshetsförsäkringen sänker jämviktsarbetslösheten. I övrigt är resultaten snarlika. Resultaten i huvudmodellen verkar således robust med avseende på autokorrelation och heteroskedasticitet i panelerna. Modell 2 är en variant på modell 1, med Driscroll-Kraay standardfel, men istället för förändring i inflationstakt används BNP-gap som kontrollvariabel för att hantera den faktiska arbetslöshetens möjliga avvikelse från sin jämvikt. Jämfört med modell 1 blir arbetslöshetsersättningsvariabeln (NRR) icke-signifikant och nettokapital-stockens koefficient blir lägre, men alltså signifikant på 95-procentsnivån.

Modell 3-4 testar alternativa mått på arbetslöshetsförsäkringen. ARR är hämtad från Bassanini och Duvals dataset som låg till grund för en i det föregående kapitlet diskuterad mycket inflytelserik OECD-studie (Bassanini och Duval, 2006) och i vilken just ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen framhölls som en central determinant av arbetslösheten. Den är dock icke-signifikant för denna period och landgrupp. OECD:s bruttoersättningsmått för arbetslöshetsförsäkringen, GRR, får i regression 4 signifikant negativ effekt. Den sammanvägda bedömningen blir att om ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen har någon effekt på jämviktsarbetslösheten för den här landgruppen och perioden är den liten och sannolikt negativ.

I modell 5 testas för Calmfors-Driffilhypotesen, genom att inkludera en kvadrerad term av centraliseringsvariabeln. Förväntningen, utifrån hypotesen, är att modeller med låg centralisering och hög centralisering i löneförhandlingarna kan ge upphov till likartad effektivitet, d v s låg arbetslöshet. Genom att inkludera en kvadrerad term av centraliseringsvariabeln bör denna effekt kunna fångas. Förväntningen är därmed att koefficienten för centraliseringsvariabeln är positiv (höjer arbetslösheten) och den kvadrerade termen är negativ. Skattningen av modell 5 visar dock att centraliseringsvariabeln har alltså negativ koefficient, medan den kvadrerade termen, som är signifikant på 90-procentsnivån, har en positiv koefficient. Innebörden är att jämviktsarbetslösheten är en negativ men avtagande funktion av de centraliseringsvariabeln. Vi finner således inte stöd för Calmfors-Driffilhypotesen. Slutsatsen blir därmed att ökad centralisering i löneförhandlingarna sänker jämviktsarbetslösheten, men effekten är svagt avtagande ju högre centraliseringsgraden blir. Omvänt kan konstateras att ju närmare decentraliserade marknadslösningar som vi kommer, desto högre jämviktsarbetslöshet.

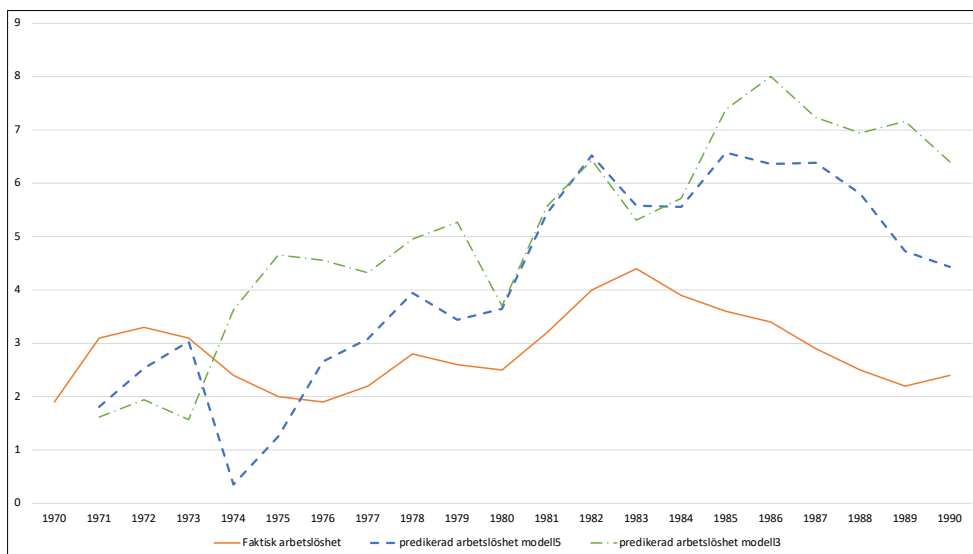
Modell sex, slutligen, är en robusthetskontroll av vår huvudmodell, med variabeln *regim* istället för centraliseringsvariabeln. Resultaten avseende

löneförhandlingsmodell, kapitalbildningstakt och realränta är snarlika dem som vi fann i huvudmodellen.

Det mest intressanta resultatet av dessa robusthetskontroller är att investeringsvariabeln och löneförhandlingsmodell har signifikanta koefficienter i samtliga modellspecifikationer. Vi kan därför med tämligen stor tillförsikt sluta oss till att löneförhandlingsmodell och investeringar är de centrala variablerna som bestämmer jämviktsarbetslösheten. Realräntan har sannolikt också effekt. Men vad gäller ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen är denna variabel generellt icke-signifikant. Resultaten avseende denna variabel kan inte betraktas som robusta. Anställningsskyddslagstiftningen har förväntad positiv effekt (ökad arbetslöshet) endast när vi inte kontrollerar för nettokapitalstockens tillväxttakt och realränta. I övriga modellestimeringar är koefficienten negativ och i flera fall också signifikant.

3.4 Sverige och den europeiska utvecklingen

Som redan har diskuterats skiljer Sverige sig från den genomsnittliga europeiska utvecklingen. Det är ett likartat mönster med ökad arbetslöshet fram till mitten av 1980-talet och därefter fallande arbetslöshet, men medan den svenska arbetslösheten som mest endast når drygt fyra procent låg den västeuropeiska arbetslösheten vid samma tid på nära nio procent. Det kan emellertid diskuteras hur väl ovan estimerade modeller kan förutse den svenska utvecklingen. Som framgår ur Figur 3-1 förmår modell 3, som endast inkluderade arbetsmarknadsinstitutioner inte beskriva den svenska arbetslöshetsutvecklingen särdeles väl. Om denna modell, den ny-keynesianska modellen, skulle ha varit en bra beskrivning av verkligheten, skulle Sverige i mitten av 1980-talet ha haft en arbetslöshet på 7-8 procent, och därmed ha framstått som ett tämligen genomsnittligt land i en västeuropeisk kontext. Modell 5, som är vår huvudmodell, ger visserligen en någorlunda god beskrivning av den generella rörelsen med en uppgång i arbetslöshet under perioden från 1970-talets mitt fram till mitten av 1980-talet, men skillnaden i nivå mellan faktisk arbetslöshet och av modellen förutsedd arbetslöshet är stor. Modell 5 förutspår exempelvis en arbetslöshet i Sverige i mitten på 1980-talet på drygt 6 procent. Den faktiska arbetslösheten låg då på 3-4 procent.

Figur 3-1 Faktisk och modellpredikerad arbetslöshet i Sverige 1970-90

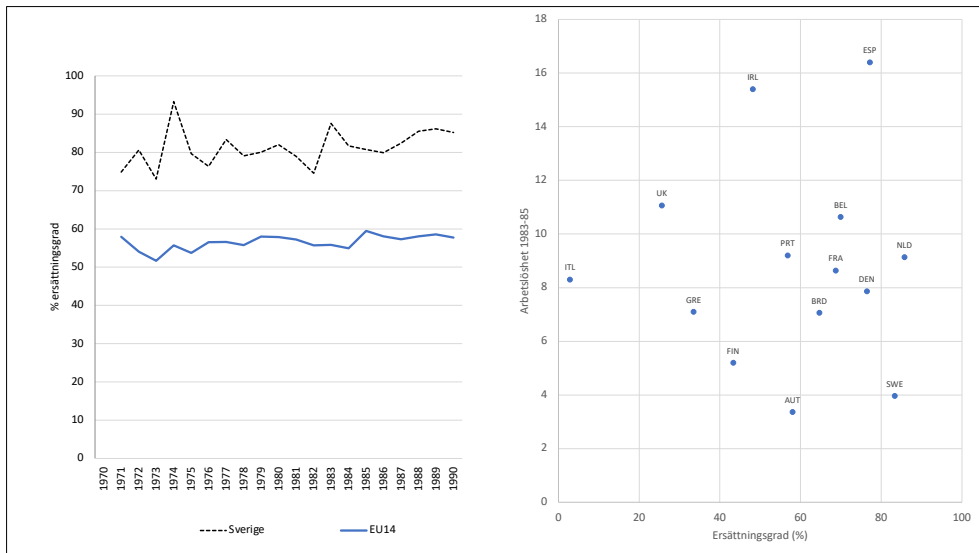
Låt oss därför studera de centrala variablerna ur ett svenskt perspektiv. Vi börjar med de institutionella variablerna. Om den ny-keynesianska förklaringsmodellen vore en korrekt representation av verkligheten, skulle skillnaden mellan den svenska och genomsnittliga västeuropeiska arbetslöshetsutvecklingen, när vi rensar för konjunkturella faktorer, spegla skillnader i arbetsmarknadsinstitutioner. Frågan blir därmed om Sverige skiljer sig på ett markant sätt vad gäller arbetsmarknadsinstitutioner från övriga Europa. Förväntningarna på dessa institutioner skulle vara att Sverige hade högre grad av centralisering och koordination i löneförhandlingarna än övriga länder samt mindre regleringar av arbetsmarknaden och mindre generös arbetslöshetsersättning.

I samtliga jämförelser nedan har arbetslöshetsnivån 1983-85, dvs. de år då arbetslösheten nådde sin högsta punkt i de flesta länder, ställts mot de fyra centrala institutionella variablerna: arbetslöshetsersättning, arbetsrättslig reglering, index över graden av koordination i löneförhandlingarna samt index över centralisering i desamma. Vi såg i regressionsanalysen att av de teoribaserade förväntningarna på arbetsmarknadsinstitutioner var det endast löneförhandlingsmodellens effekter som slog in. Denna bild förstärks när vi studerar Sverige separat i jämförelse med EU14.

3.4.1 Arbetslöshetsersättning

Sverige har en av de mest generösa arbetslöshetsersättningarna i landgruppen under denna period, och nettoersättningsgraden ökar något under perioden som helhet. Det finns ingen korrelation över tid mellan arbetslöshetsersättning och arbetslöshet för svenskt vidkommande och det finns inget samband mellan arbetslöshetsnivå i

respektive land under perioden 1983-85 och ersättningsgrad. Sverige, Spanien och Nederländerna har den mest generösa ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen och dessa tre länder rymmer nästan landgruppens hela variationsbredd i arbetslöshet under denna tid. I den andra änden av spektrumet återfinns vi Italien som hade en mycket rudimentär ersättning vid arbetslöshet, samtidigt som landet hade en genomsnittlig arbetslöshetsnivå.

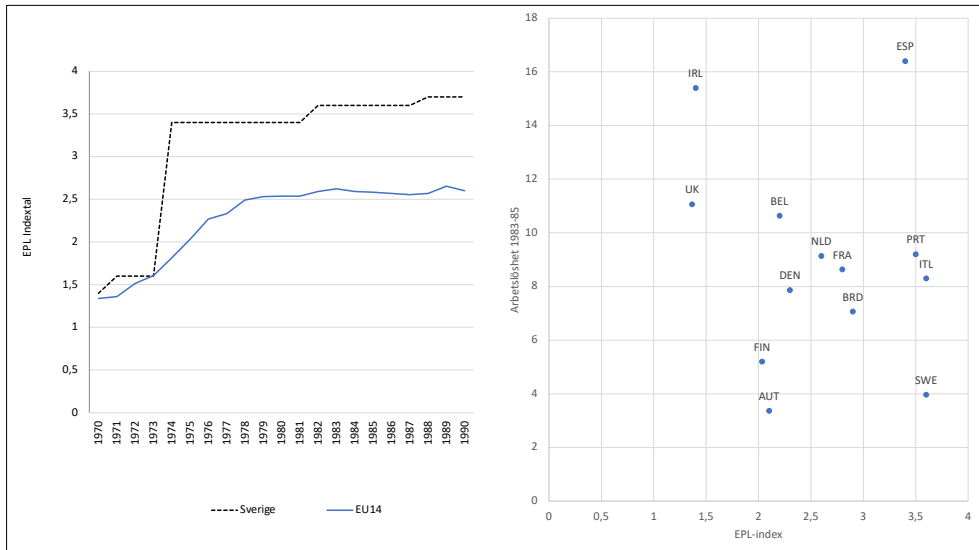

Figur 3-2 Arbetslöshetsersättning (NRR) 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet

I regressionsanalysen ovan fann vi att i den mån ett samband existerar mellan ersättningsgrad och arbetslöshet, är det ett negativt samband, d v s högre ersättningsgrad är korrelerat med lägre arbetslöshet. Vi kan nu också konstatera att den svenska utvecklingen inte kan förklaras med att ersättningsgraden i arbetslöshetsförsäkringen skulle vara *för* generös i jämförelse med övriga länder. Snarare tyder den svenska utvecklingen på att generös arbetslöshetsersättning inte endast är förenligt med låg arbetslöshet utan möjligen också kan vara en del av förklaringen till den låga arbetslösheten. Sverige har mer generösa ersättningar under hela perioden och samtidigt lägre arbetslöshet. Ersättningarna höjs därutöver under slutet av 80-talet, dvs. under den period då arbetslösheten vänder ner mot de nivåer som rått under 1960-talet. Självfallet går det att argumentera för att den svenska arbetslösheten under slutet av 1980-talet låg under sin jämvikt, och att detta i sin tur skulle förklara inflationen under denna tid. Men att arbetslöshetsersättningen skulle vara någon generell förklaring till variationer i arbetslöshet över tid och mellan länder finns inga spår av i denna data, vilket är i linje med resultaten tidigare i detta kapitel.

3.4.2 Anställningsskyddslagstiftning

Anställningsskyddslagstiftningen utvecklades under perioden på ett sätt som stärkte löntagarna, och som genomsnitt för landgruppen är det en påtaglig förändring som framförallt äger rum under 1970-talet. Sverige hade under merparten av perioden väsentligt mer reglerad arbetsmarknad än genomsnittet i EU14. När Sveriges arbetslöshet mot slutet av perioden vänder ner mot de nivåer som rått i slutet av 1960-talet har Sverige det högsta värdet på EPL-skalan under hela perioden.

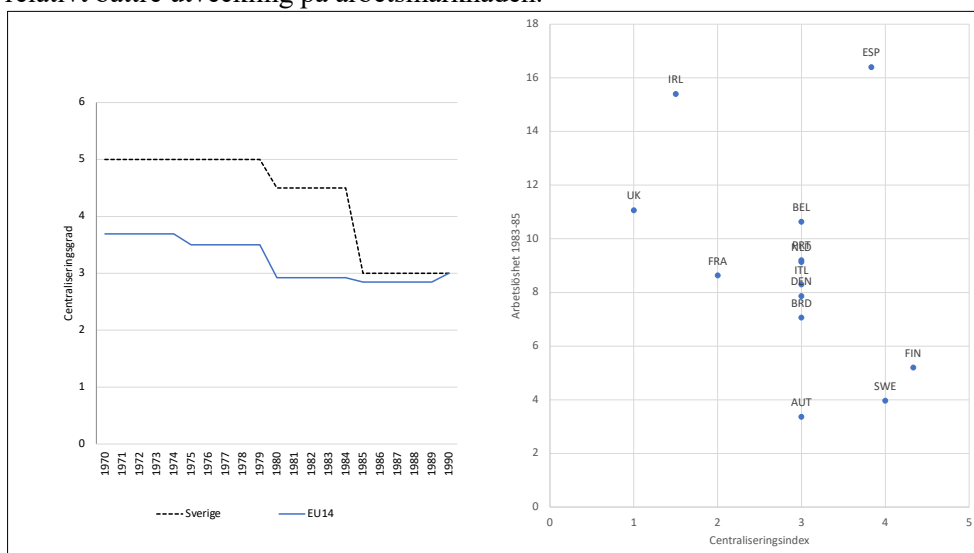

Figur 3-3 Anställningsskyddslagstiftning 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet

I tvärsnittjämförelsen för 1983-85 finns, liksom för arbetslöshetsersättningen, inga spår av några samband. De länder som drabbades värst av högst arbetslöshet eller klarade sig bäst gjorde det uppenbart oberoende av arbetsrättslagstiftningen. Sverige har 1983-85 tillsammans med Italien det högsta värdet på EPL-skalan och den näst lägsta arbetslösheten. I regressionsanalysen ovan konstaterades att resultaten för anställningsskyddslagstiftningen var oklara, och vad gäller tvärsnittet för 1983-85 kan vi varje fall konstatera att EPL och arbetslöshet saknar korrelation. För svenskt vidkommande kan konstateras att hög reglering av arbetsmarknaden är förenligt med låg arbetslöshet. Det är möjligt att på ett liknande sätt, som vi gjorde ovan rörande ersättningsgraden, argumentera för att den höga graden av reglering av arbetsmarknaden, är en del av förklaringen till den relativt goda utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden. Teoretisk grund för en sådan slutsats redogjordes för i föregående kapitel.

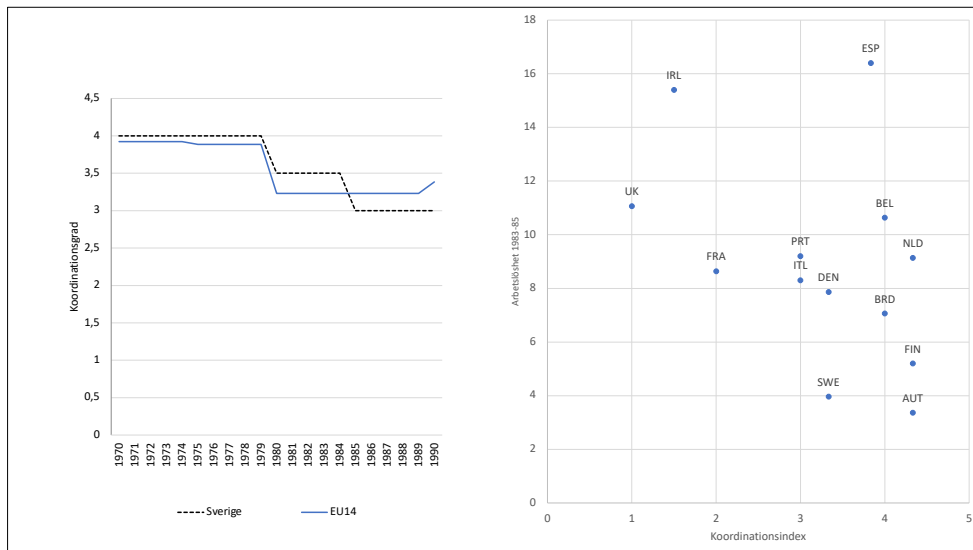
3.4.3 Löneförhandlingsmodell

I de modeller som estimerades ovan användes endast variabeln centraliseringsindex samt i en robusthetskontroll även ett medeltal av centraliseringsindex och koordinationsindex. Detta för att modeller med båda variablerna ledde till problem med kolinjäritet. I denna separata analys, kan vi dock studera de båda variablerna var för sig. Båda indexen utvecklades mot minskad centralisering och koordinering, både för Sverige och EU14. Centraliseringsgraden för Sverige är fram till början av 1980-talet mycket hög, och för denna period är det naturligtvis möjligt att argumentera för att den bättre svenska utvecklingen på arbetsmarknaden är ett resultat därav. Men i så fall blir det svårt att förklara 1980-talets andra hälft då Sverige återgår till en situation av vad som kan beskrivas som full sysselsättning, samtidigt som löneförhandlingsmodellen decentraliseras. Icke desto mindre är detta, mot bakgrund av att Sverige hade en väsentligt högre centraliseringsgrad än EU14-genomsnittet under merparten av den undersökta perioden, den kandidat bland de institutionella variablerna som har de bästa förutsättningarna att förklara Sveriges relativt bättre utveckling på arbetsmarknaden.

Figur 3-4 Centraliseringsgrad 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet

Men att döma av tvärsnittsanalysen för perioden 1983-85 är den rimligaste slutsatsen likväl att detta på sin höjd är en partiell förklaring: Spanien med hög grad av centralisering hade drygt 16 procent arbetslöshet, Sverige med en likartad grad av centralisering hade fyra procent. Samtidigt hade exempelvis Storbritannien låg centraliseringsgrad och låg koordination i löneförhandlingarna. Landets arbetslöshet låg vid denna tid på drygt elva procent. Om man exkluderar Spanien finns det dock ett relativt starkt negativt samband i landgruppen mellan centraliseringsgrad och arbetslöshet för dessa år i mitten av 1980-talet.

Figur 3-5 Koordinationssgrad 1970-90 och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet

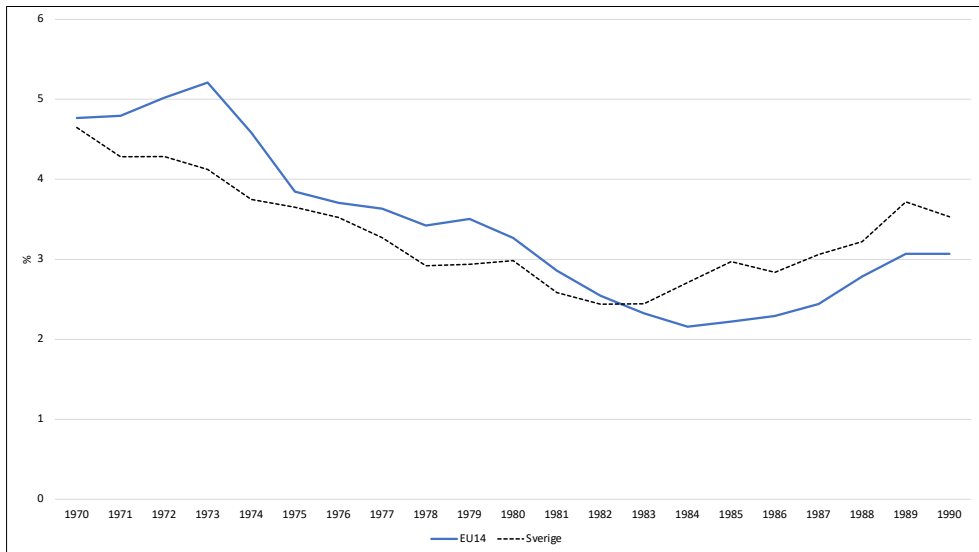
Vad gäller graden av koordination i löneförhandlingarna följer Sverige tämligen väl den övergripande förändringen i Europa. Denna faktor kan således svårligen förklara Sveriges relativt bättre utveckling under 1980-talets andra hälft. Vad gäller graden av koordination i löneförhandlingarna är den svenska modellen för lik EU14-genomsnittet för att rimligen kunna förklara skillnaderna i arbetsmarknadsresultat.

3.4.4 Summering

Det är tämligen uppenbart att förutsägelseerna i ny-keynesiansk arbetsmarknadsteori inte stämmer in på Sverige. Den mer generösa arbetslöshetsförsäkringen i Sverige och den mer reglerade arbetsmarknaden borde, om denna teori haft rätt i sina förutsägelser, ha genererat högre jämviktsarbetslöshet än i EU14 och den faktiska arbetslösheten skulle gravitera mot denna. Men den svenska arbetslösheten är lägre än EU14:s under hela perioden och vid periodens slut är den omkring en tredjedel så hög som EU14:s. Löneförhandlingsmodellen har förvisso potential att förklara Sveriges utveckling under perioden fram till mitten av 1980-talet, men mot bakgrund av att centraliseringsgraden därefter faller till europeisk nivå kan denna svårligen förklara den relativt bättre svenska utvecklingen under denna tid. Koordinationsgraden kan knappast heller förklara detta.

3.4.5 Nettokapitalstockens tillväxttakt och realränta

Regressionsanalysen gav vid handen att centraliseringsgrad i löneförhandlingarna och nettokapitalstockens tillväxttakt var de viktigaste determinanterna för jämviktsarbetslösheten. Även lång realränta var i flera modellskattningar signifikant. Innebörden av begreppet jämviktsarbetslöshet förändras dock jämfört med den ny-keynesianska versionen, när nettokapitalstockens tillväxttakt är en av dess determinanter.

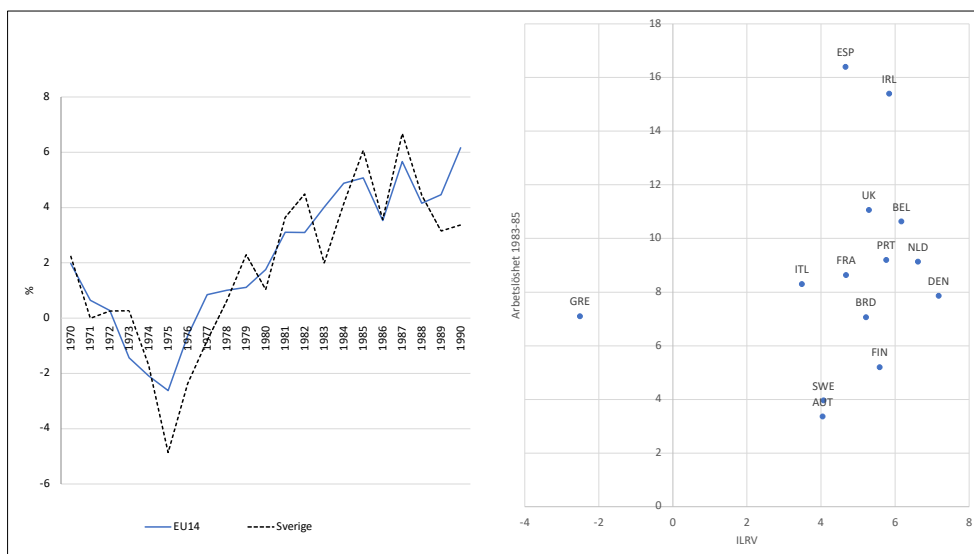

Figur 3-6 Nettokapitalstockens tillväxttakt i EU14 (ovägt) och i Sverige

Den arbetslöshet vid vilken inflationstakten förblir oförändrad, varierar då med andra ekonomiska variabler. Det är förvisso en viktig slutsats, men djupare studium av datamaterialet ger upphov till ytterligare frågor. Även om vi konstaterar att nettokapitalstockens tillväxttakt har hög potential att förklara arbetslösheten i respektive land, återstår frågan varför Sverige hade en så mycket bättre utveckling på arbetsmarknaden än övriga länder.

Analysen ovan skulle leda till slutsatsen att den lägre svenska ökningen i arbetslöshet torde förklaras av att fallet i kapitalstockens tillväxttakt var lägre. Som framgår av Figur 3-6 är så fallet under den tioårsperiod som följde från 1974, men om vi däremot har 1970 som jämförelseår är reduktionen i nettokapitalstockens tillväxttakt i det närmaste identisk i Sverige och EU14. Däremot är skillnaden i återhämtning under 1980-talet markant, där Sverige får väsentligt snabbare återgång i kapitalbildningstakt och ligger högre än EU14 samtliga år från 1983 och framåt. Möjligen kan realräntan, som illustreras i Figur 3-7, förklara den snabbare vändningen. Dessa realränteserier indikerar att Sverige hade en mer expansiv räntepolitik 1975-78, 1983-84 samt 1989-90 än genomsnittet för EU14. Det torde

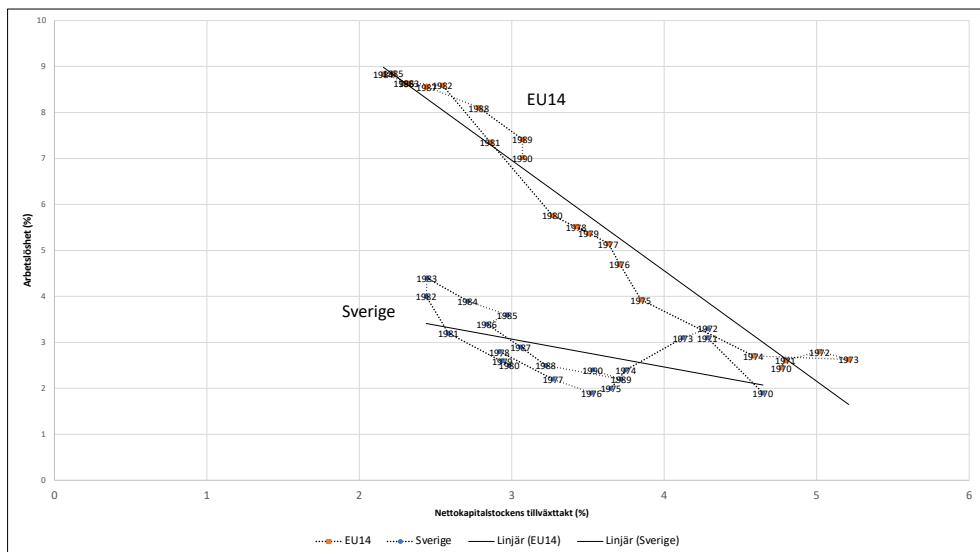
därför vara en rimlig slutsats att dra att den lägre svenska realräntan under delar av 1970-talet kan bidra till att förklara det bättre svenska arbetsmarknadsutfallet under den perioden. Vad gäller det tidiga 1980-talet, är det sannolikt också en del av förklaringen. Samtidigt är det mest slående att Sveriges realränta tämligen väl följer EU14:s och under vissa år rentav ligger på en högre nivå. I tvärsnittsdiagrammet för åren 1983-85 framkommer dock att Sverige hade låg realränta. Samma nivå som Österrike och något högre än Italien. Grekland hade vid denna tid negativ realränta. Övriga länder hade högre realränta än Sverige. Realräntan är sannolikt en del i förklaringen, men att det skulle vara en huvudsaklig förklaring till det bättre svenska arbetsmarknadsutfallet tycks inte vara en rimlig slutsats. Vad gäller nettokapitalstocken noterar vi att dess tillväxttakt är högre i EU14 1970-83 än den är i Sverige. Med 1974 som jämförelseår minskar dock tillväxttakten mer i EU14 än i Sverige. Frågan blir därmed hur dessa resultat för svenskt vidkommande kan förenas med de övergripande resultaten i regressionsanalysen, vilken gav nettokapitalstockens tillväxttakt en särställning bland de oberoende variablerna?

Figur 3-7 Realränta i EU14 (ovägt) Sverige och tvärsnitt 1983-85 i relation till arbetslöshet

Genom att analysera relationen mellan arbetslöshet och nettokapitalstockens tillväxttakt i respektive land kan vi möjligen närma oss ett svar. Som åskådliggörs i Figur 3-6 och Figur 3-8 ligger Sverige i periodens inledning nära EU14-genomsnittet i såväl kapitalstockens tillväxttakt som i arbetsmarknadsutfall. Men efter 1974 reduceras nettokapitalstockens tillväxt i såväl Sverige som EU14 med ungefär lika mycket, men medan den svenska arbetslösheten ligger kvar på 2-3 procent och först stiger mer markant i början av 1980-talet fördubblas arbetslösheten i EU14 på några få år, och stiger sedan ytterligare under början av 1980-talet. Dessa

resultat ger vid handen att panelregressionsanalyser av den typ vi gjort ovan tenderar att försumma de enskilda ländernas faktiska utveckling. Denna problematik åskådliggörs i Figur 3-8 och Tabell 3-4. Av den senare framkommer att Sverige har den lägsta utväxlingen mellan kapitalstockens tillväxttakt och förändring i arbetslöshet i landgruppen. I figuren åskådliggörs denna problematik tydligt, och en fråga uppstår: hur kunde det komma sig att en reduktion av nettokapitalstockens tillväxttakt från 4-5 procent per år i början av 1970-talet till 2-3 procent per år i början av 1980-talet från en likartad nivå på arbetslösheten på 2-3 procent ledde till nästan 9 procent arbetslöshet i EU14, medan den endast gick upp till drygt 4 procent i Sverige? Resultaten indikerar att vi kan ha identifierat kapitalstockens tillväxttakt som en viktig variabel för arbetslöshetens bestämning i respektive land, men vi har faktiskt inte kommit närmare svaret på varför arbetslösheten förblev så mycket lägre i Sverige än i EU14. Såvida vi inte tänker oss att löneförhandlingsmodellen har en väldigt avgörande roll – vilket är tveksamt att göra mot bakgrund av tidigare resonemang – måste svaret sökas i andra faktorer.

Figur 3-8 Nettokapitalstockens tillväxttakt och arbetslöshet i Sverige och EU14 (ovägda genomsnitt) 1970-90

Teoretiskt är det möjligt att tänka sig att kapital-arbete-substitutionen var högre i Sverige så att nedgången i investeringstakt kompenseras genom högre arbetsintensitet. Med tanke på det samtida fallet i produktivitetstillväxt är det naturligtvis lätt att komma till en sådan slutsats. Men det vore samtidigt, mot bakgrund av att krisens epicentrum var i konkurrensutsatt exportindustri, en högst kontrainuitiv slutsats att dra.

Rimligare vore att söka svaret i sektorer i ekonomin som inte är kapitalintensiva och vars sysselsättning växer alternativt där sysselsättning ökar på befintligt kapital.

En het kandidat är tillväxten av tjänster, och specifikt välfärdstjänster som i Sverige vid denna tid var nära kopplad till expansionen av offentlig sektor. Om den expansionen var snabbare i Sverige än i övriga länder, kan det vara en förklaring.

Tabell 3-4 Landvisa regressioner med kapitalstockens tillväxttakt

VARIABLES	Hela landgruppen (FE, 14 länder)	Austria	Belgium	Denmark	Finland	France	Germany	Greece
Netcap	-1.722*** (0.358)	-0.955*** (0.0844)	-2.581*** (0.277)	-2.605*** (0.233)	-1.520*** (0.138)	-1.856*** (0.0801)	-2.338*** (0.192)	-0.717*** (0.123)
Constant	11.85*** (1.219)	5.770*** (0.319)	13.85*** (0.534)	11.49*** (0.493)	10.02*** (0.632)	12.92*** (0.361)	9.962*** (0.520)	7.441*** (0.517)
Observations	294	21	21	21	21	21	21	21
Adjusted R-squared	0.514	0.849	0.717	0.808	0.812	0.942	0.871	0.573
VARIABLES	Ireland	Italy	Netherlands	Portugal	Spain	Sweden	United Kingdom	
Netcap	-2.488*** (0.212)	-1.213*** (0.139)	-2.371*** (0.206)	-1.119* (0.542)	-3.571*** (0.344)	-0.606** (0.238)	-1.621** (0.614)	
Constant	21.79*** (0.871)	11.59*** (0.584)	12.62*** (0.662)	11.26*** (2.719)	25.03*** (1.502)	4.889*** (0.789)	9.763*** (1.423)	
Observations	21	21	21	21	21	21	21	
Adjusted R-squared	0.811	0.719	0.895	0.208	0.611	0.255	0.163	

Robust standard errors in parentheses
 *** p<0.01, ** p<0.05, * p<0.1

Ett annat möjligt svar är att vårt fokus på arbetslöshet gör att viktiga skillnader i underliggande förändringar förbigås. Förändring i arbetslöshet bestäms av den relativa förändringstakten i arbetskraft och sysselsättning, och det är möjligt att människor reagerade på olika sätt i olika länder under exempelvis perioden av industriell kris. Men därutöver bör frågan ställas om det fanns olikheter i krisens karaktär. Häri kan tidsmässiga, spatiala och institutionella faktorer vara relevanta. Industrier är ofta koncentrerade till vissa områden och orter. När en kris i en industri slår till kommer olika geografiska områden att drabbas olika hårt. Om det därutöver sker under kort tid kan hög arbetslöshet uppstå inom geografiskt begränsade områden och arbetslösheten bita sig fast, d v s hysteresismekanismerna stärks.

Regressionsanalysen som här har gjorts blir därmed, till skillnad från många av de i förra kapitlet refererade studierna, snarare en start- än en slutpunkt. Vi återkommer till de tre här i avslutningen formulerade hypoteserna som uppstått ur denna analys: expansionen av välfärdstjänster, olikheter i krisens karaktär i olika

länder samt olikheter i förändringen av arbetslöshetens statistiska komponenter (arbetskraft och sysselsättning) i kapitel 5-7.

3.5 Appendix

Tabell 3-5 Variabelstatistik

Variable		Mean	Std. Dev.	Min	Max	Observations
GRR	overall	43.86054	21.29087	0	88	N = 294
	between		19.55265	5.214286	77.85714	n = 14
	within		9.853485	10.97959	75.97959	T = 21
NRR	overall	56.65372	22.22879	1.97538	93.2645	N = 255
	between		21.20009	6.756568	84.0132	n = 14
	within		8.546082	35.8936	73.91105	bar = 18.2143
BD	overall	.4150519	.2881734	0	1.0036	N = 269
	between		.2678122	0	.80891	n = 13
	within		.1309479	-.1695907	.7401416	bar = 20.6923
EPL	overall	2.271795	.9211422	.5	4.1	N = 273
	between		.7764131	1.152381	3.433333	n = 13
	within		.5385262	.5241758	3.181319	T = 21
Netcap	overall	3.40577	1.446567	.6325	9.273	N = 294
	between		.808963	1.992386	4.569062	n = 14
	within		1.217705	.7166752	8.284175	T = 21
chInfl~n	overall	.1116159	3.211074	-13.4984	13.1424	N = 294
	between		.2776864	-.2386476	.8556096	n = 14
	within		3.199867	-14.24239	13.01378	T = 21
Gap	overall	.3922641	2.427387	-5.95487	8.12042	N = 294
	between		.312903	-.0498789	1.290172	n = 14
	within		2.408523	-5.80525	7.595964	T = 21
ILRV	overall	2.270484	3.916639	-10.88	10.4657	N = 265
	between		2.251502	-4.092576	5.599693	n = 14
	within		3.299567	-10.47426	10.54219	bar = 18.9286
coord_oecd	overall	3.558608	1.107399	1	5	N = 273
	between		.8971914	2	4.761905	n = 13
	within		.6932296	1.630037	5.368132	T = 21
cent_oecd	overall	3.228938	1.108028	1	5	N = 273
	between		.9416829	1.47619	4.761905	n = 13
	within		.6373088	1.300366	4.467033	T = 21
Regim	overall	3.393773	1.053346	1	5	N = 273
	between		.8700997	1.833333	4.761905	n = 13
	within		.6388521	1.465201	4.631868	T = 21
ARR	overall	27.6476	14.1993	0	56.2	N = 273
	between		13.35614	1.246362	50.01234	n = 13
	within		6.029137	7.657121	48.60395	T = 21
unemp	overall	5.984014	3.823189	.5	19.7	N = 294
	between		2.556523	2.242857	10.97143	n = 14
	within		2.920119	-2.135034	14.96497	T = 21

Tabell 3-6 Korrelationer

	cent_oecd	NRR	BD	EPL	Netcap	ILRV	chInfl~n
cent_oecd	1.0000						
NRR	0.3413*	1.0000					
BD	0.1006	0.1581*	1.0000				
EPL	0.0047	0.1133	0.5177*	1.0000			
Netcap	0.3118*	0.1700*	0.4081*	0.1444*	1.0000		
ILRV	0.0498	0.3480*	0.3116*	0.1538*	0.5090*	1.0000	
chInflation	0.1091	0.0512	0.0750	0.1248*	0.3497*	0.2758*	1.0000

* Avser signifikans om minst 95 procent

3.5.1 Om modellspecifikationerna

Det har blivit standard i den litteratur som diskuterades i kapitel 2 att använda arbetslöshet (nivå) som beroende variabel. Resultaten i stationaritetesten är dock oklara. Levin-Lin-Chu-testen förkastar nollhypotesen om att panelerna innehåller enhetsrötter, medan hypotesen inte förkastas med IPS och Fisher-testen. Detsamma gäller för kapitalstockens tillväxttakt.

Tabell 3-7 Test för enhetsrötter

	Levin-Lin-Chu test H0: paneler innehåller enhetsrötter Förkastas H0?	Im-Pesaran-Shin test H0: Alla paneler innehåller enhetsrötter? Förkastas H0?	Fisher-type unit-root test H0 Alla paneler innehåller enhetsrötter Förkastas H0?
Arbetslöshet	Ja	Nej	Nej
Kapitalstock	Ja	Nej	Nej

Resultaten måste således tolkas med försiktighet. Men därutöver ger detta fog för att fästa viss vikt vid de modellspecificeringar som har förstadiifferenser av arbetslösheten som beroende variabel och det faktum att nettokapitalstocken förblir signifikant i dessa skattningar. Det motiverar även att testa ECM-modellerna.

Vif-statistiken tyder på att i de poolade regressionerna finns inga problem med multikolinjäritet. I modellerna med fixa landeffekter är detta problem dock tydligt närvarande, och då framförallt mellan centraliseringsvariabeln och arbetslöshetsersättningen. Det indikerar att det finns multikolinjäritet inom respektive land mellan dessa variabler. Det ger ytterligare fog för att behandla resultaten av modeller med arbetsmarknadsinstitutioner och fixa landeffekter med stor försiktighet. Motsvarande problem finns inte för realränta, medan värdet ligger tämligen högt för nettokapitalstocken, om än inte på de nivåer som gäller för de institutionella variablerna.

Woolridgetest indikerar att det finns autokorrelation. Det är ett skäl till att Driscoll-Kraay-estimator har använts som robusthetskonroll. Dock ska noteras att denna ska användas med viss försiktighet på paneler med kort tidsdimension, men tidsdimensionen i dessa modeller är dock större än antalet paneler.

Tabell 3-8 VIF-statistik, modell 2 i tabell 3-1

Variable	VIF	1/VIF
BD	2.01	0.498239
EPL	1.86	0.537672
Netcap	1.77	0.565418
ILRV	1.60	0.625586
NRR	1.34	0.744239
cent_oecd	1.28	0.779962
chInflation	1.16	0.858784
Mean VIF	1.57	

Tabell 3-9 VIF-statistik, modell 5 i tabell 3-1

Variable	VIF	1/VIF
cent_oecd	11.84	0.084442
NRR	10.04	0.099634
Netcap	7.40	0.135211
EPL	6.50	0.153795
BD	4.17	0.239653
ILRV	2.54	0.393114
chInflation	1.15	0.870659
Mean VIF	6.23	

4 Strukturcykler och arbetslöshet

4.1 Schumpeters cykelteori för tillväxt och arbetslöshet

Schumpeter hade en teori om ekonomiska fluktuationer, men saknade en teori om arbetslöshet. Det var enligt Boianovsky & Trautwein (2010) samtidens dom över *Business Cycles* (se Schumpeter 1939a, 1939b). Det är förvisso inte märkligt med tanke på det fokus som Schumpeter har i volym 1. Men lika viktigt torde vara att *Business Cycles* kom ut 1939, tre år efter att Keynes revolutionära omvälvning av den klassiska teorin påbörjat sitt segertåg över världen. Keynes erbjöd en förklaring och lösning på 1930-talsdepressionen, samtidigt som Schumpeter, enligt en del (exempelvis Minsky 1986, p. 112-13), egentligen inte reagerade på krisen och än mindre erbjöd en lösning. Kanske kan också det faktum att Schumpeter var uttalad walrasian spela in och att han i *The Theory of Economic Development* betraktat arbetslösheten som huvudsakligen ett friktionsproblem (Schumpeter, 1951 [1911]).

Detta synsätt är alltså närvarande i *Business Cycles*, när han lägger fram sin grundmodell, men den historiska analysen är väsentligt mer komplex, och svårligen förenlig med hans utgångspunkter. Det är därför rimligt att tala om en yngre och äldre Schumpeter (jfr. diskussionen i Boianovsky & Trautwein (2010)).

I volym två av *Business Cycles* lägger Schumpeter fram en taxonomi för arbetslösheten, som tar honom långt ifrån den inledande bekännelsen till den walrasianska jämviktsmodellen. Han arbetar med fem arbetslöshetsbegrepp, vilket kan ses som en kritik mot Keynes. Schumpeter tar sin utgångspunkt i den arbetslöshet som existerar även i jämviktens närhet, vilken han benämner normal arbetslöshet:

“We will call Normal Unemployment the unemployment that would at any point of time exist if the system had already reached the neighborhood of equilibrium toward which it is tending.” Schumpeter (1939b, p. 511)

Normal arbetslöshet är följaktligen ett friktionsfenomen, och kan ses som den typ av temporär arbetslöshet som Schumpeter diskuterar redan i *Teorin om den ekonomiska utvecklingen*. Den existerar även i jämviktens närhet och består av säsongrelaterade fluktuationer i sysselsättningen, olyckor (kapital som förstörs p g a tillfälligheter), individer som inte är anställningsbara, arbetslöshet som orsakas av

att människor byter jobb eller arbetskraft som flyttar samt till följd av marknadsimperfectioner. För denna typ av arbetslöshet använder Schumpeter även begreppet "strukturell arbetslöshet". Schumpeter (1939b, p. 513) understryker att normalarbetslösheten inte är oberoende av det ekonomiska läget, varför denna kategori inte kan adderas till andra kategorier av arbetslöshet. Huruvida en individ betraktas som icke anställningsbar är i viss utsträckning beroende av det allmänna ekonomiska läget, andelen som byter jobb kan variera, bland annat med den strukturella omvandlingstakten. Innebörden av detta resonemang är rimligen att Schumpeter föreställer sig en normal arbetslöshet som varierar över tid. Det innebär vidare att när (eller möjligen om) alla cykler passerar sina jämviktslägen samtidigt, får vi en indikation på den arbetslöshet som råder i en situation då ekonomin är nära jämvikten. Schumpeter identifierar år 1897 rörande England som ett sådant tillfälle. Då var arbetslösheten 3,3 procent, noterar han och konstaterar att arbetslösheten för England troligen då var "approximately normal". Dock finns det en motsättning mellan första och andra volymen av *Business Cycles*. I andra volymen, där han lägger fram sin arbetslöshetstaxonomi, definierar Schumpeter den normala arbetslösheten som den "percentage of workers unemployed which would exist in the absence of disturbances of equilibrium", d v s i jämvikten skulle en viss andel av arbetskraften vara arbetslös till följd av exempelvis byten av jobb. Detta är dock inte förenligt med en perfekt walrasiansk jämvikt, som definitionsmässigt är stationär – i jämvikten är alla byten gjorda. Samtidigt kritiserar Schumpeter i volym 1 dem – läs den nya keynesianska skolan – som hävdar att perfekt jämvikt är förenligt med outnyttjade resurser.¹⁶

Men trots detta påstår Schumpeter alltså att i avsaknad av jämviktsstörningar existerar normalarbetslöshet, d v s det finns outnyttjade resurser. Det finns tre möjliga tolkningar av detta. Schumpeter kan mena att en situation som karakteriseras av "absence of disturbances of equilibrium" inte är identiskt med en faktisk jämvikt. Men motsättningen kan också vara faktisk och var ett av många uttryck för den större teoretiska motsättning som finns närvarande i Schumpeters framställning. Å ena sidan det walrasianska jämviktsbegreppet, som till sin karaktär implicerar ett tillstånd av oföränderlighet, å andra sidan en evolutionär process som definitionsmässigt saknar ett tillstånd av oföränderlighet (Freeman & Louçã, 2002, ch. 2). Denna motsättning löses inte med användandet av begreppet "jämviktens närhet", eftersom "närheten" definieras i förhållande till denna jämvikt.¹⁷

¹⁶ "Difference of opinion, however, amounting in important cases to difference of diagnosis, arises only if it be held that unemployment of resources is (barring rigidities) compatible with perfect equilibrium in a perfectly competitive situation". Schumpeter (1939a, p. 161).

¹⁷ Den walrasianska jämvikten definierar Schumpeter som ett tillstånd, då det inte finns incitament för aktörerna att göra något annat än vad de just nu gör. Jämviktens närhet ("neighborhood of equilibrium") definierar Schumpeter (1939a, p. 70-71) på följande sätt: "Hence, we will, for our purpose, recognize existence of equilibria only at those discrete points on the time scale at which the system approaches a state which would, if reached fulfill equilibrium conditions. And since the system in practice never actually reaches such a state,

Motsättningen blir inte mindre komplicerad när den betraktas ur den fullt utvecklade modellens perspektiv, när han till sin första approximation lagt en andra och en tredje sådan. Schumpeters första approximation är att ekonomiska variationer har en grund i innovationssvårmar som genererar en rörelse bort från jämvikten (prosperity) och som avtar när innovationerna spridit sig och blivit allmänna (recession) så att ekonomin åter närmar sig jämviktsläget (Schumpeter, 1939a, pp. 130). Därefter följer den andra approximationen (Schumpeter, 1939b, pp. 145), då psykologiska faktorer läggs till, vilka driver ekonomin högre i prosperityfasen och som gör att recessionsfasen drivs förbi jämviktsläget ner i depression på vilket en återhämtningsfas följer och först när ekonomin åter nått jämviktens närhet, är ekonomin redo för nya innovationssvårmar. Själva denna rörelse – benämnd den sekundära vågen – kan, argumenterar Schumpeter, vara kvantitativt mer viktig, men den är dock förankrad i den primära vågen, som drivs av innovationssvårmar. Den orsakas av det socio-psykologiska fenomen som består i att människor tenderar att behandla den nuvarande ekonomiska situationen som den som kommer att gälla också i framtiden. Till detta lägger sedan Schumpeter en tredje approximation (Schumpeter, 1939a, pp.161), vilken ytterligare sätter frågetecken kring begreppet normalarbetslöshet i den schumpeterianska modellen, men möjligen finns här också nyckeln till att på ett hjälpligt sätt lösa upp motsättningen. Schumpeter låter nu sin modell ta hänsyn till att de olika cyklerna som innovationssvårmar genererar kan vara av olika längd. Han diskuterar tre sådana cykler – den korta Kitchincykeln, den långa konjunkturcykeln, Juglarcykeln, samt den mycket långa Kondratieffcykeln. Emellertid kan ett stort antal andra typer av cykler existera, och därtill finns problemet med att vissa typer av investeringar som är kopplade till innovationer, genomförs i etapper. Schumpeter (1939a, p. 167) nämner järnvägsutbyggnaden som ett exempel. En ekonomi kan därför befinna sig i en Kondratieffcykels prosperityfas och samtidigt i en Juglar- eller Kitchincykels depressionsfas, d v s en verklig ekonomi befinner sig mycket sällan i jämviktens närhet, eftersom någon av de teoretiskt sett oändligt många cyklerna som löper genom tiden och som är av olika längd, under alla historiska situationer kommer att befinna sig ojämvikt. Normalarbetslöshet kan därför sällan uppskattas, och som en teoretisk konstruktion, är det ett paradoxalt begrepp. Den tolkning, alltså en tredje tolkningsmöjlighet, som jag gör efter läsning av Schumpeters historiska analys i volym två och den teoretiska framställningen i volym ett, är följande: Arbetsmarknaden är aldrig marknadsklarerande och skälen är för det första att perfekta jämvikter aldrig uppnås, och för det andra att de teoretiskt sett oändligt många cykler som innovationssvårmar med olika verkningslängd på det ekonomiska systemet ger upphov till, genererar ständiga variationer i tillväxt och sysselsättning, där de kortare cyklerna rör sig långs – och därtill påverkar – de längre spåren som de längre

we shall consider, instead of equilibrium points, ranges within which the system as a whole is more nearly in equilibrium than it is outside of them. Those ranges [...] we call neighborhood of equilibrium.”

cyklerna ger upphov till.¹⁸ Därmed kan kortare cykler befinna sig i jämviktslägen, medan den längre cykeln kan befinna sig i ojämvt. En kort cykels jämvikt i ett läge av en längre cykels negativa ojämvt, dvs i dess recessions- eller depressionsfas, kommer därmed att resultera i en högre normalarbetslöshet än när de båda cyklerna befinner sig i jämvikt eller i en av de båda längre cyklernas prosperityfas. Därmed varierar normalarbetslösheten med den kortare cykelns jämvikt när denna rör sig kring den längre cykelns rörelse genom tiden. Detta är, vad jag kan se, det mest rimliga sättet att lösa ut den inre motsättning som finns mellan första och andra volymen av Business Cycles. Denna lösning har effekter. Det gör att en underliggande, om än inte en simpelt additiv del av arbetslösheten, varierar på kort och lång sikt med den ekonomiskt evolutionära processen och således är endogen i förhållandena till denna process, och detta på ett sätt som liknar variationerna i långsiktig tillväxttakt. Aktörerna agerar som om den längre cykelns rörelse och den fas den för tillfället befinner sig i vore för alltid beständig och på basis av detta fattar de sina beslut som sätter de kortare cyklerna i rörelse (Schumpeter 1939, p. 173). En uppgångsfas i den längre cykeln, kommer därmed att generera en högre "normal" tillväxttakt och en lägre "normal" arbetslöshet, även vid de kortare cyklernas depressionsfaser och omvänt kommer den längre cykelns depressionsfas att pressa ner den "normala" tillväxttakten och orsaka en högre "normal" arbetslöshet även när den kortare cykeln befinner sig i sin prosperity-fas.

Men till denna grundkategori, lägger Schumpeter ytterligare fyra kategorier av arbetslöshet. För det första: *Disturbance unemployment*. Till denna kategori för Schumpeter sådant som i förhållande till cykeln är externa faktorer. I detta ingår krig och revolutioner. Men i detta, vilket är av särskilt intresse för denna avhandling, ingår också externa förändringar i den ekonomiska miljön. Förändringar inom en sektor kan generera effekter på andra sektorer. På landnivå är omvärlden exogen:

"In this category we include, when dealing with any single country by itself, the effects of innovations that develop and run their course outside of it, for instance the effects [...] on modern Europe of the rise of large-scale industry in the tropics." Schumpeter (1939b, p. 514)

En sådan "störning" ger upphov till arbetslöshet i det enskilda landet.

För det andra: *Teknologisk arbetslöshet*. Schumpeter noterar att traditionellt har detta begrepp inskränkts till att beröra effekten av arbetskraft som ersätts med maskiner. Han väljer dock en bredare definition och inkluderar effekterna av alla typer av förändringar i produktionsfunktionen som resulterar i att arbetskraft substitueras bort. Detta korresponderar med Schumpeters breda innovationsdefinition. I begreppet inkluderar han också indirekta effekter inom

¹⁸ Med Schumpeters (1939a, p. 172) ord: "If waves of innovations of shorter span play around a wave of a similar character but of longer span, the sequence of the phases of the latter will so determine the conditions under which the former rise and break as to make a higher unit out of them [...] There will be a relation between the phases of each of the two movements which will tend to keep the shorter ones within the longer spans."

samma konkurrenssegment, det vill säga effekter på andra företags sysselsättning när konkurrerande företag inför rationaliserande innovationer. Innovationerna kan även, det ska understrykas, vara inom produktkategorin, för att dess negativa sysselsättningseffekter ska betraktas som teknologisk arbetslöshet. Schumpeter (1939b, p. 515) exemplifierar med att den bomullsplockare som blir arbetslös till följd av en ny skördemaskin faller inom kategorin teknologisk arbetslöshet och det gör också den bomullsplockare som blir arbetslös till följd introduktionen av syntetiska fiber.

För det tredje: *Vicarious Unemployment*, vilket är en mer traditionell neoklassisk arbetslöshetsmekanism:

“If, given a state of otherwise perfect equilibrium in a perfectly competitive system, wage rates are raised, say, by public authority, above their equilibrium value, a definite amount of unemployment will, other things remaining equal, ensue, which we will call Vicarious Unemployment.” (Schumpeter 1939b, p. 513)

Detta koncept berör jämviktslägen, men Schumpeter använder det också i situationer utanför jämviktsläget, och då med avsikt på den arbetslöshetsvolym som skulle kunna reduceras bort om lönerna justerades nedåt.

För det fjärde: *Sekundär arbetslöshet*, som korresponderar med den sekundära vågens rörelse. Schumpeter tar här explicit upp Kahns multiplikator, som var så avgörande för Keynes teori:

”Since every kind of unemployment will induce further unemployment, Secondary Unemployment in Mr R. F. Kahn’s sense must be added to each.” (Schumpeter 1939b, p. 515)

Schumpeter värderar därefter de olika kategorierna av arbetslöshet och konstaterar att de flesta ekonomer anser att *vicarious unemployment* bidrar till de cykliska variationerna i arbetslöshet, men är oense om i vilken utsträckning. Men efter sin historiska genomgång som går tillbaka till mitten av 1800-talet, skriver han att han ”knows of no evidence, that in the epoch under survey vicarious unemployment played any major role” (Schumpeter 1939b, pp. 518-19).

Schumpeters huvudsakliga ambition är uttryckligen dock inte att värdera dessa olika kategorier, utan att kritisera föreställningen att cyklisk arbetslöshet kan skiljas från teknologisk arbetslöshet. Cyklisk arbetslöshet är teknologisk arbetslöshet:

“[I]t follows from our model, that, basically cyclical unemployment *is* technological unemployment. For vicarious and disturbance unemployment are, in the main, but understandable incidents, though quantitatively important in practice, which we could abstract from without thereby blotting out any essential contours. Technological unemployment, however, is of the essence of our process, and, linking up as it does with innovation, is cyclical by nature.” (Schumpeter 1939b, p. 515).

Schumpeters teknologiska arbetslöshet är således en integrerad del i hans mer kända innovationsdrivna cykelmodell. Den teknologiska arbetslösheten kommer att röra sig genom tiden, såsom en inverterad tillväxtserie, orsakad av samma mekanism, nämligen innovationssvärmar, och avspeglade Kitchin-, Juglar- och Kondratieffcyklerna samt alla andra typer av innovationsdrivna cykler. Den teknologiska arbetslösheten har därmed en liknande karaktär som profit har i Schumpeters modell – den är kortlivad, om än alltid närvarande och varierande i amplitud över tid. Dessa längre och kortare variationer är därmed en effekt av kapitalismens längre och kortare sammandragningar, vilka i sig är effekten av de variationer i investeringstakt som innovationssvärmar ger upphov till. Detta är fullt förenligt med de empiriska resultaten i föregående kapitel som indikerade att arbetslösheten varierar med investeringstakten. Den låga arbetslösheten under efterkrigstiden och den efterföljande perioden av hög arbetslöshet tolkas i en sådan modell som en spegling av den långa Kondratieffcykeln. Det innebär, ska noteras, också att Keynes korta perspektiv kan sammansmältas med Schumpeters långa perspektiv. Innovationssvärmar ger upphov till variationer i den aggregerade efterfrågans mest volatila del – investeringarna – ”the causa causans” i Keynes modell, vilket i sin tur ger upphov till variationer i sysselsättning och arbetslöshet. De psykologiska fenomen som Schumpeter identifierade som kvantitativt viktiga och förbinder med själva rörelsen bort från jämvikten har likheter med Keynes ”animal spirits” som ger upphov till de flockbeteenden som genererar överhettning och kris i såväl Keynes som Schumpeters modell. Om vi till detta lägger de resonemang som fördes i kapitel 2 om att variationer i investeringar kan ge effekter på arbetslösheten bortom den korta perioden, genom kanaler som ofullständig substitution mellan arbete och kapital, kapitalbrist och persistensmekanismer som minskande anställningsbarhet efter en tid i arbetslöshet, har vi rentav grunden för ett ramverk med vilket vi kan analysera olika perioder i den ekonomiska historien.

4.2 Komplementariteter istället för svärmar

Redan tidigt riktades kritik mot Schumpeter, däribland av Simon Kuznets som i en recension av *Business Cycles* kritiserade honom för att inte förklara hur innovationssvärmar uppkommer (Kuznets, 1940). Men kritiken är i grunden obefogad. I själva verket anger Schumpeter flera olika faktorer, bland annat vad vi skulle kunna benämna en *sociokulturell ketchup-effekt*. Aktörerna är vana vid att utföra vissa saker på ett visst sätt, det innebär att innovationsprocesser även har en sociokulturell dimension där någon eller några måste gå före och pröva nya metoder och uppfinningar. När det väl har skett är det lättare för andra att följa efter. Men framförallt – även om Schumpeter uppenbart är mer benägen att fokusera på de möjligen för honom mer gentlemanmässigt tilltalande dragen hos entreprenören

– är vinsterna som uppstår när ekonomin lämnar det walrasianska jämviktsläget den drivande mekanismen i Schumpeters modell, och den mest rimliga förklaringen av innovationssvärmarna.

Schumpeters perspektiv kom emellertid att falla bort från ekonomivetenskapens fokus under de gyllene åren. Som noterats tidigare kom till och med den vanliga konjunkturcykeln att ifrågasättas – den antogs kunna finjusteras bort med keynesiansk efterfrågepolitik – och med en sådan ansats ter sig naturligtvis föreställningen om cykler på femtio år eller mer som än mer tveksam. Men som en följd av nedgången i tillväxttakt under 1970-talet uppkom frågor om vad som förklarade det nya ”teknologiska dödläget” (Mensch, 1980). Schumpeter blev åter aktuell och nya modeller utvecklades.

En av dessa är Lennart Schöns strukturcykelmodell (Schön, 2007; för en introduktion och diskussion, se Ljungberg (2016)) som är en schumpeterianskt präglad modell som vilar tungt på Erik Dahmén's begrepp utvecklingsblock (Dahmén 1950, 1988), men då den drivande mekanismen i modellen är vinster har den även en del gemensamt med Ernst Mandels långa-våg-modell (Mandel, 1995). Även om den är utvecklad för den svenska ekonomiska utvecklingen, är det min uppfattning att den lämpar sig för att generalisera.

Johan Åkerman, för vilken Dahmén studerade, hade understrukit den ekonomiska strukturens betydelse. Denne menade att ”*alla* ekonomiska principer är strukturbetingade” (Åkerman, 1939, p. 261). Åkerman definierar struktur som ”den fasta, oföränderliga ramen kring [konjunktur-] variationerna”, alltså ”en inom angivna tidsgränser, strukturgränser, tämligen oföränderlig ekonomisk mekanism” (Åkerman citerad i Krantz (1979, pp. 5-6)). Därmed blir vad Åkerman (1939, p. 274) kallar ”omslagspunkter” eller ”strukturella gränsår” centrala. Om ekonomiska principer är strukturbetingade, följer att skeendet under en definierad period måste analyseras utifrån periodens strukturella egenskaper och utifrån hur denna struktur förändras. Dahmén's begrepp utvecklingsblock kan användas för att göra sådana analyser. Med utvecklingsblock avses olika branscher och varor med komplementära förhållanden. Dessa komplementariteter leder till spänningar och trögheter, där de olika delarnas lönsamhet och funktion är beroende av att det görs investeringar i andra branscher.

”Utbyggnaden av hela ’block’ [...] var ofta en förutsättning för att de olika delarna i blocket skulle vara tillräckligt lönsam [...] Ett tekniskt framsteg i ett mellanled kunde i sådana fall ofta inte bli en innovation så länge inte sådana framsteg gjorts i ett eller flera övriga led, att en balans kunnat uppstå.” (Dahmén, 1950, pp. 69-71)

Investeringar i innovationer är riskfyllda och i ett utvecklingsblocks inledande skede är de mer riskfyllda eftersom ”blickfältet” är bristfälligt. Investeringens räntabilitet är beroende av att komplementära investeringar görs. Sammantaget leder detta till en expansion av investeringsaktiviteten. Detta ger upphov till en kumulativ och ryckvis utveckling.

Idén om utvecklingsblock utgör utgångspunkten för Lennart Schöns cykelmodell (Schön, 2007), med vilken han analyserar Sveriges ekonomiska historia under två sekler. I denna historiska utveckling identifierar han ”strukturcykler” på 40-50 år, som karaktäriseras av en *omvandlingsfas* då investeringar i komplementära branscher och innovationer skapar expanderande utvecklingsblock kring vilka den ekonomiska tillväxten centreras. Investeringarna har en högre grad av långsiktighet, eftersom räntabiliteten på enskilda investeringar är beroende av investeringar i komplementära branscher. Ur en arbetsmarknadssynvinkel innebär dessa perioder att de sektorer och branscher inom vilka de nya utvecklingsblocken växer fram kommer att efterfråga mer arbetskraft och deras andel av total sysselsättning kommer att öka. Efter hand som utvecklingsblocket mognar, kommer ekonomin att gå mot en *rationaliseringsfas*. Den karaktäriseras av att de vinster som var möjliga att göra minskar när spänningarna inom utvecklingsblocket minskar, och samtidigt tilltar konkurrensen när alltfler aktörer etablerar sig. I takt med att efterfrågan på arbetskraft ökar inom utvecklingsblocket uppstår också ett ökat tryck uppåt på lönerna. Sammantaget ger detta upphov till växande rationaliseringsbehov. Denna period karaktäriseras av hög produktivitetstillväxt, men övergår i *strukturkris* när de produktivitetstillväxthöjande möjligheterna successivt uttöms. I Schöns beskrivning av det svenska 1900-talet, gick Sverige in i en strukturkris i början av 1970-talet då bland annat de utvecklingsblock som centrerats kring verkstads-, varvs- och stålindustrin gick in i kris. Efterkrigstiden hade präglats av hög tillväxt till följd av högt utbud av produktionsfaktorer, det teknologiska gapet till USA och stabila institutionella ramverk såväl i Sverige som internationellt med Bretton-Woodssystemet. Nya utvecklingsblock kom därefter att centreras kring elektronik, mikroprocessern, telekommunikation och bioteknologi. Tjänstesektorn växer kraftigt under denna period, primärt från mitten av 1980-talet, dels i form offentliga tjänster, men också inom de privata tjänstebranscherna.

4.3 En integrerad modell för långa vågor och endogen

NAIRU

Vi ska nu sätta samman resonemangen och resultaten i de föregående kapitlen med den vågmodell som följer av utvecklingsblocks-konceptet inom ramen för en schumperianskt präglad syn på ekonomisk utveckling.

4.3.1 Variationer i aggregerad investeringstakt

Konceptet med utvecklingsblock ger upphov till en ryckvis utveckling där den aggregerade investeringstakten avspeglar spänningar i utvecklingsblocken och

blickfältförändringar. Som Rowthorn (1995, 1999) visat teoretiskt kan sådana variationer i investeringstakt ge upphov till variationer i NAIRU¹⁹, något vi även fann empiriskt stöd för i föregående kapitel.

Av detta följer att utvecklingsblock som kräver stora investeringar för att växa fram kommer att ge upphov till fallande arbetslöshet och NAIRU. Omvänt gäller att under perioder av oklarhet om vilka teknologiska spår som kommer att bli framgångsrika, disinvesteringar i tidigare starka sektorer och branscher, perioder av strukturkris, faller investeringstakten och därmed stiger arbetslösheten/NAIRU. På denna högsta aggregerade nivå kan således en våg/cykelmodell av schönskt/schumpeterianskt snitt förklara långa vågor inte bara i innovationstakt, tillväxttakt och produktivitetstillväxt utan också i arbetslöshet.

4.3.2 Olika strukturella betingelser

De faser av omvandling, rationalisering och kris som Schön använder för att analysera den svenska ekonomiska utvecklingen definieras av sina strukturella betingelser. Vilken fas en ekonomi befinner sig i under en specifik period, påverkar förutsättningar för sysselsättningsstillväxten. Vi vet att den här undersökta perioden har vissa strukturella karaktäristika i form av industriell kris (i åtminstone länderna med högst inkomstnivå), jordbrukets rationalisering samt en fortsatt expansion av tjänstesektorn.

För många som drabbades under 1970-talet i den svenska varvsindustrin eller den engelska gruvindustrin eller det italienska jordbruket var arbetslöshet i sin konkreta innebörd en avsaknad av möjlighet att finna arbete inom just den industri eller bransch som hen var utbildad till eller hade erfarenhet av. Så ser arbetslöshet normalt ut när vi betraktar den ur ett individperspektiv. De nya anställningsmöjligheter som uppstod inom exempelvis finanssektorn, den offentliga sektorn eller elektronikindustrin under 1980-talet var på samma sätt för individen konkreta och kvalitativt skilda från de arbeten som erbjudits deras föräldrar femton år tidigare. Men i de flesta nationalekonomiska analyser aggregeras denna kvalitativa innebörd bort. Istället analyseras förändringar i aggregat som ”arbetslöshet”, ”sysselsättning” och ”arbetskraft”, utan studium av de kvalitativa förändringarna som skett. Men det innebär också att information som möjligen skulle kunna förklara dessa förändringar går förlorad.

Moderna NAIRU-modeller – såväl exogena som endogena – abstraherar på teoretiska grunder bort från denna problematik och jag vill påstå att detta är ett av skälen till att vi fortfarande inte förstått orsakerna till den stora variationen i arbetslöshet mellan länder och över tid under den här undersökta perioden. Åkermans ovan omnämnda slutsats att ”alla ekonomiska principer är

¹⁹ Här kan det vara nödvändigt att återigen understryka att endogen NAIRU har en annan innebörd än exogen NAIRU. Endogen NAIRU är att betrakta som en kortsiktig inflationsbarriär. Det är i denna betydelse som NAIRU används här.

strukturbetingade” gäller i allra högsta grad för arbetslöshet. Låt mig utveckla varför, baserat på Schöns strukturcykelmodell.

4.3.2.1 Strukturkrisen

Under strukturkrisen är de negativa krafterna starka. De branscher som tidigare stått för hög tillväxt har gått in i kris och arbetskraft friställs från dessa. Det innebär att det uppstår stora negativa flöden ut ur sysselsättningen från dessa branscher. Samtidigt är blickfältet begränsat, det är oklart vilka nya utvecklingsblock som kommer att växa fram och investeringar är mycket riskfyllda. Detta gör att investeringarna minskar och tillväxten av ny sysselsättning är låg. I efterhand ser historikern vilka de framgångsrika utvecklingsblocken var och vilka branscher som kom att växa, men aktörerna under strukturkrisen har inte denna kunskap. I den mån de har det är de fångade i de komplementariteter som begränsar vinstmöjligheterna och ökar riskerna i detta skede av utvecklingen. De branscher som historikern senare kommer att observera som avancerande riskerar därför att under strukturkrisen växa i otillräcklig omfattning för att absorbera den arbetskraft som flödar ut ur de krisdrabbade branscherna. I den klassiska ekonomin framhölls denna problematik inom ramen för en debatt om så kallade kompensationsmekanismer (Vivarelli, 1995). En av de *kompensationsmekanismer* som framhölls var växande branschers förmåga att absorbera ur minskande branscher friställd arbetskraft. Det är som vi ska återkomma till inte en kompensationsmekanism i dess egentliga bemärkelse, just på grund av att den inte är automatiskt verkande, vilket blir tydligt under strukturkrisen. Under strukturkrisen torde det nämligen förhålla sig så att denna mekanism tenderar att fungera sämre. Även utan att behöva föra in de psykologiska faktorer som Schumpeter använder för att förklara den ”sekundära vågen” kan ökande arbetslöshet, teoretiskt, förklaras under strukturkrisen inom ramen för den primära vågens logik. Men därutöver bör såväl de psykologiska faktorer som Schumpeter förklarar den sekundära vågen med som makroekonomiska effekter av krisen omnämnas. Själva krisen i vissa branscher leder till negativa effekter på konsumtionsefterfrågan, vilket i sin tur skapar efterfrågebegränsningar på företagets avsättningsmarknader och därmed ökar arbetslösheten. Detta kan vidare sätta igång de negativa spiraler som karaktäriserar depressionsekonomin. Av hysteresisdiskussionen i kapitel 2 vet vi vidare att arbetslösheten kan komma att dröja sig kvar långt efter att övriga ekonomiska variabler vänt uppåt.

4.3.2.2 Omvandlingsperioden

En omvandlingsperiod innebär att investeringsflödena är inriktade på förnyelse. Nya utvecklingsblock växer fram och med dem sysselsättningen i de berörda branscherna, medan sysselsättningen i de branscher som har tyngdpunkt i gamla utvecklingsblock och som har rationaliserats under strukturkrisen nu stagnerar, minskar eller möjligen växer långsamt. Generellt gäller att takten med vilken sysselsättningen förändras bestäms av förhållandet mellan de avancerande och

minskande/stagnerande branscherna. I vilken utsträckning arbetslösheten påverkas beror dock även på andra faktorer, främst arbetskraftens tillväxttakt samt i vilken utsträckning från stagnerande/minskande branscher friställd arbetskraft har kompetens och möjlighet att börja arbeta i de avancerande branscherna. Rörande det sistnämnda finns stor risk för ökad friktionsarbetslöshet. Institutionella faktorer såsom utbildningssystem, förmåga att hantera de regionala och lokala kriser som följer av branschspecifika kriser samt arbetsförmedling har en central roll. Generellt gäller dock att dessa perioder karaktäriseras av expansiva krafter där inflödet till sysselsättning i de avancerande branscherna har potential att vara väsentligt större än utflödet ur stagnerande och minskande branscher. Hur NAIRU utvecklas under dessa strukturella betingelser är däremot en mer komplicerad fråga. Under dessa perioder bör NAIRU tryckas upp av den höga strukturomvandlingstakten som medför ökad risk för att brist inom vissa branscharbetsmarknader uppstår samtidigt som överskott av arbetskraft uppstår inom andra. Det medför att inflationstrycket kan öka vid högre genomsnittlig arbetslöshet än vid en i övrigt likartad situation av investeringar och efterfrågan. Produktivitetstillväxten är vidare under denna period måttligt hög. Det ökar risken för konfliktinflation och pressar därmed Phillipskurvan ut från origo. Samtidigt bör NAIRU tryckas ned av växande investeringar samt av att produktionskapaciteten expanderar när många aktörer samtidigt investerar inom de avancerande branscherna och därmed bör göra att varje anläggning opererar med ett lägre kapacitetsutnyttjande än före investeringarna (givet att efterfrågetillväxten inte fullt ut motsvarar tillväxten i kapacitet). Det leder, enligt post-keynesiansk teori som diskuterades i kapitel 2, till att incitamenten att öka prispåslaget minskar och därmed pressas Phillipskurvan mot origo. Vilken effekt vi kan förvänta oss på NAIRU under dessa perioder blir därmed, även vid en given institutionell ram, något som det inte går att a priori uttala sig om. Trycket neråt på arbetslösheten är uppenbart, men vilket tryck uppåt på inflationen som vi kan förvänta oss uppstå vid varje given arbetslöshetsnivå är en komplex fråga.

4.3.2.3 *Rationalisering*

Rationaliseringsfaserna karaktäriseras av mognande utvecklingsblock, generalisering av teknik och höga investeringstakter inom dessa utvecklingsblock. Sysselsättningen stiger och arbetslösheten faller på de arbetsmarknader som berörs av dessa utvecklingsblock. Liksom under omvandlingsfasen finns hög potential i att de avancerande branscherna kan kompensera för de stagnerande/minskande branscherna. Men liksom med omvandlingsfasen finns det motverkande krafter som gör att förväntningarna på NAIRU är komplexa. Perioden karaktäriseras av ökande löneandel, växande internationell konkurrens och en generalisering av utvecklingsblockens teknik. Det ger upphov till växande konkurrens på arbetsmarknaderna och produktmarknaderna och ett växande behov av att

rationalisera produktionen. Det leder i sin tur till periodens andra karaktärsdrag – ökande produktivitetstillväxttakt. Å ena sidan signalerar stigande löneandel att arbetslösheten ligger under NAIRU – och därför bör inflationen stiga – men å andra sidan innebär stigande produktivitetstillväxt att ett tryck på Phillipskurvan mot origo uppstår när båda parter lättare når sina inkomstanspråk. Vinstanspråken kan under sådana förhållanden nås trots stigande löneandel. Samma effekt uppnås av att den stigande sysselsättningen (och stigande löneandel) ger upphov till ökande efterfrågan på produktmarknaderna och tillåter ett högre kapacitetsutnyttjande och därmed ett högre sysselsättningsläge som är förenligt med stabil prisökningstakt. Det vi observerat ovan om 1960-talets ekonomi, en mycket stark rationaliseringsperiod, talar för att krafterna som trycker Phillipskurvan mot origo, kan vara mycket starka under dessa strukturella omständigheter och kan förklara de historiskt unikt låga arbetslöshetsnivåer som uppstod i flera länder.

4.3.3 Om strukturbetingelser

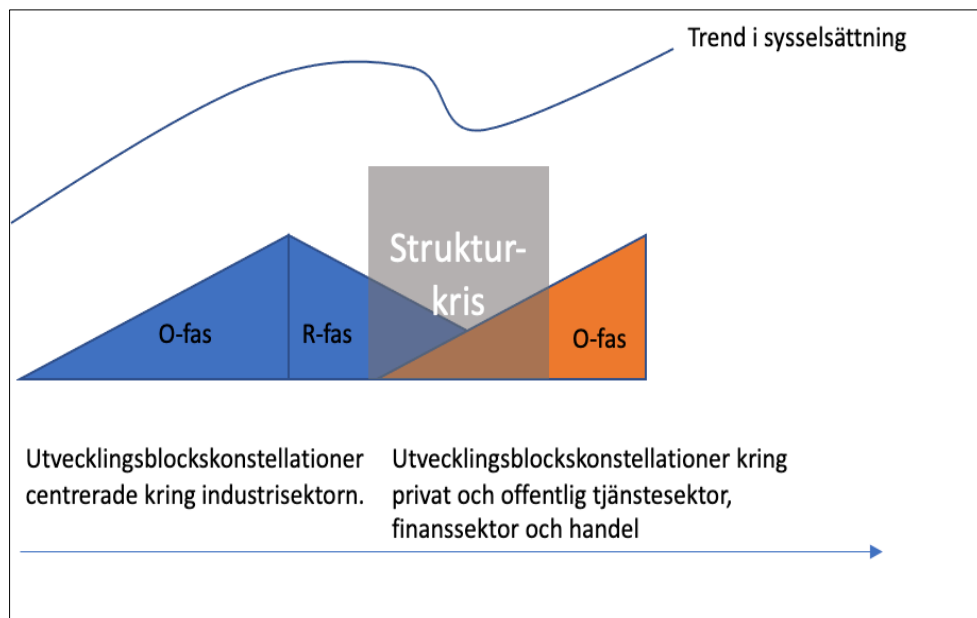
Kategoriseringar som de som gjorts ovan är självfallet förenklingar. En verklig ekonomi befinner sig alltid i rörelse, och omvandling, rationalisering och kris existerar alltid parallellt, men varje ögonblick i tiden präglas mer eller mindre av dessa krafter. Därmed blir sysselsättningstillväxten och relationen mellan inflation och arbetslöshet betingad, såsom redogjorts för ovan, av de för den analyserade perioden dominerande krafterna.

4.3.4 Avsaknaden av jämvikt

Konceptet med utvecklingsblock är ett försök att beskriva en evolutionär process, med ständiga förändringar där spänningar inom ekonomin, snarare än jämviktslägen, är vad som genererar dynamiken i systemet. Jämviktskonceptet blir föga meningsfullt, vilket gör att med utvecklingsblocks-konceptet följer också en kritik mot den jämviktsmodell som Schumpeter utgår ifrån. Vid ett givet ögonblick går det möjligen att kalkylera hur långt ifrån en sådan teoretisk jämvikt en ekonomi befinner sig, men sådana oföränderliga tillstånd existerar inte i verkligheten.

Krisande utvecklingsblock ger upphov till vikande aggregerad tillväxttakt då nya utvecklingsblock på grund inneboende trögheter inte kompenserar. Men det är i grunden ett uttryck för att sysselsättning strömmar ut ur de krisande utvecklingsblocken utan att de nya utvecklingsblocken kan kompensera. Denna obalans kommer att ta sig uttryck i en sektors- och branschförskjutning av sysselsättningens sammansättning, men givet de komplementariteter och trögheter som finns inneboende i utvecklingsblocken, finns det inga skäl att förvänta sig att detta sker med ett 1-1-förhållande. I en omvandlingsfas förväntar vi oss ökande sysselsättning i de nya utvecklingsblock som växer fram. Om det är tillräckligt för att de sektorer och branscher som är berörda av de nya utvecklingsblocken ska

kunna fullt ut ersätta de jobb som går förlorade i de sektorer som dominerats av de gamla utvecklingsblocken och de sektorer som rationaliseras är en empirisk fråga, men det är rimligt att förvänta sig att så kan ske. Under strukturkrisen är förväntningarna de omvända. Den dahmén-schönska-modellen ger därmed upphov till ett vågmönster i sysselsättningen som allt annat lika genererar ett inverterat vågmönster i arbetslösheten. Om vi tillämpar detta på perioden från efterkrigstiden fram till 1990 kan denna rörelse, såsom vi förväntar oss den, åskådliggöras med en schematisk bild i Figur 4-1.²⁰

Figur 4-1 Schematisk bild över utvecklingsblock under efterkrigstiden och perioden 1970-90

Denna slutsats ger i sin tur effekter för den metodologiska ansatsen. Merparten av den litteratur som diskuterades i kapitel 2 har utgått från aggregat, företrädesvis arbetslösheten. Det är en metod som kan väljas inom ramen för en jämviktsansats. I en sådan graviterar arbetslösheten mot sin NAIRU-jämvikt och analysen blir

²⁰ I Schöns analys av den svenska utvecklingen under efterkrigstiden betonas den offentlig-privata-civila samverkan och hur dessa var centrala för den industriella utvecklingen. Staten, arbetsmarknadens parter, andra delar av det civila samhället och intressegrupper i den privata sektorn skapade speciella omständigheter för den svenska tillväxten. Dessa omständigheter har historiska rötter och hur motsvarande utveckling kom att se ut i olika länder, skulle innebära alltför stora utvikelningar från avhandlingens ämne. Men det är viktigt att understryka att utvecklingsblocken under efterkrigstiden inte enkelt kan beskrivas i termer av offentliga eller privata. Mot bakgrund av att den offentliga tjänsteproduktionen kom att växa under 1970- och 80-talen är det viktigt att erinra om att detta inte nödvändigtvis speglade ett motsvarande jämfört med tidigare perioder större offentligt inflytande, även om det i termer av ökande skattekvot och andel offentligt sysselsatta är fullt möjligt att komma till en sådan slutsats.

därmed fokuserad på att förklara denna jämvikt, skillnader mellan länders jämvikt och vad som orsakar förändring över tid för denna jämvikt. Det gäller såväl endogena som exogena NAIRU-modeller.

Med den dahmensk-schönska ansatsen måste metoden bli en annan: för att förstå variationer i aggregaten måste de underliggande förändringarna i dess komponenter analyseras. Anta att den schematiska bilden i Figur 4-1 ger en rimlig beskrivning av vad som skedde under perioden, då torde vi kunna se det i hur sysselsättningen minskar i industrin under strukturkrisen och att kompenserande sysselsättningstillväxt först sker efter att ett antal år förflutit. Om vi därutöver finner centrala olikheter mellan länderna i hur djup krisen i industrin var och i vilken utsträckning andra branscher kompenserade och när sådan kompensation uppstod, uppstår frågan om detta kan bidra till ett svar på frågan om Västeuropas divergerande arbetslöshetsutveckling under denna period.

4.3.5 Arbetskraftens och befolkningens roll

Det är rimligt att anta att det finns återverkningsmekanismer mellan arbetskraftstillväxt och sysselsättningstillväxt. En ökning i sysselsättningstillväxten gör att fler aktivt deltar på arbetsmarknaden och vice versa. Men det är samtidigt uppenbart att tillväxten i arbetskraft och sysselsättning har ett semi-autonomt förhållande. Vi ser också variationer i långsiktiga trender (se kapitel 5) i framfört allt kvinnors arbetskraftsdeltagande samt befolkningstillväxten, avseende arbetsför ålder. Om det senare kan vi konstatera att om vi antar oförändrat arbetskraftsdeltagande, transmitterar variationer i befolkningstillväxten i arbetsför ålder till variationer i arbetskraftstillväxten. Men mot bakgrund av de mer långsiktiga trender i arbetskraftsdeltagande som vi observerar under efterkrigstiden, blir det också uppenbart att arbetskraftens tillväxt är en betydligt mer komplex fråga än att huvudsakligen kunna beskrivas utifrån generationseffekter. Deltagande i arbetskraften påverkas inte endast av sådant som individens känslighet för ekonomiska incitament, utan också av mer ur ekonomiska modell-antaganden svårfångade frågeställningar om synen på förvärsarbete, vilket torde vara särskilt viktigt ifråga om kvinnligt sådant.

I den strukturanalytiska ansats som vi här har skissat, blir sysselsättningstillväxten beroende av strukturförändringen och de trögheter som utvecklingsblockens komplementariteter skapar. Vi såg också i framställningen i detta kapitel att utvecklingsblocken inte kan beskrivas som enkom inom-ekonomiska, utan uppstår och utvecklas i en komplex dialektisk process som driver fram förändringar i institutionella ramverk. Betraktar vi den svenska historien, såsom Schön (2007) beskriver den, var de utvecklingsblock som definierade den svenska efterkrigstiden en del av en bredare moderniseringsprocess, vilken också omformade människors synsätt på bland annat arbetsmarknaden. Det växande kvinnliga arbetskraftsdeltagandet var en aspekt av denna utveckling. Det är en rimlig utgångspunkt för en empirisk undersökning att det växande kvinnliga

arbetskraftsdeltagandet var såväl en respons på växande efterfrågan som förändringar i synen på kvinnligt förvärvsarbete.

Med ett strukturanalytiskt ramverk blir arbetskraftstillväxten således en förklarande variabel i förhållande till arbetslösheten av tre skäl:

- i) Givet att arbetskraftstillväxten påverkas av, men inte helt bestäms av, sysselsättningstillväxten, blir arbetskraftstillväxten till en förklarande variabel i relation till arbetslösheten.
- ii) Strukturförändringen påverkar människors syn på arbetsmarknaden och kan därför skapa förändringar i de långsiktiga tillväxttrenderna i arbetskraften.
- iii) Givet att arbetskraftsdeltagandet därmed styrs av faktorer som delvis ligger utanför arbetsmarknaden, blir även befolkningstillväxten (avseende aktiv ålder) till en förklarande variabel, eftersom variationer i denna då transmittar till variationer i arbetskraftstillväxt.

4.3.6 Landspecifika strukturella aspekter

Det vi resonerat om ovan gäller på en generell nivå, men det finns skäl att, utan att gå in i detaljer för olika länder, göra vissa noteringar om faktorer som kan ge asymmetriska effekter för olika länder under samma period.

4.3.6.1 Strukturcykelmodellen i ett catch-up-ramverk

Den gyllene tiden kan för europeiskt vidkommande betraktas som en omvandlings- och rationaliseringsperiod som förstärktes av att avståndet var långt mellan Europas och USA:s teknologiska nivå. Detta till följd av inte bara andra världskriget utan också den kaotiska mellankrigstiden. Detta resonemang stöds av Abramovitz (1986) såväl som Temin (2002). Följden blev en snabb BNP/c- och produktivitetstillväxt när investeringarna ökade i de framväxande utvecklingsblocken, vilka mognade och framkallade ökande rationaliseringsstryck i spåren av ökande löneandel och internationell konkurrens. Potentialen för produktivitetstillväxten var större i Europa än i USA, men ju närmare Europa kom USA:s teknologiska nivå desto mindre blev denna skillnad. I takt med att Europa avancerade och närmade sig USA utsattes Västeuropas länder för samma effekter som USA i det att dess industri ansattes av framför allt de nyligen industrialiserade länderna i Asien. Detta drabbade tidigt textilindustrin, och senare varvs- och bilindustrin. Det finns häri anledning att anta att de strukturbetingade effekterna var asymmetriska för Västeuropas länder:

- i) Levnadsstandarden skiljde sig kraftigt mellan länderna, vilket medförde att länder som Portugal, Italien, Grekland och Spanien får antas ha haft väsentligt bättre förutsättningar att vid en specifik tidpunkt möta priskonkurrensen från exempelvis asiatisk

textilindustri än länder som Sverige, Belgien och Storbritannien. De kan rentav ha haft en relativ fördel när textilindustrin i de rikaste västeuropeiska länderna ansattes av intensifierad global priskonkurrens.

- ii) Industrins struktur och relativa storlek får antas påverka ett lands förutsättningar. Länder med relativt stor sysselsättning i branscher med särskilt stort internationellt konkurrenstryck hade en relativ nackdel under strukturkrisen.

Med ett catch-upramverk följer således att länder kommer att drabbas asymmetriskt i en strukturkris beroende på sina respektive industristrukturer och genomsnittliga BNP/capita-nivå.

4.3.6.2 Primärsektorns storlek

Om en lägre BNP/capita-nivå i en strukturell kris är att betrakta som en relativ fördel, finns det dock en annan faktor som är korrelerad med BNP/capita nivån och som kan ge en relativ nackdel: primärsektorns storlek. En stor primärsektor som är utsatt för ett högt moderniseringstryck kommer att generera stora utflöden av sysselsättning. Under förutsättning att industrin och tjänstesektorn förmår att absorbera detta är det inget problem, utan snarare en fördel eftersom utbudet av arbetskraft som står till tjänste- och industriproduktionens förfogande därmed kommer att ha hög elasticitet vilket kommer att verka återhållande på löneandelens ökning. Men om industrin i ett läge av internationell kris inte förmår expandera – trots vissa fördelar som följer av lägre lönenivåer generellt – finns risken att vi får se samtidiga utflöden ur både primär- och sekundärsektorerna. Störst potentiell effekt av detta torde finnas i länder med stor primärsektor.

4.4 Åter till den klassiska ekonomins kompensationsmekanismer

Vi har redan tidigare nuddat vid frågan om de så kallade kompensationsmekanismerna, och innan vi går vidare till empirisk analys, bör denna fråga ytterligare diskuteras. Med strukturmodellen lyfts ett antagande bort som finns implicit i alla jämviktsmodeller. Det antagandet kan formuleras som så här: *vid varje tillfälle finns en teoretisk jämvikt som ger marknadsklarering (NRU-modeller) alternativt en icke-klarande jämvikt (NAIRU-modeller) och förutsatt att alla aggregat befinner sig på sina långsiktiga tillväxtbanor, inga exogena förändringar sker och inga institutionella förändringar sker kommer denna jämvikt*

att bestå. Det innebär att för varje arbete som försvinner genom strukturomvandling och produktivitetstillväxt, kommer ett nytt arbete att uppstå någon annanstans.

Detta berör emellertid ett av de äldsta problemen inom nationalekonomin – det så kallade ”maskinproblemet” och kan inte förbigås utan en kommentar. Det har sitt ursprung i det som kan vara en av de första stora sociala reaktionerna på arbetslöshet i kapitalistiska ekonomier – det ludditiska upproret. Dess ursprung var att under den industriella revolutionens tidiga historia fann den nya lönearbetarklassen att dess medlemmar inte endast hade att konkurrera mot varandra utan också mot maskinerna. Ny teknik höjde arbetsproduktiviteten på ett sätt som genererade ett ständigt potentiellt överskott av arbetare, vilket i sin tur pressade ned lönerna. Utvecklingen var som snabbast i textilindustrin. Ett av de exempel som brukar nämnas är den halva miljon handvävare som fanns i England vid 1800-talets början och hur dessa med Hobsbawns (1999, p 71) ord ”starved progressively in a vain attempt to compete with the new machines by working more and more cheaply”. Arbetarnas reaktion blev lika primitiv som arbetarrörelsen var ung – angrepp på maskiner och fabriker. Rörelsen kom att kallas ludditer, efter vad som troligen var en fiktiv figur som gick under namnet general Ludd och hade sitt ursprung i Nottingham.

Detta kom att bli en central fråga för den dåtida nationalekonomin. Införandet av arbetsbesparande maskiner, var, menade exempelvis David Ricardo, en effekt av konkurrensen mellan människa och maskin och de senare användes för att pressa ned lönerna; en press uppåt på relativpriset på arbete ledde till att maskiner i ökad grad infördes, så att lönerna åter pressades ned mot substistensnivån: ”Machinery and labour are in constant competition, and the former can frequently not be employed until labour rises”, och Ricardo anförde det högre relativpriset på arbete som ett skäl till varför maskiner i högre grad, vid denna tid, kommit att användas i England jämfört med USA (Ricardo, 2001 [1821], p. 290). Av detta följde, enligt Ricardo, ”that the opinion entertained by the labouring class, that the employment of machinery is frequently detrimental to their interests, is not founded on prejudice and error, but is conformable to the correct principles of political economy” (Ricardo, 2001 [1821], p. 287). Denna mekanism – att stigande relativpris på arbete leder till att arbete substitueras med kapital – som vi tidigare benämnt Marx-Hicks-effekten och vars resultat är att undergräva föreställningen om en exogent bestämd NAIRU, formulerades således redan av Ricardo. Maskinproblemet var en del av diskussionen i den klassiska ekonomin kring vad som benämndes ”kompensationsmekanismerna”. De kan förenklat sammanfattas i följande fråga: vilka är förutsättningarna för att en ekonomi ska kunna generera lika mycket sysselsättning per capita (i arbetsför ålder) som avskaffas genom produktivitetshöjande teknologisk utveckling?

4.4.1 Kompensationsmekanismerna i den klassiska ekonomin

Diskussionen om relationen mellan produktivitetshöjande innovationer och sysselsättning har alltså pågått sedan den klassiska ekonomins dagar, då tre mekanismer var i fokus (se Vivarelli, 1995 för en översikt):

i) Kompensation genom ökad sysselsättning i kapitalvaruindustrin. Införandet av maskiner, skriver Say, reducerar visserligen efterfrågan på arbetare i den specifika sektor där de införs, men dessa åtföljs vanligen av omständigheter som "wonderfully reduce the mischiefs, while at the same time they give full play to the benefits of the innovation". En av dessa omständigheter antogs vara att "machines cannot be constructed without considerable labor, which gives occupation to the hands they throw out of employ" (Say, 2007 [1803], p. 87).

ii) Kompensation genom prisfall. Med den ökade produktiviteten följer att priserna faller på de utbudna varorna. Detta gör att efterfrågad kvantitet ökar, varvid fler arbetare måste anställas för att producera ett ökat utbud:

"When a machine is invented, which, by saving labour, will bring goods into the market at a much cheaper rate than before, the most usual effect is such an extension of the demand for the commodity, by its being brought within the power of a much greater number of purchases, that the value of the whole mass of goods made by the new machinery greatly exceeds their former value; and, notwithstanding the saving of labour, more hands, instead of fewer, are required in the manufacture" (Malthus, 1821, p. 311).

iii) Den tredje kompensationsmekanismen utgörs av ökade investeringar som en följd av ökade vinster. Denna anfördes av Ricardo. Samtidigt, vilket redan noterats, uttryckte Ricardo viss skepticism angående kompensationsmekanismerna. Det är riktigt som Pianta (2006, p. 571) påpekar, att Ricardo faktiskt hävdar fungerande kompensationsmekanismer, genom ökade investeringar och därmed ökad efterfrågan på arbetskraft. Men Ricardo, som vi inledde med ovan, är allt annat än klar i frågan. Han skriver: "[T]he increase of net incomes, estimated in commodities, which is always the consequence of improved machinery, will lead to new savings and accumulations. These savings, it must be remembered are annual, and must soon create a fund, much greater than the gross revenue, originally lost by the discovery of the machine, when the demand for labour will be as great as before". Ett stycke längre ned konstaterar han dock: "[M]achinery cannot be worked without the assistance of men, it cannot be made but with the contribution of their labour. By investing part of a capital in improved machinery, there will be a diminution in the progressive demand for labour." (Ricardo, 2001 [1821],

p. 290). Ricardo var uppenbart ambivalent, men hur kritisk han var till möjlighet till kompensation är omdebatterat. Vivarelli (1995, p. 31) skriver att "Ricardo's scepticism is often exaggerated", medan Sylos-Labini beskriver införandet av kapitlet "On Machinery" i den tredje upplagan av Principles som att Ricardo bytt uppfattning:

"The introduction of machines causes some part of the circulating capital used for wage payments to be transformed into fixed capital. Contrary to the conclusions to which he was led by his old thesis, Ricardo now concludes that the formation of additional circulating capital is a necessary condition for the absorption of the unemployed" (Sylos-Labini 1969, p. 132).

Malthus var inte negativ till att fullständig kompensation var möjlig, men kom likväl med en kritik. Han argumenterar kring prisfallsmekanismen. Förutsättningen för att prisfallsmekanismen ska leda till kompensation är att den åtföljs av ökande efterfrågan. Men den första konsekvensen av arbetsbesparande innovationer är att människor förlorar arbetet. Det skapar ett inkomstbortfall för dessa. Prisfallet ackompanjeras följaktligen av ett fall i inhemsk efterfrågan, och måste således uppväga också detta. Malthus är inte pessimistisk, men medveten om att de dåtida engelska omständigheterna, som gjorde att textilindustrin samtidigt ökade sin kapitalintensitet och volymen sysselsatta var mycket speciella och beroende av den expanderande utländska efterfrågan. Malthus för här in en argumentation om efterfrågebegränsningar: "But still we must allow that the pre-eminent advantages derived from the substitution of machinery for manual labour, depend upon the extension of the market for the commodities produced, and the increased stimulus given to consumption; and that, without this extension of market and increase of consumption, they must be in a great degree lost." (Malthus, 1821, p. 319). Fullständig kompensation var enligt Malthus således avhängig efterfrågan.

Marx (1970 [1867]) som var den som, mig veterligen, först använde begreppet "kompensationsteori" var desto mer kritisk. Nya maskiner kommer först att användas om de är resultatet av en mindre mängd arbete än det som det ersätter. Vidare, den nya arbetsbesparande tekniken sprids också till kapitalvarusektorn, vilket gör att kompensationen endast blir partiell. Marx för även en liknande argumentation som Malthus om efterfrågebegränsningar:

"Den omständigheten, att maskineriet har 'frigjort' dem från köpmedel, förvandlar dem från köpare till icke-köpare. Därigenom minskar efterfrågan på dessa varor [...] I stället för att bevisa, att maskineriet genom att frigöra arbetaren från hans existensmedel också samtidigt förvandlar hans existensmedel till kapital, bevisar herrar apologeter med hjälp av den beprövade lagen om tillgång och efterfrågan det rakt motsatta, nämligen att maskinerna inte bara kastar ut arbetarna på gatan i de produktionsgrenar, där maskiner införes, utan också åstadkommer arbetslöshet i produktionsgrenar, där maskiner inte införes" (Marx, 1970 [1867], p. 383)

Den lägre efterfrågan som följer av att arbetare frigörs i vissa branscher, gör att sysselsättningen också i andra branscher kan falla som en följd därav. Marx föregriper problemet med att friställda arbetare inte automatiskt kan finna arbeten i nya sektorer, ty ”deras utsikter att reda sig är mycket små t o m i detta fall. Förkrympta genom arbetsdelningen är dessa arma satar så litet värda utanför sitt gamla arbetsområde, att de bara kan få sysselsättning i några få lågt stående och på grund av sin enkla beskaffenhet alltid överfyllda och underbetalda branscher.” (Marx, 1970 [1867], p. 384). Det här kan ses som en tidig formulering, om än en mustig sådan, av hysteresisproblematiken. Därefter har Marx en lång och ilsken utläggning om hur den ökade maskinproduktionen av existensmedel möjliggör överflyttning av arbetskraft till ”improduktivt” arbete i vad som nuförtiden kallas hushållsnära tjänster – utökning ”av den gamla tidens husslavar, såsom betjänter, pigor, lakejer” – samt till produktion av nya produkter, däribland för lyxkonsumtion. Den första kategorin ingår i sådant som med modern terminologi skulle beskrivas som tjänstesektorns expansion, den andra kategorin torde ingå i vad som med samma terminologi skulle beskrivas som produktinnovationer. Marx medger alltså att produktinnovationer kan ha positiv sysselsättningseffekt. Men han skriver att ”denna inverkan har emellertid ingenting att göra med den s k kompensations teorin”. Vad gäller sådan sysselsättning som kan föras till produktinnovationer, är det en viktig notering. Det är ingen kompensationsmekanism, och inom ett schumpeterianskt ramverk får det viktiga effekter. Om produktivitetstillväxten ständigt avskaffar arbeten, kan inte kompensationen förlita sig på oregelbundna innovationssvärmar. Produktinnovationer har, såvida det inte endast handlar om att ersätta en produkt med en annan produkt, allmänt positiva sysselsättningseffekter, men det är ingen automatiskt verkande feedbackmekanism. Produktinnovationer kan visserligen vara korrelerade med och effekter av produktivitetshöjande processinnovationer, men som sådana är de semiautonoma till processinnovationerna. Produktinnovationer kompenserar således inte för, och som en respons på, processinnovationernas arbetsbesparing och kostnadsminskning. Det finns därför inget skäl att å priori anta att produktinnovationer i alla lägen uppväger sysselsättningseffekterna av processinnovationer. Det betyder inte att produktinnovationer är oviktiga, tvärtom. Men, och detta är centralt mot bakgrund av den strukturmodell som lades fram ovan, om full kompensation för de förlorade sysselsättningstillfällena är avhängig innovationsprocessen som är behäftad med de trögheter som komplementariteter skapar, följer att arbetslösheten kan variera över kortare tid genom variationer i efterfrågan men också över längre tid som en följd av strukturförändringar: när få produktinnovationer införs som får vissa branscher att expandera är det inte säkert att tillräckligt med sysselsättning skapas för att kompensera för den sysselsättning som går förlorad till följd av produktivitetstillväxt i andra branscher. Vad gäller Marx kritik av överföring av sysselsättning till tjänstebanscher, är bärigheten i hans argument dock mer tveksam. Jag har svårt att se att det måste uteslutas att

kapitalisternas efterfrågan på exempelvis hushållstjänster kan öka i samma takt som arbetare frigörs från exempelvis textilproduktionen, och att därmed skulle en befintlig bransch som inte är avhängig produktinnovationer expandera. Det skulle dock också innebära att kapitalisternas konsumtion ur profiten skulle öka, vilket därmed skulle minska kompensationen via investeringar. Vad som emellertid kan konstateras är att sådan kompensation är avhängig benägenheten att konsumera. Den är således automatisk endast under förutsättningen att konsumtionen ökar i tillräcklig takt.

4.4.2 Neoklassikernas och keynesianernas kompensationsmekanismer

Kompensationsmekanismerna kom sedan att accepteras och arbetas in i antagandena i den neoklassiska ekonomiska teorin när denna började utvecklas under 1870-talet. Utgångspunkten för allmän jämvikt, kräver ett antagande om att kompensationen är fullständig. Den kritik som Marx riktade mot kompensationsteorin, liksom den skepticism som Ricardo uttryckte och Malthus brasklapp om efterfrågebegränsningar, bevisades inte felaktiga av marginalismens pionjärer, utan definierades bort genom konstruktionen av jämviktsmodellen, och är än idag bortdefinierad i exogena NAIRU-modeller. Marginalisterna förstärkte dock argumentationen för den fullständiga kompensationen.

Den traditionella mekanismen i neoklassisk teori är löneanpassning nedåt. Denna mekanism antas tillförsäkra, att om de övriga mekanismerna inte ger fullständig kompensation, verkar denna på ett sådant sätt att det alltid finns en möjlighet till full sysselsättning. Om arbetslöshet ändå uppstår, beror det på att denna mekanism är satt ur funktion, så att priset på arbete överstiger jämviktspriset. Den förste som förde fram denna argumentation explicit för strukturell förändring, var Knut Wicksell. Han anförde ett exempel inom jordbrukssektorn:

”For as soon as a number of labourers have been made superfluous by these changes, and wages have accordingly fallen, then, as Ricardo failed to see, the old method of production – in this case the old arable farming – will become more profitable; they will develop, using labour more intensively and absorb the surplus of idle labourers.” (Wicksell, 1961, p.137, citerad i Vivarelli, 1995, p. 36).

Om lönerna således tillåts falla kommer gårdarna med gammal teknik att kunna absorbera de arbetare som blivit sysslolösa, då marginalproduktiviteten på dessa gårdar därmed blir lika med den nya lägre lönen. Det finns problem med detta argument. Det mest uppenbara är det som utvecklas av Sylos-Labini:

”But if we assume mechanization of production to be an uninterrupted process, we would arrive at the absurd conclusion that unemployment can gradually be absorbed only by progressive wage decreases. Wages, in other words, would have to tend toward zero. The process would be arrested long before that point because of the

progressive contraction of demand. But then the continuance of mechanization is logically incompatible with wages that have perfect downward flexibility.” (Sylos-Labini, 1969, p. 135)

Pasinetti (1981, p. 230) har nästan ordagrann kritik av Wicksell.

Därtill förutsätter Wicksells argument fullständig substituerbarhet, så att de gamla gårdarna faktiskt kan expandera sin efterfrågan. Frågan är hur realistiskt detta är. Om ekonomierna följer teknologiska spår på det sätt som exempelvis Dosi (1982) modellerat, kommer inte denna mekanism att fungera särskilt väl. Ett teknologiskt spår karaktäriseras av en kumulativ, irreversibel process. De enskilda företagen som agerar i sin ekonomiska omgivning svarar på marknadssignaler – exempelvis fallande löner – men det är ingen omedelbar återkopplingsmekanism, som gör att företag som tidigare strävat efter snabb produktivitetstillväxt plötsligt ställer om och ökar arbetsintensiteten och absorberar den av teknologisk utveckling friställda arbetskraften. I neoklassiska modeller kan utbuds- och efterfrågekurvorna skifta fram och tillbaka, i verkligheten har tid och historia förflutit mellan dessa skiften – tiden är i den verkliga världen irreversibel. Man kan inte, såsom det är sagt, stiga ner i samma flod två gånger och på samma sätt kan inte en efterfråge- eller utbudskurva skifta tillbaka till en tidigare position, för i den verkliga världen finns inte den positionen längre. Därmed kan man inte anta att arbetslöshet som uppstår vid arbetsbesparande innovationer, automatiskt absorberas, även om lönerna skulle tillåtas falla.

Mekanismen står därtill i omedelbar motsättning till kompensationsmekanismen via ökad efterfrågan. Den av Malthus beskrivna faran med otillräcklig marknadsexpansion riskerar att besannas om lönesänkning är den kompensationsmekanism som verkar.

Denna invändning mot löneanpassningsmekanismen utgör i sig ännu en viktig kvalificering som gjorts av klassikernas kompensationsmekanismer. Denna har sin doktrinhistoriska bakgrund i Malthus, och är central hos Keynes, som dock utgår från en given teknologisk nivå, eftersom han intresserar sig för korta historiska förlopp. Teknologisk utveckling som sådan gör att ett längre perspektiv måste införas. Pasinetti (1981) visar i sin multisektormodell att om reallönetillväxten understiger produktivitetstillväxten, blir resultatet en över tid för låg efterfrågan för att upprätthålla full sysselsättning. Detta vilar på antagandena om ett givet antal sektorer och att efterfrågan på en viss vara inte ökar i det oändliga (Engels lag). Med ett ökat utbud av en konstant variation av varor, innebär produktivitetstillväxt oundvikligen att efterfrågeökningen avtar samtidigt som utbudet fortsätter att öka. Detta motverkas dock av den självklara invändningen att produktinnovationer leder till att nya sektorer öppnas, d v s det första antagandet är inte giltigt. För detta in i ekvationen, att antalet sektorer ökar med den tekniska utvecklingen, vilket Pasinetti gör i ett andra steg, motverkas tendensen till underefterfrågan. Problemet är, som nämndes ovan, att skapandet av nya sektorer, nya varor, inte självklart kan uppväga produktivitetshöjningens jobbförstörelse, eftersom det inte är en feedbackmekanism

som följer av produktivitetshöjningen. Variation i sysselsättningen till följd av otillräcklig kompensation följer om flödet av produktinnovationerna inte är jämnt. Den andra faktorn som kan upphäva trenden av ökad arbetslöshet, menar Pasinetti, är ett fall i arbetstid. Men det är detsamma som att säga att kompensationen inte är tillräcklig. Pasinettis (1981, p. 90) slutsats är följaktligen att kapitalismens strukturdynamik tenderar att skapa teknologisk arbetslöshet, att det finns motverkande tendenser som pressar systemet mot jämvikt, men att sådan jämvikt inte uppnås automatiskt.

Ytterligare kompenserande mekanismer har alltså föreslagits (för översikt se Vivarrelli 1995), men en rimlig slutsats är att den moderna utvecklingen av nationalekonomin inte lett fram till att vi a priori kan anta fullständig kompensation. Kompensation genom lönereduktion står i motsats till kompensation via ökad efterfrågan. Kompensation genom ökade investeringar, förutsätter att ökade vinster faktiskt genererar motsvarande ökning i investeringar. En sådan ekvivalens ifrågasattes redan av Keynes och har i modern tid utvecklats inom den så kallade finansialiseringshypotesen som innebär att en större del av vinsterna under finansglobaliseringens tidevarv omsätts inom finanssektorn snarare än till produktiva investeringar. Dessutom gäller fortfarande Marx invändning att om investeringarna är av ett sådant slag att de ytterligare ökar produktiviteten och därmed frigör ännu fler arbetare, blir denna kompensationsmekanism otillräcklig. Lika giltig är Marx invändning mot sysselsättningsökning i kapitalvarusektorn. En sådan kan äga rum, men den kan inte antas svälja hela den sysselsättningsvolym som frigörs från konsumtionsvarusektorn. Prisfallsmekanismen är giltig, men då den föregås av ett fall i efterfrågan till följd av friställda arbetare är det tveksamt om denna fullt ut kan kompensera.

Produktinnovationer och skapandet av nya branscher och diversifiering av varuutbudet är giltiga mekanismer för sysselsättningstillväxt, men de är inga kompensationsmekanismer, det vill säga de är inte automatiska feedbackmekanismer, och kan därför inte antas matcha samtida produktivitetstillväxt. Den slutsats vi därmed kan dra är att följande: produktivitetstillväxten avskaffar varje år ett visst antal arbeten och om inte de automatiskt verkande kompensationsmekanismerna är tillräckliga för att absorbera friställd arbetskraft, blir sysselsättningsutvecklingen avhängig produktinnovationer. Genom tillskapandet av nya branscher och nya varor motverkas uppkomsten av teknologisk arbetslöshet. Under vissa historiska omständigheter tycks kompensationen och effekterna av produktinnovationer vara tillräckliga för att motverka den alltid verkande tendensen mot fallande sysselsättning. Men under andra omständigheter kan den automatiska kompensationen minska när arbetslösheten ökar i vissa branscher, och samtidigt strukturella trögheter begränsar den kompensation som produktinnovationer skulle kunna ge. Under en strukturkris drar dessa krafter i samma riktning: ofullständig automatisk kompensation och färre produktinnovationer som kan skapa ny sysselsättning.

4.5 Analytiskt ramverk

Därmed kan vi formulera ett ramverk för den fortsatta analysen:

- i) Det följer av den strukturanalytiska ansatsens icke-jämviktsantagande att tillväxten i sysselsättning respektive arbetskraft drivs av delvis olika krafter. Vårt fokus kommer att vara på den strukturella förändringen som direkt påverkar sysselsättningssidan. Men arbetskraftstillväxten blir i ett sådant ramverk en förklarande variabel, så till vida att den strukturella utvecklingen kan utöva ett tryck uppåt eller nedåt på sysselsättningsaggregatet, samtidigt som arbetskraftstillväxten inte kan antas reagera enkom på marknadssignaler.
- ii) Huvudhypotesen för sysselsättningssidan är att perioden präglades av obalanserad strukturell utveckling, som enklast kan beskrivas som ett glapp mellan de växande och minskande sektorernas sysselsättningskapande förmåga. Det förklarar i sin tur den övergripande formen på Västeuropas arbetslöshetsserie, ett inverterat u: under strukturkrisen uppstod nettoflöden av sysselsättning ut ur industrin och tillräckliga kompenserande nettoflöden in i andra sektorer, primärt i tjänstesektorn, uppstod första några år senare. Fördröjningen – eller ”glappet” – förklaras av utvecklingsblockens dynamik och dess tröghetskapande mekanismer. Stämmer detta yttrar det sig genom att industribranschen minskar kraftigt under strukturkrisen och tjänstebranschernas tillväxttakt ökar först när en tid förflutit, och detta ger upphov till först minskande och därefter ökande total sysselsättning.
- iii) Sverige är ett land som avviker i positiv bemärkelse vad gäller arbetslöshet. En hypotes är att detta kan ha berott på att utflödena ur den svenska industrin var lägre än i övriga länder, alternativt att tjänstesektorn gick bättre i Sverige. Om det senare visar sig ha relevans för utvecklingen, bör, givet vad vi vet om den svenska välfärdsmodellen, den offentliga sektorns betydelse för detta undersökas.
- iv) Den långa vågen som formade den atlantiska ekonomin under efterkrigstiden, inverkade på alla här studerade länder. Men de strukturella förutsättningarna varierade och hypotesen är att dessa strukturella förutsättningar kan ha påverkat arbetslöshetens utveckling i de olika länderna. Särskilt ska därför följande analyseras:

- a. Industribranschens sammansättning. Stora varvs-, bil-, stål-, och textil- och beklädnadsindustrier torde ha inneburit en relativ nackdel för länder med hög BNP/c, då detta var industrier som vid denna tid till följd av stigande löneandel och internationell spridning av utvecklingsblocket befann sig i en process av global relokalisering.
 - b. Länder med lägre BNP/c torde inte vara lika utsatta och kunde möjligen dra nytta av relokaliseringen av industrier från de rikaste västeuropeiska länderna, varvid exempelvis en stor textil- och beklädnadsindustri inte nödvändigtvis blir en relativ nackdel.
 - c. Jordbrukssektorn varierar i relativ storlek mellan de olika länderna. Länder med stora jordbrukssektorer som rationaliseras i hög takt, kan teoretiskt därmed hamna i ett särskilt prekärt läge med stora samtidiga utflöden från jordbruk och industri. Jag undersöker vilken betydelse detta kan ha haft för i synnerhet Sydeuropa och Irland.
- v) Perioden präglas även av växande välfärdssektor. Den är delvis styrd av politiska beslut, snarare än marknadsmekanismer. Mot bakgrund av de sektoriella glapp i sysselsättningstillväxt som strukturförändringen kan ge upphov till, prövas hypotesen att välfärdssektorn i varierande grad mellan olika länder kom att kompensera för förlusten av arbetstillfällen i den privata sektorn.

Den empiriska undersökning som nu följer är uppdelad i tre kapitel. I kapitel 5 görs dekomponering av arbetslöshetsförändringen i dess statistiska delar i syfte att undersöka sysselsättnings- respektive arbetskraftssidans inverkan på denna. I kapitel 6 och 7 undersöks strukturförändringens inverkan på sysselsättningstillväxten. I kapitel 6 är fokus på hela landgruppen och i kapitel 7 på den svenska utvecklingen.

5 Det heterogena Europa

5.1 Metod och data

Statistiskt betraktat är förändring i andel arbetslösa en funktion av tillväxttakten av sysselsättning respektive arbetskraft. Växer sysselsättningen i snabbare procentuell takt än arbetskraften faller arbetslösheten, och omvänt, om arbetskraften växer snabbare än sysselsättningen stiger arbetslösheten. Arbetskraftens tillväxt är i sin tur en funktion av befolkningstillväxt i arbetsför ålder och deltagande i arbetskraften. Om arbetskraftsdeltagandet är oförändrat kommer arbetskraftstillväxten vara identisk med befolkningstillväxten i arbetsför ålder.

Jag kommer här att använda den metod som Rowthorn och Glyn (1990) använder för att dekonstruera arbetslöshetsförändringen till förändringar i sysselsättningens och arbetskraftens tillväxttakt. Arbetslöshetens förändring härleds till förändringar i arbetskraftens eller sysselsättningens tillväxttakt. Arbetskraftens tillväxttakt kan i sin tur härledas till befolkningstillväxt och deltagande i arbetskraften.

Andelen arbetslösa (U) kan skrivas som $1 - \frac{S}{A}$ där S avser sysselsättning och A avser arbetskraft. Deltagande i arbetskraften (P) skrivs som $P = \frac{A}{N}$, där N avser befolkning i arbetsför ålder. Rowthorn och Glyn (1990) härleder följande ekvation för förändring i andel arbetslösa:

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{U}{A} \right) = \frac{S}{A} (g_N + g_P - g_S), \text{ där } g \text{ avser den logaritmiska tillväxten.}$$

Förändringen i arbetslöshet, uttryckt i procentenheter, under en tidsperiod blir därmed approximativt lika med differensen mellan sysselsättningens och arbetskraftens procentuella tillväxttakt plus en residual som avspeglar avrundnings- och approximationsfel. För sysselsättning och arbetskraft samt befolkning i aktiv ålder har data inhämtats från Ameco. Ameco publicerar också arbetslöshetsstatistik. Emellertid har det visat sig att serierna för sysselsättning och arbetskraft inte är helt konsistenta med de arbetslöshetsserier som Ameco publicerar. För de flesta länder rör det sig om små avvikelser mellan de arbetslöshetsserier som Ameco publicerar och de serier som erhålls när andelen arbetslösa beräknas med sysselsättnings- och arbetskraftsserierna. För några länder är skillnaderna dock större, det gäller exempelvis Spanien som när arbetslösheten beräknas utifrån sysselsättnings- och

arbetskraftsserierna under några år får väsentligt högre arbetslöshet än vad som rapporteras i arbetslöshetsstatistiken. Det arbetslöshetsmått som används i detta kapitel är det som erhålls när den beräknas på sysselsättnings- och arbetskraftsserierna.²¹

Resultaten ger oss en första överblick av olikheter och likheter i den västeuropeiska arbetslöshetsutvecklingen, men innan vi går vidare till den empiriska undersökningen, bör frågan om kausalitet beröras. Det vi här har definierat är en matematisk relation. Av en sådan matematisk relation följer inte att det också är fråga om kausalsamband. Vi kommer i det följande därför att använda begreppet *statistiskt* samband/orsak, med vilket vi inte avser göra större anspråk än att vi etablerar vissa statistiska samband som grundas i denna matematiska relation. Samtidigt är vi medvetna om att dessa statistiska samband inom ramen för en strukturanalytisk ansats kan betraktas som eller definieras som kausalsamband. Vi finner det dock bäst att på detta stadium av framställningen tillämpa viss försiktighet med att fastslå kausalsamband.

5.2 Arbetslöshetens förändring

Arbetslösheten i EU14 ökade svagt under 1960-talet, i en takt motsvarande 0,02 procentenheter per år. Under perioden 1970-74 fortsatte den att öka men nu i en takt om 0,10 procentenheter. Under perioden fram till 1983 ökade arbetslösheten i genomsnitt med 0,61 procentenheter per år, för att sedan under den sista delperioden falla och då i en takt om -0,31 procentenheter per år.

I Tabell 5-1 redovisas beräkningarna för samtliga länder. Det övergripande mönstret är ökande arbetslöshet under perioden 1975-83, då samtliga länder ser sin arbetslöshet öka. Sverige, Österrike och Italien utmärker sig som länder med låg ökning, medan Spanien, Belgien och Storbritannien utmärker sig som länder med stor ökning. Under perioden som följer minskar arbetslösheten i alla länder förutom Italien och Österrike. Det kan noteras att de tre länder som hade en särdeles hög ökning under föregående period nu också har en snabb minskning.

5.2.1 Sysselsättning och arbetskraft

Den övergripande utvecklingen, som sammanställts i Tabell 5-1 präglas av positiv sysselsättningstillväxt under 1960-talet. EU14-genomsnittets sysselsättnings-tillväxttakt uppgick till 0,20 procent per år, varefter tillväxttakten ökade under 1970-

²¹ För arbetskraft används Amecos serier för Civilian Labour force (variabelkod: NLCN) och för sysselsättning Civilian Employment (variabelkod: NECN). EU14 är beräknat som ett vägt genomsnitt. För befolkning i aktiv ålder har använts Amecos serier för befolkning 15-64 år (variabelkod NPAN). Arbetskraftsdeltagandet har beräknats som arbetskraftens andel av befolkning i aktiv ålder.

talets inledande år till 0,42 procent, för att därefter under perioden 1975-83 i det närmaste stagnera. Detta förbyttes slutligen i mycket hög tillväxttakt under perioden 1984-90, med 1,47 procent ökad sysselsättning per år i EU14. Under 1960-talet var variationen i landgruppen stor. Sex länder har stagnerande eller negativ tillväxt i sysselsättningen – Österrike, Finland, Grekland, Tyskland, Italien och Portugal. Samtidigt har Danmark och Nederländerna en sysselsättningstillväxt som överstiger en procent. Bilden under perioden 1970-74 är däremot mer samlad, då endast Nederländerna och Portugal har negativ sysselsättningstillväxt. Under perioden 1975-83 har EU14 positiv, men låg sysselsättningstillväxt. Belgien, Storbritannien och Spanien har negativ sysselsättningstillväxt, men därtill har ytterligare fem länder lägre sysselsättningstillväxt än under perioden 1970-74.

Men värt att notera är att exempelvis Irland, som är det land som jämte Spanien får högst arbetslöshet under mitten av 1980-talet, under perioden 1975-83 har högre sysselsättningstillväxt än under de båda föregående perioderna. Landet har en tämligen stabil ökningstakt i sysselsättningen från det tidiga 1970-talet och framåt. Irlands och Spaniens arbetslöshetsutveckling har således olika statistiska förklaringar. Vi återkommer till detta nedan.

Perioden 1984-90 präglades av hög sysselsättningstillväxt. Det gällde i synnerhet Spanien, Storbritannien och Nederländerna. Men för de flesta länder ökade sysselsättningstillväxttakten jämfört med föregående period. Undantagen var Finland och Grekland. Irland har i det närmaste samma sysselsättningstillväxt som under föregående period. Vad gäller Sverige kan noteras att variationerna i tillväxttakt mellan perioderna sticker ut som särdeles låga. Genom hela denna period av rekordökning av BNP under 1960-talet och det tidiga 1970-talet, genom strukturkrisen och därefter 1980-talets heta tillväxtera varierade den svenska sysselsättningstillväxten (per period) i intervallet 0,49-0,81 procent per år.

I EU14 observerar vi en stigande trend i arbetskraftstillväxten, från låga nivåer under 1960-talet, om 0,22 procent per år till 0,52 procent per år 1970-74 och 0,78 procent per år under perioden 1975-83. 1984-90 växte arbetskraften med 1,13 procent per år. Men för de olika länderna är utvecklingen olikartad. Flera länder hade en väsentligt högre tillväxttakt i arbetskraften än EU14 under perioden 1975-83. Tre länder sticker samtidigt ut med synnerligen låg tillväxt i arbetskraften – dessa är Spanien, Belgien och Storbritannien. Vi återkommer till vad det betyder nedan, men som redan noterats är det de tre länder som samtidigt har negativ sysselsättningstillväxt. Innebörden blir att effekten av sysselsättningstillväxten på arbetslösheten dämpades jämfört med andra länder. Sverige utmärktes även vad gäller arbetskraftstillväxten av små variationer mellan perioderna.

5.2.2 Arbetslöshetsbokföring

Statistiskt betraktat kan, som redogjordes för ovan, förändringen i arbetslöshet härledes till sysselsättningstillväxten eller till arbetskraftstillväxten eller till en kombination av de båda. Det innebär att det är möjligt att konstruera en bokföring

över arbetslöshetsförändringens komponenter. Det är primärt den andra delen av Tabell 5-1 som nu är av intresse, den som benämns ”förändring i förändringen”, som visar differensen i förändringstakt mellan perioderna. För EU14 präglades 1960-talet av i det närmaste balanserad tillväxt av sysselsättning och arbetskraft som resulterar i en svag ökning av arbetslösheten. Under perioden 1970-74 fördubblades sysselsättningstillväxten, men förändringen i arbetskraftstillväxten var större. Det innebar att, trots högre sysselsättningstillväxt, steg arbetslösheten i snabbare takt. Den period som är i fokus för denna studie, strukturkrisens år, präglades av att sysselsättningstillväxten reducerades kraftigt och samtidigt ökade arbetskraftstillväxten. Med hjälp av bokföringen och de redovisade differenserna mellan perioderna (”förändring i förändringen” i tabellen) ser vi att takten med vilken arbetslösheten ökade har stigit med 0,51 procentenheter mellan perioden 1970-74 och perioden 1975-83. Av detta förklaras 0,29 procentenheter av fallande sysselsättningstillväxt och 0,26 procentenheter av ökad tillväxt i arbetskraften. Jämfört med 1970-talets inledande år har vi således härlett arbetslöshetens stigande ökningstakt till att förklaras till i det närmaste lika delar med minskad sysselsättningstillväxt och ökad arbetskraftstillväxt.

Om vi gör om samma bokföring för perioden 1984-90 framkommer att sysselsättningen växte med 1,47 procent per år men att arbetskraften samtidigt växer med 1,13 procent per år, vilket resulterar i ett årligt fall i arbetslöshet som uppgår till -0,31 procentenheter. När vi vänder blicken till ”förändringen i förändringen”, framgår att av de -0,92 procentenheter som är differensen i arbetslöshetens förändringstakt mellan perioden 1975-83 och perioden 1984-90, förklarades 1,35 procentenheter av ökad sysselsättningstillväxt, vars effekt på arbetslöshetsförändringen dämpades med 0,35 procentenheter av ökande tillväxttakt i arbetskraftstillväxten.

Vi kan således konstatera att den stigande arbetslösheten under perioden 1975-83 förklaras av fallande sysselsättningstillväxt och ökad arbetskraftstillväxt samt att den fallande arbetslösheten under perioden 1984-90 helt och hållet förklaras av ökad sysselsättningstillväxt och att den ökade arbetskraftstillväxten dämpar den minskningstakt i arbetslösheten som i annat fall skulle följa av sysselsättningstillväxten.

Detta är en central slutsats som vi återkommer till, men vi kan redan på detta tidiga stadium av analysen slå fast att den form av ett inverterat ”u” som arbetslöshetsserien har för EU14 i hög grad förklaras av sysselsättningssidan, men att detta förstärks av arbetskraftssidan under strukturkrisens år.

Låt oss studera några av de centrala aspekterna för de olika länderna som framkommer i denna tabell genom att åskådliggöra dem i diagramform. I Figur 5-1 illustreras att Belgien, Spanien och Storbritannien skiljer sig från övriga länder i det att de under perioden 1975-83 uppvisade kraftigt negativ sysselsättningstillväxt, och de är också de länder vars arbetslöshet ökade i snabbast takt. Dessa länder har dock också lägre arbetskraftstillväxt än EU14. Av de övriga länderna har Irland en snabbare ökning i arbetslösheten än EU14, medan Danmark, Grekland, Portugal och

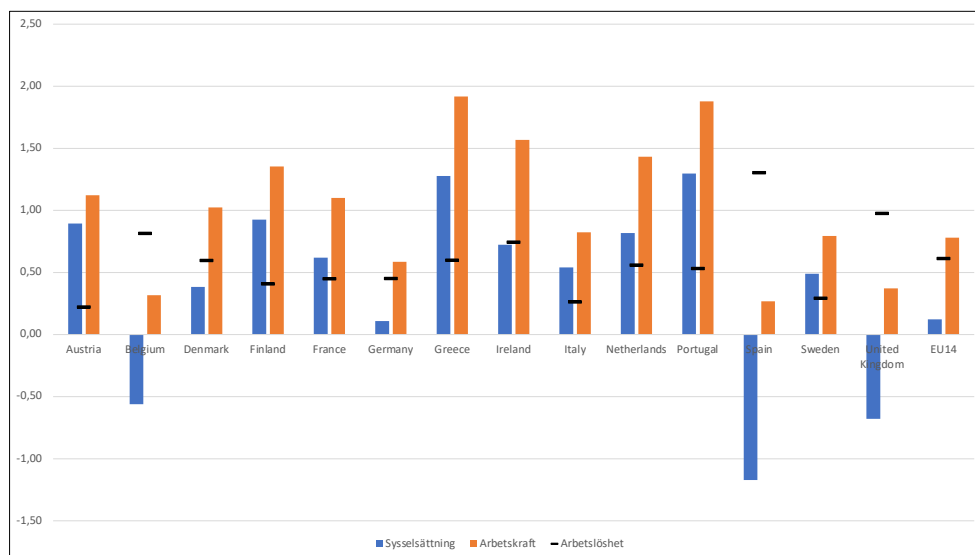
Nederländerna har en ökning i samma härad. Noteras ska att alla dessa fem länder samtidigt har en sysselsättningstillväxt som var väsentligt högre än EU14. I en jämförelse med EU14 framstår därför arbetskraftstillväxten som en central förklaring till utvecklingen av arbetslösheten i dessa länder. Tillsammans med Österrike och Finland är detta en grupp länder som utmärks av hög arbetskraftstillväxt och relativt god tillväxt i sysselsättningen.

Tabell 5-1 Arbetslöshetsbokföring: förändring per år i sysselsättning, arbetskraft och arbetslöshet

		Aut	Bel	Den	Fin	Fra	BRD	GRE	IRL
Sysselsättning	1960-69	-0,47	0,42	1,44	-0,01	0,77	-0,04	-0,84	0,13
Arbetskraft	1960-69	-0,50	0,42	1,33	0,13	0,87	-0,05	-0,90	0,10
Arbetslöshet	1960-69	-0,03	0,00	-0,11	0,14	0,10	-0,01	-0,06	-0,02
Residual		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Sysselsättning	1970-74	0,33	0,76	0,43	1,21	0,81	0,13	0,48	0,62
Arbetskraft	1970-74	0,30	0,88	0,95	1,16	0,99	0,46	-0,06	0,48
Arbetslöshet	1970-74	-0,02	0,12	0,51	-0,05	0,17	0,33	-0,52	-0,12
Residual		0,00	0,00	0,01	0,00	0,01	0,00	-0,02	-0,01
Sysselsättning	1975-83	0,89	-0,56	0,38	0,92	0,62	0,11	1,28	0,72
Arbetskraft	1975-83	1,12	0,32	1,02	1,35	1,10	0,59	1,92	1,57
Arbetslöshet	1975-83	0,22	0,82	0,60	0,41	0,45	0,45	0,60	0,74
Residual		0,01	0,06	0,04	0,02	0,03	0,03	0,04	0,10
Sysselsättning	1984-90	0,89	1,06	1,18	0,61	1,20	1,32	0,76	0,71
Arbetskraft	1984-90	0,93	0,27	1,03	0,24	1,03	0,93	0,61	0,30
Arbetslöshet	1984-90	0,04	-0,72	-0,13	-0,36	-0,16	-0,36	-0,14	-0,35
Residual		0,00	-0,07	-0,01	-0,02	-0,02	-0,03	-0,01	-0,06
Förändring I förändringen									
Sysselsättning	1960/69-1970/74	0,79	0,34	-1,01	1,21	0,04	0,16	1,32	0,49
Arbetskraft	1960/69-1970/74	0,80	0,46	-0,37	1,02	0,12	0,50	0,84	0,38
Arbetslöshet	1960/69-1970/74	0,01	0,12	0,63	-0,19	0,08	0,34	-0,47	-0,10
Sysselsättning	1970/74-1975/83	0,57	-1,32	-0,04	-0,28	-0,19	-0,02	0,79	0,11
Arbetskraft	1970/74-1975/83	0,82	-0,56	0,07	0,20	0,11	0,13	1,98	1,08
Arbetslöshet	1970/74-1975/83	0,24	0,70	0,09	0,46	0,28	0,13	1,12	0,87
Sysselsättning	1975/83-1984/90	0,00	1,62	0,79	-0,31	0,58	1,21	-0,51	-0,01
Arbetskraft	1975/83-1984/90	-0,19	-0,05	0,01	-1,11	-0,07	0,35	-1,31	-1,27
Arbetslöshet	1975/83-1984/90	-0,19	-1,53	-0,73	-0,76	-0,60	-0,81	-0,74	-1,10

		Itl	Nld	Prt	Esp	Swe	UK	EU14	
Sysselsättning	1960-69	-0,65	1,17	-0,45	0,71	0,55	0,38	0,20	
Arbetskraft	1960-69	-0,65	1,21	-0,35	0,72	0,57	0,44	0,22	
Arbetslöshet	1960-69	0,00	0,04	0,10	0,01	0,02	0,07	0,02	
Residual		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	
Sysselsättning	1970-74	0,23	-0,04	-0,64	0,91	0,69	0,36	0,42	
Arbetskraft	1970-74	0,20	0,48	-0,90	1,04	0,83	0,31	0,52	
Arbetslöshet	1970-74	-0,03	0,51	-0,26	0,13	0,14	-0,05	0,10	
Residual		0,00	0,01	0,00	0,01	0,00	0,00	0,00	
Sysselsättning	1975-83	0,54	0,82	1,30	-1,17	0,49	-0,68	0,12	
Arbetskraft	1975-83	0,82	1,43	1,88	0,27	0,79	0,37	0,78	
Arbetslöshet	1975-83	0,26	0,56	0,53	1,30	0,29	0,98	0,61	
Residual		0,02	0,06	0,05	0,14	0,01	0,07	0,05	
Sysselsättning	1984-90	0,64	3,93	1,43	2,61	0,81	1,97	1,47	
Arbetskraft	1984-90	0,84	3,18	0,67	2,14	0,55	1,22	1,13	
Arbetslöshet	1984-90	0,18	-0,66	-0,70	-0,38	-0,24	-0,68	-0,31	
Residual		0,02	-0,08	-0,07	-0,09	-0,01	-0,08	-0,03	
Förändring i förändringen									
Sysselsättning	1960/69-1970/74	0,88	-1,21	-0,18	0,20	0,14	-0,01	0,22	
Arbetskraft	1960/69-1970/74	0,85	-0,72	-0,55	0,32	0,26	-0,13	0,30	
Arbetslöshet	1960/69-1970/74	-0,03	0,47	-0,36	0,12	0,11	-0,12	0,08	
Sysselsättning	1970/74-1975/83	0,31	0,85	1,93	-2,08	-0,20	-1,04	-0,29	
Arbetskraft	1970/74-1975/83	0,63	0,95	2,78	-0,77	-0,04	0,06	0,26	
Arbetslöshet	1970/74-1975/83	0,29	0,05	0,79	1,17	0,16	1,03	0,51	
Sysselsättning	1975/83-1984/90	0,10	3,11	0,14	3,78	0,32	2,65	1,35	
Arbetskraft	1975/83-1984/90	0,01	1,75	-1,21	1,87	-0,24	0,85	0,35	
Arbetslöshet	1975/83-1984/90	-0,09	-1,22	-1,23	-1,69	-0,54	-1,65	-0,92	

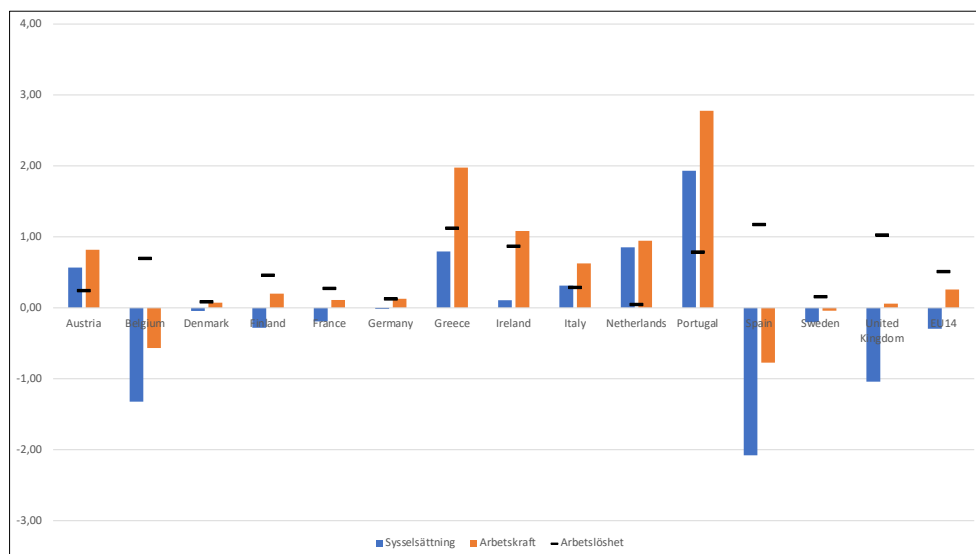
Sverige, Italien och Österrike är de länder som har lägst ökning av arbetslösheten. Skillnaden gentemot EU14 är en högre sysselsättningstillväxt, medan arbetskraftstillväxten är likartad (Österrike har något högre). Frankrike och Tyskland har ungefär lika snabb ökning av arbetslösheten, men i den underliggande utvecklingen ser vi att Tyskland har en mycket låg sysselsättningstillväxt, lägre än Frankrikes, men samtidigt är tillväxten i arbetskraften lägre i Tyskland än i Frankrike. Sammantaget ger det effekten att arbetslösheten utvecklas likartat i de båda länderna.

Figur 5-1 Förändring per år i arbetslöshet, arbetskraft och sysselsättning 1975-83
Förändringen avser för sysselsättning och arbetskraft procent, och för arbetslöshet procentenheter.

När vi vänder blicken till ”förändringen i förändringen” som redovisas i Figur 5-2 framgår att samtliga länder under perioden 1975-83 ser en stigande ökningstakt i arbetslösheten. Från redogörelsen ovan minns vi att detta för EU14 till lika delar förklarades av minskande sysselsättningstillväxt och ökande arbetskraftstillväxt. Här framgår att minskande sysselsättningstillväxt var hela förklaringen till den ökade takt med vilken arbetslösheten steg i Sverige, Spanien och Belgien och i det närmaste så också vad gäller Storbritannien. I dessa länder härleds den försämrade utvecklingen av arbetslösheten till sysselsättningssidan. Till denna grupp, för vilken sysselsättningssidan är huvudsakligen bestämmande, kan vi också lägga Finland och Frankrike. Därmed kan det försämrade arbetsmarknadsläget i sex av de fjorton länderna härledas till sysselsättningssidan. Till dessa länder bör vi därefter även lägga Västtyskland. Förvisso är förändringen jämfört med föregående period liten,

men utgångsläget, d v s perioden 1970-74, var en låg sysselsättningstillväxt. Av de länder som inte har fallande sysselsättning är Västtyskland det land som har lägst tillväxt i sysselsättningen. Därmed sluter vi oss till att den stigande arbetslösheten i sju av länderna helt eller huvudsakligen kan härledas till sysselsättningsidan.

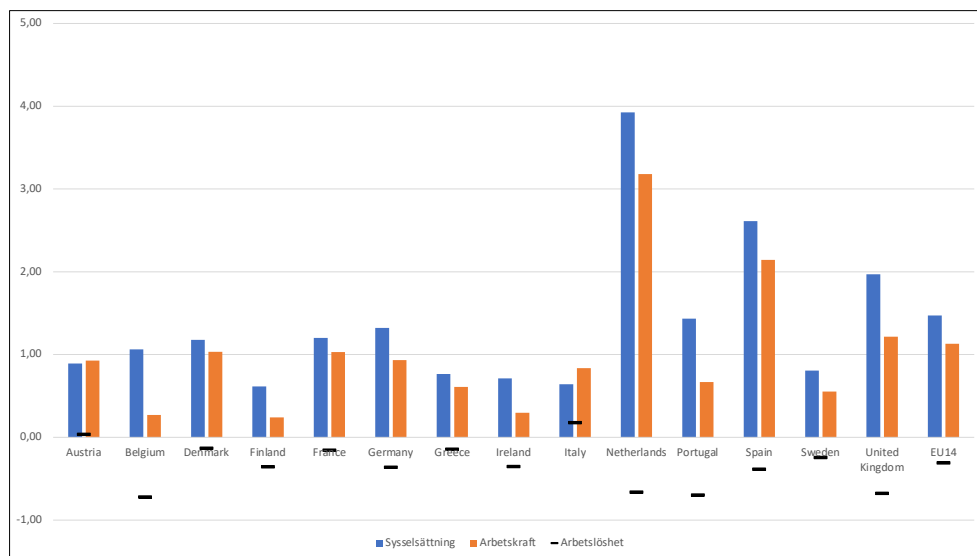

Figur 5-2 "Förändring i förändring" per år i arbetslöshet, arbetskraft och sysselsättning 1975-83 jämfört med 1970-74

För de resterande länderna – Österrike, Danmark, Grekland, Irland, Nederländerna, Italien och Portugal – är det däremot förändringar i arbetskraftstillväxten som är huvudsaklig förklaring till att arbetslösheten stiger snabbare än tidigare. Därutöver kan noteras att detta inte var en i övrigt homogen grupp. Italien var ett av de mest industrialiserade länderna, Nederländerna ett av de länder som kommit längst i tertialiseringprocessen. Grekland och i viss mån Irland var vid denna tid fortfarande agrart präglade länder (se kapitel 6). Irland torde ha haft väsentligt mer gemensamt med Spanien än med Nederländerna medan Nederländerna borde, åtminstone sett till BNP/c-nivå, ha haft väsentligt mer gemensamt med Belgien än med Grekland. Trots dessa tydliga olikheter inom denna grupp och de enskilda ländernas större likhet med länder utanför denna grupp, har de det gemensamt att det var arbetskraftstillväxten som i hög utsträckning styrde utvecklingen av arbetslösheten.

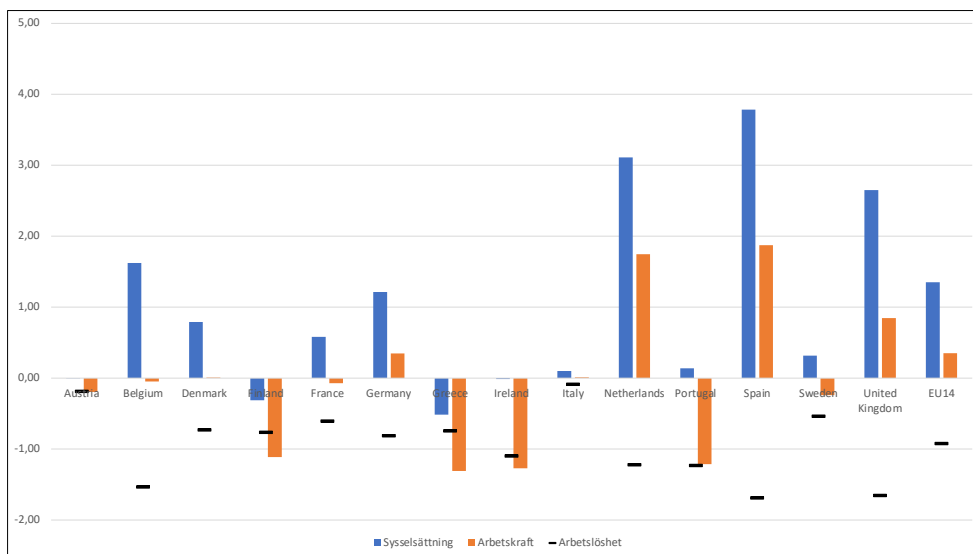
Under perioden 1984-90 faller arbetslösheten i alla länder förutom Italien och Österrike. Tillväxten i sysselsättningen är nu hög i flera länder, däribland Spanien och Storbritannien, som därmed vänder en mycket negativ utveckling till en positiv. Om vi går direkt över till "förändringen i förändringen" ser vi vad som skedde med dessa båda länder. I båda fallen ökar arbetskraftstillväxttakten, men vändningen är mycket kraftigare i sysselsättningen. Den positiva utvecklingen för dessa båda

länder härleds således helt till sysselsättningsidan. Den ökade arbetskraftstillväxten dämpar den ökade sysselsättningstillväxtens genomslag på förändringen i arbetslöshet, liksom fallet är med EU14 som analyserats tidigare. Till denna grupp vars positiva utveckling i form av lägre arbetslöshet huvudsakligen bestäms av sysselsättningstillväxten kan vi också lägga Tyskland, Nederländerna, Danmark. Belgien och Sverige kan därutöver läggas till denna grupp i det att minskningen i arbetslöshet huvudsakligen orsakas av ökad sysselsättningstillväxt. I Belgiens fall är vändningen tydligast. För Sverige är förändringen mindre dramatisk, men effekten av den ökade sysselsättningstillväxten förklarar huvuddelen av differensen i arbetslöshetsförändringen mellan perioderna.

Figur 5-3 Förändring per år i arbetslöshet, sysselsättning och arbetskraft 1984-90
Förändringen avser för sysselsättning och arbetskraft procent, och för arbetslöshet procentenheter.

Finlands, Greklands och Irlands utveckling med fallande arbetslöshet är helt och hållet en effekt av minskad tillväxttakt i arbetskraften. I alla tre länderna är sysselsättningstillväxten positiv, men lägre eller i nivå med föregående period. Portugals fallande arbetslöshet förklaras huvudsakligen av lägre tillväxttakt i arbetskraften. Slutligen kan Italien och Österrike nämnas vars arbetslöshet ökade, men i lägre takt än under föregående period. I Italiens fall berodde det på ökad sysselsättningstillväxt och i Österrikes fall på lägre tillväxttakt i arbetskraften.

Figur 5-4 "Förändring i förändring" per år i arbetslöshet, sysselsättning och arbetskraft 1984-90 jämfört med 1975-83

5.2.3 Arbetskraft och befolkningstillväxt

Arbetskraftens tillväxt är summan av befolkningstillväxten i arbetsför ålder och tillväxten av deltagande i arbetskraften. Det gör att det är möjligt att härleda förändringar mellan perioder till befolkningstillväxt respektive tillväxt i arbetskraftsdeltagandet. Vi konstaterade ovan att för EU14 förklarar arbetskraftstillväxten omkring hälften av den ökade takten med vilken arbetslösheten steg under perioden 1975-83. I Tabell 5-2 framgår att arbetskraftsdeltagandet minskade under denna period och att det rentav minskade i snabbare takt än under föregående period. Samtidigt ökade arbetskraften och den ökade i snabbare än takt än under föregående period. Vi kan således konstatera att den ökade takt med vilken arbetskraften växte under perioden 1975-83 helt orsakades av ökad befolkningstillväxt.

För Sveriges del dämpades, om än svagt, utvecklingen av arbetslösheten, genom minskad arbetskraftstillväxttakt. Det här är helt och hållet en effekt av att ökningstakten i arbetskraftsdeltagandet avtar, och det kompenseras för ökad befolkningstillväxt. Men samtidigt ska noteras att den svenska befolkningstillväxten i arbetsför ålder var lägst i landgruppen under perioden 1975-83, endast 0,29 procent per år, vilket ska jämföras med EU14 med en befolkningstillväxt om 0,87. Inget annat land hade en befolkningstillväxt som understeg 0,5 procent per år. Den svenska arbetskraftstillväxten är under perioden i nivå med arbetskraftstillväxten i EU14, men dess komponenter skiljer sig åt. Sverige har lägre befolkningstillväxt men tämligen hög ökning i arbetskraftsdeltagandet. Är detta en viktig aspekt i sammanhanget? Troligen. Befolkningstillväxt i arbetsför ålder är under så här korta

tidsintervall huvudsakligen en exogen variabel (med arbetskraftsinvandring som undantag), medan arbetskraftsdeltagandet är en faktor som påverkas av den ekonomiska utvecklingen och sociala, kulturella och institutionella faktorer. Senare i denna avhandling kommer vi att argumentera för att sysselsättningstillväxten under denna period drivs av strukturella faktorer som resulterade i att det fanns tryck nedåt på sysselsättningstillväxten. Ett land som under samma period har en exogent verkande kraft som pressar arbetskraftstillväxten nedåt har i ett sådant perspektiv en fördel. Vi kommer att benämna detta för *relativa fördelar*. Detta är den första *relativa fördelen* som vi observerar för svenskt vidkommande. Ytterligare ett förhållande som ska noteras angående Sverige är att landet har den mest jämlika arbetsmarknaden, mätt som arbetskraftsdeltagande. Av den manliga befolkningen 1975 ingår 89 procent i arbetskraften. Av den kvinnliga arbetskraften ingår 68 procent i arbetskraften. Det ger i sin tur upphov till det högsta arbetskraftsdeltagandet i landgruppen, på hela 78 procent. De enda länder som befinner sig i närheten av dessa nivåer av kvinnligt deltagande i arbetskraften är Finland och Danmark. För länderna i södra Europa (med undantag för Portugal) samt Irland och Nederländerna ligger år 1975 det kvinnliga deltagandet i arbetskraften på under 35 procent. Här finns ytterligare en potentiell relativ fördel för svenskt vidkommande. Det innebär att den sociala revolution av ökat kvinnligt förvärvsarbete som uppenbart var i vardande i fler europeiska länder redan i hög utsträckning hade inträffat i Sverige. Den kvinnliga arbetskraftsreserven var vid strukturkrisens inledning tämligen liten jämfört med hur den exempelvis var i Italien och Irland. I den mån sådana sociala rörelser är frikopplade från den generella ekonomiska utvecklingen, torde detta vara en fördel för Sverige, eftersom potentialen för ökad arbetskraftstillväxt under den redan bekymmersamma strukturkrisen därmed var lägre.

Spanien, Belgien och Storbritannien har låg arbetskraftstillväxt. I Belgien och Storbritannien orsakades detta av kombinationen låg befolkningstillväxt och minskat arbetskraftsdeltagande. Spanien har hög befolkningstillväxt, men också den största reduktionen i arbetskraftsdeltagandet i landgruppen. Också i Västtyskland minskar arbetskraftsdeltagandet och ger som effekt att landets arbetskraft växer långsammare än i EU14, trots att befolkningstillväxten är likartad.

Danmark och Finland präglas under perioden av en relativt hög arbetskraftstillväxt. Detta sker trots att befolkningstillväxten är något lägre än i EU14 och skillnaden i arbetskraftstillväxt förklaras således av en högre ökningstakt i arbetskraftsdeltagandet. I en jämförelse mellan Danmark och Finland å ena sidan och Sverige å den andra kan konstateras att Sverige har lägre befolkningstillväxt än båda länderna och lägre tillväxt i arbetskraftsdeltagandet än Finland.

Grekland, Irland, Portugal och Nederländerna har landgruppens tre högsta befolkningsökningstakter. Av dessa länder är det främst Irland och Nederländerna som drabbas av hög arbetslöshet under perioden. För Irlands del är den drivande faktorn tämligen uppenbar. Den irländska befolkningstillväxten går från att ha legat under EU14 under 1960-talet till att ligga väsentligt över under perioderna 1970-74

och 1975-83. Men det sker också en central förändring i arbetskraftsdeltagandet. Under 1970-74 minskar arbetskraftsdeltagandet med -1,18 procent per år, vilket resulterar i att arbetskraftstillväxten stannar på 0,48 procent trots hög befolkningstillväxt. Detta förändras drastiskt till perioden som följer, då befolkningstillväxten förvisso alltså ligger kvar på en hög nivå, men arbetskraftsdeltagandet ökar nu med 0,10 procent per år. Det innebär att arbetskraftstillväxten uppgår till 1,57 procent per år. Den irländska sysselsättningstillväxten ser, som vi konstaterat tidigare, förvisso god ut, jämfört med övriga länder, men förändringen är endast marginell jämfört med föregående period. Samtidigt sker denna kraftiga förändring arbetskraftstillväxten som i sin tur förklaras av att arbetskraftsdeltagandet inte längre minskar. I Tabell 5-3 framgår att denna förändring i arbetskraftsdeltagandets tillväxt drivs av såväl män som kvinnor, men medan männen fortsätter att delta i arbetskraften i minskad utsträckning (från mycket höga nivåer, ska understrykas, Irland har 1975 det högsta manliga arbetskraftsdeltagandet i landgruppen) är det nu tydligt att de irländska kvinnorna träder in på arbetsmarknaden i ökad utsträckning. Detta sker från mycket låga nivåer. Denna utveckling präglar såväl perioden 1975-83 som 1984-90.

Nederländerna, Italien och Grekland liknar Irland i flera hänseenden. Under föregående period minskade arbetskraftsdeltagandet i dessa länder, under perioden 1975-83 börjar arbetskraftsdeltagandet öka och därmed adderar detta till vad som är en i Grekland och Nederländerna hög befolkningstillväxt. I alla dessa länder är det kvinnors deltagande i arbetskraften som är den drivande faktorn, och det sker från låga nivåer med ett arbetskraftsdeltagande på 31-35 procent 1975. Vi ser således att det i de länder vars utveckling under perioden dominerades av arbetskraftssidan sker väsentliga förändringar i arbetskraftsdeltagandet, och att det är kvinnors inträde på arbetsmarknaden som driver denna utveckling. Det kan också noteras att arbetslösheten för kvinnor i länder som Irland, Italien och Nederländerna under 1980-talet blir högre än motsvarande arbetslöshet för män. Det ökade arbetskraftsinträdet sker i dessa länder parallellt med stigande arbetslöshet.

Perioden 1984-90 präglas av tilltagande tillväxt i arbetskraften. I EU14 ökar den från 0,78 procent till 1,13. Detta förklaras i sin tur helt av ökat deltagande i arbetskraften. Befolkningstillväxten avtar jämfört med föregående period och uppgår till 0,47 procent per år. Sverige har jämfört med föregående period lägre tillväxttakt i arbetskraften. Det orsakas av att arbetskraftsdeltagandet växer långsammare. Befolkningstillväxttakten ökar, men är alltså relativt låg, men med 0,34 procent per år är den inte längre unikt låg. Flera andra länder uppvisar låg befolkningstillväxt, främst Belgien, Finland och Storbritannien som har befolkningstillväxt på 0,17 procent eller lägre per år. Flera länders befolkningstillväxt ligger kring de nivåer som Sverige uppvisar: Österrike, Danmark, Irland och Italien. Av särskilt intresse är, mot bakgrund av vad som noterades ovan, självfallet Irland. Deltagandet i arbetskraften minskar och samtidigt reduceras befolkningstillväxten från 1,47 till 0,39 procent per år. Den minskade irländska arbetslösheten under denna period, som präglas av oförändrad

sysselsättningstillväxttakt, förklaras således i hög grad av lägre befolkningstillväxttakt.

Tre av de hårdast drabbade länderna under föregående period – Storbritannien, Belgien och Spanien – gynnas under denna period av lägre tillväxttakt i befolkningen. Det kan dock noteras att för Storbritannien och Spanien kompenseras detta fullt ut av ökad tillväxt i arbetskraftsdeltagandet, så att arbetskraftstillväxten blir högre än under föregående period. Nederländerna bör också nämnas i det sammanhanget. Det är ett av de länder som får den högsta arbetslösheten under 1980-talet. Den faller sedan näst snabbast under den sista perioden men samtidigt som det sker ökar arbetskraften i mycket hög takt, den högsta takten i landgruppen. Det förklaras i sin tur, i likhet med Storbritannien, helt av ökat arbetskraftsdeltagande.

Tabell 5-2 Tillväxt i befolkning i arbetsför ålder, arbetskraftsdeltagande och arbetskraft

Befolkning	Förändring per år				Förändring i förändringen		
	1960-69	1970-74	1975-83	1984-90	1960/69-1970/74	1970/74-1975/83	1975/83-1984/90
Austria	-0,08	0,52	0,88	0,34	0,60	0,36	-0,54
Belgium	0,33	0,51	0,64	0,12	0,18	0,13	-0,52
Denmark	0,77	0,47	0,52	0,36	-0,30	0,05	-0,15
Finland	1,12	0,86	0,51	0,15	-0,27	-0,35	-0,36
France	1,13	0,89	1,00	0,56	-0,24	0,12	-0,44
Germany	0,18	0,67	0,85	0,50	0,49	0,18	-0,35
Greece	0,43	0,30	1,30	0,89	-0,13	1,00	-0,41
Ireland	0,35	1,68	1,47	0,39	1,33	-0,21	-1,08
Italy	0,52	0,31	0,79	0,38	-0,21	0,48	-0,41
Netherlands	1,54	1,33	1,33	0,82	-0,22	0,01	-0,52
Portugal	-0,29	0,38	1,45	0,49	0,67	1,08	-0,97
Spain	0,83	1,05	1,14	0,79	0,22	0,09	-0,36
Sweden	0,67	-0,04	0,29	0,34	-0,70	0,32	0,05
United Kingdom	0,32	0,11	0,54	0,17	-0,21	0,42	-0,37
EU14	0,87	0,58	0,87	0,47	-0,30	0,29	-0,40
Arbetskrafts- deltagande	1960-69	1970-74	1975-83	1984-90	1960/69-1970/74	1970/74-1975/83	1975/83-1984/90
Austria	-0,42	-0,21	0,24	0,58	0,20	0,46	0,34
Belgium	0,09	0,38	-0,32	0,15	0,28	-0,69	0,47
Denmark	0,55	0,48	0,51	0,67	-0,07	0,02	0,16
Finland	-0,98	0,30	0,84	0,09	1,28	0,55	-0,75
France	-0,26	0,10	0,10	0,47	0,36	-0,01	0,37
Germany	-0,23	-0,22	-0,26	0,43	0,01	-0,05	0,70
Greece	-1,55	-0,36	0,61	-0,27	1,19	0,97	-0,88
Ireland	-0,25	-1,18	0,10	-0,10	-0,93	1,27	-0,19
Italy	-1,16	-0,11	0,04	0,45	1,05	0,14	0,42
Netherlands	-0,33	-0,83	0,10	2,35	-0,50	0,93	2,25
Portugal	-0,06	-1,27	0,42	0,18	-1,21	1,69	-0,24
Spain	-0,12	-0,01	-0,87	1,35	0,11	-0,86	2,21
Sweden	-0,09	0,87	0,50	0,21	0,96	-0,37	-0,29
United Kingdom	0,12	0,20	-0,16	1,05	0,08	-0,36	1,21
EU14	-0,65	-0,06	-0,09	0,66	0,59	-0,03	0,75

Tabell 5.2 forts.

Arbetskraft	1960-69	1970-74	1975-83	1984-90	1960/69- 1970/74	1970/74- 1975/83	1975/83- 1984/90
Austria	-0,50	0,30	1,12	0,93	0,80	0,82	-0,19
Belgium	0,42	0,88	0,32	0,27	0,46	-0,56	-0,05
Denmark	1,33	0,95	1,02	1,03	-0,37	0,07	0,01
Finland	0,13	1,16	1,35	0,24	1,02	0,20	-1,11
France	0,87	0,99	1,10	1,03	0,12	0,11	-0,07
Germany	-0,05	0,46	0,59	0,93	0,50	0,13	0,35
Greece	-0,90	-0,06	1,92	0,61	0,84	1,98	-1,31
Ireland	0,10	0,48	1,57	0,30	0,38	1,08	-1,27
Italy	-0,65	0,20	0,82	0,84	0,85	0,63	0,01
Netherlands	1,21	0,48	1,43	3,18	-0,72	0,95	1,75
Portugal	-0,35	-0,90	1,88	0,67	-0,55	2,78	-1,21
Spain	0,72	1,04	0,27	2,14	0,32	-0,77	1,87
Sweden	0,57	0,83	0,79	0,55	0,26	-0,04	-0,24
United Kingdom	0,44	0,31	0,37	1,22	-0,13	0,06	0,85
EU14	0,22	0,52	0,78	1,13	0,30	0,26	0,35

Tabell 5-3 Arbetskraftsdeltagande per kön²²

Arbetskraftsdeltagande för män			
Country	Arbetskraftsdeltagande 1975	Arbetskraftsdeltagande 1983	Arbetskraftsdeltagande 1990
Austria	0,84	0,81	0,80
Belgium	0,80	0,74	0,70
Denmark	0,88	0,85	0,89
Finland	0,77	0,80	0,80
France	0,81	0,75	0,74
Germany	0,85	0,80	0,80
Greece	0,79	0,79	0,74
Ireland	0,91	0,87	0,80
Italy	0,82	0,79	0,77
Netherlands	0,81	0,76	0,79
Portugal	0,88	0,85	0,86
Spain	0,89	0,79	0,77
Sweden	0,89	0,86	0,85
United Kingdom	0,90	0,86	0,88
Arbetskraftsdeltagande för kvinnor			
Country	Arbetskraftsdeltagande 1975	Arbetskraftsdeltagande 1983	Arbetskraftsdeltagande 1990
Austria	0,48	0,49	0,55
Belgium	0,43	0,49	0,52
Denmark	0,63	0,72	0,78
Finland	0,66	0,73	0,74
France	0,50	0,54	0,59
Germany	0,51	0,52	0,57
Greece	0,33	0,40	0,43
Ireland	0,35	0,38	0,43
Italy	0,35	0,41	0,46
Netherlands	0,31	0,40	0,52
Portugal	0,49	0,57	0,62
Spain	0,32	0,34	0,42
Sweden	0,68	0,77	0,81
United Kingdom	0,55	0,57	0,66

²² Beräknat på OECD (2017), Labour Force Statistics, vars dataserier inte är helt kompatibla med de serier som AMECO rapporterar och som i övrigt använts ovan.

5.3 Sammanfattande slutsatser

Denna inledande analys har visat att de västeuropeiska länderna huvudsakligen delar karaktärstikerna av en under den undersökta perioden först stigande och sedan minskande arbetslöshet. Men skillnaderna inom landgruppen är stora. Det gäller såväl de faktiska nivåerna till vilka arbetslösheten steg under 1980-talet som de underliggande utvecklingstrenderna. För hälften av länderna, liksom för EU14, går den ökade arbetslösheten primärt att härleda, i den statistiska betydelse vi här tillämpat, till sysselsättningssidan. I flera länder – Irland är det mest tydliga exemplet – härleds dock den ökade arbetslösheten till arbetskraftssidan. Tillväxten av befolkning i arbetsför ålder spelar in för några länder, men än viktigare var de stora förändringarna i arbetskraftsdeltagande. Det var primärt kvinnors inträde på arbetsmarknaden som drev denna utveckling, och i länder med initialt lågt kvinnligt arbetskraftsdeltagande hade denna förändring stor betydelse.

I analysen har vi också identifierat två *relativa fördelar* under strukturkrisen för Sverige. Den låga befolkningstillväxten i Sverige under strukturkrisens år skapade ett lågt exogent tryck på arbetskraftstillväxten. Vidare innebar den mer jämlika fördelningen av arbetskraftsdeltagandet i periodens inledning att den potentiella, av arbetskraftsdeltagandet styrda arbetskraftstillväxten, var lägre än i länder med initialt lägre kvinnligt arbetskraftsdeltagande. Två krafter bidrog således till att hålla nere den svenska arbetskraftstillväxten. Noteras ska även att Sverige inte genomgick någon sysselsättningskris i termer av fallande eller stagnerande sysselsättning. Det skiljer Sverige från Belgien, Storbritannien och Spanien samt i viss grad även i en jämförelse Västtyskland som hade mycket låg sysselsättningstillväxt.

6 Sysselsättningsstruktur och arbetslöshet

6.1 Inledning

I förra kapitlet gjordes en dekomponering av arbetslöshetsförändringen i sysselsättning respektive arbetskraft. I detta och nästa kapitel kommer den aggregerade sysselsättningstillväxten att disaggregeras, och därigenom prövar vi de återstående hypoteserna som ställdes upp i kapitel 4. Enligt det analytiska ramverket som där lades fram genererar strukturförändringen variationer i sysselsättningstillväxten, vilken därefter genererar variationer i arbetslösheten.

Hypoteserna säger att det inverterade "u" som arbetslöshetsserien uppvisar under den studerade perioden speglar ett ordinärt "u" i sysselsättningsserien, att sysselsättningsserien har denna form på grund av det "glapp" i sektorsskiftena som strukturförändringen vid denna tid gav upphov till samt att de olika ländernas arbetslöshetsutveckling, åtminstone till en del, kan förstås utifrån denna strukturförändring i kombination med landspecifika strukturella egenskaper. Därutöver formulerades en hypotes om att välfärdstjänsternas expansion för vissa länder kom att fungera som en politiskt skapad kompensationsmekanism under strukturkrisen.

I detta kapitel prövas dessa hypoteser genom analys av sysselsättningsdata på aggregerad nivå, sektors-, bransch- och industrinivå. Den data som används är arbetade timmar, publicerad i EU-KLEMS (EU-KLEMS 2008, 2009). EU14 har beräknats som ett aggregat av de studerade länderna. Kategoriseringarna utgår från EU-KLEMS. Därutöver har vissa aggregeringar gjorts och kortformer för beteckningarna tillfogats. Hur detta har gjorts framgår ur Tabell 6-1.

Tabell 6-1 EU-KLEMS kategoriseringar

KLEMS-kategorier	Kod	Nivå	Fullständig beskrivning	Kortform, benämning i avhandlingen	Konstruktion
Total industries	TOT	Totalaggregat	Total sysselsättning	Total sysselsättning	
Agriculture, hunting, forestry and fishing	AtB	Bransch	Jordbruk, jakt, skogsbruk och fiske	Jordbruk	
Mining and quarrying	C	Bransch	Utvinning av mineral	Gruvdrift	
Total manufacturing	D	Bransch	Tillverkning	Industri/industribranchen	
Food , beverages and tobacco	15t16	Industri	Livsmedels (15)- och tobaksindustri (16)	Livsmedels- och tobaksindustri	
Textiles, textile , leather and footwear	17t19	Industri	Textilvarutillverkning (17) Tillverkning av kläder; pålsberedning (18), Garvning och annan läderberedning; tillverkning av reseffekter, handväskor, skodon o.d. (19)	Textil- och beklädnadsindustri	
Wood and of wood and cork	20	Industri	Tillverkning av trä och varor av trä, kork, rotting o.d. utom möbler	Trävaruindustri	
Pulp, paper, paper , printing and publishing	21t22	Industri	Massa-, pappers- och pappersvarutillverkning (21), Förlagsverksamhet; grafisk produktion och reproduktion av inspelningar (22)	Massa- och pappersindustri	
Chemical, rubber, plastics and fuel	23t25	Industri	Tillverkning av stenkolsprodukter, raffinerade petroleumprodukter och kärnbränsle (23) Tillverkning av kemikalier och kemiska produkter (24) Tillverkning av gummi- och plastvaror (25)	Kemisk industri	
Other non-metallic mineral	26	Industri	Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter	Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter	
Basic metals and fabricated metal	27t28	Industri	Stål- och metallframställning (27) Tillverkning av metallvaror utom maskiner och apparater (28)	Stål- och metallindustri	
Machinery, nec	29	Industri	Tillverkning av maskiner som ej ingår i annan underavdelning	Övrig maskinindustri	
Electrical and optical equipment	30t33	Industri	Tillverkning av kontorsmaskiner och datorer (30), Tillverkning av andra elektriska maskiner och artiklar (31) Tillverkning av teleprodukter (32), Tillverkning av precisionsinstrument, medicinska och optiska instrument samt ur (33)	Tillverkning av elektroniska-, optiska- samt precisionsinstrument	
Transport equipment	34t35	Industri	Tillverkning av motorfordon, släpfordon och påhängsvagnar (34), Tillverkning av andra transportmedel (35)	Transportmedelsindustrin	
Manufacturing nec; recycling	36t37	Industri	Tillverkning av möbler; annan tillverkning (36), återvinning (37)	Övrig industri samt återvinning	
Electricity, gas and water supply	E	Bransch	El, gas, värme och vattenförsörjning	Energi och vattenförsörjning	
Construction	F	Bransch	Byggnadsverksamhet	Byggnadsverksamhet	

Wholesale and retail trade	G	Bransch	Partihandel och detaljhandel; reparation av motorfordon, hushållsartiklar och personliga artiklar	Detaljhandel	
Hotels and restaurants	H	Bransch	Hotell- och restaurangverksamhet	Hotell- och restaurangverksamhet	
Transport and storage and communication	I	Bransch	Transport, magasinering, kommunikation	Transportbranschen	
Financial intermediation	J	Bransch	Finansiell verksamhet	Finansiell verksamhet	
Real estate, renting and business activities	K	Bransch	Fastighets, uthyrningsverksamhet, företagstjänster	Övriga marknadstjänster	
Public admin and defence; compulsory social security	L	Bransch	Offentlig förvaltning och försvar; Obligatorisk socialförsäkring		
Education	M	Bransch	Utbildning		
Health and social work	N	Bransch	Hälso- och sjukvård, sociala tjänster; veterinärverksamhet		
Other community, social and personal services	O	Bransch	Andra samhällreliga och personliga tjänster	Övriga samhällreliga tjänster	
Private households with employed persons	P	Bransch	Hushållens verksamhet	Hushållstjänster	
Extra-territorial organizations and bodies	Q	Bransch	Används ej		
Egna aggregeringar					
LMN-sektorn	LMN	Huvudsektor	LMN-sektorn	LMN-sektorn	L+M+N
Marknadssektor	MTOT	Huvudsektor	Marknadssektor	Marknadssektor	TOT-LMN
Primärsektor	Psektor	Sektor	Primär sektor	Primär sektor	AtB+C
Sekundärsektor	Ssektor	Sektor	Sekundär sektor	Sekundär sektor	D+E+F
Tertiärsektor	Tsektor	Sektor	Tertiär sektor	Tertiär sektor	G+H+I+J+K+LtQ
Marknadstertiär sektor	TsektorM	Delsektor	Marknadstertiärsektor	Marknadstertiärsektor	Tprod-LMN

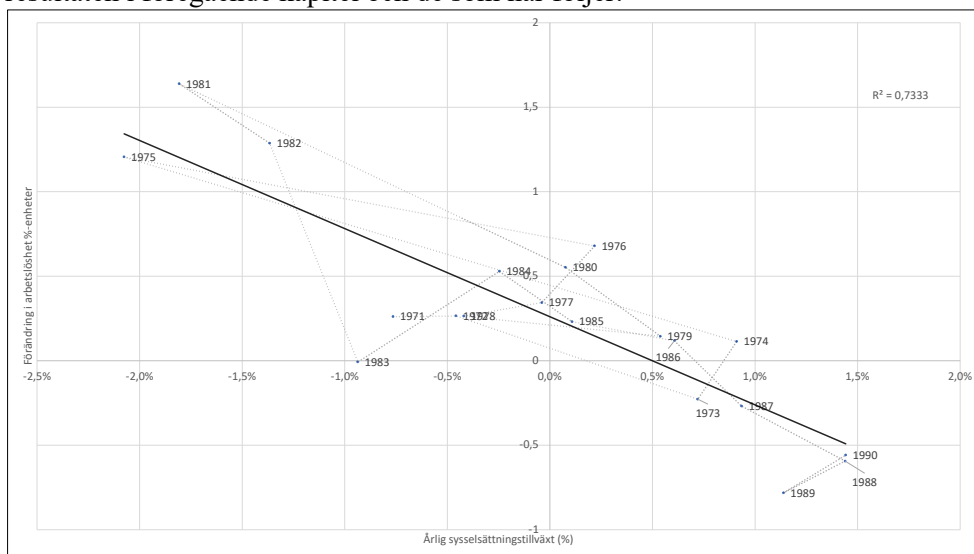
I detta och nästa kapitel används en metod för att beräkna respektive delnivås "bidrag" till total sysselsättningstillväxt. Dessa bidrag har beräknats på följande sätt: Årlig tillväxttakt är beräknad med linjär trendskattning på de logaritmerade serierna. Bidragen till total sysselsättning har beräknats genom att vikta tillväxttakten med det geometriska medelvärdet av ändpunkterna för sektorns andel av totalsysselsättning. Låt L_i vara sektor i s sysselsättning och $s_i = L_i/L$

sysselsättningsandelen. Låt T vara slutåret och 0 vara startåret. Sektorns vikt är $\omega_i = \sqrt{s_{iT}s_{i0}}$. Bidraget till den totala sysselsättningstillväxten β beräknas som $\beta_i \omega_i$ där β_i estimeras enligt $\ln L_{it} = \beta_i t + \epsilon_t$.

6.2 Arbetade timmar och arbetslöshet

EU-KLEMS-databasens primära källa för sysselsättning är nationalräkenskaperna. Dessa serier skiljer sig från de arbetskraftsundersökningar som ligger till grund för den data för sysselsättning som vi använde i föregående kapitel. Detta har spelat in i valet av arbetade timmar, snarare än sysselsatta personer för den analys av strukturförändring som följer i detta kapitel. Då serierna för sysselsatta personer i EU-KLEMS och i arbetskraftsundersökningar skiljer sig åt, har bedömningen gjorts att det är bättre att använda arbetade timmar för denna analys, eftersom det bättre speglar strukturell förändring.

Vi noterade i föregående kapitel att i statistisk bemärkelse orsakades uppgången i arbetslöshet i flera länder av ökningen av arbetskraftstillväxten. Samtidigt har vi en hypotes om att förändringar i sysselsättningstillväxten har en god potential att förklara att arbetslösheten ökade under en period fram till mitten av 1980-talet för att därefter falla. Vi kommer i det avslutande kapitlet att resonera samlat om resultaten i föregående kapitel och de som här följer.

Figur 6-1 Tillväxt i arbetade timmar och förändring i arbetslöshet 1971-90 i EU14 (vägt)²³

²³ Här har samma arbetslöshetsmått för EU14 använts som i kapitel 5, d v s beräknat på sysselsättnings- och arbetskraftsserierna. Skälet är att vi på så sätt får ett vägt EU14-genomsnitt.

Innan vi går vidare måste vi dock undersöka i vilken utsträckning som sysselsättningsaggregatet, mätt i arbetade timmar, påverkar arbetslösheten. I Figur 6-1 framgår att för EU14 var korrelationen mellan sysselsättningstillväxt och förändring i arbetslöshet mycket hög. En förutsättning för minskande arbetslöshet på EU14-nivå var positiv tillväxt i arbetade timmar. Som också framgår är det dock inte ett tillräckligt villkor för att arbetslösheten ska falla, men det är tydligt att år med svag eller negativ sysselsättningstillväxt sammanfaller med ökning i arbetslösheten. Det är således fråga om ett tämligen starkt samband, trots att arbetslösheten även påverkas av arbetskraftstillväxten samt av förändringar i antalet arbetade timmar per sysselsatt person.

Tillväxten i arbetade timmar har således stor betydelse för förändring i arbetslöshet för EU14-aggregatet, varför en analys av sysselsättningstillväxtens komponenter torde ha goda förutsättningar att finna svar på inte bara vad som orsakar variationer i denna sysselsättningstillväxt utan också därigenom vad som orsakar variationer i arbetslösheten.

6.3 Strukturell förändring förklarar aggregatets u-form

Huvudhypotesen i denna avhandling är att ett glapp i sektorskiftena förklarar den övergripande formen på sysselsättningsaggregatet och att detta i sin tur förklarar uppgången och den efterföljande nedgången i arbetslöshet.

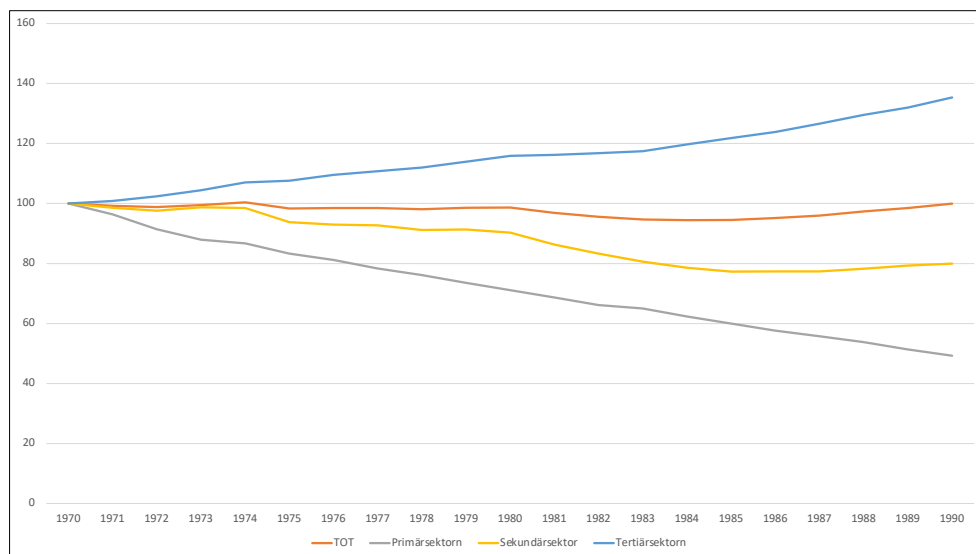
6.3.1 Övergripande trender

År 1974 var, som framgår av Figur 6-2, den totala sysselsättningen, mätt som antal arbetade timmar, på ungefär samma nivå som 1970. Men nu inleddes en lång period av vikande sysselsättning. Med 1970 som bas finner vi indextal lägre än 99 under resten av 1970-talet, och därefter, under 1980-talets första hälft, föll sysselsättningen till indextal strax under 95. Under 1980-talets andra hälft ökade den totala sysselsättningen och 1990 arbetades lika många timmar som 1970. Sysselsättningsaggregatet fick därmed formen av ett "u".

Den okulära besiktningen av Figur 6-2 visar att EU14 befann sig i en tertialiseringsprocess. Tjänstesektorn växte trendmässigt samtidigt som primärsektorn minskade trendmässigt. Sekundärsektorn minskade i en tydligt mer volatil process.

Sysselsättningen i primärsektorn halverades mellan 1970 och 1990, sekundärsektorns sysselsättning minskade med 20 procent, medan tjänstesektorns ökade med 36 procent. Denna utveckling förändrade, som framgår i

Tabell 6-2, sektorssammansättningen. Primärsektorns andel av total sysselsättning föll från 16,5 till 8,1 procent. Den relativa nedgången var i samma storleksordning i såväl jordbruket som inom gruvdriften. Sekundärsektorns andel av total sysselsättning minskade från 38,4 till 30,7 procent, en utveckling som till största delen förklarades med industribranschen (D), även om byggnadsbranschen (F) också minskade som andel av total sysselsättning.

Figur 6-2 Sysselsättningstrender totalt och per sektor 1970-1990 i EU14, index (1970=100)

Tertiärsektorns andel av total sysselsättning växte. 1970 var den redan större än såväl primär- som sekundärsektor var för sig, men under perioden ökade tertiärsektorn till att omfatta mer än hälften av alla arbetade timmar. Särskilt bör den kraftiga ökningen i övriga marknadstjänster (K) samt i LMN-branscherna noteras. Effekten av det senare var att marknadssektorn, såsom den här definierats, minskade från 87,0 till 81,4.

Vi kan konstatera, med hjälp av den data som redovisas i Tabell 6-3, att denna generella bild stämmer in på de flesta länder. Vi börjar studera kolumnen för indextal 1990, d v s förändringen i antal sysselsatta mellan 1970 och 1990. I alla länder minskade sysselsättningen i primärsektorn. Primärsektorns sysselsättning föll mellan 1970 och 1990 med mellan 59 procent (Frankrike) och 30 procent (Grekland). Den sekundära sektorn minskade i 12 av länderna. Undantagen var Grekland och Portugal. Men i det sistnämnda landet var ökningen marginell. Förändringen i sekundärsektorn bland de länder som har en minskande sådan var mycket varierande. I Belgien försvann fyra av tio arbetade timmar mellan 1970 och 1990 i denna sektor. Nästan lika stor var förändringen i Danmark. I Irland och

Spanien var nedgången endast 5 respektive 6 procent. Också i Finland var nedgången relativt liten (10 procent).

Tabell 6-2 Sektorers och branschers andel av total sysselsättning 1970 och 1990 i EU14 (%)

	Kortform	1970	1990
Primärsektor		16,5	8,1
A+B	Jordbruk	15,4	7,7
C	Gruvdrift	1,1	0,5
Sekundärsektor		38,4	30,7
D	Industri	28,2	21,9
E	Energi- och vattenförrörning	0,9	0,8
F	Byggverksamhet	9,3	7,9
Tertiärsektor		45,2	61,2
G	Detaljhandel	13,8	15,6
H	Hotell- och restaurang	3,2	4,3
I	Transportbranschen	5,9	6,3
J	Finansiell verksamhet	1,9	3,1
K	Övriga marknadstjänster	3,9	8,1
O	Övriga samhällsliga tjänster	2,5	3,6
P	Hushållstjänster	1,0	1,6
LMN	LMN-sektor	13,0	18,6
MTOT	Marknadssektor	87,0	81,4

Tertiärsektorn växte i alla länder, men med stora skillnader – från Belgien och Danmark vars tertiärsektor ökade med omkring 10 procent till Italien och Grekland vars tertiärsektor växte med 79 respektive 75 procent. Denna utveckling gav upphov till stora förskjutningar i sysselsättningsstrukturen, vilket redovisas i de båda kolumnerna för andel 1970 respektive 1990. Primärsektorns andel av total sysselsättning halverades i EU14. Sekundärsektorn genomgick också stora förändringar. I två länder ökade sekundärsektorns andel av total sysselsättning. Dessa var Grekland och Portugal. I Spanien, Irland och Finland var förändringen i andel av total sysselsättning tämligen begränsad. I övriga länder minskade den mer eller mindre kraftigt. I Belgien, Storbritannien, Nederländerna, Danmark och Sverige minskade sekundärsektorn som andel av total sysselsättning med omkring tio procentenheter eller mer, men i vilken mån det var negativ tillväxt i sekundärsektorn som var drivande, såsom fallet var i Storbritannien, eller hög tillväxt i tjänstesektorn, såsom fallet var i Sverige, skilde sig mellan länderna.

Även om det finns skillnader mellan länderna är det likväl en väldig transformation av ekonomierna som vi observerar. Inte minst mot bakgrund av att i samtliga länder i vilka sekundärsektorn minskar, var merparten av minskningen koncentrerad till perioden 1975-83.

Tabell 6-3 Indexnummer per sektor 1970=100, samt andel av total sysselsättning 1970 och 1990

Land	Sektor	Idextal 1990	Andel 1970	Andel 1990
EU14	TOT	100	100,0	100,0
	Primärsektor	49	16,5	8,1
	Sekundärsektor	80	38,4	30,7
	Tertiärsektor	135	45,2	61,2
Sverige	TOT	116	100,0	100,0
	Primärsektor	57	10,1	5,0
	Sekundärsektor	86	38,3	28,6
	Tertiärsektor	149	51,6	66,5
Belgien	TOT	87	100,0	100,0
	Primärsektor	42	5,8	2,8
	Sekundärsektor	62	41,4	29,5
	Tertiärsektor	111	52,7	67,7
Danmark	TOT	87	100,0	100,0
	Primärsektor	48	10,2	5,6
	Sekundärsektor	63	35,2	25,5
	Tertiärsektor	110	54,6	68,8
UK	TOT	103	100,0	100,0
	Primärsektor	59	6,8	3,9
	Sekundärsektor	73	43,4	30,6
	Tertiärsektor	136	49,8	65,5
Holland	TOT	97	100,0	100,0
	Primärsektor	73	7,4	5,5
	Sekundärsektor	69	35,6	25,4
	Tertiärsektor	117	57,1	69,0
Frankrike	TOT	91	100,0	100,0
	Primärsektor	41	19,8	9,0
	Sekundärsektor	71	35,3	27,7
	Tertiärsektor	128	44,9	63,3
Österrike	TOT	97	100,0	100,0
	Primärsektor	52	19,0	10,1
	Sekundärsektor	83	34,6	29,5
	Tertiärsektor	127	46,4	60,3
Västtyskland	TOT	92	100,0	100,0
	Primärsektor	43	11,1	5,2
	Sekundärsektor	75	43,8	35,7
	Tertiärsektor	120	45,1	59,1
Finland	TOT	97	100,0	100,0
	Primärsektor	43	27,2	12,2
	Sekundärsektor	90	32,2	30,0
	Tertiärsektor	138	40,5	57,8
Italien	TOT	115	100,0	100,0
	Primärsektor	47	22,9	9,3
	Sekundärsektor	94	37,4	30,6
	Tertiärsektor	175	39,7	60,1

Portugal	TOT	99	100,0	100,0
	Primärsektor	73	26,2	19,3
	Sekundärsektor	101	33,2	33,6
	Tertiärsektor	115	40,6	47,0
Grekland	TOT	122	100,0	100,0
	Primärsektor	70	38,6	22,3
	Sekundärsektor	126	28,9	29,9
	Tertiärsektor	179	32,5	47,7
Irland	TOT	98	100,0	100,0
	Primärsektor	56	28,4	16,2
	Sekundärsektor	96	28,0	27,5
	Tertiärsektor	127	43,6	56,3
Spanien	TOT	103	100,0	100,0
	Primärsektor	44	27,7	11,7
	Sekundärsektor	95	32,2	29,7
	Tertiärsektor	151	40,1	58,6

6.3.2 Glapphypotesen

I Tabell 6-4 har sammanställts årlig förändringstakt per sektor och för total sysselsättning samt årliga bidrag per sektor till total sysselsättningsstillväxt.

Den totala sysselsättningen växte svagt under perioden 1970-74 med 0,11 procent per år, varefter den minskade med -0,45 procent per år under perioden 1975-83. 1984-90 växte sysselsättningen med 0,99 procent per år. Av Figur 6-2 framgick att förändringarna i sekundärsektor var mer volatil än i de båda andra sektorerna. Det tydliggörs ytterligare i denna tabell. Förändringen i sekundärsektor per år var -0,29 procent under perioden 1970-74, -1,80 procent under perioden 1975-83 och den blev sedan positiv med en tillväxttakt om 0,42 procent per år under perioden 1984-90.

Bidragen till total sysselsättningsstillväxt visar att under perioden 1970-74 genererade tertiärsektor tillräcklig positiv sysselsättningsstillväxt för att med förvisso liten marginal neutralisera de negativa bidragen från primär- och sekundärsektorerna. Under denna period var det primärsektor som stod för de största negativa bidragen, medan sekundärsektor i det närmaste stagnerade. Förändringen till perioden 1975-83 då tillväxttakten i total sysselsättning blev negativ är till största delen hänförlig till att sekundärsektor. Samtidigt avtog tillväxttakten i tertiärsektor och dess bidrag till total sysselsättningsstillväxt föll. Tertiärsektor kompenserade för utvecklingen i sekundärsektor men inte samtidigt för utvecklingen i primärsektor. I den sistnämnda har förvisso den negativa tillväxttakten mattats av och sektorn har också minskat i storlek, vilket minskade dess negativa bidrag till total sysselsättningsstillväxt. Den negativa utvecklingen för total sysselsättning under perioden var således huvudsakligen förklarad av utvecklingen i sekundärsektor. Under perioden 1984-90 vände utvecklingen i sekundärsektor. Tillväxten blev positiv och den genererade ett positivt bidrag till

total sysselsättning. Primärsektorn negativa bidrag till total sysselsättningstillväxt minskade ytterligare. Detta trots en något snabbare minskningstakt. Det beror på att dess andel av total sysselsättning minskat. Tertiärsektorns tillväxttakt ökade kraftigt och dess bidrag till total sysselsättningstillväxt mer än fördubblades jämfört med föregående period. Differensen mellan de båda perioderna i tillväxttakt uppgick till 1,43 procent. Av detta förklaras 0,75 procentenheter av att sekundärsektorn vände från negativ till positiv tillväxt och 0,63 procentenheter av tertiärsektorn.

Tabell 6-4 Årlig förändring i sysselsättning samt årliga bidrag till total sysselsättningstillväxt

Årlig tillväxttakt (%)	Primärsektorn	Sekundärsektorn	Tertiärsektorn	Tillväxt totalt	Residual
1970-74	-3,70	-0,29	1,72	0,11	
1975-83	-3,18	-1,80	1,12	-0,45	
1984-90	-3,79	0,42	2,07	0,99	
Bidrag till total tillväxt per år (%-enheter)	Primärsektorn	Sekundärsektorn	Tertiärsektorn	Summerad tillväxt	
1970-74	-0,57	-0,11	0,80	0,12	0,02
1975-83	-0,40	-0,62	0,59	-0,43	0,02
1984-90	-0,36	0,13	1,23	1,00	0,02
Bidrag, differens till föregående period	Primärsektorn	Sekundärsektor	Tertiärsektorn	Summerad tillväxt	
1975-83	0,17	-0,51	-0,21	-0,55	
1984-90	0,04	0,75	0,63	1,43	

Residualerna som redovisas i tabellen utgörs av differensen mellan "summerad tillväxt" och "tillväxt totalt", där tillväxttakt totalt har beräknats med linjär trendskattning på de logaritmerade serierna för total sysselsättning, medan summerad tillväxttakt är vad bidragen från de disaggreerade nivåerna summerar till.

Redan på denna höga aggregationsnivå framgår att det är fråga om ett "glapp" mellan utflöde av sysselsättning från sekundärsektorn och kompensande sysselsättningsinflöde till tertiärsektorn. Denna bild stärks när sektorerna disaggregeras till branscher och vad gäller industribranschen också till industrinivå. Detta redovisas i Tabell 6-5 och Tabell 6-6. Industribranschen gick från svag årlig minskning om -0,32 procent per år under perioden 1970-74 till -1,90 procent under perioden 1975-83 för att sedan under sista perioden återgå till en betydligt mer modest minskningstakt om -0,09 procent. Till detta adderades en negativ utveckling i bygnadsbranschen under perioden 1975-83. Utvecklingen i bygnadsbranschen förändras dock till den sista delperioden och den får då mycket hög tillväxt. Inom industribranschen minskar alla industrier under perioden 1975-83, men högst minskningstakt har textil- och beklädnadsindustrin och det var också denna bland industrierna som gav de största negativa bidragen till total sysselsättningstillväxt under perioden. Därefter följde stål- och metallindustrin. Tillsammans stod dessa båda industrier för -0,21 procentenheter av de totalt -0,48 procentenheter som industribranschen i genomsnitt under perioden bidrog med till total sysselsättningstillväxt. Under perioden 1984-1990 förbättrades läget i samtliga industrier i industribranschen och några började uppvisa positiv tillväxt, såsom

massa- och pappersindustrin och den kemiska industrin. Tillsammans med de väsentligt lägre negativa bidragen från textil- och beklädnadsindustrin och stål- och metallindustrin blev resultatet att industribranschen återgick till att lämna tämligen modesta negativa bidrag till total sysselsättning under den sista delperioden.

Samtliga tjänstebranscher uppvisade positiv tillväxt under alla delperioder. Men tillväxttakten i tertiärsektorn reducerades under perioden 1975-83 för att därefter fördubblas till den tredje delperioden. De underliggande skälen var en nedgång i tillväxttakten i alla tertiärsektorns branscher med undantag för hotell- och restaurangverksamhet och hushållstjänster, vilket följdes av en bred uppgång i samtliga branscher förutom LMN-branscherna och finansiell verksamhet. När utvecklingen analyseras utifrån respektive tjänstebranschens bidrag framkommer att huvudförklaringen till tertiärsektorns minskande bidrag under perioden 1975-83 är LMN-branscherna, dvs. den enskilt största bidragande orsaken till den minskande kompensationen från tertiärsektorn av förlorad sysselsättning i primär- och sekundärsektorn var minskande bidrag från LMN-branscherna. Flera andra branscher bidrog också till lägre grad av kompensation från tertiärsektorn, däribland detaljhandeln och finansiell verksamhet. Förändringen i genomsnittligt bidrag per period var dock väsentligt mindre för de sistnämnda än för LMN-branscherna. Under den sista perioden, 1984-90, ökade tertiärsektorns bidrag. Samtliga tjänstebranscher, förutom LMN-branscherna, gav under denna period större genomsnittliga bidrag till total sysselsättningstillväxt än under föregående period, men framförallt utmärkte sig övriga marknadstjänster (K), som förklarade hälften av denna förändring. Men även detaljhandeln och hotell- och restaurangbranschen ökade sina positiva bidrag väsentligt.

Tabell 6-5 Årlig förändring i sysselsättning per år och period i EU14

Kortberskrivning	Kod	1970-74	1975-83	1984-90
Marknadssektorn	MTOT	-0,33	-0,83	0,90
Total sysselsättning	TOT	0,11	-0,45	0,99
Jordbruk	AtB	-3,68	-3,15	-3,69
Gruvdrift	C	-3,95	-3,66	-5,31
Industri/industribranschen	D	-0,32	-1,90	-0,09
Livsmedels- och tobaksindustri	15116	-0,43	-1,25	-0,40
Textil- och beklädnadsindustri	17119	-1,85	-3,41	-1,49
Trävaruindustri	20	-0,03	-1,89	0,19
Massa- och pappersindustri	21122	-0,21	-0,83	0,96
Kemisk industri	23125	0,50	-1,48	0,67
Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter	26	-0,68	-2,35	-0,09
Stål- och metallindustri	27128	-0,60	-2,47	-0,15
Övrig maskinindustri	29	-0,26	-1,68	0,24
Tillverkning av elektroniska-, optiska- samt precisionsinstrument	30133	0,51	-1,45	0,37
Transportmedelsindustrin	34135	0,66	-1,74	-0,72
Övrig industri samt återvinning	36137	0,77	-0,89	0,49
Energi och vattenförsörjning	E	-1,04	0,12	0,10
Byggverksamhet	F	-0,14	-1,69	1,97
Detaljhandel	G	0,80	0,46	1,01
Hotell- och restaurangverksamhet	H	0,88	0,92	2,72
Transportbranschen	I	0,56	0,27	0,81
Finansiell verksamhet	J	4,14	2,16	1,88
Övriga marknadstjänster	K	2,47	2,40	6,26
Övriga samhällsliga tjänster	O	1,68	1,12	3,25
Hushållstjänster	P	0,86	1,53	4,19
LMN-sektorn	LMN	2,85	1,52	1,36

Tabell 6-6 Bidrag till total sysselsättningstillväxt i EU 14, genomsnitt per period (%-enheter)

Kortbeskrivning	Kod	Bidrag per år			Bidrag per år, differens till föregående period	
		1970-74	1975-83	1984-90	1975-83	1984-90
Marknadssektorn	MTOT	-0,28	-0,69	0,74	-0,41	1,43
Total sysselsättning	TOT	0,11	-0,45	0,99	-0,55	1,43
Jordbruk	AtB	-0,53	-0,37	-0,33	0,16	0,04
Gruvdrift	C	-0,04	-0,03	-0,03	0,01	0,00
Industri	D	-0,09	-0,48	-0,02	-0,39	0,46
Livsmedels- och tobaksindustri	15t16	-0,01	-0,04	-0,01	-0,02	0,03
Textil- och beklädnadsindustri	17t19	-0,08	-0,12	-0,04	-0,04	0,08
Trävaruindustri	20	0,00	-0,02	0,00	-0,02	0,02
Massa- och pappersindustri	21t22	0,00	-0,02	0,02	-0,01	0,03
Kemisk industri	23t25	0,01	-0,04	0,02	-0,05	0,05
Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter	26	-0,01	-0,03	0,00	-0,02	0,03
Stål- och metallindustri	27t28	-0,03	-0,09	0,00	-0,07	0,09
Övrig maskinindustri	29	-0,01	-0,04	0,01	-0,04	0,05
Tillverkning av elektroniska-, optiska- samt precisionsinstrument	30t33	0,01	-0,04	0,01	-0,05	0,05
Transportmedelsindustrin	34t35	0,02	-0,04	-0,01	-0,06	0,03
Övrig industri samt återvinning	36t37	0,01	-0,01	0,01	-0,02	0,02
Energi och vattenförsörjning	E	-0,01	0,00	0,00	0,01	0,00
Byggverksamhet	F	-0,01	-0,14	0,15	-0,13	0,30
Detaljhandel	G	0,11	0,07	0,16	-0,04	0,09
Hotell- och restaurangverksamhet	H	0,03	0,03	0,11	0,00	0,08
Transportbranschen	I	0,03	0,02	0,05	-0,02	0,03
Finansiell verksamhet	J	0,09	0,05	0,06	-0,03	0,00
Övriga marknadstjänster	K	0,10	0,12	0,43	0,02	0,32
Övriga samhällliga tjänster	O	0,04	0,03	0,11	-0,01	0,08
Hushållstjänster	P	0,01	0,02	0,06	0,01	0,04
LMN-sektorn	LMN	0,39	0,25	0,25	-0,14	0,00
Summerad tillväxttakt TOT		0,13	-0,43	1,01	-0,55	1,44
Residual		0,02	0,02	0,02		

Analysen av de årliga bidragen ger en mer detaljerad bild av vad som skedde under perioden. I Figur 6-3, Figur 6-4 och Figur 6-5 åskådliggörs de årliga bidragen till total sysselsättningstillväxt. Primärsektorns bidrag låg efter 1974 tämligen stabilt på strax under -0,5 procentenheter per år. Sekundärsektorns årliga bidrag var däremot mycket volatilt, men från mitten av 1970-talet fram till mitten av 1980-talet bidrog den positivt endast under ett år (1979). I slutet av perioden genererade sekundärsektorn positiva bidrag, men det var huvudsakligen byggnadsbranschen som förklarade detta. Under tioårsperioden efter 1975 kompenserade tertiärsektorn för förlorad sysselsättning i primär- och sekundärsektorerna endast under tre år, och ett av dessa år (1979) var ett år då tertiärsektorn endast behövde kompensera för primärsektorn, då sekundärsektorn uppvisade positiv tillväxt. Under de inledande åren av 1980-talet var kompensationen från sekundärsektorn särskilt svag, men 1984 förändrades detta, och under resterande år av den här undersökta perioden bidrog tertiärsektorn med över en procentenhet till total sysselsättningstillväxt varje år, samtidigt som den negativa utvecklingen i sekundärsektorn avtog. Det innebär att den kompenserade fullt ut för sysselsättningsminskning i primärsektorn, vilken fortsatte att bidra negativt samtliga år och för sekundärsektorn, som dock under de sista tre åren gav positiva bidrag till total sysselsättningstillväxt.

Tertiärsektorn och sekundärsektorns tillväxttakt uppvisade förvisso en hög grad av samvariation, med en korrelationskoefficient mellan de båda serierna som uppgår till 0,62. Det skulle kunna leda till slutsatsen att vi observerar ett simpelt konjunkturellt fenomen, men när vi betraktar serierna utifrån en tidsdimension är det uppenbart att det var först under 1980-talets andra hälft som tertiärsektorn på ett varaktigt sätt förmådde kompensera för den trendmässigt minskande primärsektorn och den minskande eller stagnerande sekundärsektorn. Denna tolkning får ytterligare stöd av de disaggreerade årliga serierna som redovisas i Figur 6-4 och Figur 6-5. Industrin gav under perioden 1975-83 positivt bidrag endast under ett år, 1979. Åren 1981-83 var mycket negativa med bidrag per år från industrin på mellan -0,8 och -1,2 procentenheter. När industribranschen disaggregeras till industrier framkommer att medan textil- och beklädnadsindustrin minskade varje år var stål- och metallindustrins nedgång koncentrerad till vissa år, främst 1975 och första halvan av 1980-talet. Samma reflektion kan göras om den kemiska industrin och övrig maskinindustri.

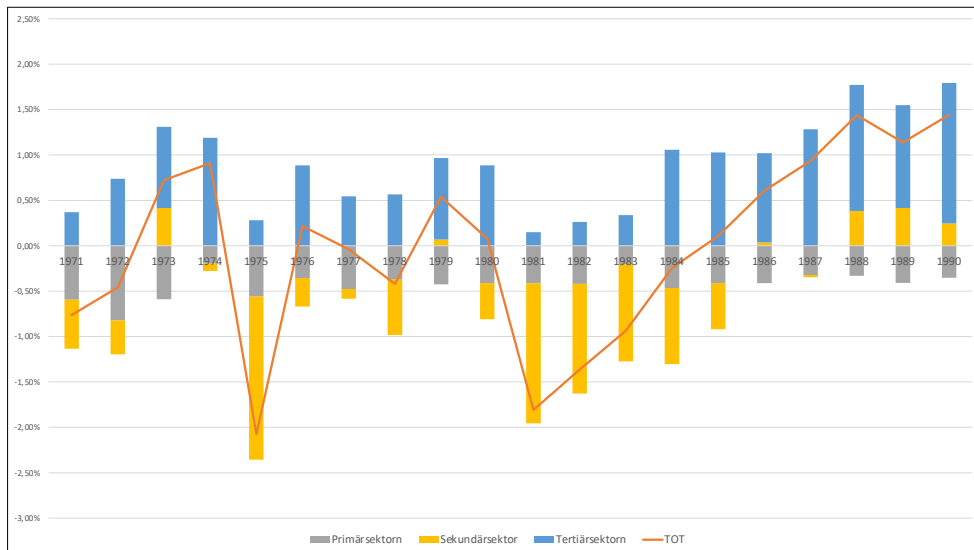
LMN-branscherna genererade kompensation men det är först när de marknadsorienterade delarna av tertiärsektorn började generera större bidrag från 1984 och framåt som de negativa bidragen från industri och jordbruk kompenserades. Skiftet från LMN-branscherna till marknadstertiärsektorns branscher bör understrykas. Omkring hälften av kompensationen från tertiärsektorn för förlorad sysselsättning i primär- och sekundärsektorerna under de två första perioderna härrörde från LMN-branscherna. Under den tredje perioden var det huvudsakligen de övriga tjänstebanscher, dvs sådana branscher som primärt är

marknadstillvända, som förklarade kompensationen. Det innebär att medan tertiärsektorns kompensationsförmåga under de två första perioderna primärt var styrd av politiska beslut var dess kompensationsförmåga under perioden 1984-90 styrd av marknaden. Därmed blir LMN-branschernas betydelse för kompensationen av förlorad sysselsättning i primär- och sekundärsektorn under strukturkrisen en central faktor att analysera.

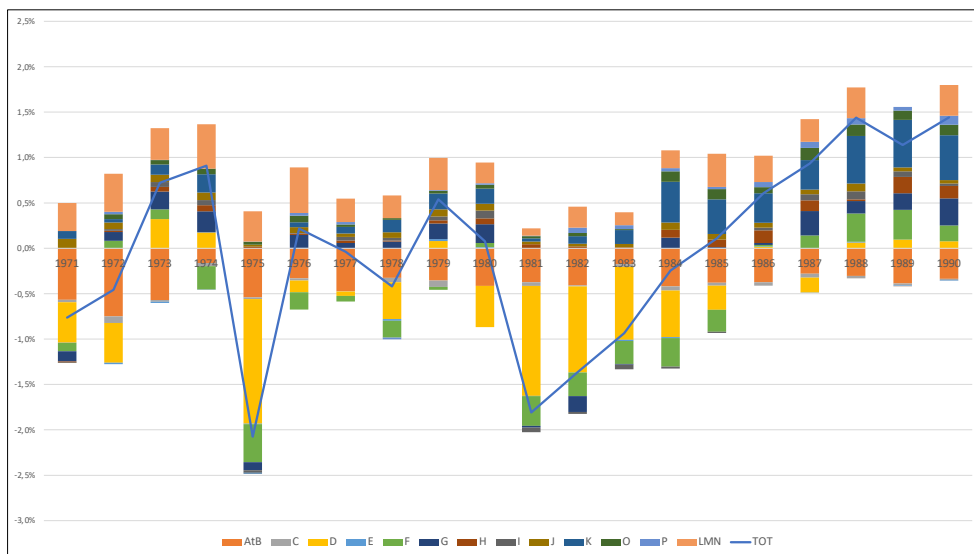
Under den första hälften av 1980-talet tyngdes sysselsättningsaggregatet också ned av negativa bidrag från bygnadsverksamheten. Från 1987 började bygnadsverksamheten dock generera tämligen stora positiva bidrag. Det är således en rimlig slutsats att dra att det är först när strukturkrisen värkt ut i industrin som den marknadstillvända tertiärsektorn börjar växa kraftigt nog att fullt ut kompensera för utvecklingen i primär- och sekundärsektorn.

Därmed kan konstateras att det inte var primärsektorn som förklarar den totala sysselsättningens u-form, men att den genererade ett ständigt nettoutflöde ur sysselsättningen som de båda andra sektorerna hade att absorbera för att inte den totala sysselsättningen skulle falla. Under strukturkrisens år föll detta fullt ut på tertiärsektorn, eftersom även sekundärsektorn minskade. Denna aspekt är, som vi ska se längre fram, av central betydelse för länderna i Sydeuropa som hade relativt större primärsektorer.

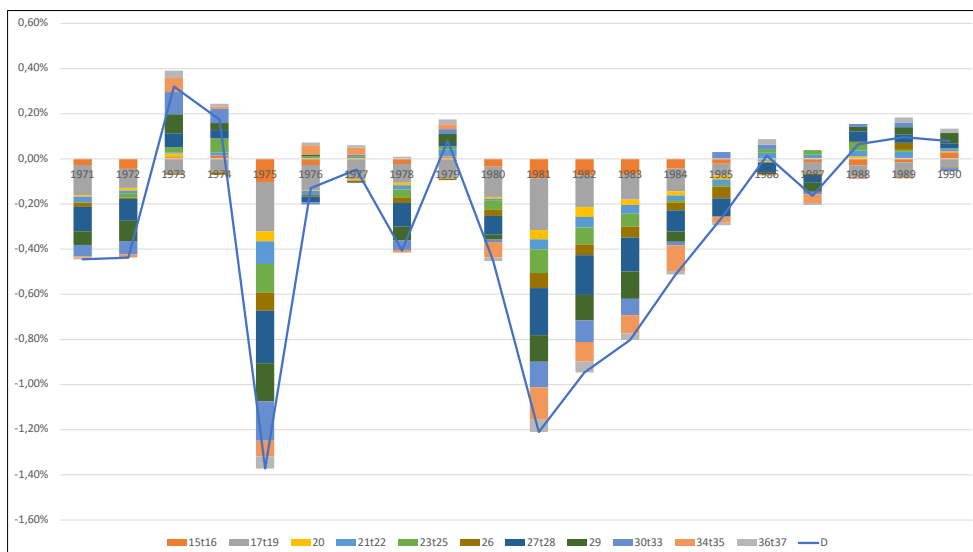
För att summera: tertiärsektorn förmådde kompensera för primär- och sekundärsektorerna som periodgenomsnitt för 1970-74. Men när sekundärsektorns negativa årliga nettobidrag sexdubblades (som periodgenomsnitt) jämfört med den första perioden, samtidigt som primärsektorn fortsatte att generera ett högt utflöde ur sysselsättningen, blev tertiärsektorns kompensation för låg. Detta i synnerhet sedan även dess tillväxttakt mattades av. När därefter den negativa utvecklingen i sekundärsektorn upphörde, ökade tillväxttakten i tertiärsektorn. Det vi här observerat är starka indicier för glapphypotesen och följande slutsats kan därför dras: den västeuropeiska arbetslöshetskrisen var betingad av den underliggande strukturella utvecklingen, i vilken stora nettoutflöden från industrin under ett drygt decennium från 1975 inte kompenserades av tertiärsektorn. Arbetslösheten ökade som en följd. Detta vände 1984-85 då en markant ökning i tertiärsektorns bidrag registrerades. Mot slutet av decenniet var det främst jordbruket som stod för negativa nettoutflöden och Västeuropa fick hög sysselsättningstillväxt, en förändring som huvudsakligen orsakades av de marknadstillvända tjänstebranscherna och bygnadsverksamhet. Arbetslösheten vände då nedåt.

Figur 6-3 EU14 Årliga sektorsvisa bidrag till total sysselsättningstillväxt 1971-1990

Figur 6-4 Årligt bidrag till total sysselsättningstillväxt per år och bransch i EU14, 1971-90

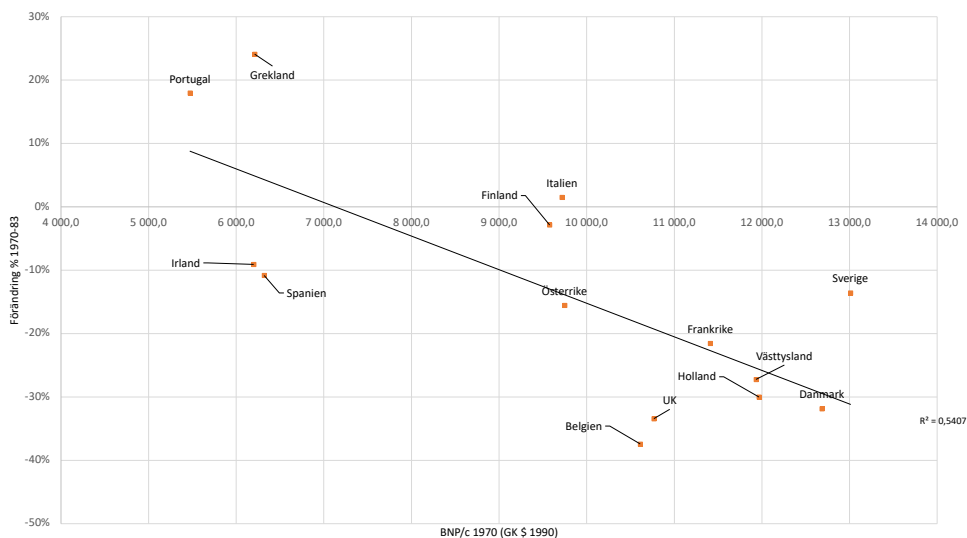

Figur 6-5 Årligt bidrag per år från indstribranschen och industrierna 1971-90

6.4 Krisens djup påverkades av ekonomisk struktur

6.4.1 Ekonomisk levnadsstandard och industrins utveckling

Det finns ett negativt samband mellan initial BNP/c och indstribranschens tillväxt under perioden efter 1970. Det är väntat utifrån strukturmodellens förutsägelser för perioden. I strukturmodellen är det två mekanismer som driver denna utveckling. Den första mekanismen utgörs av själva tertialiseringprocessen. Indstribranschen kommer att minska, liksom primärsektorn, som andel av total sysselsättning när levnadsstandarden stiger. Den andra mekanismen, vilken är i vårt fokus för strukturkrisen, sammanhänger med själva strukturcykeln och bör leda till att länder med hög BNP/c får en högre minskningstakt av indstribranschen. När möjligheterna till rationalisering avtar i det mognande utvecklingsblocket samtidigt som tekniken generaliseras och sprids internationellt, kommer länder med hög BNP/c att få svårare att priskonkurrera.

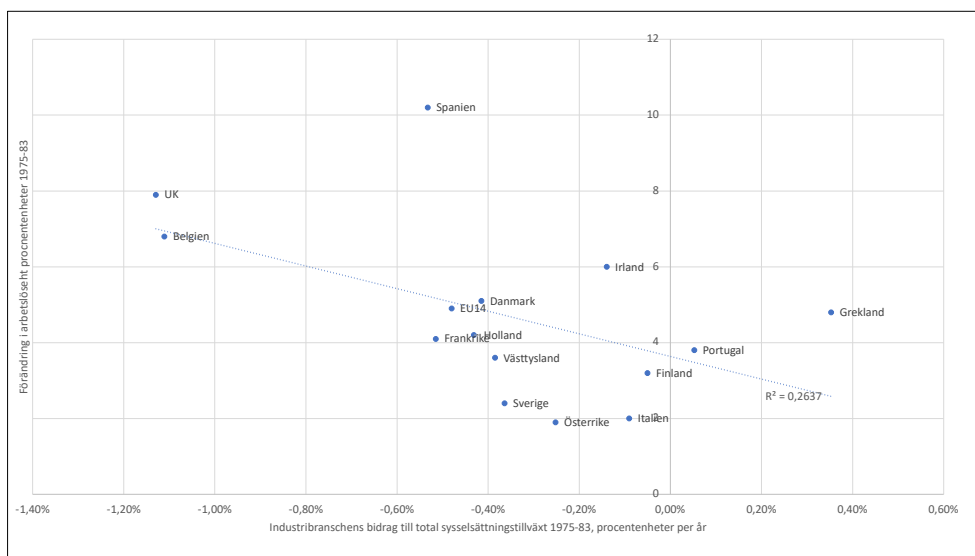
Figur 6-6 Industribranschen, summerad procentuell förändring 1970-83 och BNP/c 1970

Det är troligen effekterna av dessa båda mekanismer som vi ser i Figur 6-6. I genomsnitt minskade industribranschen snabbare i länder med hög BNP/c. Innebörden blir att ju högre initial BNP/c är, desto större blir behovet av kompensation från tertiärsektorn. I en tertialiseringprocess orsakad av den första mekanismen behöver inte detta vara ett bekymmer – ju högre BNP/c, desto mognare torde ekonomin vara, d v s tertiärsektorns kapacitet att växa torde vara större. Men som vi sett i analysen ovan av EU14 var denna kompensation otillräcklig under en tioårsperiod från mitten av 1970-talet och framåt. Till denna kunskap kan vi nu också lägga att länder med hög BNP/c i genomsnitt hade större kompensationsbehov till följd av snabbare minskning av industribranschen (hur stort detta de facto blev beror dock också på industribranschens relativa storlek i respektive land). Sett i det ljuset är emellertid inte de länder som befinner sig på trendlinjen de mest intressanta, utan avvikarna. Det finns fyra tydliga avvikare vid inkomstspektrets lägre del – Grekland, Portugal som avviker positivt, och Spanien och Irland som avviker negativt. Vid inkomstspektrets högre del finns tre tydliga avvikare – Sverige som avviker positivt och Belgien och Storbritannien som avviker negativt. Däremellan, avseende inkomstnivå, återfinns Italien och Finland som avviker positivt. Grekland och Portugal uppvisar som enda länder i gruppen positiv tillväxt i industrisysselsättningen. Belgien och Storbritannien har de snabbast minskande industribranscherna i hela landgruppen. Denna upptäckt är intressant eftersom det som här visas också till viss del sammanfaller med vad vi vet om arbetslöshetsutvecklingen i de respektive länderna. De länder som drabbades hårdast i industribranschen – Storbritannien och Belgien – när detta mäts med sysselsättningstillväxt är två av de länder som också är bland de hårdast drabbade vad gäller arbetslöshet under 1980-talet. Och ytterligare två av de länder som

avviker mest åt det negativa hållet jämfört med vad trendskattningen implicerar – Spanien och Irland – är länder som får mycket hög arbetslöshet. Det är dock uppenbart att detta inte är hela bilden. För att nämna ett exempel har Nederländerna, som har en utveckling av sysselsättningen i industribranschen som är i enlighet med vad vi kan förvänta oss av trendskattningen, en väsentligt sämre utveckling av arbetslösheten än Frankrike som har en snarlik utveckling i industribranschen. Men icke desto mindre kan vi sluta oss till att denna analys dels visar att det finns ett samband mellan initial BNP/c och sysselsättningstillväxt i industribranschen, dels och viktigare: flera av de länder som får en mycket negativ utveckling på arbetsmarknaden är också länder som genomgår djupa industriella kriser. Det gäller i synnerhet Belgien och Storbritannien, men också i viss mån Spanien och Irland. Sverige som har en av de bästa utvecklingarna på arbetsmarknaden är – tillsammans med Grekland, ett annat land som lyckas upprätthålla relativt låg arbetslöshet – det land som avviker mest i positiv bemärkelse, d v s har en mildare kris avseende sysselsättning i industribranschen än vad landets BNP/c implicerar i skattningen. Därmed kan tre slutsatser dras:

- i) Den initiala inkomstnivån är en variabel som påverkar respektive lands utveckling i industribranschen. En högre inkomstnivå är i detta historiska läge, som präglas av strukturkris en relativ nackdel, då det högre löneläget som BNP/c-nivån sammanhänger med minskar möjligheterna till priskonkurrens på de globala marknaderna. De länder som genomgick mer omfattande industrikriser avseende sysselsättningen, givet detta inkomstsamband, är också länder som fick hög arbetslöshet.
- ii) Vidare kan vi dra slutsatsen att den svenska nedgången i industrisysselsättning var lägre än vad som väntas utifrån det BNP/c-samband som finns.
- iii) Under antagandet att hög BNP/c även innebär bättre förutsättningar för tertiärsektorn att kompensera förlorad sysselsättning i primär- och sekundärsektorn, torde Sverige ha varit ett land med relativt goda förutsättningar för kompenserande tertiärsektortillväxt. Men därutöver drabbades alltså Sverige vad industrisysselsättningen avser relativt mildt i jämförelse med andra länder med relativt hög BNP/capita. Det är sannolikt att häri finns en central förklaring till Sveriges relativt bättre utveckling på arbetsmarknaden avseende arbetslöshet: att industrisysselsättningen drabbades i lägre i grad i Sverige i kombination med hög mognadsgrad i ekonomin (hög BNP/c) skapade goda förutsättningar för en balanserad tertialiseringprocess. Till detta återkommer vi i nästa kapitel.

Det är uppenbart att utvecklingen i industribranschen inte är hela förklaringen till förändringen i arbetslöshet i respektive land, men det finns ett sådant samband. Det illustreras i Figur 6-7. Även här är det intressant att studera avvikare och extremer. Vi observerar för det första att Sverige och Österrike är länder med relativt låg minskningstakt i industrisysselsättning. Av analysen ovan erinrar vi oss att Sverige samtidigt hade en mindre nedgång av industribranschen än vad sambandet med initial BNP/c skulle implicera. Den svenska relativt goda arbetslöshetsutvecklingen var kopplad till en relativt mild industriell sysselsättningskris och hög mognadsgrad av ekonomin som helhet, såsom BNP/c är en approximation av, vilket skapade bättre förutsättningar för tjänstesektorn att expandera. Samtidigt noterar vi av nedanstående diagram att det uppenbart var möjligt att genomgå en period av industriell nedgång av liknande art kring -0,4 procentenheter i bidrag per år och trots det få så vitt skilda utfall på arbetsmarknaden som är fallet för Sverige, Västtyskland, Nederländerna och Danmark. Arbetslösheten ökade i Sverige med 2,4 procentenheter, i Danmark med 5,1 procentenheter.

Figur 6-7 Förändring i arbetslöshet och årligt bidrag från industribranschen till total sysselsättningsstillväxt

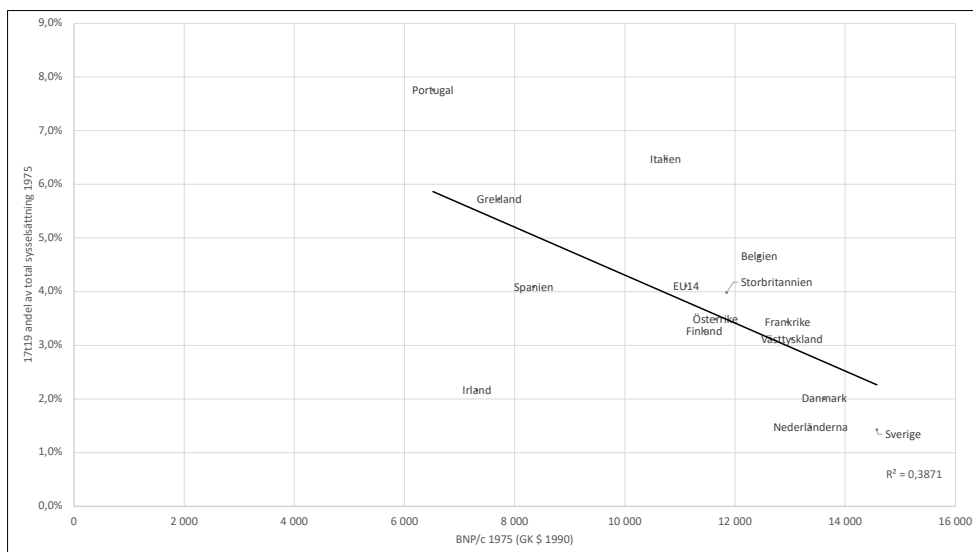
De länder som vi kategoriserat som länder med låg arbetslöshet – Sverige, Finland, Österrike, Grekland och Västtyskland – hade det gemensamt att den industriella kris avseende sysselsättning var relativt mild (i Greklands fall växte rentav industribranschen). Sverige och Västtyskland var förvisso de länder som i denna grupp som hade de största utflödena av sysselsättning från industrin. Men när vi så lägger samman denna information med den som erhållits i analysen ovan om sambandet mellan BNP/c-nivå och industriell utveckling, kan konstateras att av dessa fem länder hade Finland och Sverige samt Grekland en utveckling i

industribranschen som var mer positiv än vad som förväntades. Vi har därmed kommit svaret om den svenska utvecklingen närmare: krisen för industrissysselsättningen i Sverige var inte endast relativt mild i absoluta tillväxttal i jämförelse med exempelvis Storbritannien och Belgien, utan också mildare än vad som kunde förväntas utifrån Sveriges BNP/c-nivå. Det är därtill så att det finns ett samband mellan utvecklingen i industrin och förändring i arbetslöshet. Sverige överpresterade även i detta hänseende, d v s arbetslösheten steg mindre än vad vi kan förvänta oss utifrån sambandet mellan industriell utveckling och arbetslöshet. Vi kan sluta oss till att den relativt positiva utvecklingen i Sverige avseende arbetslösheten till en del måste tillmätas den relativt sett mindre negativa sysselsättningsutvecklingen i industribranschen. I Figur 6-7 noterar vi återigen Belgien och Storbritannien som har en djupare industriell kris än vi förväntar oss utifrån sambandet mellan BNP/c och industriell utveckling. Åtminstone Belgiens arbetslöshetsutveckling är i nivå med vad vi kan förvänta oss, medan Storbritanniens arbetslöshetsutveckling är något mer negativ. Spanien, som har en något sämre utveckling i industribranschen än vad vi förväntar oss, har en väsentligt sämre utveckling av arbetslösheten än vi förväntar oss.

6.4.2 Industribranschens sammansättning

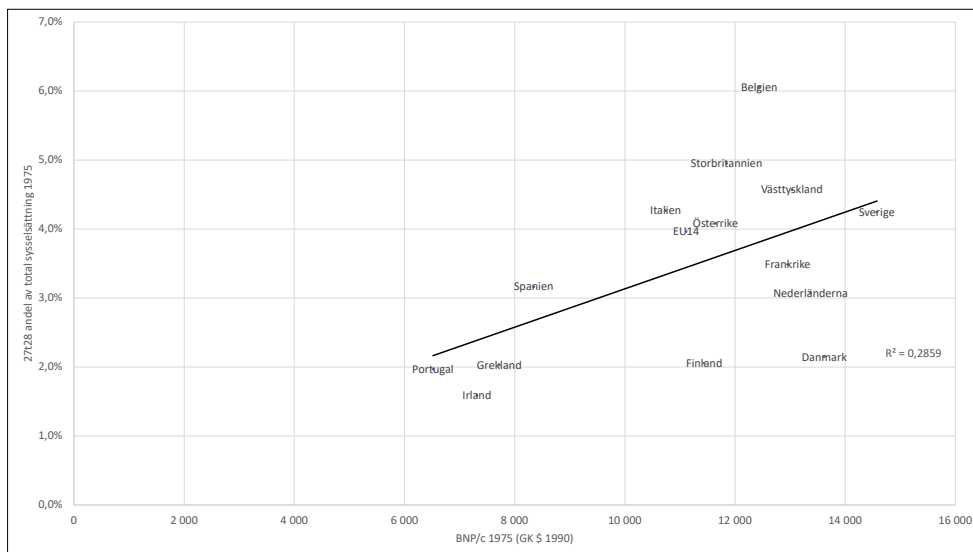
Industribranschens sammansättning hade också betydelse för hur allvarlig krisen i industrissysselsättningen blev. Höginkomstländer med stora varvs-, bil-, stål- och metall- samt textil- och beklädnadsindustrier hade en relativ nackdel, då detta var industrier som vid denna tid befann sig i en process av global relokalisering.

Industribranschens andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c uppvisar en svag korrelation med positiv riktning, d v s en högre BNP/c är korrelerat med en större industribransch. För de industrier som är av särskilt intresse här är riktningskoefficienten den omvända för textil- och beklädnadsindustrin (17t19), d v s en högre BNP/c är korrelerat med en mindre textil- och beklädnadsindustri. Den svenska textil- och beklädnadsindustrin var liten, och uppgick endast till 1,4 procent av total sysselsättning. Det vägda genomsnittet i EU14 uppgick till 4,1 procent. Sverige delar denna relativa fördel som en liten textil- och beklädnadsindustri innebar med Nederländerna och Danmark. Av den grupp länder som har en BNP/c-nivå 1975 över 10000 \$GK1990, utmärker sig Italien, Storbritannien och Belgien som länder som torde ha haft en relativ nackdel med stor textil- och beklädnadsindustri.

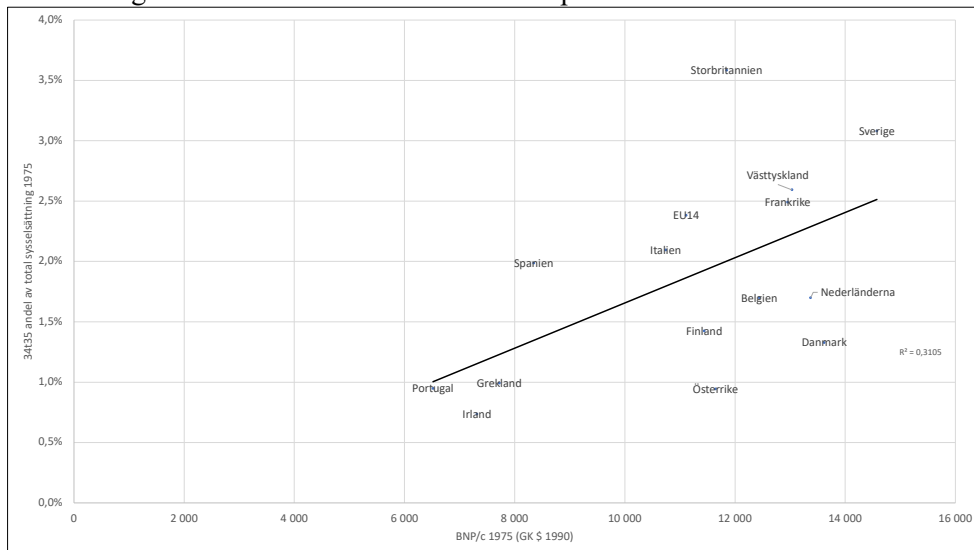
Figur 6-8 Textil- och beklädnadsindustrins andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c 1975

Stål- och metallindustrin uppvisar jämfört med textil- och beklädnadsindustrin en omvänd riktningskoefficient och med en relativt hög korrelation, d v s ju högre BNP/c, desto större är stål- och metallindustrin. Sverige har här inte någon relativ fördel, utan har en andel stål- metallindustri som är förväntad utifrån BNP/c-nivån. Noteras ska återigen Belgien och Storbritannien som har relativ nackdel också inom denna industri. Danmark, Finland och Nederländerna har relativa fördelar med en förhållandevis liten stål- och metallindustri.

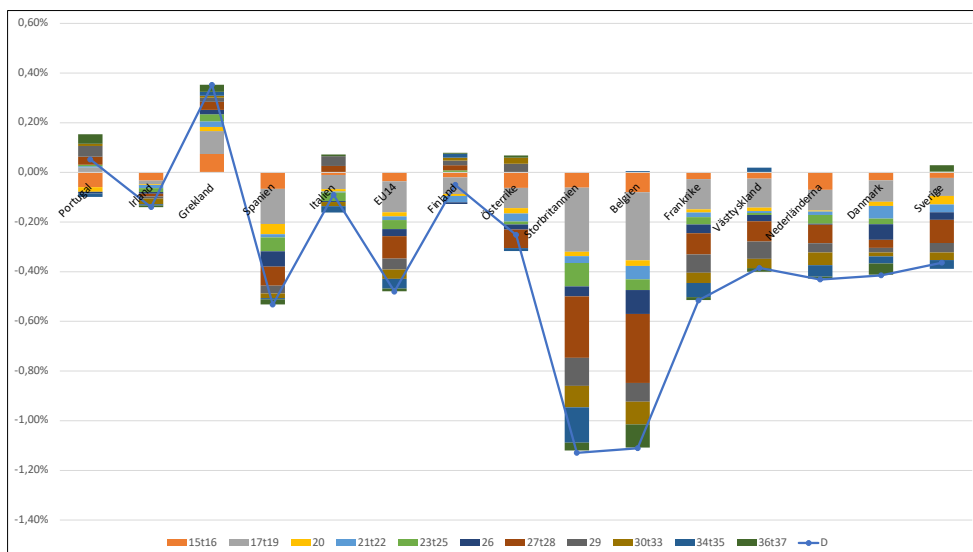
Figur 6-9 Stål- metallindustri som andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c 1975

Transport- och fordonsindustrins andel av total sysselsättning är på samma sätt som stål- och metallindustrin positivt korrelerad med BNP/c-nivån. Vi noterar att Sverige här hade en relativ nackdel, medan Danmark och Nederländerna hade relativa fördelar. Storbritannien har även för denna bransch en relativ nackdel, medan Belgien har en förhållandevis liten transport- och fordonsindustri.

Figur 6-10 Transport- och fordonsindustrin som andel av total sysselsättning 1975 och BNP/c 1975

Vad gäller textil- och beklädnadsindustrin är det tydligt att Sverige hade en relativ fördel och att detta är en del i förklaringen till den jämförelsevis milda svenska krisen i industrissysselsättningen under perioden. Sverige hade däremot inga sådana fördelar i stål- och metallindustrin och transport- och fordonsindustrin. Studerar vi de övriga länderna med relativt hög BNP/c framkommer att det snarast är Belgien och Storbritannien som utmärker sig negativt än enskilda länder i landgruppen som utmärker sig positivt. Sverige delar med Danmark, Nederländerna och Västtyskland erfarenheten av en relativt mild kris för industrissysselsättningen. Frankrike genomgick en något starkare kris och Österrike en något mildare. Belgien och Storbritannien genomgick en mycket kraftig kris för industrissysselsättningen, vilken primärt förklaras av dessa tre industrier. Det går därför inte att generellt bekräfta hypotesen att länder med hög BNP/c och relativt stor sysselsättning i de nämnda industrierna hade en sämre industriell utveckling, även om vi noterar att Sveriges relativt lilla textil- och beklädnadsindustri innebar ett väsentligt lägre utflöde ur sysselsättningen än vad som, allt annat lika, skulle ha varit fallet med en större textil- och beklädnadsindustri. Vad gäller länderna med lägre BNP/c är det tydligt att, med Spanien som undantag, var krisen i industrissysselsättningen mildare och detta torde kunna förklaras med en mer positiv utveckling i dessa tre industrier, även om resultaten måste tolkas med försiktighet.

Figur 6-11 Bidrag till total sysselsättning 1975-83 från industribranschen och dess industrier rangordnat efter BNP/c-nivå 1975

6.4.3 Jordbrukets roll

Jordbruket varierar i relativ storlek mellan de olika länderna. Länder med stor jordbrukssektor som rationaliseras i hög takt, kan därmed hamna i ett särskilt prekärt läge med stora samtida utflöden från jordbruk och industri.

Jordbruksbranschen (AtB) minskade i alla länder under perioden 1975–83. Förändringstakten i jordbruket var endast svagt korrelerad med initial BNP/c. Däremot var jordbrukets storlek nära korrelerad med BNP/c. Då skillnaderna i förändringstakt var tämligen små mellan de flesta länder, följer att jordbruksbranschens relativa storlek fick stor effekt på dess bidrag till total sysselsättningstillväxt under perioden.

Detta åskådliggörs i Figur 6-12 och Figur 6-13. En grupp av länder med hög BNP/c återfinns i nedre högra respektive övre högra hörnet. Dessa länder – Nederländerna, Danmark, Sverige, Västtyskland, Belgien och Storbritannien – har relativt små jordbruksbranscher. Jordbruket utgjorde mindre än tio procent av total sysselsättning, vilket gjorde att även relativt höga negativa tillväxttal gav små effekter på total sysselsättningstillväxt. Gemensamt för dessa länder är att jordbruket inte spelade en central roll för sysselsättningsutvecklingen under perioden, med Västtyskland och Danmark som möjliga undantag där de årliga bidragen till total sysselsättning är förhållandevis stora. Men för dessa sex länder var det industribranschen som var den primära negativt verkande kraften under perioden.

Tabell 6-7 Jordbrukssektorn och initial BNP/c

	BNP/c 1975 (GK \$ 1990)	AtB Årlig förändring 1975-83 (%)	AtB andel 1975	Bidrag till total sysselsättningsstillväxt 1975-83 (%-enheter)
EU14	11 113*	-3,15	13	-0,37
Belgien	12 441	-2,56	3	-0,08
Danmark	13 621	-3,95	9	-0,32
Finland	11 441	-2,34	20	-0,42
Frankrike	12 957	-3,27	15	-0,45
Grekland	7 722	-0,92	32	-0,27
Nederländerna	13 374	-1,25	7	-0,08
Irland	7 316	-4,08	23	-0,82
Italien	10 742	-2,90	19	-0,47
Portugal	6 517	-4,68	29	-1,14
Spanien	8 346	-4,31	22	-0,83
Sverige	14 575	-2,22	8	-0,15
Storbritannien	11 847	-0,56	3	-0,02
Västtyskland	13 034	-3,85	8	-0,27
Österrike	11 646	-2,51	14	-0,32

* EU14 är ett ovägt genomsnitt

Därefter följer fyra länder – Frankrike, Österrike, Finland och Italien – med jordbruksbranscher som utgjorde mellan 14 och 20 procent av total sysselsättning, dvs. dess jordbruksbranscher var större än genomsnittet i EU14. De drabbades uppenbart under perioden av en dubbel sysselsättningskris. Mest prekärt är detta för Frankrike, vars industri också hade en relativt negativ utveckling, medan Italien, Finland och Österrike genomgick tämligen milda industrikriser avseende sysselsättning.

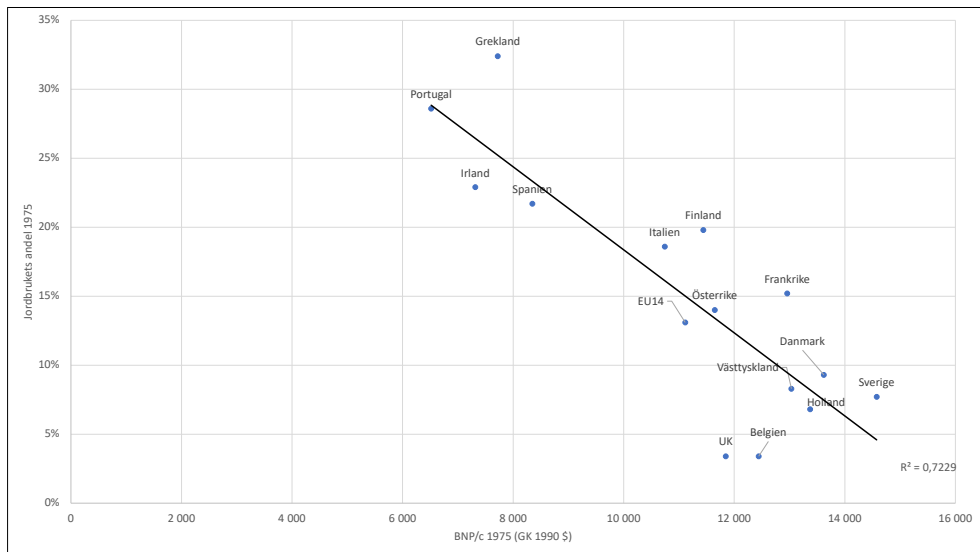
För de fyra mest agrart präglade länderna – Spanien, Portugal, Grekland och Irland – framkommer att Irland och Spanien drabbades av en dubbel kris. Ländernas industribranscher minskade och samtidigt var sysselsättningsutflödena ur jordbruket tämligen stora. Detta gällde i synnerhet Spanien som har en snabbt minskande industribransch under perioden 1975-83. Vi observerade ovan att Spaniens arbetslöshetsutveckling var väsentligt mer negativ relativt de övriga länderna än vad som kunde förväntas utifrån utvecklingen i industrin, men när vi till detta också lägger stora utflöden ur jordbruket ökar vår möjlighet att förstå den utveckling som Spanien genomgick med samtidiga utflöden ur industrin och jordbruket och med en tjänstesektor som inte var mogen nog att expandera i tillräcklig utsträckning. Grekland har en väsentligt bättre utveckling i jordbruket än

väntat utifrån BNP/c-sambandet, vilket torde vara en del av förklaringen till landets relativt låga arbetslöshet under perioden. Greklands sysselsättningsutveckling i jordbruket får betraktas som anmärkningsvärd. Portugal har en hög negativ tillväxttakt och till följd av att dess jordbruksbransch var stor genererades stora utflöden ur sysselsättningen. Ökningen i Portugals arbetslöshet torde, mot bakgrund av att landets industri växte under perioden, därmed främst sökas i utvecklingen i jordbruket (och i hur arbetskraften tillväxte).

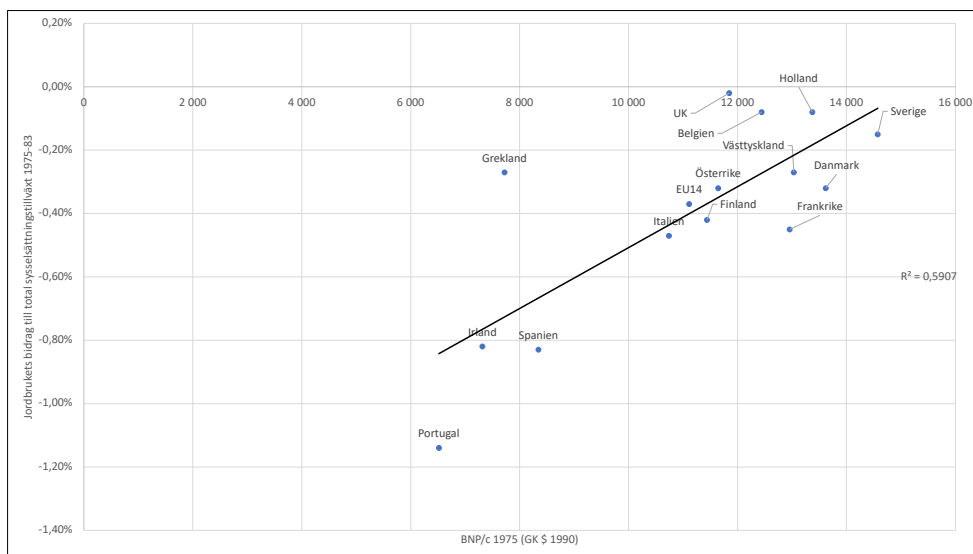
Denna analys ger vid handen att Sverige även i detta hänseende hade en relativ fördel. Den relativt lilla jordbruksbranschen gjorde att den inte, i jämförelse med framför allt södra Europa och Irland, kunde ge upphov till stora negativa återverkningar på sysselsättningsutvecklingen.

Analysen ger oss också mer information om de övriga länderna, och vi kommer närmare ett svar på varför länder som Spanien och Irland genomgick en så negativ utveckling under perioden. Den betingades av en dubbel kris i industribranschen och jordbruksbranschen.

Vi kan därmed sluta oss till att ett antal länder drabbades av sysselsättningskris i såväl industrin som jordbruket: Spanien, Irland, Finland, Italien, Österrike och Frankrike.

Figur 6-12 BNP/c och jordbrukets andel 1975

Figur 6-13 Jordbrukets bidrag till total sysselsättningsstillväxt och initial BNP/c

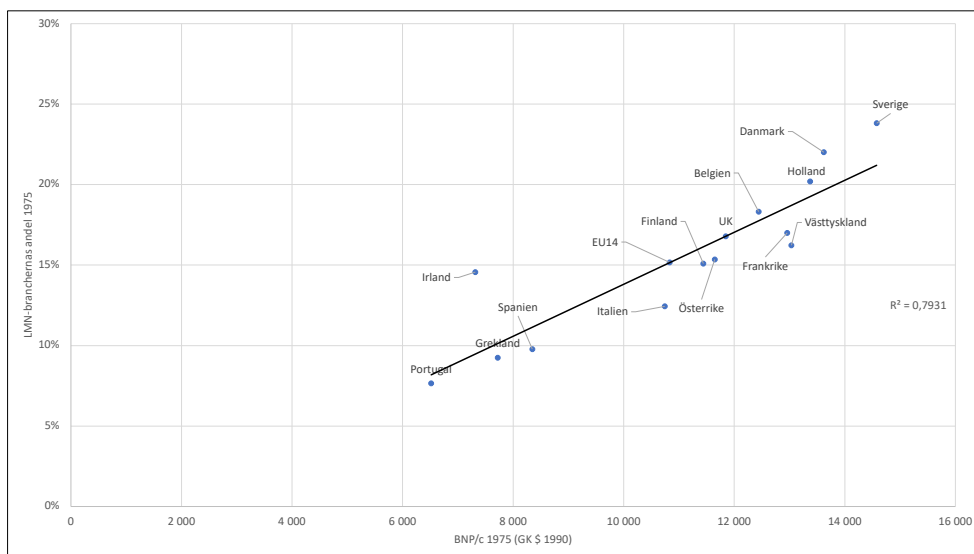
6.5 Växande offentliga åtaganden

Perioden präglas av växande välfärdssektorer, men dess tillväxt varierar kraftigt mellan länderna. I flera länder kom expansionen av välfärdssektorn att kompensera för förlusten av arbetstillfällen i industri och jordbruk.

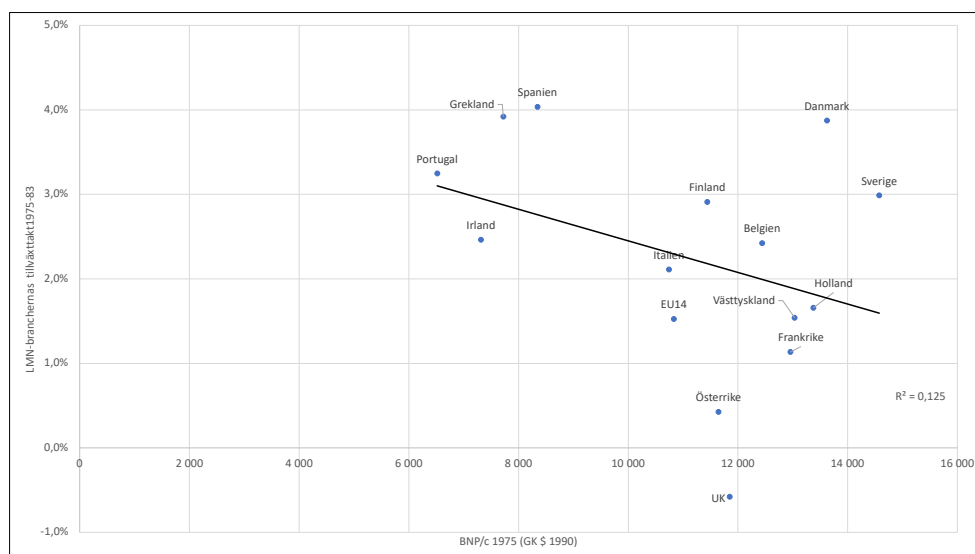
LMN-branscherna omfattar offentlig administration, försvar, utbildningsverksamhet och hälso- och sjukvård. Dessa verksamheter omfattar således sådant som i hög utsträckning är offentligfinansierat i flera länder. Det är helt klart så i de nordiska länderna, medan gränserna kan se något annorlunda ut i andra länder. För svenskt vidkommande torde LMN-branscherna således vara en god approximation för den offentliga sektorns kärnverksamhet.

LMN-branschernas andel av total sysselsättning 1975, är som framgår ur Figur 6-14, nära korrelerat med BNP/c-nivån, en högre BNP/c-nivå samvarierar med en högre andel sysselsättning i LMN-branscherna. Men den takt med vilken LMN-branscherna växte under perioden 1975-83 var endast svagt korrelerad med initial BNP/c, vilket framgår ur Figur 6-15. Där visas att i gruppen av länder med relativt hög BNP/c finns hela variationsvidden av tillväxttakter, medan gruppen med relativt låg BNP/c generellt har något högre tillväxttakt i LMN-branscherna. Att den kategori länder som har BNP/c kring genomsnittet och uppåt rymmer hela intervallet från lägsta tillväxttakt i LMN-branscherna till den högsta, samtidigt som dessa länder är de som har de största LMN-branscherna som andel av total sysselsättning, ger upphov till stora skillnader i kompensationen från dessa branscher. En möjlig tolkning av detta är att detta är en konsekvens av att LMN-

branschernas tillväxt inte främst styrs av marknadsmekanismerna, utan av politiska beslut. Det skulle kunna förklara varför det just är de tre nordiska länderna som i gruppen med relativt hög BNP/c har störst positiv avvikelse från trendlinjen. Det är de tre representanterna för den nordiska välfärdsmodellen (Esping-Andersen 1990). På motsatta sidan av det politiska spektrumet finner vi Irland och Storbritannien – de två representanterna för en anglosaxiskt välfärdsmodell. Irland har relativt hög tillväxt av LMN-branscherna, medan Storbritannien är det enda land som har negativ tillväxt. Implikationerna är tämligen klara – i Sverige, Danmark och Finland åstadkoms en hög grad av kompensation från LMN-branscherna under perioden, medan industrikrisen i Storbritannien får större genomslag eftersom LMN-branscherna inte kompenserar. Betydelsen av detta framträder tydligt när vi beräknar nettobidragen från LMN-branscherna respektive industribranschen, såsom illustreras i Figur 6-16

Figur 6-14 LMN-branschernas andel och BNP/c 1975

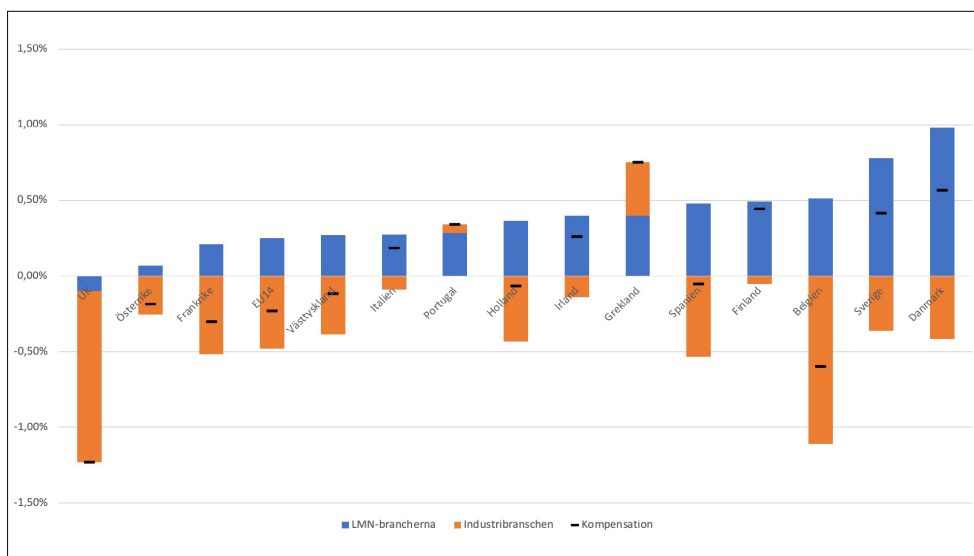

Figur 6-15 LMN-branschernas tillväxttakt 1975-83 och BNP/c 1975

Som framgår av Figur 6-16 avvek Sverige och Danmark väsentligt från EU14-genomsnittet med bidrag från LMN-branscherna som var tre respektive fyra gånger större än EU14-genomsnittet. Det här var resultatet av att dessa länder initialt har de största LMN-branscherna som andel av total sysselsättning och därefter en tillväxttakt i dessa branscher som var väsentligt högre, med Finland som undantag, än de övriga länderna med BNP/c på och över genomsnittet i landgruppen. Därmed kan vi föra ytterligare en notering till analysen av Sveriges relativt positiva utveckling under perioden: de expanderande LMN-branscherna kompenserade mer än fullt ut för industribranschens tillbakagång i Sverige. Sverige och Danmark har störst bidrag från LMN-branscherna, och den högsta kompensationen av förlorad sysselsättning i industribranscherna (kompensation har här beräknats som differensen mellan genomsnittligt bidrag från LMN-branscherna och genomsnittligt bidrag från industribranschen). Därefter – av de länder som har en negativ utveckling i industrin – följer Finland, Italien, Irland. I dessa länder kompenserade LMN-branscherna för förlorad sysselsättning i industrin. Spanien och Nederländerna kan också nämnas, eftersom LMN-branscherna i det närmaste kompenserade för förlorad sysselsättning i industribranscherna. I övriga länder med negativ utveckling i industrin var kompensationen otillräcklig. Mest extremt var Storbritannien där LMN-branscherna minskade under perioden 1975-83. Det innebär att den industriella krisen i Storbritannien fick ett mycket större genomslag på den totala sysselsättningen, eftersom utvecklingen därmed kom att spegla i vilken utsträckning som de marknadsorienterade tjänstebanscherna kompenserade för nedgången i industrin. Det är värt att notera skillnaden gentemot Belgien, som är det land som efter Storbritannien har de största negativa bidragen från

industribranscherna. I Belgien kompenenserades nästan varannan förlorad arbetad timme i industrin med en arbetad timme i LMN-branscherna.

Vi kan därmed konstatera att LMN-branscherna i samtliga länder utom Storbritannien kompenenserade för nedgången i sysselsättning i industribranschen. För fem av länderna är kompensationen tillräcklig, medan för sju länder är den otillräcklig. I två länder adderade LMN-branschens sysselsättningstillväxt till en växande industribransch – dessa var Grekland och Portugal. Sverige avvek genom att uppvisa hög tillväxt i LMN-branscherna i nivå med några av de fattigaste länderna i landgruppen och genom att LMN-branscherna i Sverige var relativt större blev även kompensationen relativt större. LMN-branschernas kompensation utgjorde även en central skillnad gentemot Österrike, som var det enda av länderna med relativt hög BNP/c som har en mildare industrikris avseende sysselsättning än Sverige, samt gentemot Västtyskland och Nederländerna som har sysselsättningskriser i industrin av liknande, om än något kraftigare i omfattning, som Sverige.

Figur 6-16 LMN-branschernas och industribranschens bidrag till total sysselsättning och total sysselsättningstillväxt

6.6 Sammanfattande slutsatser

I detta kapitel har vi visat att förändringen i arbetslöshet för EU14 är nära korrelerad med tillväxten av sysselsatta timmar. Tillväxten i sysselsatta timmar är under perioden nära kopplad till strukturcykeln, i det att Västeuropa generellt under en tioårsperiod som följde på den första oljekrisen präglades av obalanserad strukturell utveckling. Det uppstod ett glapp mellan utflödet av sysselsättning från industrin

och jordbruket och inflödet av sysselsättning till tjänstesektorerna. Detta förklarar det övergripande mönstret av en total sysselsättning som var u-format under perioden. Emellertid drabbades olika länder olika hårt. De hårdast drabbade länderna avseende hög arbetslöshet, delade det faktum att de också hade djupa industriella kriser. Några länder präglades av samtidiga stora sysselsättningsutflöden från industrin och jordbruket. De länder som förmådde upprätthålla relativt låg arbetslöshet, hade det gemensamt att de industriella kriserna avseende sysselsättning var relativt milda. För svenskt vidkommande visades att kombinationen av relativt mild sysselsättningskris i industrin i kombination med snabb tillväxt av välfärdstjänsterna var den underliggande strukturella förutsättningen för att den totala sysselsättningen inte, och motsatts till flera andra länder, föll under strukturkrisen.

6.7 Appendix

Tabell 6-8 Andel av total sysselsättning 1975 för industribranschen och industrier (%)

	D	15t16	17t19	20	21t22	23t25	26	27t28	29	30t33	34t35	36t37
EU14	26,8	3,0	4,1	0,9	1,9	2,5	1,3	4,0	2,7	2,7	2,4	1,3
Belgien	30,0	3,4	4,7	0,5	1,9	3,3	1,9	6,1	2,0	2,9	1,7	1,8
Danmark	21,6	3,9	2,0	0,7	2,4	1,7	1,4	2,1	2,8	1,8	1,3	1,5
Finland	23,0	2,7	3,3	1,9	3,8	1,6	1,0	2,1	2,7	1,5	1,4	1,0
Frankrike	23,3	2,6	3,4	0,6	1,6	2,0	1,1	3,5	2,5	2,3	2,5	1,1
Grekland	21,8	4,6	5,7	1,0	1,4	1,8	1,1	2,0	1,0	0,5	1,0	1,7
Irland	21,3	5,1	2,2	0,5	1,8	2,5	1,0	1,6	1,4	3,4	0,7	1,0
Italien	28,3	2,3	6,5	1,4	1,4	2,4	1,5	4,3	2,6	2,5	2,1	1,4
Nederländerna	22,8	3,8	1,5	0,8	2,6	2,4	0,8	3,1	1,8	2,7	1,7	1,6
Portugal	22,7	3,2	7,8	1,6	1,1	1,3	1,6	2,0	0,9	1,0	0,9	1,4
Spanien	22,9	3,4	4,1	1,0	1,2	2,2	1,8	3,2	1,3	1,2	2,0	1,5
Storbritannien	29,7	2,8	4,0	0,5	2,1	3,1	1,2	4,9	3,0	3,4	3,6	1,1
Sverige	26,0	2,3	1,4	1,6	3,4	1,8	0,9	4,2	3,4	2,7	3,1	1,1
Västtyskland	31,4	3,4	3,1	0,8	2,5	3,3	1,3	4,6	4,5	4,0	2,6	1,3
Österrike	24,7	3,6	3,5	1,3	1,8	2,0	1,4	4,1	2,1	2,2	0,9	1,8

Tabell 6-9 Förändring per år 1975-83 (%)

	D	15t16	17t19	20	21t22	23t25	26	27t28	29	30t33	34t35	36t37
EU14	-1,9	-1,2	-3,4	-1,9	-0,8	-1,5	-2,4	-2,5	-1,7	-1,5	-1,7	-0,9
Belgien	-4,1	-2,5	-7,5	-5,2	-3,1	-1,3	-6,2	-5,4	-4,4	-3,5	0,3	-6,2
Danmark	-2,0	-0,8	-5,1	-2,7	-2,3	-1,3	-5,6	-1,6	-0,7	-0,9	-2,4	-3,3
Finland	-0,2	-0,8	-2,3	-0,4	-0,7	0,5	-0,7	1,0	0,7	0,8	1,1	0,3
Frankrike	-2,4	-1,0	-4,1	-2,3	-1,2	-1,5	-3,5	-2,6	-3,3	-1,8	-2,4	-1,1
Grekland	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6	1,6
Irland	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7	-0,7
Italien	-0,3	-0,5	-1,0	-0,8	-0,3	-1,6	-0,2	0,6	1,5	-0,7	-1,3	0,5
Nederländerna	-2,0	-2,0	-7,7	-0,5	-0,5	-1,6	-0,5	-2,7	-2,3	-2,0	-3,0	-0,5
Portugal	0,2	-1,9	0,3	-1,2	0,4	0,5	-0,4	1,6	3,9	0,9	-1,6	2,6
Spanien	-2,5	-2,1	-3,8	-4,7	-1,1	-2,6	-3,7	-2,6	-2,5	-1,6	-0,2	-1,5
Storbritannien	-4,2	-2,3	-8,2	-3,8	-1,4	-3,2	-3,6	-5,9	-4,2	-2,7	-4,5	-3,0
Sverige	-1,5	-1,0	-6,9	-2,4	-1,0	0,2	-3,8	-2,5	-1,2	-1,2	-1,2	2,3
Västtyskland	-1,3	-0,8	-4,5	-1,7	-0,3	-0,3	-2,1	-2,0	-1,6	-0,9	0,7	-1,2
Österrike	-1,0	-1,9	-2,5	-1,8	-1,9	-0,6	-1,5	-1,9	1,5	1,0	-1,3	0,5

Tabell 6-10 Bidrag per år till total sysselsättningsstillväxt 1975-83 (procentenheter)

	D	15t16	17t19	20	21t22	23t25	26	27t28	29	30t33	34t35	36t37
EU14	-0,48	-0,04	-0,12	-0,02	-0,02	-0,04	-0,03	-0,09	-0,04	-0,04	-0,04	-0,01
Belgien	-1,11	-0,08	-0,27	-0,02	-0,05	-0,04	-0,10	-0,28	-0,08	-0,09	0,01	-0,09
Danmark	-0,41	-0,03	-0,09	-0,02	-0,05	-0,02	-0,06	-0,03	-0,02	-0,02	-0,03	-0,05
Finland	-0,05	-0,02	-0,07	-0,01	-0,03	0,01	-0,01	0,02	0,02	0,01	0,02	0,00
Frankrike	-0,52	-0,03	-0,12	-0,01	-0,02	-0,03	-0,04	-0,09	-0,07	-0,04	-0,06	-0,01
Grekland	0,35	0,07	0,09	0,02	0,02	0,03	0,02	0,03	0,02	0,01	0,02	0,03
Irland	-0,14	-0,03	-0,01	0,00	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	0,00	-0,01
Italien	-0,09	-0,01	-0,06	-0,01	0,00	-0,03	0,00	0,03	0,04	-0,02	-0,03	0,01
Nederländerna	-0,43	-0,07	-0,08	0,00	-0,01	-0,04	0,00	-0,07	-0,04	-0,05	-0,05	-0,01
Portugal	0,05	-0,06	0,02	-0,02	0,00	0,01	-0,01	0,03	0,04	0,01	-0,01	0,04
Spanien	-0,53	-0,07	-0,14	-0,04	-0,01	-0,06	-0,06	-0,08	-0,03	-0,02	0,00	-0,02
Storbritannien	-1,13	-0,06	-0,26	-0,02	-0,03	-0,09	-0,04	-0,25	-0,11	-0,09	-0,14	-0,03
Sverige	-0,36	-0,02	-0,07	-0,04	-0,03	0,00	-0,03	-0,09	-0,04	-0,03	-0,04	0,03
Västtyskland	-0,38	-0,03	-0,12	-0,01	-0,01	-0,01	-0,03	-0,08	-0,07	-0,04	0,02	-0,01
Österrike	-0,25	-0,06	-0,08	-0,02	-0,03	-0,01	-0,02	-0,07	0,03	0,02	-0,01	0,01

7 Sveriges strukturkris och omvandling

Sverige tillhör den grupp av länder som klarade perioden relativt väl när denna betraktas utifrån arbetslöshet. Arbetslösheten gick upp till drygt 4 procent vid 1980-talets mitt, men vände sedan ner till samma låga nivåer som rått under 1970-talets inledning. Frågan är i vilken utsträckning som denna relativt positiva utveckling kan härledas till skillnader i strukturell förändring under perioden? Finns några tydliga skillnader mellan den svenska sysselsättningsutvecklingen och den västeuropeiska? Hypotesen som formulerades i kapitel 4 var att Sveriges relativt låga arbetslöshet betingades av en högre grad av balanserad strukturell förändring

7.1 Olikheter i sysselsättningsstruktur

Den svenska sysselsättningsstrukturen skiljde sig när perioden inleddes på centrala punkter från EU14. Som andel av total sysselsättning var den svenska primärsektorn väsentligt mindre än motsvarande sektor i EU14. Detta förklarades huvudsakligen av jordbruksbranschen. Utvecklingen som därefter följde innebar en fortsatt minskning av jordbruket. I såväl EU14 som Sverige halverades jordbruket som andel av total sysselsättning under perioden.

Sekundärsektorn var vid periodens början lika stor i Sverige och i EU14. I jämförelse med EU14 var dock den svenska industribranschen vid periodens början relativt mindre, medan byggnadsbranschen var relativt större. Detta förändrades under perioden. Vid periodens slut var såväl industri- som byggnadsbranschen relativt mindre i Sverige.

Tertiärsektorn omfattade redan 1970 mer än hälften av den svenska sysselsättningen. I EU14 var tertialiseringen inte så långt gången, vilket jämfört med Sverige förklarades med den större primärsektorn (sekundärsektorerna var jämstora). För svenskt vidkommande ökade under perioden tertiärsektorn från att omfatta drygt hälften av all sysselsättning till att omfatta två tredjedelar. En motsvarande utveckling skedde i EU14 och vid periodens slut var skillnaden mellan EU14 och Sverige mindre, vilket betyder att EU14 knappade in på Sverige vad gäller graden av tertialisering. Dock ska noteras att detta inte gäller för LMN-branscherna. Här ökade skillnaderna mellan EU14 och Sverige. Vid periodens slut

var de svenska LMN-branscherna som andel av total sysselsättning drygt tio procentenheter större än motsvarigheterna i EU14, 1970 var differensen drygt sju procentenheter.

Tabell 7-1 Sysselsättningsstruktur i Sverige och EU14 1970 och 1990

	EU14		Sverige		Differens	
	1970	1990	1970	1990	1970	1990
Primärsektorn	16,5%	8,1%	10,1%	5,0%	-6,4%	-3,2%
AtB	15,4%	7,7%	9,5%	4,7%	-6,0%	-3,0%
C	1,1%	0,5%	0,6%	0,3%	-0,4%	-0,2%
Sekundärsektor	38,4%	30,7%	38,3%	28,6%	-0,1%	-2,1%
D	28,2%	21,9%	27,1%	20,4%	-1,0%	-1,6%
E	0,9%	0,8%	0,6%	0,8%	-0,3%	0,0%
F	9,3%	7,9%	10,6%	7,4%	1,2%	-0,5%
Tertiärsektorn	45,2%	61,2%	51,6%	66,5%	6,5%	5,3%
G	13,8%	15,6%	13,4%	13,1%	-0,4%	-2,4%
H	3,2%	4,3%	2,9%	2,3%	-0,3%	-2,0%
I	5,9%	6,3%	6,5%	7,5%	0,6%	1,2%
J	1,9%	3,1%	1,1%	1,9%	-0,8%	-1,2%
K	3,9%	8,1%	4,0%	7,9%	0,1%	-0,2%
O	2,5%	3,6%	3,4%	4,8%	1,0%	1,2%
P	1,0%	1,6%	0,0%	0,0%	-1,0%	-1,6%
LMN	13,0%	18,6%	20,3%	29,0%	7,3%	10,4%
MTOT	87,0%	81,4%	79,7%	71,0%	-7,3%	-10,4%

7.2 Övergripande utveckling

Sveriges sysselsättning minskade svagt under perioden 1970-74, samtidigt som sysselsättningen i EU14 ökade. Men under de båda följande perioderna ökade den svenska sysselsättningen i hög takt, med 0,59 procent respektive 1,13 procent. Under perioden 1975-83 sjönk sysselsättningen i EU14 med -0,45 procent per år, för att därefter, under den kommande perioden, öka med 0,99 procent per år. Det är utvecklingen under perioden 1975-83 som är den avgörande skillnaden mellan Sverige och EU14.

Sverige skiljer sig från EU14-aggregatet såtillvida, att efter en nedgång under de första åren av 1970-talet, ökade den totala sysselsättningen varje år, med undantag för 1981. Sverige fick därmed inte den u-formade sysselsättningsutveckling som karakteriserade EU14-aggregatet²⁴ och flera av de enskilda länder som vi kommer till nedan. Detta förklaras i sin tur av en under 1980-talet mer positiv utveckling än EU14 i sekundärsektorn. Fram till början av 1980-talet är den svenska utvecklingen i sekundärsektorn snarlik den som ägde rum i EU14. Nedgången var rentav något snabbare i Sverige än i EU14. 1979 hade den totala sysselsättningen i sekundärsektorn fallit knappt 9 procent i EU14 jämfört med 1970. Motsvarande fall i Sverige var drygt 11 procent. Men vid periodens slut hade sekundärsektorn i EU14 minskat 20 procent jämfört med 1970, medan motsvarande fall i Sverige endast var knappt 14 procent. Utvecklingen i den svenska primärsektorn var också en del av förklaringen. Efter 1977 var minskningen inte lika snabb som i EU14. Det gjorde att vid periodens slut hade den svenska primärsektorn minskat med drygt 43 procent, medan primärsektorn i EU 14 mer än halverats. Även den svenska tertiärsektorn utvecklades väsentligt mer positivt än EU14. Sveriges tertiärsektor växte med 49 procent under perioden, medan motsvarande tillväxt i EU14 endast var 35 procent. Alla tre delsektorerna utvecklades således mer positivt i Sverige än i EU14 och framför allt var nedgången i sekundärsektorn under första halvan av 1980-talet inte lika kraftig som i EU14.

²⁴ Sverige utgör en del av EU14 och det skulle å ena sidan vara möjligt att istället göra jämförelsen med ett aggregat exklusive Sverige. Men det skulle å andra sidan kräva att motsvarande justerade aggregat måste konstrueras vid varje annan jämförelse mellan enskilda länder och aggregatet, vilket skulle göra framställningen svårare att följa. Detta och det faktum att Sveriges andel av EU14 endast uppgick till 2,4-2,8 procent under perioden har lett till bedömningen att det är rimligare att hålla fast vid ett aggregat för hela landgruppen.

Tabell 7-2 Förändring per år i EU14 och Sverige

Nivå		EU14			Sverige			Differens		
		1970-74	1975-83	1984-90	1970-74	1975-83	1984-90	1970-74	1975-83	1984-90
Marknadssektorn	MTOT	-0,33	-0,83	0,90	-1,00	-0,24	1,15	-0,67	0,59	0,25
Total sysselsättning	TOT	0,11	-0,45	0,99	-0,09	0,59	1,13	-0,19	1,03	0,14
Jordbruk	AtB	-3,68	-3,15	-3,69	-4,21	-2,22	-3,04	-0,53	0,93	0,65
Gruvdrift	C	-3,95	-3,66	-5,31	-0,97	-5,94	-4,50	2,98	-2,28	0,81
Industri/industribranchen	D	-0,32	-1,90	-0,09	-0,55	-1,52	-0,15	-0,23	0,38	-0,06
Livsmedels- och tobaksindustri	15t16	-0,43	-1,25	-0,40	-2,70	-1,03	0,73	-2,26	0,22	1,13
Textil- och beklädnadsindustri	17t19	-1,85	-3,41	-1,49	-7,42	-6,88	-4,79	-5,57	-3,47	-3,30
Trävaruindustri	20	-0,03	-1,89	0,19	0,24	-2,40	-0,90	0,27	-0,50	-1,09
Massa- och pappersindustri	21t22	-0,21	-0,83	0,96	1,00	-0,95	-0,42	1,21	-0,12	-1,38
Kemisk industri	23t25	0,50	-1,48	0,67	-0,44	0,16	-0,72	-0,94	1,64	-1,39
Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter	26	-0,68	-2,35	-0,09	-3,91	-3,82	1,10	-3,23	-1,47	1,19
Stål- och metallindustri	27t28	-0,60	-2,47	-0,15	-1,46	-2,49	-0,80	-0,86	-0,02	-0,66
Övrig maskinindustri	29	-0,26	-1,68	0,24	0,96	-1,23	0,25	1,22	0,45	0,02
Tillverkning av elektroniska-, optiska- samt precisionsinstrument	30t33	0,51	-1,45	0,37	0,96	-1,23	0,25	0,45	0,22	-0,11
Transportmedelsindustri	34t35	0,66	-1,74	-0,72	0,96	-1,23	0,25	0,30	0,51	0,97
Övrig industri samt återvinning	36t37	0,77	-0,89	0,49	5,71	2,30	1,61	4,94	3,19	1,12
Energi och vattenförsörjning	E	-1,04	0,12	0,10	5,25	2,83	0,86	6,30	2,72	0,76
Byggverksamhet	F	-0,14	-1,69	1,97	-5,57	-0,86	1,60	-5,43	0,83	-0,38
Detaljhandel	G	0,80	0,46	1,01	-0,09	-0,29	1,49	-0,89	-0,75	0,48
Hotell- och restaurangverksamhet	H	0,88	0,92	2,72	-0,09	-1,46	0,45	-0,97	-2,39	-2,27
Transportbranschen	I	0,56	0,27	0,81	0,41	1,51	2,35	-0,15	1,24	1,55
Finansiell verksamhet	J	4,14	2,16	1,88	2,30	3,91	2,98	-1,84	1,75	1,10
Övriga marknadstjänster	K	2,47	2,40	6,26	2,30	4,29	5,69	-0,17	1,89	-0,57
Övriga samhällseliga tjänster	O	1,68	1,12	3,25	3,27	2,78	1,93	1,59	1,67	-1,33
Hushållstjänster	P	0,86	1,53	4,19	na	na	na	na	na	na
LMN-sektorn	LMN	2,85	1,52	1,36	3,27	2,99	1,09	0,42	1,47	-0,28
Primärsektor	A-C	-3,70	-3,18	-3,79	-4,00	-2,47	-3,13	-0,30	0,71	0,66
Sekundärsektor	D-F	-0,29	-1,80	0,42	-1,77	-1,26	0,31	-1,47	0,54	-0,11
Tertiärsektor	G-P	1,72	1,12	2,07	1,79	1,99	1,88	0,07	0,86	-0,19

Tabell 7-3 Bidrag per år per period Sverige och EU14

Nivå		EU14			Sverige			Differens Sverige-EU14		
		1970-74	1975-83	1984-90	1970-74	1975-83	1984-90	1970-74	1975-83	1984-90
Marknadssektorn	MTOT	-0,28	-0,69	0,74	-0,78	-0,18	0,82	-0,50	0,51	0,08
Total sysselsättning	TOT	0,11	-0,45	0,99	-0,09	0,59	1,13	-0,19	1,03	0,14
Jordbruk	AtB	-0,53	-0,37	-0,33	-0,37	-0,15	-0,16	0,16	0,22	0,17
Gruvdrift	C	-0,04	-0,03	-0,03	-0,01	-0,03	-0,01	0,03	0,00	0,01
Industribranschen	D	-0,09	-0,48	-0,02	-0,15	-0,36	-0,03	-0,06	0,12	-0,01
Livsmedels- och tobaksindustri	15t16	-0,01	-0,04	-0,01	-0,07	-0,02	0,01	-0,05	0,01	0,03
Textil- och beklädnadsindustri	17t19	-0,08	-0,12	-0,04	-0,14	-0,07	-0,03	-0,05	0,05	0,01
Trävaruindustri	20	0,00	-0,02	0,00	0,00	-0,04	-0,01	0,00	-0,02	-0,01
Massa- och pappersindustri	21t22	0,00	-0,02	0,02	0,03	-0,03	-0,01	0,04	-0,02	-0,03
Kemisk industri	23t25	0,01	-0,04	0,02	-0,01	0,00	-0,01	-0,02	0,04	-0,03
Tillverkning av icke-metalliska mineraliska produkter	26	-0,01	-0,03	0,00	-0,04	-0,03	0,01	-0,03	0,00	0,01
Stål- och metallindustri	27t28	-0,03	-0,09	0,00	-0,06	-0,09	-0,02	-0,04	0,00	-0,02
Övrig maskinindustri	29	-0,01	-0,04	0,01	0,03	-0,04	0,01	0,04	0,01	0,00
Tillverkning av elektroniska-, optiska- samt precisionsinstrument	30t33	0,01	-0,04	0,01	0,03	-0,03	0,01	0,01	0,01	0,00
Transportmedelsindustri	34t35	0,02	-0,04	-0,01	0,03	-0,04	0,01	0,01	0,00	0,02
Övrig industri samt återvinning	36t37	0,01	-0,01	0,01	0,05	0,03	0,02	0,04	0,04	0,01
Energi och vattenförsörjning	E	-0,01	0,00	0,00	0,03	0,02	0,01	0,04	0,02	0,01
Byggverksamhet	F	-0,01	-0,14	0,15	-0,52	-0,07	0,12	-0,51	0,08	-0,04
Detaljhandel	G	0,11	0,07	0,16	-0,01	-0,04	0,19	-0,12	-0,11	0,04
Hotell- och restaurangverksamhet	H	0,03	0,03	0,11	0,00	-0,04	0,01	-0,03	-0,07	-0,10
Transportbranschen	I	0,03	0,02	0,05	0,03	0,10	0,17	-0,01	0,08	0,12
Finansiell verksamhet	J	0,09	0,05	0,06	0,03	0,06	0,05	-0,06	0,00	0,00
Övriga marknadstjänster	K	0,10	0,12	0,43	0,10	0,22	0,40	-0,01	0,10	-0,04
Övriga samhällseliga tjänster	O	0,04	0,03	0,11	0,12	0,12	0,09	0,08	0,09	-0,02
Hushållstjänster	P	0,01	0,02	0,06	0,00	0,00	0,00	-0,01	-0,02	-0,06
LMN-sektorn	LMN	0,39	0,25	0,25	0,71	0,78	0,31	0,32	0,53	0,06
Primärsektorn	A-C	-0,57	-0,40	-0,36	-0,37	-0,18	-0,18	0,19	0,22	0,18
Sekundärsektor	D-F	-0,11	-0,62	0,13	-0,65	-0,41	0,09	-0,54	0,21	-0,04
Tertiärsektor	G-P	0,80	0,59	1,23	0,96	1,19	1,22	0,16	0,60	0,00
Summerad tillväxttakt TOT		0,13	-0,43	1,01	-0,05	0,61	1,14	-0,17	1,04	0,13
Residual		0,02	0,02	0,02	0,04	0,02	0,01			

7.2.1 Perioden 1970-74

Sveriges sysselsättningstillväxt var negativ under perioden, medan EU14:s sysselsättning uppvisade positiv tillväxt, om än svag sådan. Differensen i tillväxttakt mellan Sverige och EU14 i total sysselsättningstillväxt uppgick till -0,19 procentenheter per år. Den huvudsakliga förklaringen till den svenska relativt negativa utvecklingen var byggnadsbranschen (F). Dess negativa bidrag uppgick till -0,51 procentenheter per år. Samtidigt stagnerade byggnadsbranschen i EU14. Även den svenska industribranschen utvecklades sämre än motsvarande bransch i EU14, men de negativa bidragen var tämligen beskedliga, liksom fallet också var i EU14. Den negativa utvecklingen i den svenska sekundärsektorn kompensterades dock delvis av högre tillväxt i tjänstebanschererna jämfört med EU14. I synnerhet kan nämnas att det positiva bidraget från LMN-branscherna var hela 0,32 procentenheter högre än motsvarande bidrag i EU14. Sverige gynnades även av sin relativt mindre jordbruksbransch, vilket resulterade i, trots högre svensk minskningstakt i branschen, att bidraget till total sysselsättning blev lägre än motsvarande bidrag i EU14.

7.2.2 Perioden 1975-83

Den industriella krisen avseende sysselsättning i Sverige under den här perioden var mindre påtaglig än den var i EU14 i allmänhet och i länder som Storbritannien och Belgien i synnerhet. Det förklaras i sin tur av att de negativa bidragen från samtliga industrier med undantag av trävaruindustrin och massa- och pappersindustrin, var lägre i Sverige än i EU14. Särskilt kan noteras att den enskilt största negativa bidragsgivaren i EU14, textil- och beklädnadsindustrin, för svenskt vidkommande lämnade bidrag som var endast drygt hälften så stora som samma industri gjorde i EU14. Studeras endast minskningstakten i textil- och beklädnadsindustrin, kan man vid en första anblick förledas att tro att textilindustrin var en viktig förklaring till den svenska industrikrisen. Men den svenska textilindustrin var jämfört med EU14 mycket liten, och utgjorde 1975 endast 1,4 procent av total sysselsättning. Det ska jämföras med dess andel i EU14 om 4,1 procent. I Sverige är istället den största negativa bidragsgivaren inom industribranschen stål- och metallindustrin.

Tertialiseringprocessen hade inte bara gått längre i Sverige än i EU14, utan industribranschen var mognare såtillvida att relativt lätttrörliga industrisegment – främst textil- och beklädnadsindustrierna – som var utsatta för globala skift vid denna period i högre utsträckning redan flyttat från Sverige. Detta måste betraktas som en relativ fördel för svenskt vidkommande. På samma sätt förhåller det sig med jordbruket. Sverige hade en relativ fördel i det att jordbruket som andel av total sysselsättning var mindre i Sverige än i EU14.

Den mest påtagliga skillnaden är dock LMN-branschernas bidrag. Dess positiva bidrag till total sysselsättningstillväxt om 0,78 procentenheter per år var tre gånger så stort som motsvarande bidrag i EU14, och kompensterade på egen hand för hela

sysselsättningsutflödet ur primär- och sekundärsektorerna. LMN-branschernas motsvarande kompensation i EU14 uppgick till en fjärdedel av utflödena ur primär- och sekundärsektorerna.

Sammantaget, beträffande primär- och sekundärsektorerna, gjorde detta att medan denna period i EU14 präglades av dubbel kris i bemärkelsen att sysselsättning strömmade ut i hög utsträckning från såväl jordbruket som industrin, präglades den svenska utvecklingen av en i jämförelse med EU14 beskedlig industriell sysselsättningskris. Detta måste dock bli en slutsats som dras med viss försiktighet. EU14 är ett aggregat och speglar inkluderandet av vid periodens början agrart präglade länder i södra Europa och högt industrialiserade länder i norra Europa. Dock såg vi i föregående kapitel att vissa länder – främst Spanien och Irland – drabbades av en dubbel kris i såväl industrin som jordbruket. Vi kan därmed dra följande slutsats: Det är kombinationen av relativt svagare industriell sysselsättningskris i Sverige, förhållandevis liten jordbrukssektor och en väsentligt större kompensation från LMN-branscherna som utgör den huvudsakliga förklaringen till Sveriges relativt gynnsamma utveckling av sysselsättningsaggregatet under perioden, och därmed har vi funnit vad som kan vara en underliggande strukturell orsak till att Sveriges arbetslöshet följer en lägre bana än arbetslösheten i EU14. Häri finns sannolikt också en del av förklaringen till en av slutsatserna i kapitel 3, där vi fann att utväxlingen mellan fallet i investeringstakt och ökningen i arbetslöshet var lägre i Sverige än i EU14. Den svenska sysselsättningstillväxten följde en mer balanserad tillväxtbana, vilket orsakades av hög grad av kompensation från framförallt LMN-branscherna men också av en mildare industriell kris. Detta bidrog till att hög arbetslöshet inom vissa branscher, som dessutom tenderar att ha regionala epicentra, inte blev ett lika stort problem som i många andra länder, samtidigt som den offentliga sektorn sög upp överflödigt arbetskraft.

7.2.3 Perioden 1984-90

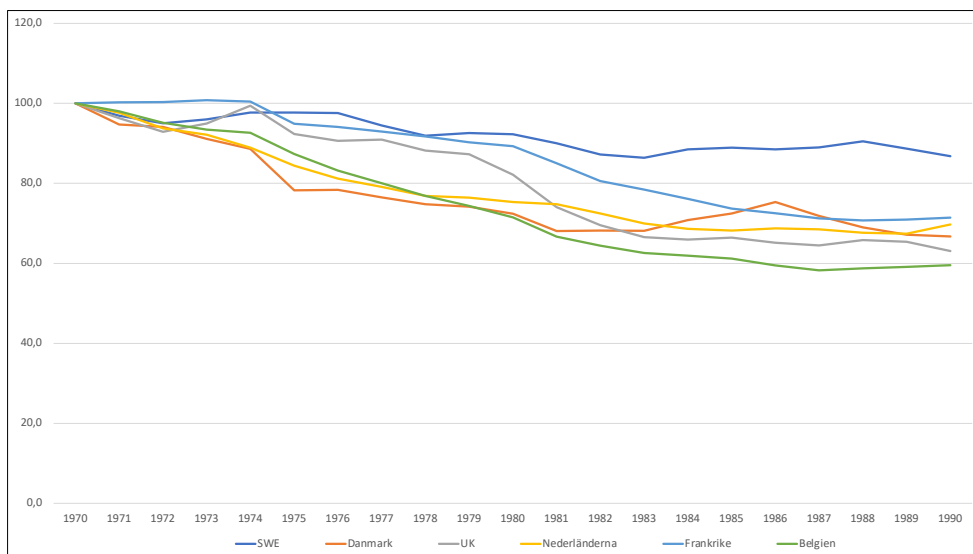
Jämfört med föregående period var förändringen kraftigast i EU14. 1975-83 växte Sveriges totala sysselsättningen 0,59 procent per år, för att 1984-90 växa med 1,13 procent per år, en ökning med 0,54 procentenheter. För EU14 var motsvarande förändring 1,44 procentenheter, från negativ tillväxt om -0,45 procent per år 1975-83 till +0,99 procent per år 1984-90. För EU14 innebar detta en tydlig förändring i den allmänna utvecklingen, medan det för svenskt vidkommande snarast innebar en förstärkning av en de facto redan positiv sysselsättningsutveckling. Det här var alldeles säkert inte så man betraktade det på den tiden, när arbetslösheten steg under 1970-talet och det tidiga 1980-talet. Men icke desto mindre är det så att de positiva tillväxtkrafterna som centrerades kring den privata och offentliga tjänstesektorn var starkare än de negativa eller stagnerande utvecklingstrenderna inom primär- och sekundärsektorerna. Detta gällde under såväl strukturkrisens år som under andra hälften av 1980-talet. Den centrala förändringen för svenskt vidkommande var att

industribranschen övergick till svag negativ tillväxt samt att bygnadsbranschen började bidra positivt. Bidragen för svenskt vidkommande från jordbrukssektorn och tertiärsektorn förändrades endast marginellt mellan perioden 1975-83 och perioden 1984-90. Dock ska noteras att det skedde en förändring inom tertiärsektorn med väsentligt lägre positiva bidrag från LMN-branscherna och motsvarande större bidrag från de marknadsorienterade tjänstebranscherna. Den mer positiva utvecklingen jämfört med föregående period måste därför för svenskt vidkommande tillskrivas det faktum att krisen i industrin hade värkat ut och att bygnadsbranschen nu växte samt högre tillväxt i de marknadsorienterade tjänstebranscherna, vilka därmed kompenserade för den lägre tillväxten i LMN-branscherna. En liknande utveckling skedde i EU14. Industribranschen fortsatte att minska men nu endast i en svagt negativ takt. Under denna period genererade industribranschen likartade utflöden ur sysselsättningen i EU14 och Sverige. Skillnaderna var små inom tjänstesektorn där samtliga branscher växte i såväl EU14 som Sverige. De största skillnaderna inom tjänstesektorn bestod i lägre bidrag från hotell- och restaurangbranschen i Sverige, men större bidrag från transportbranschen. Den väsentliga förändringen för svenskt vidkommande utgjordes av de redan nämnda LMN-branscherna, vars årliga bidrag närmade sig EU14-genomsnittets. Den största enskilda skillnaden bestod i bidragen från jordbruket. Jordbruket minskade i Sverige i lägre takt än i EU14 och utgjorde också en mindre andel av total sysselsättning, vilket generade ett lägre tryck neråt på sysselsättningstillväxten.

7.3 Sverige jämfört med fem högarbetslöshetsländer

Belgien, Nederländerna, Storbritannien, Frankrike och Danmark hade under strukturkrisen en mycket negativ utveckling av arbetslösheten.

De främsta skillnaderna mellan Sverige och dessa högarbetslöshetsländer – med vilka Sverige i övrigt delade förutsättningen med relativt hög BNP/c – går att finna utvecklingen i sekundär- och tertiärsektorerna. Den mest uppenbara skillnaden består i att utvecklingen i den svenska industribranschen är mycket mer gynnsam än i de andra fem länderna. Från 1974 var detta tydligt jämfört med fyra av de övriga länderna, medan det inte är lika uppenbart i en jämförelse med Frankrike. Men successivt ökade gapet mellan Sverige och samtliga övriga länder. 1983, det år då den svenska industribranschen var som minst jämfört med 1970, har den ett indexnummer om 86,4, dvs. knappt 14 procent av sysselsättningen i den svenska industrin har försvunnit jämfört med 1970. De övriga länderna har indexnummer detta år i intervallet 78,4 (Frankrike) till 62,6 (Belgien). Utflödet av sysselsättning ur industribranschen var således väsentligt större i de länder som under denna period drabbades av hög arbetslöshet än det var i Sverige.

Figur 7-1 Industribranschen 1970-90, index, 1970=100

I de två länder – Storbritannien och Belgien – som har den snabbast minskande industribranschen var utflödena av sysselsättning särskilt stora ur stål- och metallindustrin och textil- och beklädnadsindustrin. I Storbritannien var utflödena stora även ur transportmedelsindustrin. För svenskt vidkommande utgjorde utflödena ur textil- och beklädnadsindustrin och stål- och metallindustrin knappt hälften av de totala negativa bidragen som industribranschen lämnade till total sysselsättningstillväxt, men i båda dessa fall var utflödena tämligen beskedliga i jämförelse med framför allt Belgien och Storbritannien. Den svenska textil- och beklädnadsindustrin lämnade ett negativt bidrag till total sysselsättningstillväxt under perioden 1975-83 som uppgick till -0,07 procentenheter per år. Motsvarande bidrag i Storbritannien var -0,26 procentenheter per år och i Belgien uppgick det till -0,27 procentenheter. Bidragen från stål- och metallindustrin var i Belgien och Storbritannien -0,28 respektive -0,25 procentenheter. Det ska jämföras med att denna branschs bidrag i Sverige under denna period uppgick till -0,09 procentenheter. För Storbritannien tillkom därtill ett kraftigt utflöde av sysselsättning från transportmedelsindustrin.

Vad gäller textil- och beklädnadsindustrin minskade den i snabb takt i Sverige med 6,9 procent per år 1975-83, men den uppgick endast till 1,4 procent av total sysselsättning 1975. Det kan jämföras med Belgien, vars textil- och beklädnadsindustri förvisso minskade i en takt om 7,5 procent men därtill var drygt tre gånger så stor i relativa termer som den svenska motsvarigheten. Det samma gäller för Storbritannien som hade väsentligt större textil- och beklädnadsindustri än Sverige. Samma förhållande gällde för stål- och metallindustrin som var relativt större i Storbritannien och Belgien.

Belgien drabbades således av kris i två relativt stora sektorer av industrin. Storbritannien drabbades därutöver av en kris i transportmedelindustrin. Vad gäller den svenska utvecklingen i denna industri, kan den tyckas mild mot bakgrund av vad som skedde med varvsindustrin. KLEMS tidsserier är inte nedbrutna till transportmedelsindustrins olika näringsgrenar, men bakgrunden torde vara den som Schön (2007, 477) noterat att den svenska varvsindustrin gick tillbaka, men under 1980-talet ökade bilindustrins sysselsättning. Sett till den totala sysselsättningsutvecklingen är det primärt stål- och metallindustrin och den relativt lilla textil- och beklädnadsindustrin som skapade stora utflöden ur sysselsättningen. De tre nämnda industrierna gav en tredjedel så stora negativa bidrag i Sverige som i Storbritannien och skillnaden gentemot Belgien var nästan lika stor.

Frankrikes, Nederländerna och Danmarks industriella nedgång under perioden 1975-83 var något snabbare än den svenska, om än inte så snabb som i Belgien och Storbritannien. Om Nederländerna kan det också nämnas att dess industri minskade i snabbare takt under perioden 1970-74 än under perioden därpå.

Vi kan därmed konstatera att i jämförelse med de fem höginkomstländerna i landgruppen som drabbades av relativt hög arbetslöshet hade Sverige en relativt bättre utveckling i industribranschen. Sverige tycks även ha haft vissa strukturella fördelar i att textil- och beklädnadsindustrin – var relativt liten i Sverige, i synnerhet vid en jämförelse med Belgien. Det samma gäller stål- och metallindustrin. Det var den industri som gav de största negativa bidragen under strukturkrisen, men dessa var små jämfört med motsvarande utveckling i Belgien och Storbritannien. I en jämförelse med Storbritannien kan även konstateras att dess varvs- och fordonsindustri gav upphov till väsentligt större negativa bidrag till total sysselsättningen än fallet var för dess svenska motsvarigheter.

Tabell 7-4 Årlig förändring och årliga bidrag till total sysselsättningsstillväxt för industribranschen

Industribranschen (D)	Årlig förändring (%)			Årliga bidrag (%-enheter)		
	1970-74	1975-83	1984-90	1970-74	1975-83	1984-90
EU14	-0,32	-1,90	-0,09	-0,09	-0,48	-0,02
Sverige	-0,55	-1,52	-0,15	-0,15	-0,36	-0,03
Belgien	-1,98	-4,14	-0,71	-0,62	-1,11	-0,16
Danmark	-2,76	-2,05	-1,49	-0,66	-0,41	-0,29
UK	-0,27	-4,22	-0,55	-0,09	-1,13	-0,12
Nederländerna	-2,88	-2,02	0,03	-0,69	-0,43	0,01
Frankrike	0,14	-2,36	-1,03	0,03	-0,52	-0,20
Österrike	0,40	-1,04	-0,67	0,10	-0,25	-0,15
Västtyskland	-2,28	-1,28	-0,02	-0,77	-0,38	-0,01
Finland	1,63	-0,23	-1,92	0,36	-0,05	-0,39
Italien	1,20	-0,34	0,60	0,34	-0,09	0,14
Portugal	3,16	0,23	-1,53	0,71	0,05	-0,35
Grekland	1,87	1,61	0,95	0,39	0,35	0,21
Irland	1,33	-0,68	1,34	0,28	-0,14	0,26
Spanien	1,73	-2,45	1,99	0,38	-0,53	0,40

Det var inte endast den svenska industrin som hade en lägre minskningstakt än i de här jämförda länderna, utan utvecklingen i tertiärsektorn var bättre. De svenska LMN-branscherna genererade 0,78 procentenheter positivt nettobidrag till total sysselsättning i genomsnitt per år under perioden 1975-83. Det enda av de övriga länderna som har en jämförbar utveckling i LMN-branscherna är Danmark, med ett bidrag om hela 0,98 procentenheter. Det är en väsentlig förklaring till Danmarks relativt goda totala sysselsättningsutveckling jämfört med framför allt Storbritannien där LMN-branscherna bidrog negativt under perioden. De övriga länderna har positiva bidrag från LMN-branscherna i intervallet 0,3-0,4 procentenheter per år. Sverige utmärkte sig även ifråga om de marknadsorienterade tjänstebanscher. Av de övriga länderna är det endast Frankrike som har positiv tillväxt summerat för de övriga tjänstebanscher (exkluderat LMN-branscherna).

Den samlade bilden som framträder av Sverige under perioden 1975-83 är den av mildare sysselsättningskris i industrin än de övriga fem länderna i denna grupp. Samtidigt var utvecklingen i tertiärsektorn väsentligt mer positiv i Sverige. Denna utveckling förklaras såväl av en växande marknadsorienterad tjänstesektor som växande LMN-branscher. Vad vi således kan konstatera i jämförelse med de hårdast drabbade höginkomstländerna är att de positiva tillväxtkrafterna avseende sysselsättning var större än de negativa krafter som krisen i industrin satte igång

samt att krisen i industrin i en jämförelse med dessa länder var relativt mild. Detta framstår som en rimligare förklaring till den relativt låga svenska arbetslösheten under perioden än de olika arbetsmarknadsinstitutionella förklaringar som diskuterats i tidigare kapitel.

Tabell 7-5 Årlig förändring och årliga bidrag till total sysselsättningstillväxt för LMN-branscherna

LMN-branscherna	Årlig förändring (%)			Årliga bidrag (%-enheter)		
	1970-74	1975-83	1984-90	1970-74	1975-83	1984-90
EU14	2,85	1,52	1,36	0,39	0,25	0,25
Sverige	3,27	2,99	1,09	0,71	0,78	0,31
Belgien	0,65	2,42	0,94	0,11	0,51	0,23
Danmark	3,78	3,88	-0,03	0,71	0,98	-0,01
Storbritannien	3,83	-0,58	1,53	0,57	-0,10	0,28
Holland	1,75	1,66	0,83	0,32	0,37	0,19
Frankrike	2,28	1,13	0,90	0,35	0,21	0,19
Österrike	2,90	0,43	1,59	0,39	0,07	0,28
Västtyskland	2,53	1,54	0,88	0,36	0,27	0,17
Finland	1,89	2,91	1,80	0,27	0,49	0,37
Italien	3,77	2,11	1,57	0,43	0,27	0,22
Portugal	-0,49	3,25	1,16	-0,04	0,29	0,13
Grekland	3,59	3,92	3,42	0,30	0,40	0,43
Irland	1,02	2,46	-0,18	0,14	0,40	-0,03
Spanien	3,71	4,03	3,53	0,33	0,48	0,56

7.4 Sverige och andra länder med relativt positiv utveckling

Två andra länder med, som Sverige hög BNP-capita-nivå, lyckades upprätthålla en relativt låg arbetslöshet under 1970-80-talen. Dessa är Österrike och Västtyskland.

Österrike var det land i gruppen som hade en arbetslöshetsutveckling som mest liknar Sveriges. Vad gäller Västtyskland ska det understrykas att dess arbetslöshet var lägre än Sveriges i början av 1970-talet, och att landet därefter uppvisar en väsentligt högre ökningstakt. I utvecklingen av sysselsättningen under perioden 1975-83 påminner dock båda länderna mer om EU14 än om Sverige. Den totala sysselsättningen minskade med -0,2 procent i Västtyskland och -0,3 procent i

Österrike. Det var något bättre än EU14, men långt ifrån Sveriges utveckling med +0,6 procent per år. Liksom i EU14 var det negativ utveckling i industribranschen som var den huvudsakliga förklaringen till pressen neråt på sysselsättnings-tillväxten. De negativa bidragen från den västtyska industribranschen var i nivå med de svenska bidragen, medan Österrikes var något lägre. Båda länderna har förvisso lägre minskningstakt än både Sverige och EU14 i industribranschen, och har således ur detta perspektiv en mildare industrikras än Sverige. Men vad gäller Västtyskland hade landet i periodens börjans EU14:s största industribransch, vilket gjorde att det årliga bidraget till total sysselsättningstillväxt trots detta hamnar i nivå med Sveriges. Men sett ur perspektivet av industriell utveckling hade båda länderna lika goda förutsättningar som Sverige att upprätthålla låg arbetslöshet. En central skillnad mellan Sverige och de båda andra länderna var dock LMN-branscherna. LMN-branscherna i Sverige växte 3,0 procent per år och genererade ett bidrag per om 0,78 procentenheter, vilket ska jämföras med det summerade negativa bidraget från jordbruk och industri som uppgick till -0,51 procentenheter. I Österrike växte LMN-branscherna med endast 0,4 procent per år och gav ett bidrag om 0,07 procentenheter per år, vilket ska jämföras med det summerade negativa bidraget från jordbruk och industri som uppgick till -0,57 procentenheter.

Dels konstaterar vi därmed att LMN-branschernas kompensation i Österrike uppgick till knappt en tiondel av dessa branschens kompensation i Sverige, dels kan vi också notera att industribranschens negativa bidrag i Österrike förvisso var lägre än det var i Sverige, men landets relativt stora jordbruk gav summerade negativa bidrag från industri och jordbruk som översteg motsvarande bidrag i Sverige. I Västtyskland växte LMN-branscherna med 1,5 procent per år och gav ett positivt bidrag om 0,27 procentenheter per år, vilket motsvarade drygt en tredjedel av vad LMN-branscherna genererade i Sverige. Det västtyska jordbruket var därutöver något större än det svenska och rationaliserar i högre takt. LMN-branschernas kompensation ska därför jämföras med ett summerat negativt bidrag från jordbruk och industri om -0,65 procentenheter per år. Därtill var tillväxten i den övriga tjänstesektorn svag och den genererade endast drygt hälften av det bidrag som den svenska motsvarigheten gjorde. Västtyskland genomgick som en konsekvens av detta en sysselsättningskris som mer speglar EU14-aggregatet än Sverige, och det kan konstateras att Sverige skiljer sig i grunden även från Västtyskland.

Industrikrasen i Österrike var förvisso väsentligt mildare än i såväl EU14 som i Västtyskland, men samtidigt var landets jordbruk en bransch som var väsentligt större än såväl Västtysklands som Sveriges. Det utgjorde 14 procent 1975, vilket kan jämföras med 7,7 procent i Sverige. Österrike genomgick en period som präglades av samtidiga utflöden från industrin och från jordbruket. Tillväxten i LMN-branscherna var svagare än i Västtyskland, men å andra sidan gav den övriga tjänstesektorn större positiva bidrag.

Även i denna grupp – liksom i jämförelsen med länderna med högst arbetslöshet – intar Sverige således en särställning.

Tabell 7-6 Årlig genomsnittlig förändring i arbetade timmar (%)

	1970-74	1975-83	1984-90
EU14	0,11	-0,45	0,99
Sverige	-0,09	0,59	1,13
Belgien	-1,16	-1,27	0,89
Danmark	-1,33	-0,31	-0,59
Storbritannien	1,35	-1,59	1,87
Nederländerna	-1,41	-0,46	1,65
Frankrike	-0,38	-0,90	0,43
Österrike	0,48	-0,33	0,68
Västtyskland	-1,13	-0,22	0,63
Finland	-0,06	0,24	0,13
Italien	0,52	0,97	0,79
Portugal	2,39	-0,42	-1,66
Grekland	0,59	1,52	0,77
Irland	-0,30	-0,19	1,01
Spanien	0,69	-1,11	2,76

7.5 Strukturkrisen för fem länder med relativt lägre BNP per capita

Vi vänder nu blicken mot de fem återstående länderna: Portugal, Spanien och Irland – som vi kategoriserat som länder med hög eller mycket hög arbetslöshet – och Finland och Grekland som vi kategoriserat som länder med låg arbetslöshet. Vad gäller Grekland har tidigare noterats att landet drabbas av hög arbetslöshet först under andra delen av 1980-talet.

Dessa länder har väsentligt större jordbruksbranscher än EU14. Minst jordbruksbransch i denna grupp 1975 hade Finland med 19,8 procent och störst Grekland med 32,4 procent. Det ska jämföras med EU14-genomsnittet som var 13,1 procent och Sverige med 7,7 procent. Mot bakgrund av den strukturanalytiska modellen förväntar vi oss således att dessa länder löper risken vid en industriell strukturkris att genomgå en period av stora utflöden från såväl jordbruk som industri, men samtidigt kan vi anta att den lägre BNP/capitanivån speglar ett genomsnittligt lägre löneläge. Den process av globala skift som ansatte industrin i länderna med högst BNP/capita vid denna tid, torde således vara mindre påtaglig

för industrin i dessa länder. Det kan rentav vara så att länder som Grekland och Portugal kan antas vara attraktiva relokiseringsländer för industrier som lämnade länderna med högst löneläge. Vi fann stöd för detta i förra i kapitlet.

Spanien, som tillsammans med Irland, är det land som under perioden som fick högst arbetslöshet av samtliga länder i gruppen har en utveckling i enlighet med förväntningarna ovan. Spanien gick igenom en period präglad av stora samtidiga utflöden från primär- och sekundärsektorn medan landets tertiärsektor inte ens kompenserade för hälften av detta. Det är uppenbart att Spanien, till skillnad från Sverige, genomgick en sysselsättningskris. Det gäller särskilt under 80-talets första hälft. Minskningstakten i industribranschen under perioden 1975-83 var högre än i EU14, men den var inte anmärkningsvärt hög och den var väsentligt lägre än i Storbritannien och Belgien. Samtidigt var industribranschens andel av total sysselsättning något mindre och dess negativa bidrag blir endast marginellt högre än i EU14. Noteras ska dock att de negativa bidragen från den spanska byggnadsbranschen var tre gånger så stora som i EU14 (ett drag landet delar med Belgien). Tillsammans med de större negativa bidragen från jordbruket och bidrag från LMN-branscherna som uppgick till 0,48 procentenheter per år (Sverige 0,78 procentenheter) förklaras merparten av differensen i total sysselsättningstillväxt jämfört med Sverige.

Liksom Spanien var Irland vid periodens början ett fortfarande agrart präglat land, och det är primärsektorn som stod för det största negativa utflödet ur sysselsättning. Det vägdes i det närmaste upp av motsvarande positiva bidrag från tertiärsektorn, varvid det negativa utflödet från sekundärsektorn förklarade merparten av den vikande totala sysselsättning. Det är huvudsakligen industrin som förklarade det senare. Det ska dock noteras att den irländska industrin drabbades mildt jämfört med EU14-genomsnittet och att total sysselsättning minskade i lägre takt än EU14. Irland genomgick således i likhet med merparten av de övriga länderna en period av otillräcklig compensation mellan växande och minskande sektorer, men den mycket sämre utvecklingen vad gäller arbetslöshet kan inte förklaras av sysselsättningsutvecklingen. Detta noterade vi dock redan i kapitel 5, där vi fann att arbetskraftstillväxten var den huvudsakliga statistiska förklaringen till den irländska utvecklingen.

Portugal genomgick inte en industriell sysselsättningskris under perioden. Industribranschen uppvisar rentav positiv tillväxt. Istället var det jordbrukssektorn i det agrart präglade landet som stod för det stora utflödet ur sysselsättningen. Den uppvägdes inte helt av tillväxten i tjänstesektorn och den totala sysselsättningen föll med 0,42 procent per år, vilket var i nivå med utvecklingen i EU14. Textil- och beklädnadsindustrin dominerar industribranschen och utmärkande för landet är att 1990 omfattade den fler arbetade timmar än 1970 och hade endast minskat 4 procent jämfört med 1980. 1990 stod textil- och beklädnadsindustrin för 38 procent av de arbetade timmarna i industribranschen. Det stämmer väl med den strukturanalytiska modellens förutsägelser om att länder med lägre BNP/c bättre kan hantera en period av global industriell omlokalisering.

Liksom Portugal genomgick Grekland inte en industriell kris under perioden 1975-83. Industribranschen uppvisade positiv tillväxt. Jord- och skogsbruk var den största branschen. Den har negativ tillväxt, men endast i en takt av 0,9 procent per år. Tillväxten i industribranschen mer än uppvägde utflödet av sysselsättning ur jord- och skogsbruk. Men därtill har Grekland mycket hög tillväxt i tertiärsektorn. Störst nettobidrag lämnades av LMN-branscherna, men även detaljhandeln och hotell- och restaurangbranscherna utvecklades positivt. Denna kombination av växande tjänstesektorer, avsaknaden av industriell kris och endast en långsam minskning av sysselsättningen i jordbruket ger Grekland den högsta sysselsättningstillväxten av samtliga länder i gruppen.

Italien har positiv sysselsättningstillväxt under alla tre delperioderna. Landet, som både är agrart präglat och har en av de största industribranscherna i landgruppen, präglades av stora utflöden från jordbruket, svagt minskande industribransch och kraftig tillväxt i tjänstesektorn. Landets utveckling påminner således om Irlands, men med en kraftigare kompensation från tertiärsektorn. Italien torde därför ha haft tämligen goda förutsättningar att upprätthålla låg arbetslöshet under perioden fram till mitten av 1980-talet. Noteras ska dock att Italien under perioden 1984-90 fick en väsentligt lägre total sysselsättningstillväxt än EU14 och Sverige, vilket kan förklara att Italien inte, och i motsats till EU14 och Sverige, fick se en fallande arbetslöshet under 1980-talets andra hälft.

7.6 Slutsatser

Därmed kan flera viktiga slutsatser dras. Den svenska krisen i industriell sysselsättning var inte lika djup som den som präglade EU14. Detta visade sig i ett lägre generellt utflöde av sysselsättning från den svenska industribranschen än motsvarande utflöde i EU14. Noteras ska att de största enskilda utflödena skedde från textil- och beklädnadsindustrin samt stål- och metallindustrin. Det gällde för såväl Sverige som EU14, men den svenska textil- och beklädnadsindustrin var förhållandevis liten i jämförelse med EU14. Vidare utmärktes Sverige av relativt liten jordbrukssektor, vilket gjorde att industrikrisens effekter på sysselsättningen förstärktes i mindre utsträckning av den trendmässigt minskande jordbrukssektorn än vad som var fallet för EU14. Vad gäller jordbrukets och textil- och beklädnadsindustrins storlek är detta uppenbara *relativa fördelar* för Sverige under strukturkrisen. Men utöver detta utmärktes Sverige även av en kraftig tillväxt av LMN-branscherna som utgjorde den huvudsakliga kompensatoriska faktorn under industrikrisens år. Dess tillväxt avtog under den sista delperioden, men då växte istället andra delar av tjänstesektorn. LMN-branschernas tillväxt – approximativt den offentliga sektorns tillväxt – utgör en central förklaring till den relativt goda svenska sysselsättningsutvecklingen och är en sannolik delförklaring till att arbetslösheten inte fick en så kraftig uppgång som i EU14. Denna förklaring står sig även när Sveriges utveckling ställs mot Västtysklands och Österrikes, två länder med en relativt positiv utveckling av arbetslösheten. I det senare fallet finns även en skillnad ifråga om Österrikes jordbruksbransch som var relativt större än den svenska. Gentemot de två hårdast drabbade länderna – Storbritannien och Belgien – är det tydligt att de centrala skillnaderna går att finna i hur djup industrikrisen blev i kombination med LMN-branschens utveckling. Det sistnämnda gäller i synnerhet vid en jämförelse med Storbritannien. Sverige har en mildare industriell sysselsättningskris än Belgien, Storbritannien, Danmark, Frankrike och Nederländerna, och med undantag av Danmark, har Sverige en högre kompensation från LMN-branscherna. Sverige skiljde sig vad gäller såväl industribranschens som LMN-branschernas utveckling jämfört med övriga länder som har relativt hög BNP/c-nivå. Det är således möjligt att förklara den mer positiva svenska utvecklingen av arbetslösheten genom underliggande skillnader avseende initiala strukturella skillnader och strukturell utveckling under perioden.

8 Avslutande diskussion

8.1 Huvudmodellerna vid vägs ände

Utvecklingen på den svenska arbetsmarknaden under den undersökta perioden är svår att förklara utifrån såväl ny-keynesianska som post-keynesianska ansatser. Tillämpas ny-keynesiansk NAIRU-teori blir det svårt att förena det faktum att Sverige hade hög grad av reglering på arbetsmarknaderna och generösa villkor i arbetslöshetsförsäkringen med den samtidigt, i jämförelse med många andra länder, låga arbetslösheten. Den post-keynesianska versionen av NAIRU, som en endogen bestämd inflationsbarriär, primärt driven av investeringsvariabler, har visserligen något bättre förklaringspotential när länderna studeras var för sig. Men det stod klart i analysen att utväxlingen mellan variationer i nettokapitalstockens tillväxttakt och arbetslöshet varierar kraftigt mellan länderna.

Utifrån såväl teoretiska aspekter som empiriska studier var inte resultaten för den ny-keynesianska modellen förvånande. Vad gäller institutionella variabler har dess förklaringspotential sedan länge ifrågasatts, vilket redogjordes för i kapitel 2. Effekterna av institutionella faktorer som arbetslöshetsförsäkring och anställningsskydd är mycket komplexa, både avseende hur individers agerande påverkas och avseende hur återverkningsmekanismerna på såväl makro- som mikronivå fungerar. I översikten av teoriernas framväxt, framhöll vi att detta kan vara ett skäl till att det inte tycks finnas några enkla samband mellan arbetslöshet å ena sidan och faktorer som arbetslöshetsersättningens generositet och anställningsskyddslagstiftning å den andra. I den empiriska analysen fann vi att löneförhandlingsmodell var den enda institutionella variabel vars effekter var signifikanta och robusta, och resultaten indikerade att mer centraliserade löneförhandlingsmodeller var korrelerade med lägre arbetslöshet.

Resultaten avseende kapitalstockens tillväxttakt och dess effekt på arbetslösheten var väntade. Det är tydligt så att kapitalstockens tillväxttakt är en central determinant för arbetslösheten. Liknande resultat vad gäller kapitalbildning har presenterats av bland andra Stockhammer & Klär (2011) och Stockhammer (2004). Men de stora skillnaderna mellan länderna vad gäller utväxling mellan kapitalstockens tillväxttakt och arbetslöshet indikerade att detta endast är en del av förklaringen. Utifrån vårt fokus på den svenska utvecklingen relativt den västeuropeiska, blev denna förklaring särskilt otillfredsställande, då Sverige är det land som hade den lägsta koefficienten för kapitalstockens tillväxttakt när

modellerna testades empiriskt. När den svenska relativt positiva utvecklingen på arbetsmarknaden ska förklaras visavi exempelvis den relativt negativa utvecklingen på Belgiens eller Storbritanniens arbetsmarknad, lämnas med denna ansats således mycket oförklarad.

8.2 Ekonomisk utveckling och arbetslöshet

Analysen i kapitel 3 ledde fram till slutsatsen att arbetslösheten – och jämviktsarbetslösheten i betydelsen av en inflationsbarriär – primärt determinerades av ekonomiska faktorer. Dock visade också resultaten att aggregat som kapitalstock endast i grova drag fångar vad som verkligen hände under perioden. Den relativt bättre svenska utvecklingen kunde inte förklaras med kapitalstockens tillväxttakt.

Det gjorde det uppenbart att det tarvades en annan ansats till problemet. Vi introducerade ett ramverk som kombinerar insikter från Schumpeters arbetslöshetstaxonomi och teori om ekonomisk utveckling (Schumpeter 1939a, 1939b) med element hämtade från den strukturanalytiska skolan. Särskilt användbara fann vi Dahmén's begrepp utvecklingsblock och det sätt på vilket Schön (Schön 2007) använde sig av detta begrepp i sin analys av den svenska ekonomiska historien. Med dessa som byggstenar lades ett analytiskt ramverk fram, som hade utgångspunkten att denna historiska period hade vissa strukturella karaktärstika som kom att påverka utvecklingen och med potential att förklara skillnader i arbetslöshet mellan länderna. Variationerna i kapitalbildningstakt sattes in i en historisk kontext. Nedgången i investeringstakt i periodens inledning förstås genom en lång-vågmodell som präglades av globala catch-up-processer. Under den gyllene tiden hade de europeiska ekonomierna gynnats av catch-upeffekten gentemot den teknologiska ledaren, USA. Denna process ledde till hög produktivitetstillväxt, vilket i sin tur medgav höga löneökningar. Det stimulerade konsumtionsefterfrågan som pressade ekonomierna mot högsysselsättningsjämviktslägen och stimulerade ytterligare investeringar. Löneökningarna – och stigande löneandel – pressade i sin tur upp produktivitetstillväxten ytterligare. Men när de europeiska ekonomierna närmade sig den teknologiska ledaren, avtog catch-upeffekten och möjligheten till ytterligare produktivitetstillskott avtog. Löneandelen steg och möjligheten att priskonkurrera mot länder med lägre lönelägen – främst i Asien – försämrades. Detta intensifierade de ständigt pågående globala skiftena av produktionskapacitet och de europeiska ekonomierna gick in i industriell kris, i vilken sysselsättning flödade ut från de dominerande industriella branscherna. Den stigande arbetslösheten skapade negativa spiraler som pressade ner tillväxten i de branscher som hade förmåga att expandera och därmed kompensera för den sysselsättning som gått förlorad i industrin.

Med hjälp av det analytiska ramverket identifierades vidare för perioden utmärkande särdrag, och hypotesen formulerades att det mest utmärkande särdraget för denna period var strukturkris och en efterföljande omvandling. Det konstaterades att liksom en sådan process ger upphov till förändringar i BNP-tillväxtens förutsättningar, ger den upphov till motsvarande förändringar i sysselsättningstillväxtens förutsättningar. Ett "glapp" i sysselsättningstillväxten torde bli effekten av trögheter som följer av strukturkrisens dynamik. I den empiriska analysens i kapitel 6-7 återfanns ett sådant glapp, och slutsatsen drogs att den underliggande förklaringen till uppgången i arbetslöshet från mitten av 1970-talet och den efterföljande nedgången under andra hälften av 1980-talet var förbunden med den ekonomisk-strukturella utvecklingen och primärt tjänstebranschernas under några år otillräckliga kompensation för förlorade arbetstillfällen i industri och jordbruk. Med denna ansats blir variationer i arbetslöshet över tid och mellan länder under denna period förklarade av den ekonomisk-strukturella utvecklingen, snarare än av institutionella förhållanden.

Ramverket leder även fram till hypotesen att ett land kan ha relativa fördelar respektive nackdelar. På arbetskraftssidan identifierades en relativ fördel för svenskt vidkommande i det att den svenska arbetskraftstillväxten visades sig var tämlig stabil mellan perioderna. I ett jämviktsramverk är detta inte en relevant fråga, eftersom utbud och efterfrågan anpassar sig. Men om vi föreställer oss ett icke-jämviktsramverk, där långa vågor/cyklar driver sysselsättningstillväxten medan arbetskraftstillväxten är åtminstone semi-autonom till denna process, är det rimligt att tala om relativa fördelar/nackdelar av arbetskraftstillväxt. Ett av skälen till att den svenska arbetskraftstillväxten var tämligen stabil, var att det kvinnliga arbetskraftsdeltagandet var relativt högt redan i periodens inledning. Det fanns således inte en stor outnyttjad arbetskraftsreserv i Sverige, varför Sverige inte drabbades av en sådan utveckling som kan observeras i några andra länder med samtidigt låg eller kraftigt fallande sysselsättningstillväxt och ökande arbetskraftstillväxt. Den svenska arbetskraftstillväxten var dock inte unikt låg. Detta kan därför endast vara en partiell förklaring.

Empirin pekar således i riktning mot att sysselsättningssidan torde utgöra en central del av förklaringen till den heterogena utvecklingen på de västeuropeiska arbetsmarknaderna. Det "glapp" mellan krisande och stagnerande branscher å ena sidan och expanderande branscher, som vi fann förklarar den övergripande formen på arbetslöshetsutvecklingen under perioden. Det är således strukturcykeln som är den underliggande förklaringen, i det att expanderande branscher under vissa perioder inte förmår att kompensera fullständigt för förlorad sysselsättning i de tidigare dominerande branscherna. Denna förklaring till arbetslöshet är i linje med Schumpeters definition av "teknologisk arbetslöshet":

"[I]t follows from our model, that, basically cyclical unemployment *is* technological unemployment. For vicarious and disturbance unemployment are, in the main, but understandable incidents, though quantitatively important in practice, which we

could abstract from without thereby blotting out any essential contours. Technological unemployment, however, is of the essence of our process, and, linking up as it does with innovation, is cyclical by nature." (Schumpeter 1939b, p 515).

Skillnaden, ur ett teoretiskt perspektiv, består primärt i att strukturmodellen framhäver utvecklingsblock och komplementariteter istället för innovationssvärmar.

8.3 Sveriges relativa fördelar

Vi fann också att olikheter mellan länder på strukturell nivå som kan ha haft betydelse för hur arbetslösheten utvecklades i olika länder, och här identifierade vi fler relativa fördelar för svenskt vidkommande:

- i) En liten textil- och beklädnadsbransch som gjorde att Sverige var relativt förskonat från de mycket kraftiga utflöden från denna bransch som observerades för bland andra Belgien och Storbritannien. Den industriella krisen i Sverige var inte unikt mild, men den var relativt mild när denna mäts med sysselsättningens utveckling, utifrån vad som kunde förväntas utifrån BNP/c-nivån. Skälen till detta är komplexa, men Sverige hade alltså en strukturell relativ fördel i form av en liten textil- och beklädnadsindustri. Jämfört med Storbritannien var den svenska krisen i transportmedelsindustrin i termer av sysselsättningen också relativt mild. Detta trots utvecklingen i varvsindustrin. Summerat innebär detta att den svenska industriella krisen var relativt mild i termer av sysselsättning och det är en central förklaring till att Sveriges sysselsättningskurva (avseende arbetade timmar) inte följer den karaktäristiska u-formade kurvan som EU14-aggregatet gör, utan genomgår strukturkrisen med positiv total sysselsättningstillväxt.
- ii) En politisk-ekonomisk regim under strukturkrisen som stimulerade expansion av välfärdstjänster som för svenskt vidkommande i hög utsträckning kompenserade för förlorad sysselsättning i industri och jordbruk. LMN-branscherna kompenserade för alla förlorade sysselsatta timmar i såväl jordbruket som i industrin under perioden 1975-83. LMN-branschernas kraftiga tillväxt i Sverige, Danmark och Finland sammanhänger med expansionen av välfärdsstaten, och var således politiskt styrd. Nidbilden av en "ofantlig sektor" som under denna tid kannibaliserade på den privata sektorn måste således förkastas. Snarare kompenserade den offentliga sektorn för förlorade

arbetstillfällena i jordbruk och industri, och bidrog på så sätt till att hålla nere den svenska arbetslösheten. Tydligast är kontrasten till Storbritannien där krisen i industrin fick mycket större genomslag på sysselsättningen och därmed på arbetslösheten till följd av att LMN-branscherna stagnerade. I jämförelse med de andra länder som hade en relativt mild industrikris under perioden 1975-83 – Västtyskland, Österrike och Nederländerna – är LMN-branschernas kompensation också en del i förklaringen till den relativt goda utvecklingen av total sysselsättning.

- iii) Liten jordbrukssektor som gjorde att Sverige undvek en situation av dubbel sysselsättningskris i såväl jordbruk som industri, något som sannolikt var av central betydelse för Spaniens mycket höga arbetslöshet under 1980-talet.
- iv) Sverige hade därutöver hög levnadsstandard som kan antas ha gjort den svenska ekonomin mer mogen för tjänstesektorns expansion. Sverige hade vid periodens början högst levnadsstandard, mätt som BNP/c, av de studerade länderna och hade därmed en högre mognadsgrad ur ett tertialiseringssperspektiv. Tjänstebranschernas potential att kompensera, genom inhemsk efterfrågan, för förlorad sysselsättning i industri- och jordbruk torde därför ha varit något bättre i Sverige än i länder med relativt lägre BNP/c. Vi fann också att Sverige hade en relativt positiv utveckling av de marknadsorienterade tjänstesektorerna.

8.4 Begränsningar

I denna avhandling har strukturella egenskaper och strukturell utveckling identifierats som centrala faktorer för att förstå arbetslöshetsutvecklingen under perioden. Den ekonomiska politiken har huvudsakligen berörts indirekt eller på ett mycket övergripande plan. Det betyder inte att arbetsmarknadspolitik, penning- och finanspolitik inte kan ha haft betydelse för utvecklingen. Fokus har lagts på institutionella förhållanden och på den ekonomiska strukturens betydelse för arbetslöshetens utveckling. Men det är i högsta grad troligt att ekonomisk politik kan påverka hur djupt eller långvarigt ett ”glapp” i ekonomins sysselsättningskapande förmåga blir. Likaså är det rimligt att institutionella ramverk har betydelse för samhällsekonominns förmåga att hantera strukturkriser och strukturell förändring.

9 Summary in English

9.1 Introduction

By the end of the 1960s, Western Europe had experienced two decades of unparalleled historical growth. GDP per capita in Western Europe grew by an average of 3.8 per cent per year in 1950-73. In some countries, GDP per capita had more than halved during the war, but as early as the end of the 1940s it was in most countries again at the same level as in 1939, and in 1955 West Germany's GDP per capita was above the 1939 level. The high growth during the years of early reconstruction continued during the 1960s. The period has been called the "Golden Age of Capitalism" and is characterized by high growth in GDP and productivity as well as historically low unemployment. The contrast was clear to the high unemployment of the interwar period and the Depression. However, during the 1970s and 1980s, the growth rate was almost halved compared to the golden years. At the same time, unemployment in the Western European countries studied in this dissertation almost quadrupled.

Growth in post-war Western Europe was driven by the technological gap between the United States and Western Europe (Abramovitz, 1986) and took place during a period when labor supply could expand faster than the average growth of the working age population, mainly as a result of women's increasing labor force participation. During the 1960s, the post-war generation also entered the labour force. The high productivity growth, high investment levels, large supply of labor and high demand in the commodity markets pushed the Western European economies towards a situation that has been labeled as "full employment". One possible explanation is that companies through higher capacity utilization could reach their profit claims despite falling profit shares (Lavoie, 2009). With high growth and a rapid increase in the capital stock, the risk of conflict inflation decreased. Inflationary pressures were reduced at every level of actual unemployment (Rowthorn, 1977).

However, the Golden Age ended due in part to the shrinking technological gap to the United States and in part to the catch-up of the Asian countries. As Western Europe approached the technological level of the United States, the rate of productivity growth in Western Europe fell, which made it increasingly difficult to avoid inflation at the levels of unemployment that had prevailed in the past. At the

same time, the same process that characterized the Western European post-war period now took place in Asia in relation to the USA and Western Europe, whereby the rising wage shares in Western Europe became a problem in the intensifying competition with countries with significantly lower wage levels (Eichengreen, 2007). Industries that had driven growth in Western Europe – shipyards, car factories, steel and metal, textile and clothing industries – were now exposed to intensified international competition and the production capacity in these and several other industries shifted from Western Europe to newly industrialized countries (Dicken, 1998). The structural crisis that Western Europe went through during the 1970s and early 1980s was thus not caused by the oil price shock, although, as Maddison (1982, pp. 142-144) notes, this explains why the recession initially became so deep.

Unemployment followed an overall pattern that mirrored the growth rate. Although unemployment in the second half of the 1960s began to rise slowly, in 1970 it was only 2.5 percent in average in the fourteen countries studied in this dissertation. At the same time as growth slowed down, unemployment began to rise steeper. In 1980, it was 5.8 percent and when it was at its highest in the mid-1980s, it was close to nine percent, after which it fell in the late 1980s.

There are two distinctive features of this development that need to be addressed. Firstly, the fact that most countries follow a similar pattern: the time series for unemployment take the form of an inverted "u", with rising unemployment during mainly the second half of the 1970s and the first half of the 1980s and then falling unemployment.

The other distinguishing feature is that although most countries shared this characteristic, the differences in levels were very large. While some countries had a few percent unemployment, several countries passed ten percent and a couple of them – Ireland and Spain – even fifteen percent.

The purpose of the dissertation is to provide answers to why unemployment first rose and then fell and to explain the large differences in the change of unemployment between the countries. The latter with a focus on Sweden's relatively positive development.

9.2 Shortcomings of the two most influential views

In the policy debate during the 1990s, the notion of a "sclerotic" Europe characterized by high unemployment became popular. This described a Europe that was petrified as a result of regulations and the expanding public sector (see, for example, Siebert, 1997).

This approach was based on a paradigm that had emerged around the idea that there is a long-term equilibrium unemployment rate (Non-Accelerating Inflation

Rate of Unemployment, NAIRU for short) determined by institutional conditions, such as employment protection legislation, wage bargaining model and unemployment insurance. The idea of long-term equilibrium unemployment shifted the focus from maintaining an aggregate demand that was compatible with full employment. The new focus was on labor market institutions and welfare systems, and around this idea a new story emerged about Western Europe's growth problems: The labor market had become more regulated during the Golden Age and the 1970s, and workers' rights had been strengthened in various ways while unemployment insurance became more generous. This led, according to the NAIRU story, to rising equilibrium unemployment. When actual unemployment fell below equilibrium unemployment, the rate of inflation increased. As a result, high unemployment and inflation arose at the same time – so-called stagflation. The oil price shocks and the fall in productivity growth triggered or exacerbated this situation. During the 1980s and 1990s, some deregulation began and the generosity of, for example, unemployment insurance decreased in several countries. As a result, the story goes, equilibrium unemployment fell.

In this story, sclerotic Europe was less able to cope with the downturn in economic growth and the structural changes that followed the oil price shocks than the more liberal, market-oriented United States. As a result, Western Europe was hit harder by higher unemployment. However, the dichotomy between a regulated Europe and the liberal United States, as Nickell (1997) pointed out, was simplified and probably misleading. The history of Western European unemployment is heterogeneous. However, the basic hypothesis of institution-driven unemployment may still be valid, given that the degree of regulation of the labor markets and the degree of generosity in the social security systems correlate with the labor market outcomes. This overarching explanation for the development of the 1970s and 1980s became very influential and during the 1990s it dominated both in economic research and in policy-making contexts in the OECD and IMF (IMF, 2003; OECD, 1994; Elmeskov, et al., 1998).

However, it is well known that several of the countries that maintained relatively low unemployment were not the most institutionally liberal countries. An obvious outlier of that kind during the period was Sweden, which maintained low unemployment and at the same time had a high degree of regulation of the labor market, a high degree of trade union organization and generous welfare systems. If Sweden's relatively positive development, compared with many other countries in Europe during the 1970s and 1980s, is to be explained within the framework of the NAIRU model, one must turn to the literature that focuses on the wage negotiation model. It is a very broad and extensive field of research, but in these contexts the starting point is usually the Calmfors-Driffill hypothesis (Calmfors & Driffill, 1988). It focuses on wage negotiation models and on the ability and interest of trade unions to act responsibly through wage-moderating action.

However, firstly, as is developed in Chapter 4, there are reasons to question whether an accommodative wage policy in all historical situations is preferable from

an employment perspective. If such a policy is applied, it can lead to a lower rate of structural change and thus to lower productivity growth. Lower productivity growth tends to create upward pressure on equilibrium unemployment (Hein & Lavoie, 2015). And secondly and against the background that Sweden had “wrong” values for most other institutional variables, the wage negotiation model must be given a very central role in the explanation.

The difficulties that the dominant view of institution-driven unemployment has in explaining both the general rise in unemployment and the variations between countries, have led to it being challenged by theories based on the idea that equilibrium unemployment is primarily determined by investment rates (see Hein & Stockhammer, 2011 for an overview). These theories are often referred to as Post-Keynesian (while the above-mentioned approach is usually referred to as New Keynesian). There are an overwhelming number of studies that seek and find support for the existence of a NAIRU determined by institutional conditions. The Post-Keynesians, however, argue that the results are not robust. When investment variables and interest rates are included in the models, the explanatory power of the institutional variables falls and in some cases becomes non-significant (Stockhammer & Klär, 2011). In empirical tests, the negative correlation between investments and unemployment is high (Stockhammer, 2004; Storm & Naastepad, 2012; Stockhammer & Klär, 2011). The rise in unemployment in Western Europe is hence explained by the fact that the very high investment rates that characterized the period of the Golden Age fell sharply during the 1970s. As a result, demand for labor fell and at the same time the declining productivity growth made it more difficult to close the gap between workers' and companies' conflicting income claims. Rising real interest rates pulled development in the same direction. This raised equilibrium unemployment, which in this model is understood as an endogenously driven inflation barrier. The empirical support for this approach is strong when the countries are studied separately. But as shown in Chapter 3, the effect of the decline in the rate of investment on unemployment is significantly lower in Sweden than in many other countries. This means that even if we were to accept the rate of investment as an explanation for variations in unemployment over time, the question remains as to why the effect on unemployment in Sweden was lower than in other countries.

9.3 The emergence of the dominant view

Chapter 2 provides an overview of the emergence of the dominant economic doctrines, and how they developed as a reaction to changing economic conditions. During the 1960s, the "Keynesian" model of unemployment and variations in unemployment (Keynes, 1973 [1936]) had become dominant. However, it was in a

modified form that this “Keynesianism” spread around the world, a form commonly referred to as Hicks-Samuelson's neoclassical synthesis (Minsky, 2008). According to this modified Keynesian model, unemployment could be pushed down to what was often described as "full employment" by fine-tuning aggregate demand. With the simultaneously high growth and low unemployment that characterized the 1960s, it seemed obvious to many contemporary observers that these favourable conditions were connected with this macroeconomic regime. Dudley Dillard (1970, p. 589) for example wrote, that the high growth in the United States "was achieved by putting into practice what many economists had preached since Keynes' General Theory." Man had even learned to master the business cycles. Robert Solow noted in 1970 that “[t]he old notion of a fairly regular self-sustaining ‘business cycle’ is not very interesting anymore. Today's graduate students have never heard of Schumpeter's apparatus of Kondratieffs, Juglars, and Kitchins, and they would find it quaint if they had” (quoted in Maddison 1991, p. 125).

The fine-tuning paradigm had also found further support for the statistically negative correlation that Phillips (1959) found between inflation and unemployment in the United Kingdom (1861-1957). The year after Phillips' article was published, Samuelson and Solow (1960) published an article showing that the same relation could be found for the United States. This so-called "Phillips curve" was incorporated into the neoclassical synthesis (Lipsey, 2008). The curve could be interpreted as meaning that it was possible to “choose” the level of unemployment through the level of inflation that was seen as acceptable.

It was against the idea that there is such an exchange between unemployment and the rate of inflation that Phelps (1967) and Friedman (1968) initiated what became a revolution in economic theory. Actors will begin to take inflation expectations into account when setting their demands, or as Phelps (1967, p. 255) pedagogically sums up: “the participants in product and labor markets will learn to expect inflation... and that, as a consequence of their rational, anticipatory behavior, the Phillips curve will gradually shift upward (in a uniform vertical displacement)”.

When these objections came against the dominant Keynesian paradigm, the "Golden Age of Capitalism" was at its peak, and although both inflation and unemployment in the 1960s had moved in the same direction and risen, it would take a few more years before the new ideas had full effect. But during the 1970s, when inflation and unemployment rose at the same time, the attractiveness of Keynesianism declined rapidly.

Milton Friedman's critique is based on a Walrasian framework. His concept of "natural unemployment" is a non-equilibrium phenomenon. However, modern NAIRU models have a different theoretical foundation. In these, NAIRU is conceptualized as an equilibrium phenomenon (Stockhammer 2006) and is defined as the level of unemployment at which the inflation rate remains unchanged. The market mechanism has been replaced by collective bargaining processes and involuntary unemployment may exist. This is a Keynesian feature in these models. At the same time, unemployment is dampening inflation and will gravitate towards

a vertical long-term Phillips curve. It is a feature that these models share with Friedman's model. "Natural unemployment", as Friedman defined it, should be distinguished from equilibrium unemployment (NAIRU). However, as Lavoie and Hein (2015) state, the political implications are similar.

The equilibrium unemployment models emerged in the late 1960s. But the most influential formulation of a modern NAIRU model is probably the Layard-Nickell-Jackman model (Layard et al., 1991, 1994). Assume that unemployment falls. Companies are starting to compete for labor. Employees increase their wage demands. The increasing wage demands end up in conflict with the companies' profit claims, whereby the companies increase the sales prices in order to maintain their profits. Employees try to be compensated by demanding higher wages. The effect will be a wage-price spiral. Spirals of this kind are thus caused by the fact that employees' wage claims are not compatible with companies' profit claims. Inflation is thus caused by incompatible claims on total income, which Rowthorn (1977) called "conflict inflation". Unemployment is, according to the model, the variable that can bring these claims together, so they equal total expected incomes. "Inflation", writes Layard et al. (1991, p. 13) "will be stable only if unemployment is at the appropriate equilibrium level. By the same token, if financial policy ensures that inflation is stable, then unemployment will adjust to its equilibrium level. Thus, unemployment is the mechanism which ensures that the claims on the national output are compatible".

When actual unemployment falls below equilibrium unemployment, the rate of inflation increases and when it exceeds it, the rate of inflation falls.

Although the model put forward by Layard et al (1991) is an impressive piece of theory, the basic ideas are quite uncomplicated and, as Pollin (1998) notes, go back at least to Marx and the function of the industrial reserve army as a regulator of the rate of surplus value. The fact that the basic ideas are relatively simple is probably part of the reason why the model has become so dominant. It could easily be tested in econometric models and for the same reason it could easily be transformed into policy recommendations. This in turn gave rise to a plethora of studies with a similar structure that seem to confirm the predictions made by the models.

However, the results of these NAIRU studies have long been criticized for not being robust. The chapter shows that the reason is probably that the actual development in Western Europe is more complex than it would have been if the model were a correct representation of reality, and several problems in the model's assumptions are identified: The effects of unemployment benefits and employment protection legislation are found to be more complex than are usually assumed. Both institutions have the potential to create positive productivity effects and in addition they can contribute to stabilizing the business cycle. These institutions can therefore not a priori be assumed to increase equilibrium unemployment. The wage negotiation model, and especially a wage-moderating bargaining strategy, is discussed. Such a strategy on the part of the trade unions can reduce the rate of structural rationalization. This further leads to the question whether productivity

growth is endogenous or exogenous in relation to wage negotiations and unemployment. This has far-reaching consequences for the issue of equilibrium unemployment. If productivity growth is endogenous, the existence of multiple equilibrium unemployment levels follows.

It is thus not surprising that the results of empirical tests of the models do not appear to be robust.

9.4 Testing the models

Chapter 3 tests a model that includes institutional variables and variables for investment rates and real interest rates as independent variables. This is a method of examining whether equilibrium unemployment is primarily determined by economic policy and investment rates or by institutions. The results indicate that the only institutional variable that seems to have significant effects and that is not sensitive to model specification is the wage negotiation model. But the results also show that the main determining factor for equilibrium unemployment is the growth rate of the net capital stock. However, the analysis further shows that the effect on unemployment of the growth rate of the net capital stock varies between countries. Although the net capital stock is thus identified as the main determining factor in a model that also includes institutional variables, it is obvious that it is only part of the explanation and that further analysis is required to explain Sweden's relatively positive development during the period.

9.5 A structural analytical framework

These results are the starting point for the further analysis. Chapter 4 presents a structural analytical framework based on Schumpeter's unemployment taxonomy and theory of economic development and Lennart Schön's analytical framework *rationalization, structural crisis and transformation* (Schumpeter 1939a, 1939b; Schön, 2007; Dahmén 1950, 1988). Schumpeter's theory of unemployment is an integral part of his more well-known innovation-driven business cycle, and in his model unemployment will vary with both the shorter cycles and the long Kondratieff cycle. When the long Kondratieff cycle is at its lowest points, the average unemployment rate for the shorter cycles will be higher than when the long cycle is in its prosperity phase. It is also shown that a structural analytical approach to the study of the change in unemployment has devastating consequences for the dominant paradigm of New Keynesian NAIRU. Schön's long-wave model is driven by investments, which in turn vary over time as a result of structural conditions that are constantly changing and are understood with the help of Erik Dahmén's concept

of development blocks (Dahmén, 1950, 1988). Development blocks are constituted by the complementarity between different parts of the economy, which in turn are caused by the innovation process. The basic idea is that development blocks give rise to long waves in the growth rate and contain a period of transformative investments followed by a period of rationalizing investments that increase as the development blocks mature and cost competition intensifies. This leads to a structural crisis as the central parts of the dominant development block are no longer profitable, this as an effect of rising wage share and internationalization of the development block. Eventually, new development blocks will be able to expand. The same mechanism – rising wage share – which in New Keynesian NAIRU theory generates increasing inflation – is in Schön's structural historical perspective an effect of the development processes inherent in an economy. These processes generate increased productivity growth, which must therefore be conceptualized as an endogenous variable in relation to the rate of wage increase. As already mentioned, this leads to multiple equilibria. But in addition, the model itself generates variations in employment growth and in the relationship between inflation and unemployment.

The structural analytical approach states that each period must be studied on the basis of its structural properties. The period studied in this dissertation had certain such prominent features as concerned the decline of the industrial society, the growth of the service economy, the continued rationalization of agriculture, the international spread of the industries which had dominated the Western European economies during The Golden Age and the expansion of the welfare state. With the theory of development blocks, however, it follows that it should not be expected that structural change during each period destroys as many jobs as are created. Schumpeter's theory of creative destruction does not only apply to the innovation process but has corresponding effects on employment. A structural crisis thus has profound effects on the economy's ability to generate positive job growth. A structural crisis can give rise to a "gap" in employment growth, caused by the inertia inherent in the development blocs.

9.6 Unemployment accounting

Chapter 5 analyzes the components of the change in unemployment by analyzing the growth of employment and the labor force.

The Western European countries broadly share the characteristics of first rising and then falling unemployment. But the differences within the country group are large. For a half of the countries, and for the EU14 as a whole, the increase in unemployment can primarily be attributed, in the statistical sense applied in the chapter, to a decline in employment growth. In several countries - Ireland is one such example - rising unemployment is attributed to the increase in labor force. The

growth of the working-age population plays a role, but even more important were the major changes in labor force participation. It was primarily women's entry into the labor market that drove this development, and in countries with initially low female labor force participation, this change was of great importance.

Two relative advantages for Sweden are identified. The relatively low working-age population growth in Sweden during the years of the structural crisis created a low exogenous pressure on labour force growth. Furthermore, the more even distribution between the sexes of labor force participation at the beginning of the period meant that the potential labor force growth was lower than in countries with initially lower female labor force participation. Two forces thus helped to keep Swedish labor growth down. It should also be noted that Sweden did not go through any employment crisis in terms of declining or stagnant employment. This distinguishes Sweden from, in particular, Belgium, the United Kingdom and Spain, and to some extent also from West Germany, which had very low employment growth.

9.7 Structural change and employment

The structural-cycle model holds that the development blocks generate unbalanced structural change that can be analyzed by studying the composition of employment. During the period of structural crisis this would be reflected in a decline in industrial employment, with delayed compensatory growth in service employment. According to the model, this imbalance is the explanation for the overall inverted U-shaped pattern observed for the unemployment series. Furthermore, a hypothesis is presented that the degree to which the decline in industrial employment took place during the structural crisis should be correlated with the level of income, and that high-income countries should have been hit hardest in a situation of global cost competition. But the latter should also depend on the composition of the industry sector in each country. The crisis was concentrated to certain parts of the industrial sector, so for example a large textile industry in a country with a high income level would be a relative disadvantage. Low-income countries should not be as exposed to international cost competition in, for example, the textile industry. However, low-income countries could be assumed to have other potential disadvantages, for example in that a large agricultural sector could give rise to large employment outflows at the same time as the industrial sector is in crisis.

Finally, it was noted that the expansion of the welfare sector, which in many countries was politically controlled or financed, could be a reason why some countries managed the period relatively better.

9.8 Main findings

Chapters 6 and 7 analyze the employment growth of the fourteen countries during the period 1970-90, based on the analytical framework put forward in chapter 4. Hours worked are used and total employment is disaggregated into sectors and industries.

The main results are as follows: The overall hypothesis of unbalanced structural change is substantiated for the EU14. There is a time gap between the decline of the industrial sector and the rise of the service sector. However, this imbalance is not equally strong in all countries, and the degree of imbalance is part of the explanation for the heterogeneous development in Western Europe.

Furthermore, the industrial crisis in Sweden was relatively mild in terms of employment. The reasons are complex, but Sweden had, among other things, a structural relative advantage in the form of a small textile and clothing industry. In addition, Sweden underwent only a mild crisis in the total vehicle and transport industry. This is despite the negative development in the shipbuilding industry. In this respect, Sweden differs from, for example, the United Kingdom, which seems to have had three epicenters for its industrial crisis: textiles and clothing, steel and metal, and the transport industry. This is a central explanation for the fact that Sweden's employment curve (regarding hours worked) does not follow the characteristic U-shaped curve that EU14 had, but copes with the structural crisis and displays positive total employment growth.

Furthermore, Sweden had a political-economic regime during the structural crisis that stimulated the expansion of welfare services which, for Sweden, compensated for lost employment in industry and agriculture. Welfare services expanded at such a rate that they compensated for all lost employment both in agriculture and in industry during the period 1975-83. The strong growth of this sector in Sweden, Denmark and Finland is related to the expansion of the welfare state and was thus politically controlled. The image of a public sector that during this time cannibalized the private sector must therefore be rejected. Rather, the public sector compensated for lost jobs in agriculture and industry, and thus helped to keep Swedish unemployment down. The clearest contrast is the United Kingdom, where the crisis in the industrial sector had a much greater impact on total employment, as the welfare services sector stagnated.

Sweden also benefited from a relatively small agricultural sector. Sweden avoided a situation of double employment crisis in both agriculture and industry, something that was of central importance to Spain's very high unemployment during the 1980s.

Finally, it can be noted that Sweden had a relatively high standard of living, which can be assumed to have made the Swedish economy more mature for the expansion of the service sector. At the beginning of the period, Sweden had the highest standard of living, measured as GDP per capita, of the countries studied and thus had, from a tertialisation perspective, a higher degree of economic maturity. The

service industries' potential to compensate, through domestic demand, for lost employment in the industry sector and agriculture should therefore have been somewhat better in Sweden than in countries with relatively lower GDP per capita. In the analysis, we find that Sweden had relatively positive development of the market-oriented service sector, during the years of the structural crisis, and during the second part of 1980s the growth rate of market-oriented service sector increased and to some extent compensated for the decreased growth rate in welfare-services.

10 Referenser

- Åkerman, J., 1939. *Ekonomisk teori I, de ekonomiska kalkylerna*. Lund: Gleerups.
- Abramovitz, M., 1986. Catching Up, Forging Ahead, and Falling Behind. *The Journal of Economic History*, june, Volym 46, No 2, pp. 385-406.
- Acemoglu, D. & Shimer, R., 2000. Productivity gains from unemployment insurance. *European Economic Review*, Volym 44, pp. 1195-1224.
- Agell, J., 1999. On the benefits from rigid labour markets: norms, market failures and social insurances. *The Economic Journal*, Volym 109, pp. F143-164.
- Allard, G., 2005. *Measuring Job Security over Time: In search of a historical indicator for EPL (Employment Protection Legislation)*, Empresa: IE Working Paper, WP05-17.
- Amable, B., Donatella, G. & Schumacher, J., 2006. Welfare-State Retrenchment: The Partisan Effect Revisted. *Oxford Review of Economic Policy*, Autumn, 22(No. 3), pp. 426-444.
- Ameco, 2020. *Ameco database*. [Online]
Available at: https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/indicators-statistics/economic-databases/macro-economic-database-ameco/ameco-database_en
- [Använd 01 03 2021].

- Arbetsmarknadsdepartementet, 2020. *www.regeringen.se*. [Online]
Available at: <https://www.regeringen.se/artiklar/2020/05/tillfalligt-hojt-tak-i-a-kassan-fran-dag-101/>
[Använd 6 3 2021].
- Asimakopulos, A., 1991. *Keynes general theory and accumulation*.
Cambridge: Cambridge University Press.
- Baccaro, L. & Rei, D., , Summer, 2007, Vol. 61, No. 3 (Summer, 2007), pp. 527-569. Institutional Determinants of Unemployment in OECD Countries: Does the Deregulatory View Hold Water?. *International Organization*, Summer, 61(No. 3), pp. 527-569.
- Baker, D., Glyn, A., Howel, D. & Schmitt, J., 2003. *Labor Market Institutions and Unemployment: A Critical Assessment of the Cross-Country Evidence*, Oxford: Department of Economics, Oxford University Discussion Papers.
- Baker, D., Glyn, A., Howel, D. & Schmitt, J., 2004. *Unemployment and Labour Market Institutions: The Failure of the Empirical Case for Deregulation*, Geneva: ILO Working Paper 43.
- Ball, L., 1996. *Disinflation and the NAIRU*, Cambridge MA: NBER.
- Ball, L., 1999. Aggregate Demand and Long-Run Unemployment. *Brooking Papers on Economic Activity*, Issue No. 2, pp. 189-251.
- Ball, L., 2009. *Hysteresis in Unemployment: Old and New Evidence*, Cambridge MA: NBER.
- Ball, L. & Mankiw, G. N., 2002. The NAIRU in Theory and Practice. *Journal of Economic Perspectives*, Volume 16, fall(no 4), pp. 115-136.

- Bassasini, A. & Duval, R., 2006a. *The Determinants of Unemployment across OECD Countries: Reassessing the role of policies and institutions*, Paris: OECD Economic Studies No. 42, 2006/1.
- Bean, C., 1989. Capital shortages and persistent unemployment. *Economic Policy*, April, 4(8), pp. 11-53.
- Bean, C., 1994. European Unemployment: A Survey. *Journal of Economic Literature*, vol XXXII (june), pp. 573-619.
- Belot, M. & van Ours, J. C., 2004. Does the Recent Success of Some OECD Countries in Lowering Their Unemployment Rates Lie in the Clever Design of Their Labor Market Reforms?. *Oxford Economic Papers*, oct, 56(N0. 4), pp. 621-642.
- Bentolila, S. & Bertola, G., 1990. Firing Costs and Labour Demand: How bad is Eurosclerosis?. *Review of Economic Studies*, Volym 57, pp. 381-402.
- Biegert, T., 2017. Welfare Benefits and Unemployment in Affluent Democracies: The Moderating Role of the Institutional Insider/Outsider Divide. *American Sociological Review*, oct, 82(No. 5), pp. 1037-1064.
- Blanchard, O., 2005. *European Unemployment, the evolution of facts and ideas*, Cambridge MA: NBER.
- Blanchard, O., 2000. *Macroeconomics. 2:a red*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Blanchard, O. & Summers, L., 1988. Beyond the Natural Rate Hypothesis. *The American Economic Review*, May, Vol. 78(NO 2), pp. 182-187.
- Blanchard, O. & Summers, L. H., 1986. *Hysteresis in Unemployment*, Cambridge, MA.: NBER WP No 2035.
- Blanchard, O. & Wolfers, J., 2000. The Role of Shocks and Institutions in the Rise of European Unemployment: The Aggregate Evidence. *The Economic Journal*, Mars, 110(No 462, Conference Papers), pp. C1-C33.

- Blanchflower, D. G. & Oswald, A. J., 1997. *The Rising Well-Being of the Young*, Cambridge: NBER.
- Blinder, A. S., 1988. The Fall and Rise of Keynesian Economics. *Economic Record*, 64(No 187), pp. 278-94.
- Boeri, T. & Ours, J. v., 2013. *The Economics of Imperfect Labor Markets: Second Edition*. Princeton och Oxford: Princeton University Press.
- Boianovsky, M. & Trautwein, H.-M., 2010. Schumpeter on unemployment. *Journal of Evolutionary Economics*, Volym 20, pp. 233-263.
- Calmfors, L., 2001. *Wages and Wage -bargaining institutions in the EMU - A survey of the issues*. Stockholm, Seminar paper, Stockholm University.
- Calmfors, L. & Driffill, J., 1988. Bargaining Structure, Corporatism and Macroeconomic Performance. *Economic Policy*, 3(April), pp. 13-61.
- Calmfors, L., Forslund, A. & Hemström, M., 2001. Does active labour market policy work? Lessons from the Swedish experiences. *Swedish Economic Policy Review*, Volym 85, pp. 61-124.
- Dahmén, E., 1950. *Svensk industriell företagarverksamhet*. Uppsala: Industrins utredningsinstitut.
- Dahmén, E., 1988. Development Blocks in Industrial Economics. *Scandinavian Economic History Review & Economy and History*, vol xxxvi, no 1, pp. 3-14.
- Davidson, P., 2009. *The Keynes Solution: The Path to Global Economic Prosperity*. 1:a upplagan red. New York NY: St. Martin's Press; 1st edition.
- De Vroey, M., 2001. Friedman and Lucas on the Phillips Curve: From Disequilibrium to an Equilibrium Approach. *Eastern Economic Journal* , 27(2), pp. 127-148.

- Dicken, P., 1998. *Global Shift: Transforming the world economy*. 3:e upplagan red. Los Angeles: SAGE Publications.
- Dillard, D., 1970. *Västeuropas och Förenta staternas ekonomiska historia*. 1:a upplagan red. Lund: Gleerups.
- Dosi, G., 1982. Technological paradigms and technological trajectories. *Research Policy*, Issue 11, pp. 147-63.
- Duménil, G. & Lévy, D., 1999. Being Keynesian in the short term and classical in the long term: the traverse to classical long-term equilibrium. *The Manchester School*, 67(6), pp. 684-716.
- Dyker, D., 1992. *The national economies of Europe*. London: Longman Group.
- Eichengreen, B., 2007. *The European Economy since 1945*. Oxford: Pinceton University Press.
- Eichengreen, B., 2008. *Globalizing Capital, A history of the international monetary system*. 2:a upplagan red. Princeton: Princeton university press.
- Eklund, K., 1992. *Vår ekonomi, en introduktion till samhällsekonomi*. Stockholm: Tiden.
- Elmeskov, J., Martin, J. & Scarpetta, S., 1998. Key lessons for labour market reforms: evidence from OECD countries experiences,. *Swedish Economic Policy Review*, pp. 205-252.
- Elster, J., 1976. A Note on Hysteresis in Social Science. *Synthese*, pp. 371-391.
- Erixon, L., 2008. The Swedish third way, an assessment of the performance and validity of the Rehn-Meidner Model. *Cambridge journal of economics*, 32(No. 3), pp. 367-393.

- Erixon, L., 2015. Den solidariska lönepolitikens betydelse för strukturomvandlingen och tillväxten i dagens Sverige - teorier och belysningar. i: T. Johansson, red. *Lönebildning bortom NAIRU*. Stockholm: LO, pp. 26-85.
- Esping-Andersen, G., 1990. *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge: Polity.
- Esping-Andersen, G. & Regini, M., 2000. *Why Deregulate Labour Markets?*. Oxford: Oxford University Press.
- EU-KLEMS, 2008. *EU KLEMS Growth and Productivity Accounts: March 2008 Release*. [Online]
Available at: <http://www.euklems.net>
- EU-KLEMS, 2009. *EU KLEMS Growth and Productivity Accounts: November 2009 Release*. [Online]
Available at: <http://www.euklems.net>
- Fagerberg, J., Mowery, D. C. & Nelson, R. R., 2006. *The Oxford Handbook of Innovation*. Oxford: Oxford University Press.
- Fisher, I., 1973. A Statistical Relation between Unemployment and Price Changes. *The Journal of Political Economy*, 81(No2, part 1), pp. 496-502.
- Fredriksson, D., 2020. Reducing unemployment? Examining the interplaybetween active labour market policies. *Social Policy & Administration*, Volym 55, pp. 1-17.
- Freeman, C., Clark, J. & Soete, L., 1982. *Unemployment and Technological Innovation, A Study of Long Waves and Economic Development*. 1:a red. London: Frances Printer.

Freeman, C. & Louçã, F., 2002. *As Time Goes By: From the Industrial Revolutions to the Information Revolution*. u.o.:Oxford Scholarship Online
Elektronisk resurs.

Freeman, R., 2000. *Singel Peaked VS. Diversified Capitalism, the relation between economic institutions and outcomes*, Washington DC: NBER wp 7556.

Friedman, M., 1968. The Role of Monetary Policy. *The American Economic Review*, 58(March), pp. 1-17.

Friedman, M., 1977. Nobel Lecture: Inflation and Unemployment. *Journal of Political Economy*, 85(3), pp. 451-72.

Fujita, S., 2010. *Economic Effects of the Unemployment Insurance Benefit*, Philadelphia: Federal Reserve Bank of Philadelphia's Business Review.
<http://www.phil.frb.org/research-and-data/economists/fujita/economic-effects-of-unemployment-insurance.pdf>. Läst 20130603.

Galbraith, J. K., 1997. Time to Ditch the NAIRU. *Journal of Economic Perspectives*, Winter, 11(No1), pp. 93-108.

Goodhart, C. & Pradhan, M., 2020. *The Great Demographic Reversal. Ageing Societies, Waning Inequality, and an Inflation Revival*.
u.o.:Palgrave Macmillan.

Gordon, R. J., 1990. What is New-Keynesian Economics. *Journal of Economic Literature*, 28(No 3), pp. 1115-1171.

Hall, P. & Soskice, D., 2001. *Varieties of Capitalism, the institutional foundations of comparative advantage*. Oxford: Oxford University Press.

Hanappi, D. & Lipps, O., 2019. Job insecurity and parental well-being: The role of parenthood and family factors. *Demographic Research*, January-June, Volym 40, pp. 897-932.

- Hegelund, E., 2020. *Empirical essays on unemployment and business cycles*. Stockholm: Department of Economic History and International Relations, Stockholm University.
- Hein, E. & Lavoie, M., 2015. Vägen till full sysselsättning. i: *Lönebildning bortom Nairu*. Stockholm: Landsorganisationen, pp. 134-153.
- Hein, E. & Stockhammer, E., 2011. *A Modern Guide to Keynesian Macroeconomics and Economic Policies*. Cheltenham: Edward Elgar.
- Hobsbawn, E., 1999. *Industry and Empire, the birth of the industrial revolution*. New York: The New Press.
- Holmlund, B., 1998. Unemployment Insurance in Theory and Practice. *The Scandinavian Journal of Economics*, 100(1), pp. 113-141.
- Howell, D., 2006. *Roundtable Remarks. The New OECD Jobs Report: More Reliable Evidence and More Balanced Assessments, OECD Forum on the New Jobs Strategy*. Toronto, u.n.
- Howell, D. R., 2005. *Fighting unemployment, The limits to Free Market Orthodoxy*. New York: Oxford University press.
- Howell, D. R., 2011. Institutions, aggregate demand and cross-country employment performance: alternative theoretical perspectives and evidence. i: *A Modern Guide to Keynesian Macroeconomics and Economic Policies*. Cheltenham: Edward Elgar, pp. 165-190.
- Howell, D. R. & Rehm, M., 2009. Unemployment compensation and high European unemployment: a reassessment with new benefit indicators. *Oxford Review of Economic Policy*, 25(NO 1), pp. 60-93.
- Ichniowski, C., Shaw, K. & Prennushi, G., 1995. *The Effects of Human Resource Management Practices on Productivity*, Washington DC: NBER wp 5333.

- IMF, 2003. *World Economic Outlook*. Washington: IMF.
- Johansson, T., 2005. *Långa vågor av tillväxt. En doktrinhistorisk studie.*, Lund: Lund Papers in Economic History.
- Johansson, T., 2015. *Lönebildning bortom Nairu*. Stockholm: LO.
- Kalecki, M., 1971. *Selected Essays on the Dynamics of the Capitalist Economy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kenworthy, L., 2002. Corporatism and Unemployment in the 1980s and 1990s.. *American Sociological Review*, 67(No. 3), pp. 367-388.
- Keynes, J. M., 1937. The General Theory of Employment. *The Quarterly Journal of Economics* , Feb, 51(No. 2), pp. 209-223.
- Keynes, J. M., 1973 [1936]. *The General Theory of Employment, Interest and Money, The collected Writings of John Maynard Keynes, vol VII*. Cambridge: Macmillan.
- Korpi, W., 2002. The Great Trough in Unemployment: a Long-term View of Unemployment, Inflation, Strikes, and the Profit/Wage Ratio. *Politics & Society*, Volym 30, pp. 365-426.
- Krantz, O., 1979. *Struktur och strukturförändring som ekonomisk-historiska begrepp*. Lund: Meddelande från ekonomisk-historiska institutionen nr 7, Lunds universitet.
- Kuznets, S., 1940. Schumpeter's Business Cycles. *American Economic Review*, 30(2).
- Landsorganisationen, 1951. *Fackföreningsrörelsen och den fulla sysselsättningen*. Stockholm: LO.
- Lavoie, M., 2009. *Introduction to Post-Keynesian Economics*. 1:a red. London: Palgrave Macmillan.

- Layard, R. & Nickell, S., 1999. Labour Market Institutions and Economic Performance. i: O. Achenfelter & D. Card, red. *Handbook of Labor Economics, Vol 3C*. Amsterdam: Elsevier Science B.V.
- Layard, R., Nickell, S. & Jackman, R., 1991. *Unemployment, Macroeconomic Performance and the Labour market*. New York: Oxford University Press.
- Layard, R., Nickell, S. & Jackman, R., 1994. *The Unemployment Crisis*. London: Oxford University Press.
- Lazaer, E. P., 1990. Job Security Provisions and Employment. *The Quarterly Journal of Economics*, 105(Aug NO 3), pp. 699-726.
- Lipsey, R. G., 2008. *Evolutionary Economics, the Phillips Curve and the Incredible disappearing natural rate of unemployment*. presented at The session Keynes at 125 Candadian Economic Association Meetings Vancouver BC: June 6-8, 2008..
- Ljungberg, J., 2016. *Structural Analysis and the Process of Economic Development. Essays in memory of Lennart Schön*. New York och London: Routledge.
- Maddison, A., 1982. *Phases of capitalist development*. Oxford: Oxford University Press.
- Maddison, A., 1991. *Dynamic forces in Capitalist Development A Long-Run Comparative View*. New York: Oxford University Press.
- Maddison, A., 2008. *Historical Statistics of the World Economy: 1-2008 AD*. [Online]
Available at: <http://www.ggdcc.net/maddison/oriindex.htm>
[Använd 26 11 2019].

- Malthus, T. R., 1821. *Principles of Political Economy, considered with a view on their practical applications*. Boston: Wells & Lilly.
- Mandel, E., 1995. *Long Waves of Capitalist Development, A Marxist Interpretation*. London: Verso.
- Manning, A., 1990. Imperfect Competition, Multiple Equilibria and Unemployment Policy. *The Economic Journal*, 100(NO 400), pp. 151-162.
- Manning, A., 1998. Comment on B. Holmlund, "Unemployment Insurance in Theory and Practice". *Scandinavian Journal of Economics*, 100(1), pp. 143-145.
- Marx, K., 1969 [1859]. *Till kritiken av den politiska ekonomin*. Stockholm: Arbetarkulturs förlag.
- Marx, K., 1970 [1867]. *Kapitalet. Första boken. Kapitalets produktionsprocess*. Uddevalla: Bo Cavefors.
- Mensch, G., 1979. *Stalemate in Technology, Innovations Overcome the Depression*. Cambridge, Massachussets: Ballinger Publishing Company.
- Milgrom, P. & Roberts, J., 1995. Complementarities and fit: Strategy, structure and organizational change in manufacturing. *Journal of accounting and Economics*, Volym 19, pp. 179-208.
- Minsky, H. P., 2008. *Johan Maynard Keynes*. New York: McGraw Hill.
- Mortensen, D. T., 1977. Unemployment and Job Search Descisions. *ILR Review*, July, 30(No 4), pp. 505-517.
- Nicholson, W. & Needels, K., 2006. Unemployment Insurance: Strengthening the Relationship between Theory and Policy. *Journal of Economic Perspectives*, Summer, 20(Summer), pp. 47-70.

Nickell, S., 1997. Unemployment and Labor Market Rigidities: Europe versus North America. *The Journal of Economic Perspectives*, 11(NO 3 Summer), pp. 55-77.

Nickell, S., Ninziata, L. & Ochel, W., 2005. Unemployment in the OECD since the 1960s. What do we know?. *The Economic Journal*, January, pp. 1-27.

Nickell, W., 2010. *Harvard Dataverse, The CEP-OECD institutions data set (1960-2004) [dataset]*. [Online]

Available at: <https://doi.org/10.7910/DVN/F7OHC5>, Harvard Dataverse, V1, UNF:3:A8ghQ3fq7k4yYPdFInkfkW== [fileUNF]

[Accessed 9 12 2020].

OECD, 1994. *Jobs Study*, Paris: OECD.

OECD, 1999. *Employment Outlook 1999*, Paris: OECD.

OECD, 2006. *Employment Outlook 2006*, Paris: OECD.

OECD, 2011. *www.oecd.org*. [Online]

Available at: <http://www.oecd.org/employment/labour-stats/2771299.pdf>

[Använd 24 11 2020].

OECD, 2017. *www.stats.oecd.org*. [Online]

Available at:

https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=ALFS_SUMTAB_ARCHI
[VE#](#)

[Använd 24 11 2020].

Pasinetti, L., 1981. *Structural Change and Economic Growth*,. New York: Cambridge.

- Phelps, E., 1967. Phillips Curves, Expectations of Inflation and Optimal Unemployment over Time. *Economica*, New Series 34(Augusti), pp. 254-281.
- Phelps, E., 1968. Money-Wage Dynamics and Labor-Market Equilibrium. *Journal of Political Economy*, jul.-aug., Volym 76, pp. 678-711.
- Phelps, E., 1994. *Structural Slumps, The Modern Equilibrium Theory of Unemployment, Interest, and Assets*. 1:a upplagan red. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Phillips, A. W., 1959. The Relationship between Unemployment and the Rate of Change of Money Wage Rates in the United Kingdom, 1861-1957. *Economica*, 25(no 100), pp. 283-299.
- Pianta, M., 2006. Innovation and employment. i: J. Fagerberg, D. C. Mowery & R. R. Nelson, red. *The Oxford Handbook of Innovation*. Oxford: Oxford University Press., pp. 568-597.
- Pissarides, C. A., 1992. Loss of skill during unemployment and the persistence of employment shocks. *The Quarterly Journal of Economics*, Nov, 4(107), pp. 1371-1391.
- Pollin, R., 1998. "The Reserve Army of Labor" and the "Natural Rate of Unemployment": Can Marx, Kalecki, Friedman and Wall Street All Be Wrong?. *Review of Radical Political Economics*, Volym 30, pp. 1-13.
- Ricardo, D., 2001 [1821]. *On the Principles of Political Economy and Taxation*. 3:e upplagan red. Kitchener: Batoche Books.
- Roed, K., 1997. Hysteresis in Unemployment. *Journal of Economic Surveys*, 11(NO. 4), pp. 389-418.
- Rowthorn, R., 1977. Conflict, inflation and Money. *Cambridge Journal of Economics*, Vol 1(No 3), pp. 215-239.

Rowthorn, R., 1995. Capital Formation and Unemployment. *Oxford Review of Economic Policy*, Spring, 11(No 1), pp. 26-39.

Rowthorn, R., 1999. Unemployment, wage bargaining and capital-labour substitution. *Cambridge Journal of Economics*, Volym 23, pp. 413-425.

Rowtorn, R. & Glyn, A., 1990. The Diversity of Unemployment Experience since 1973. i: S. A. Marglin & J. B. Schor, red. *The Golden Age of Capitalism*. New York: Oxford University Press, pp. 218-266.

Samuelson, P. & Solow, R., 1960. Analytical Aspects of Anti-Inflation Policy. *he American Economic Review* , May, Vol 50(No. 2), pp. 177-194.

Say, J.-B., 2007 [1803]. *A Treatise on Political Economy*. New York: Cosimo Classics.

SCB, 2020. *SCB.se*. [Online]

Available at: <https://www.scb.se/dokumentation/klassifikationer-och-standarder/standard-for-svensk-naringsgrensindelning-sni/>

[Använd 13 11 2020].

Schön, L., 2007. *En modern svensk ekonomisk historia, tillväxt och omvandling under två sekler*. 2:a upplagan red. Stockholm: SNS förlag.

Scharpf, F. W. & Schmidt, V. A., 2000a. *Welfare and Work in the Open Economy Volume I: From Vulnerability to Competitiveness in Comparative Perspective*. Oxford: Oxford University Press.

Scharpf, F. W. & Schmidt, V. A., 2000b. *Welfare and Work in the Open Economy Volume II: Diverse Responses to Common Challenges in Twelve Countries, Vol 2*. Oxford: Oxford University Press.

Schumpeter, J., 1939a. *Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. Vol 1*. New York och London: McGraw-Hill Book Company.

- Schumpeter, J., 1939b. *Business Cycles. A Theoretical, Historical and Statistical Analysis of the Capitalist Process. Vol 2.* New York och London: McGraw-Hill Book Company, inc.
- Schumpeter, J., 1951 [1911]. *The Theory of Economic Development.* Cambridge: Harvard University Press.
- Siebert, H., 1997. Labor market rigidities: at the root of unemployment in Europe. *Journal of economic Perspectives*, 11(3), pp. 37-54.
- Solow, R., 1990. *The Labor Market as Social Institution.* Oxford: Basil Blackweill.
- Statistiska Centralbyrån , 2012. *Dokumentation av införandet av SNI 2007,* u.o.: SCB.
- Stockhammer, E., 2004. *The Rise of Unemployment in Europe.* UK: EdwardElgar.
- Stockhammer, E., 2006. *Is the NAIRU theory a Monetarist, New Keynesian, Post Keynesian or a Marxist theory?,* Vienna University of Economics and Business, Vienna.: Department of Economics Working Paper Series, 96. Inst. für Volkswirtschaftstheorie und politik.
- Stockhammer, E., 2011. The Macroeconomics of unemployment. i: E. Stockhammer & E. Hein, red. *A Modern Guide to Keynesian Macroeconomics and Economic Policies.* UK: Edward Elgar.
- Stockhammer, E. & Klär, E., 2011. Capital Accumulation, Labour Market Institutions, and unemployment in the Medium run. *Cambridge Journal of Economics*, March, 35(No 2), pp. 437-457.
- Stockhammer, E., Onaran, Ö. & Ederer, S., 2009. Functional income distribution and aggregate demand in the Euro area. *Cambridge Journal of Economics*, 33(1), pp. 139-159.

- Storm, S. & Naastepad, C. W. M., 2012. *Macroeconomics Beyond the NAIRU*. Cambridge: Harvard University Press.
- Storm, S. & Naastepad, C. W. M., 2015. Full sysselsättning är inte omöjligt. i: T. Johansson, red. *Lönebildning bortom NAIRU*. Stockholm: LO, pp. 86-105.
- Sylos-Labini, 1969. *Oligopoly and technical progress*. Rev. ed. red. Cambridge MA: Harvard UP.
- Temin, P., 2002. The Golden Age of European Growth Reconsidered. *European Review of Economic History*, April, Vol. 6(No. 1), pp. 3-22.
- Timmer, M. o.a., 2007a. *EU KLEMS growth and productivity accounts Version 1.0 PART 2: Sources by country*, u.o.: EU-KLEMS.
- Timmer, M. o.a., 2007b. *EU KLEMS Grows and productivity accounts version 1.0 PART I Methodology*, u.o.: EU-KLEMS.
- Vivarelli, M., 1995. *The Economics of Technology and Employment*. England.: Edward Elgar Publishing.
- Vliet, O. v. & Caminada, K., 2012. *Unemployment Replacement Rates Dataset Among 34 Welfare States, 1971-2009: An Update, Extension and Modification of the Scruggs' Welfare State Entitlements Data Set*, Leiden: NEUJOBS Special Report No. 2, Leiden University.
- Zettergren, G., 2013. *A-kassan och arbetslösheten*. Stockholm: TCO.

LUND STUDIES IN ECONOMIC HISTORY

- 103 Johansson, Tony
Sverige och den västeuropeiska arbetslösheten 1970-1990
- 102 Gülsunar, Emrah
The State, Parliamentary Legislation and Economic Policy during the Structural Transformation of British Economy, 1700-1850
- 101 Klocke, Sascha
Land, Labour, Legacies: Long-term Trends in Inequality and Living Standards in Tanzania, c. 1920-2020
- 100 Önnerfors, Martin
Water for the Many. Health, neighbourhood change and equality of access during the expansion of Swedish urban water networks
- 99 Rohne Till, Emelie
Agriculture for Development in the 21st Century: Evidence from Ethiopia
- 98 Serratos-Sotelo, Luis
Disease, Death and Displacement: The long-term effects of early-life conditions on income, education, and health in Sweden, 1937-2011, 2021.
- 97 Martins, Igor
Collateral Effect: Slavery and Wealth in the Cape Colony, 2020.
- 96 Debiasi, Enrico
The Historical Origins of the Mortality Gradient. Socioeconomic inequalities in adult mortality over two centuries in Sweden, 2020.
- 95 Fibæk Maria
Rural Income Diversification, Employment, and Differentiation in Kenya and Implications for Rural Change, 2020.
- 94 Aboagye, Prince Young
Inequality and Uneven Development in Ghana, 2020.
- 93 Probst, Julius
Growth, Factor Shares, and Factor Prices, 2019.
- 92 Kulionis, Viktoras
Energy Embodied in Trade, 1970-2014, 2019.

- 91 Gary, Kathryn E.
Work, Wages and Income: Remuneration and Labor Patterns in Southern Sweden 1500–1850, 2018.
- 90 Chen, Zeyuan
Getting Old in a Changing World: Sons, Pensions, and the Wellbeing of the Elderly in Contemporary China, 2018.
- 89 Jenkin, Samuel
Foreign Investment in Agricultural Development: The Past of the Present in Zambia, 2018.
- 88 Karlsson, Omar
Growth and Survival: Child Health Disparities and Early Life Adversity in Sub-Saharan Africa, 2018.
- 87 Lennard, Jason
Economic Fluctuations in the United Kingdom, 1750-1938, 2018.
- 86 Andersson, Jens
State Capacity and Development in Francophone West Africa, 2018.
- 85 Aradhya, Siddhartha
Diversity of Legacy: The Experience of Immigrants and their Descendants in Sweden, 2018.
- 84 Elwert, Annika
Will You Intermarry Me? Determinants and Consequences of Immigrant-Native Intermarriage in Contemporary Nordic Settings, 2018.
- 83 Lazuka, Volha
Defeating Disease: Lasting Effects of Public Health and Medical Breakthroughs Between 1880 and 1945 on Health and Income in Sweden, 2017.
- 82 Szttern, Sylvia
Russia on the Move: The Railroads and the Exodus from Compulsory Collectivism 1861–1914, 2017.
- 81 Tegunimataka, Anna
Trajectories of Integration: Naturalization, Intermarriage and Education in Denmark, 1980-2015, 2017.
- 80 Zheng, Yannu
How Immigrants Invent: Evidence from Sweden, 2017.

- 79 Nielsen, Hana
Coal, commerce and communism: Empirical studies on energy history in the Czech Republic, 2017.
- 78 Berger, Thor
Engines of Growth: Essays in Swedish Economic History, 2016.
- 77 Kenny, Seán
Empirical Studies in Money and Debt in Northern Europe 1840-2015, 2016.
- 76 Neilson, Jeffrey
Converging Times: Parenthood, Time Allocation and the Gender Division of Labor in Sweden 1990-2010, 2016.
- 75 Qi, Haodong
Live Longer, Work Longer? Evidence from Sweden's Ageing Population, 2016.
- 74 Lindström, Martin
All that's mine I carry with me: Early life disease and adult health in Sweden during 250 years, 2015.
- 73 Molitoris, Joseph
Life and Death in the City: Demography and living standards during Stockholm's industrialization, 2015.
- 72 Eriksson, Björn
Dynamic Decades: A micro perspective on late nineteenth century Sweden, 2015.
- 71 Persson, Mats R
In good times and in bad: Immigrants, Self-employment and Social Insurance, 2015
- 70 Borowiecki, Karol Jan
"Mournful and yet grand is the destiny of the artist." Some Economic History of Music Composers and their Creativity, 2015.
- 69 López Jerez, Montserrat
Deltas Apart. Factor Endowments, Colonial Extraction and Pathways of Agricultural Development in Vietnam, 2014.
- 68 Xiao, Jing
Entrepreneurial Dynamics and Acquisitions of New Technology-Based Firms, 2014.
- 67 Taalbi, Josef
Innovation as Creative Response. Determinants of Innovation in the Swedish Manufacturing Industry, 1970-2007, 2014.

- 66 Bergenfeldt, Fredrik
Roads to Market. Transport and Agricultural Change – the case of southern Sweden, 1750-1850, 2014.
- 65 Sjöo, Karolin
Innovation and Transformation in the Swedish Manufacturing Sector, 1970-2007, 2014.
- 64 Lind, Daniel
Value Creation and Structural Change During the Third Industrial Revolution. The Swedish Economy from a Vertical Perspective, 2014.
- 63 Silva, Ernesto
Essays on Income and Fertility. Sweden 1968-2009, 2014.
- 62 Dekhtyar, Serhiy
Early Life Origins of Health and Well-Being in Modern Sweden, 2013.
- 61 Holmberg, Kajsa
Behind the Counter. Female Inroads, Obstacles and Careers in the Swedish Commercial Bank Sector 1885-1937, 2013.
- 60 Palacio, Andrés
Mind the Gap. Inequalities in Infant and Child Mortality: the Case of Colombia 1967-2010, 2013.
- 59 Quaranta, Luciana
Scarred for life. How conditions in early life affect socioeconomic status, reproduction and mortality in southern Sweden, 1813-1968, 2013.
- 58 Hannemann, Tina
It Breaks a Man's Heart. Socioeconomic Differences in the Onset of Cardiovascular Disease in Contemporary Sweden, 2012.
- 57 Faran, Turaj S.
The Industrialization Process in the Chinese Mirror: Continuity and change in transition from collective agriculture to market economy in China, 2011.
- 56 Weisdorf, Jacob L.
Malthusian Progress, 2011.
- 55 Håkansson, Peter
Ungdomsarbetslösheten – om övergångsregimer, institutionell förändring och socialt kapital (Youth unemployment – transition regimes, institutional change and social capital), 2011.

- 54 Henriques, Sofia Teives
Energy transitions, economic growth and structural change. Portugal in a long-run comparative perspective, 2011.
- 53 Helgertz, Jonas
Immigrant Careers – Why Country of Origin Matters, 2010
- 52 Bohman, Magnus
Bonden, bygden och bördigheten. Produktionsmönster och utvecklingsvägar under jordbruksomvandlingen i Skåne ca 1700-1870 (Peasants, production patterns and paths of development during the agricultural transformation in Southern Sweden (Scania) ca 1700-1870), 2010.
- 51 Waldenström, Daniel
Lifting All Boats? The Evolution of Income and Wealth Inequality over the Path of Development, 2009.
- 50 Roubert, Carl-Johan
Smäländsk världsindustri - en studie om entreprenörer och kluster 1950-2002, 2009.
- 49 Örnberg, Lena
Bondens val - System, samspel och stödjande strukturer under moderniseringsprocessen i norra Thailand (Farmer's Choice - Systems, interaction and supporting structures during the modernisation process in Northern Thailand), 2008.
- 48 Rönnqvist, Sofia
Från diversity management till mångfaldsplaner? Om mångfaldsidéns spridning i Sverige och Malmö (From Diversity Management to Diversity Plans? On the Spread of the Diversity Idea in Sweden and Malmö), 2008.
- 47 Karlsson, Tobias
Downsizing: Personnel Reductions at the Swedish Tobacco Monopoly, 1915-1939, 2008.
- 46 Enflo, Kerstin
Regional and Industrial Growth Patterns in 20th Century Western Europe, 2008.
- 45 Axelsson, Tobias
Peasants and Policymakers, Agricultural transformation in Java under Suharto, 2008.
- 44 Gustafsson, Fredrik
The Visible Palm: Market Failures, Industrial Policy and the Malaysian Palm Oil Industry, 2007.

- 43 Forsberg, Le Thanh
Defining Strong Ownership: Institutional Determinants and Stakeholder Interests in Vietnamese Development Planning, 2007.
- 42 Andera, Jan
Driving under the Influence – Strategic Trade Policy and Market Integration in the European Car Industry, 2007.
- 41 Krantz, Olle & Schön, Lennart
Swedish Historical National Accounts 1800—2000, 2007.
- 40 Lundh Nilsson, Fay
Lönande lärande. Teknologisk förändring, yrkesskicklighet och lön i svensk verkstadsindustri omkring 1900 (Profitable Learning – Technological Change, Skills and Wages in the Swedish Engineering Industry around 1900), 2007.
- 39 Abou-Zeinab, Ali
Commercial Banking and Economic Development, The Lebanese Experience 1856-1974, 2006.
- 38 Jönsson, Per Ingvar
Chaebolföretagen - en "omöjlig" konfiguration i den sydkoreanska industrialiseringsprocessen (The Chaebol Conglomerate - An "Impossible" Configuration in the South Korean Industrialization Process), 2006.
- 37 Josephson, Camilla
Growth and Business Cycles -Swedish Manufacturing Industry 1952-2001, 2005.
- 36 Appelquist, Joakim
Informationsteknik och organisatorisk förändring - Teknik, organization och produktivitet i svensk banksektor 1975-2003 (Information Technology and Organizational Change – Technology, Organization and Productivity in Swedish Banking Sector 1975-2003), 2005.
- 35 Green, Erik
Peasant production and limits to labour: Thyolo and Mzimba Districts in Malawi, mid-1930s to late-1970s, 2005.
- 34 Saarinen, Jani
Innovations and Industrial Performance in Finland 1945 – 1998, 2005.
- 33 Lindgren, Mattias
Does schooling make sense? A household perspective on the returns to schooling for self-employed, farmers and employees in Egypt, 2005.

- 32 Lundh, Christer, Jonas Olofsson, Lennart Schön & Lars Svensson (eds.)
Wage Formation, Labour Market Institutions and Economic Transformation in Sweden 1860-2000, 2004.
- 31 Rytönen, Paulina
Fruits of Capitalism, Modernisation of Chilean Agriculture 1950-2000, 2004.
- 30 Johansson, Kent
Child Mortality during the Demographic Transition. A Longitudinal Analysis of a Rural Population in Southern Sweden, 1766-1894, 2004.
- 29 Holmquist, Svante
Kapitalbildning i svensk industri 1870-1930 (Capital Formation in Swedish Industry 1870-1930), 2004.
- 28 Carlsson, Ellen
To Have and to Hold: Continuity and change in property rights governing water resources among the Meru of Tanzania and the BaKgatla of Botswana; 1925-2000, 2003.
- 27 Abdulsomad, Kamaruding
Building technological capabilities of local auto parts firms under contrasting industrial policies: a comparative study of Malaysia and Thailand 1960-2000, 2003.
- 26 Bengtsson, Henrik
Ålder och ekonomisk omvandling. Sveriges tillväxthistoria i ett demografiskt perspektiv, 1890-1995 (Age and Economic Transformation. Sweden's History of Economic Growth in a Demographic Perspective, 1890-1995), 2003.
- 25 Andersson, Martin
Bending the Kuznets Curve - Wrenching and Levelling Forces during Agricultural Transformation in Taiwan and Chile, 2003.
- 24 Sandal, Jan-U.
Jakten på Entreprenøren. Kan Joseph A. Schumpeters teori benyttes til å identifisere og differensiere entreprenører i det 21. århundrede? (In Search of the Entrepreneur. Can Joseph A. Schumpeter's theory be used to identify and differentiate between entrepreneurs in the 21st century), 2003.
- 23 Öberg, Klas
Pharmacy Regulation in Sweden. A New Institutional Economic Perspective, 2003.
- 22 Stanfors, Maria
Education, Labor Force Participation and Changing Fertility Patterns. A Study of Women and Socioeconomic change in Twentieth Century Sweden, 2003.

- 21 Klinthäll, Martin
Return Migration from Sweden 1968-1996, 2003.
- 20 Olsson, Mats
Storgodsdrift. Godsekonomi och arbetsorganisation i Skåne från dansk tid till mitten av 1800-talet (Manorial Economy and Corvée Labour in Early Modern Scania), 2002.
- 19 Kander, Astrid
Economic growth, energy consumption and CO2 emissions in Sweden 1800-2000, 2002.
- 18 Rauhut, Daniel
Fattigvård, socialbidrag och synen på fattigdom i Sverige 1918-1997 (Poor Relief, Social Assistance and the View on Poverty in Sweden 1918-1997), 2002.
- 17 Schånberg, Ingela
Genus och utbildning. Ekonomisk-historiska studier i kvinnors utbildning ca 1870-1970 (Gender and Education. Economic History Studies in Women's Education ca. 1870 to 1970), 2002.
- 16 Svensson, Patrick
Agrara entreprenörer. Böndernas roll i omvandlingen av jordbruket i Skåne ca 1800-1870 (Agrarian Entrepreneurs. The Role of the Peasants in the Transformation of Agriculture in Scania, 1800-1870), 2001.
- 15 Bevelander, Pieter
Immigrant Employment Integration and Structural Change in Sweden, 1970 – 1995, 2000.
- 14 Lobell, Håkan
Växelkurspolitik och marknadsintegration. De utländska växelkurserna i Sverige 1834–1880 (Exchange Rate Policy and Market Integration. Foreign Exchange Rates in Sweden 1834-1880), 2000.
- 13 Dribe, Martin
Leaving Home in a Peasant Society. Economic Fluctuations, Household Dynamics and Youth Migration in Southern Sweden, 1829-1866, 2000.
- 12 Thorburn, Thomas
Economic of Transport: the Swedish Case 1780-1980, 2000.
- 11 Ankarloo, Daniel
“Institutions”, What Is In a Word? A Critique of the New Institutional Economics, 1999.

- 10 Iglesias, Edgar
Welfare, Security and the Level of Fertility: A Global Analysis, 1985 and 1995, 1999.
- 9 Scott, Kirk
The Immigrant Experience: Changing Employment and Income Patterns in Sweden, 1970 – 1993, 1999.
- 8 Siriprachai, Somboon
Control and Rent-Seeking, The Role of the State in the Thai Cassava Industry, 1998.
- 7 Pei, Xiaolin
The Institutional Root of China's Rural Industry and Gradual Reform, 1998.
- 6 Olofsson, Jonas
Arbetslöshetsfrågan i historisk belysning. En diskussion om arbetslöshet och social politik i Sverige 1830-1920 (The Unemployment Question in Historical Perspective. A Discussion on Unemployment and Social Policy in Sweden, 1830-1920), 1996.
- 5 Ahlström, Göran
Technological Development and Industrial Exhibitions 1850-1914. Sweden in an International Perspective, 1995.
- 4 Arlebäck, Sven Olof
Från ägarmakt under ansvar till företagsledarmakt upa. En studie över maktförskjutningen i tre svenska verkstadsaktiebolag (The Transition of Power from Shareholders to Top-Management. A Study of Three Swedish Engineering Firms), 1995.
- 3 Staffansson, Jan-Åke
Svenskt smör. Produktion, konsumtion och utrikeshandel 1861-1913 (Swedish Butter. Productivity, Consumption, and Foreign Trade, 1861-1913), 1995.
- 2 Bergström, Asta
Åtstramning och Expansion. Den ekonomiska politiken i Sverige 1971-1982 (Retrenchment and Expansion. Swedish Economic Policy 1971-1982), 1995.
- 1 Lundh, Christer (ed.)
Population, Economy and Welfare. Scandinavian Population Studies, vol 10, 1995.
- 0 Ahlström, Göran
Technological Development and Industrial Exhibitions 1850-1914. Sweden in an International Perspective, 1995.

Sverige och den Västeuropeiska Arbetslösheten 1970-1990

Under 1970-talet och början av 1980-talet ökade arbetslösheten i Västeuropa, för att därefter falla under slutet av decenniet innan nittiotalskrisen slog till. Den tidens höga arbetslöshet har analyserats och debatterats allt sedan dess. Längre dominerade uppfattningen att den höga arbetslösheten i Västeuropa kunde förklaras av regleringar och generösa välfärdssystem. Denna förklaring till den västeuropeiska utvecklingen skildras och ifrågasätts i denna avhandling. Istället tillämpas en strukturanalytisk ansats för att förklara förändringen i arbetslöshet och variationer mellan fjorton västeuropeiska länder under perioden 1970-90. Det som präglade perioden var en obalanserad strukturell utveckling där expanderande delar av ekonomierna inte förmådde kompensera för förlorad sysselsättning i rationaliserande och krisande branscher. Denna obalanserade strukturella utveckling är i sin tur en central del av förklaringen till såväl den generella uppgången i arbetslösheten som i vilken grad olika länder kom att drabbas.

LUND
UNIVERSITY

Department of Economic History
School of Economics and Management

Lund Studies in Economic History 103
ISBN 978-91-87793-80-6 (print)
ISSN 1400-4860

